

Prof.Dr.Kürşat Şahin Yıldırım
Öğretim Görevlisi Deniz Gönüllü

SUÇ VE SUÇLULUK

SUÇ VE SUÇLULUK

müjgan 2023

İMEVA KİTAPLARI 2023

Prof.Dr.Kürşat Şahin YILDIRIM / Öğretim Görevlisi Deniz GÖNÜLLÜ

SUÇ VE SUÇLULUK

YAZARLAR

PROF. DR. KÜRŞAT ŞAHİN YILDIRIMER

ÖĞRETİM GÖREVLİSİ DENİZ GÖNÜLLÜ

EDİTÖR

DOÇ.DR. YILDIRIM B DELDAL

İMEVA KİTAPLARI
2023

KİTAP BİLGİLERİ

SUÇ VE SUÇLULUK

Bu eser, Kùltür ve Turizm Bakanlığın E-kitap yönetmeliğine göre tescillenmiş olup akademik amaçlı bir kitaptır.

Kitabın Yazarı: Prof. Dr. Kürşat şahin YILDIRIMER

Öğretim Görevlisi Deniz GÖNÜLLÜ

Kapak Çizim ve Tasarım: Müjđân DUMAN

Kitabın Editörü: Doç. Dr. Yıldırım Bayezit DELDAL

E-ISBN:978-625-99532-4-3

1.E-Baskı, 2023, İstanbul

Yayına Hazırlayan: Yıldırım Bayezit DELDAL

© 2023 **Yayınevi:** İstanbul Medisosyal Eğitim ve Araştırma Yayıncılık/İstanbul

Kitap Yayımcısı: Yıldırım Bayezit DELDAL

www.istanbulmedisosyal.com.tr

istanbulmedisosyal@gmail.com

Basım: E-Kitap

İMEVA KİTAPLARI

TEŞEKKÜR

Kitabın oluşmasında desteklerini hiç bir zaman esirgemeyen Doç. Dr. Derya YENTÜR hocama, ayrıca tüm akademisyen arkadaşlarıma, aileme, Ressam Müjgan Duman'a, öğretim görevlisi Deniz GÖNÜLLÜ hocama, desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Kitabın Editörü Doç. Dr Yıldırım Bayezit hocama emekleri için ayrıca teşekkür ederim.

Prof. Dr. Kürşat Şahin YILDIRIMER

Öncelikle bilgi birikimi ile bana yol gösteren kitapta emeği olan Değerli akademisyen Prof.Dr. Kürşat Şahin Yıldırım'ere teşekkür ederim. Aileme ve akademisyen arkadaşlarıma desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca Kitabın Editörü Doç. Dr. Yıldırım Bayezit hocama emekleri için teşekkür ederim.

Öğretim Görevlisi Deniz GÖNÜLLÜ

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Kürşat Şahin YILDIRIMER

Sosyoloji mezunu olup, “ Eş Seçiminde Aile Etkisi” konulu tezini tamamlayarak Aile Danışmanlığı konusunda Yüksek Lisansını yapmıştır; NORTHWEST Üniversitesinde Klinik Psikoloji alanında da “Bipolar Bozukluk” üzerine bir tez daha vererek bu alanda da Yüksek Lisans derecesi almıştır.

Yine aynı Üniversitede Klinik Psikoloji alanında “İntiharın Psikolojik Faktörleri” üzerine tezi ile Doktorasını tamamlamış olan Yıldırım, St. CLEMENTS UNIVERSITY'den “Doctor of Letters” (Social Psychology) unvanına layık görülmüştür. Uluslararası Platformlarda yayımlanmış 80'in üzerinde bilimsel makalesi ve 3 Kitabı bulunmakta olup; Halen St. Clements Üniversitesi'nde Psikoloji Ana Bilim Dalı Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Öğretim Görevlisi Deniz GÖNÜLLÜ

Psikoloji lisans eğitimini Nortwest üniversitesinde tamamlamış olup St Clement Üniversitesi' nde yüksek lisans yapmıştır. Yüksek lisans bitirme tezini çocukluktan gelen travmalar üzerine hazırlamıştır. Ulusal ve uluslararası yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır. Halen St. Clement Üniversitesi'nde doktora yapmakta ve aynı üniversitenin Öğretim Görevlisi kadrosunda yer almaktadır.

ÖZET

Toplumların işleyişini düzenleyen temel taşlar arasında yer alan suç ve suçluluk kavramları, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden bu yana varlığını sürdürmüş ve bireylerin davranışlarını şekillendiren, cezalandıran ve düzeltmeye yönelik süreçlerin merkezinde yer almıştır. Suçun tanımı ve suçluların cezalandırılması, hukuki, ahlaki ve psikolojik boyutlarıyla karmaşık bir yapı sunmaktadır. "Suç ve Suçluluk: Psikolojik Perspektiften Derinlemesine İnceleme" isimli bu tez çalışması, suç ve suçluluk kavramlarını psikolojik açıdan ele alarak, suçun kökenlerini, suç işleme motivasyonlarını ve suçluluğun insan psikolojisindeki izdüşümünü incelemeyi amaçlamaktadır.

Suç ve suçlu, tüm zamanlarda ilgi çekmiş bir konudur. Suçun başlangıcı, insanın var olmasına kadar dayanmaktadır. Her insan topluluğunda suç olgusu, yani yasaların öngördükleri ihlal edilerek gerçekleştirilmiş eylemler vardır (Picca, 1995). Suç, sadece hukuki bir olgu olmanın ötesinde, bireylerin içsel dünyasından, çevresel etkilere ve toplumsal faktörlere kadar geniş bir yelpazede etkileşen karmaşık bir olgudur. Suçun nedenleri, kişisel psikolojik durumların yanı sıra,

çocukluk deneyimleri, sosyal çevre, ekonomik koşullar ve genetik faktörler gibi bir dizi etkenle şekillenir. Suçun bu çok yönlü yapısını anlamak hem suçun önlenmesi hem de suçluların rehabilitasyonu açısından büyük önem taşır.

Psikolojinin suç ve suçluluk konusundaki katkısı, suç işleme davranışlarını anlama ve tahmin etme, suçluların topluma yeniden kazandırılmasını destekleme ve ceza sisteminin etkinliğini artırma amacı güder. Suçlu profillerinin oluşturulması, suç işleme motivasyonlarının analizi, suça yönelen psikolojik faktörlerin anlaşılması gibi çalışmalar, suçun psikolojik temellerini aydınlatma çabalarının birer ürünüdür. Bu çalışmanın amacı, suç ve suçluluk kavramlarını daha derinlemesine anlamak ve suçun psikolojik boyutlarını keşfetmektir. Suçun psikolojik kökenleri, suçlu profilleri ve suçluluk duygusunun insan zihnindeki yeri, bu çalışmanın ana odak noktalarını oluşturmaktadır.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜRLER.....	I
YAZAR HAKKINDA.....	II
ÖZET.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
1.1.Suç Olgusu.....	2
1.1.1.Suç Kavramı.....	11
1.1.2.Suçluluk Kavramı.....	28
1.1.3.Sapma Kavramı.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

2.SUÇ	
TEORİLERİ.....	73
2.1. Sosyolojik Suç Teorileri.....	82
2.1.1.Cam Kırıkları Eşitsiz Etkileri.....	98
2.1.2.Rasyonel Tercih Teorisi.....	104
2.1.3.Rutin Aktiviteler Teorisi	121
2.1.4. Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi	129
2.1.5.Bütünleşik Suçluluk Kuramı	137
2.1.6.Sosyal Organizasyon Kuramı	144
2.1.7. Gerilim Kuramı.....	150
2.1.8. Alt-Kültür Kuramları.....	162
2.1.9.Sosyal Çatışma Kuramı	170
2.1.10.Sosyal Kontrol Kuramı (yapıldı).....	178
2.1.11.Damgalama (Etiketleme) Kuramı	185
2.1.12.Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi	196
2.1.13.Feminist Kuram	185
2.2. Bireysel Suç Teorileri	209

2.2.1.Klasik Okul	211
2.1.2.Neo-Klasik Ekol.....	116
2.2.4.Çoğrafi Ekol	223
2.3.Psikolojik Suç Teorileri	225
2.4.Biyolojik Suç Teorileri	228

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.SUÇ VE NEDENLERİ.....	231
3.1.Suç ve Kişilik.....	232
3.1.1.Suçun Biyolojik Nedenleri.....	235
3.1.2. Suçun Genetik Özellikler ve Suçlu İlişkisi	235
3.1.3.Yoksunluklar ve Suç İlişkisi	245
3.2. Suçun Bireysel Nedenleri	251
3.3. Suçun Sosyal Nedenleri.....	253

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.SUÇ ÇEŞİTLERİ.....	257
4.1.Hareketin Niteliğine Göre Suç Türleri.....	259
4.1.1.Tek Hareketli Suçlar.....	260
4.1.2.Çok Hareketli Suçlar.....	261
4.1.3.Seçimlik Hareketli Suçlar	262
4.1.4. Serbest Hareketli ve Bağlı Hareketli Suçlar.....	263
4.1.5.Ani Hareketli ve Kesintisiz Mütemadi Suçlar	264
4.1.6.İcrai ve İhmalî Suçlar	266
4.2. Hareketin Suçun Konusu Üzerindeki Etkisine Göre Suç Çeşitleri	269
4.2.1.Zarar Suçları.....	270
4.2.2.Tehlikeli Suçlar	272
4.2.2.1.Soyut Tehlike Suçları.....	273
4.2.2.2. Somut Tehlike Suçları.....	282

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.SONUÇ VE ÖNERİLER	276
5.1.Sonuç.....	276
5.2.Öneriler.....	279
KAYNAKÇA.....	282

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Suç ve suçluluk, insanlık tarihinde varlığını sürdüren ve toplumların hukuki, ahlaki ve sosyal düzenini derinden etkileyen önemli kavramlardır. Bu kavramların anlamını ve kökenlerini anlamak, insan davranışlarını ve toplumsal dinamikleri anlamak için hayati bir öneme sahiptir. "Suç ve Suçluluk: Psikolojik Perspektiften Derinlemesine İnceleme" başlıklı bu çalışmada, literatürde yapılan geçmiş çalışma ve araştırmaların derlenmesi yoluyla, suçun farklı yönlerini araştırmayı amaçladık.

Birinci bölümde, suç kavramının genel hatlarından bahsedilecek olup; suçun tanımı ve suçun psikolojik boyutu üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda, suçluluk ve sapma kavramlarının da bu bağlamda nasıl ele alındığı incelenecektir.

İkinci bölümde, suç teorileri geniş bir perspektifte ele alınmıştır. Sosyolojik, bireysel ve psikolojik suç teorileri gibi farklı yaklaşımlar incelenmiştir. Bu teoriler, suçun altında yatan nedenleri anlamaya çalışırken, farklı açılardan bakmamıza yardımcı olmaktadır.

Üçüncü bölümde, suçun nedenleri üzerinde durulmuş; Suçun kişilik ve psikolojik yapısı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Biyolojik ve sosyal faktörlerin suçla ilişkisi anlaşılmaya çalışılırken, aynı zamanda suçun bireysel ve toplumsal nedenleri irdelenmiştir.

Dördüncü bölümde, suç çeşitleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Hareketin niteliği ve suçun konusu üzerindeki etkilerine göre suç türleri ele alınarak, suçların çeşitliliği ve farklılıkları üzerinde durulmuştur.

Son olarak, konu ile ilgili çalışmaların sonuçları, değerlendirmeleri ve önerileri sunulmuştur. Bu bölümde, suç ve suçluluk konusundaki psikolojik perspektifin toplumsal ve hukuki açılardan nasıl daha etkili bir şekilde kullanılabileceği üzerinde düşünülmüştür.

1.1. Suç Olgusu

Suç kavramının etimolojik kökenlerine baktığımızda, Eski Türkçe'de "cürüm" ve "kabahat", Uygurca'da ise "suy" terimleri kullanıldığını görmekteyiz (Ozankaya, 1984: 110; Nişanyan, 2007: 444; Avcı, 2009: 19). Ayrıca, bazı Türk lehçelerinde de farklı terimler kullanılmıştır. Azeri Türkçesi'nde "suç", Nogay Türkçesi'nde ise "şüş" olarak anılmıştır (Eren, 1999: 376). Osmanlıca'da "cürm" terimi

suç anlamında kullanılmışken, İngilizce ve Fransızca'da ise genellikle "crime" terimi suçun karşılığı olarak kullanılmaktadır (Devellioğlu, t.y.: 181; Hançerlioğlu, 1979: 174-175). "Crime" terimi Latince kökenli olup "yargıladım, karar verdim" anlamına gelen bir kökten türetilmiştir.¹

Ayrıca, İngilizce'de "delinquency" terimi de kullanılmaktadır, bu terim hata, ihmal, kusur ve suçluluk anlamlarına gelmekle birlikte, daha çok çocukların işlediği suçları ifade etmek için kullanılır. Bu terimin kökeni ise Latince "linquere" kelimesine "-de" ön eki eklenerek türetilmiştir, bu da görevini ihmal etme veya görevinde başarısız olma anlamlarına gelir.²

Bu bağlamda suç kavramını iki şekilde tanımlamak mümkündür: Birincisi, "Bir toplumda haksız sayılıp, yazılı veya yazısız kurallarla yasaklanan ve yaptırımlara bağlanan davranış ve eylem." İkincisi ise, "Devlet tarafından yasalarla tanımlanıp yaptırıma bağlanmış olan kurallara aykırı davranış." Toplumsal normlara uymayan kişi suçlu olarak adlandırılır ve kabahatli veya mücrim olarak da anılabilir. Dolayısıyla, suçluluk kavramı, Eski

¹ Simpson ve Weiner, 1989

² Partridge, 1966: 348; Avci, 2009: 20; Bartol ve Bartol, 2018: 397

Türkçe'deki "mücrimiyet" terimine karşılık gelir ve "yasağa uymada başarısızlık, toplumsal bir yükümlülüğe aykırı davranma" durumunu ifade eder. Suç, insan topluluklarının oluşturduğu yapı içinde uzun yıllardır dikkat çeken ve üzerine düşünülen önemli bir olgudur. Hukuki, ahlaki ve sosyal boyutlarıyla derinlemesine incelenmesi gereken suç, toplum düzenini ve işleyişini etkiler. Suçun temel nedenleri, bireysel psikolojik faktörlerden toplumsal etkilere kadar geniş bir yelpazede değerlendirilir.³

Suç olgusu, toplumsal düzenin sağlanmasında ve sürdürülmesinde büyük bir öneme sahiptir. Suçun varlığı, toplumların sınırlarını ve kurallarını belirlemek amacıyla oluşturdukları hukuki sistemlerin temelini oluşturur. Suç, bu sistemler içerisinde tanımlanmış ve sınıflandırılmış durumda olup, cezalandırma yöntemleri de bu tanımlamalara göre belirlenir. Hukukun amacı, suçu engellemek, suçluları cezalandırmak ve toplumsal düzeni korumaktır.

Suçun psikolojik boyutu da oldukça önemlidir. İnsan davranışlarının ardında yatan motivasyonları ve etkenleri

³ Ozankaya, 1984: 110; Türk Dil Kurumu [TDK], 1998: 2037

anlamak, suçun nedenlerini anlamak açısından kritik bir rol oynar. Bireylerin suç işlemesine yol açan faktörler, çocukluk deneyimleri, kişisel psikolojik durum, sosyal çevre, ekonomik koşullar ve genetik etmenler gibi bir dizi etkenden etkilenebilir. Suçun kökenleri, psikolojik açıdan ele alındığında, suçun önlenmesi ve suç işleyen bireylerin rehabilitasyonunun daha etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için önemli bir yol haritası sunabilir.

Suç olgusu, toplumsal düzeni ve hukuki sistemleri etkileyen karmaşık bir yapıya sahiptir. Suçun tanımı ve sınıflandırılması, hareketin niteliği ve suçun konusu üzerindeki etkiler gibi faktörler, suçun farklı türlerini ve nedenlerini belirlememize yardımcı olur. Bu bağlamda, suçun çeşitliliği, suçun incelenmesi ve suçluların cezalandırılması süreçlerinde oldukça önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar.

Suç, işlenen eylemin niteliğine bağlı olarak çeşitli türlerde sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma, suçların özelliğini ve nasıl gerçekleştiğini anlamamıza yardımcı olur. Örneğin, tek hareketli suçlar bir tek eylemin sonucunda meydana gelir, bu tür suçlar genellikle hırsızlık veya saldırı gibi olayları içerir. Öte yandan, çok hareketli suçlar birden fazla eylemin bir araya gelmesi

sonucu ortaya çıkar ve organize suç örgütlerinin aktiviteleriyle ilişkilendirilebilir.

Başka bir açıdan bakıldığında, bağlı hareketli suçlar bir önceki eyleme dayalı olarak gerçekleşen suçlardır. Bu, rneğin intikam amaçlı işlenen suçları içerebilir. Seçimlik hareketli suçlar ise bireylerin bilinçli bir kararla suç işlediği durumları ifade eder. Ani hareketli suçlar ise anlık dürtü veya tepki sonucu meydana gelir, bu tür suçlar önceden planlanmamıŐtır ve anlık bir kararla iŐlenir.

Kesintisiz mütemadi suçlar, düzenli aralıklarla tekrar eden suçlardır ve belirli bir süreç içinde gerçekleşir. Örneğin, devamlı olarak tekrarlanan aynı tür hırsızlık olayları bu kategoriye girer. Ayrıca, ihmal suçları da önemlidir, nkn belirli bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi sonucu ortaya çıkar. Örneğin, bakım yükümlülüğünü yerine getirmemek nedeniyle meydana gelen suçlar bu türdendir. Suçun bu farklı türleri, hukuk sistemleri ve toplumun ceza adaleti yaklaşımları açısından önemlidir, nkn suçun doğası ve işlenme biçimi, cezaların belirlenmesinde etkili olabilir

Suçun türlerini belirlemede önemli bir rol oynayan faktörlerden biri de suçun konusudur. Bu faktör, suçun

amacını ve etkilerini belirlememizde yardımcı olur. Zarar suçları, maddi veya manevi bir zarara neden olmayı amaçlayan suçları içerir. Bu tür suçlar, bireyin veya toplumun malvarlığına veya sağlığına zarar verme niyetini yansıtır. Tehlike suçları ise potansiyel bir tehlikenin yaratılmasını amaçlar. Bu tür suçlar, gelecekte bir zarar veya tehlike meydana gelme ihtimalini içerir.

Somut tehlike suçları, tehlikenin somut olarak ortaya çıktığı durumları ifade eder. Yani, tehlike gerçekten meydana gelmiş ve bireyler veya toplum fiziksel veya maddi açıdan etkilenmiştir. Örneğin, fiziksel saldırılar veya hırsızlık gibi suçlar somut tehlike suçlarına örnek olarak verilebilir. Soyut tehlike suçlarında ise tehlike henüz somut bir biçimde gerçekleşmemiştir, ancak potansiyel bir tehlike söz konusudur. Bu tür suçlar, gelecekte zarar veya tehlike olasılığının varlığını ifade eder. Örneğin, tehdit veya aldatma gibi suçlar soyut tehlike suçlarına örnektir.

Suçun konusundaki etkiler, suçun toplumsal ve bireysel sonuçlarını anlamamıza yardımcı olurken, ceza sisteminin nasıl şekillendirilebileceğini de gösterir. Bu çok yönlü suç çeşitliliği, suçun anlaşılması ve ceza sisteminin etkili bir şekilde uygulanması açısından

oldukça önemlidir. Suçun türleri ve nedenleri üzerine yapılan araştırmalar, suçun daha iyi bir şekilde önlenmesi, suçluların rehabilitasyonu ve toplumun daha güvenli bir hale getirilmesi amacıyla geliştirilen stratejilere ışık tutar.

Suçun farklı yönleri ve çeşitliliği, suçla mücadelede ve toplumsal düzenin korunmasında daha etkili ve bilinçli adımlar atılmasına yardımcı olur. Bu nedenle, suçun konusu ve etkileri üzerine derinlemesine çalışmalar yapmak, ceza adalet sisteminin daha adil ve etkili olmasına katkı sağlar. Bu şekilde, suçun kök nedenlerini anlamak ve önlemek için daha etkili stratejiler geliştirilir.

Suç olgusu, ilk bakışta karmaşıklığıyla zor anlaşılabilir bir durum gibi görünse de, daha derinlemesine incelendiğinde insan doğasının, toplumsal etkilerin ve hukuki düzenin karmaşık bir kesişimini yansıttığını gözlemliyoruz. Suçun farklı türleri ve nedenleri, toplumun daha iyi bir geleceğe doğru adım atarken temel bir rol oynar. Aynı zamanda, suçluların rehabilite edilmesi ve topluma kazandırılması, insan merkezli bir yaklaşımın vazgeçilmez bir parçası olarak öne çıkar.

Bu bağlamda, suçun derinlemesine anlaşılması ve çeşitliliğinin farkına varılması, adil, güvenli ve uyumlu bir toplumun inşasına katkıda bulunabilir. Suçun altında yatan dinamikleri anlamak, daha etkili suç önleme ve tedavi stratejileri geliştirmemize yardımcı olabilir. Toplumun değerlerine dayalı bir yaklaşımla, suçun temel nedenleri ele alınarak, suçun tekrarlanmasının engellenmesi ve toplumsal refahın artırılması hedeflenebilir.

Sonuç olarak, suç olgusu sadece yüzeyde değil, derinlemesine incelendiğinde gerçek anlamını ortaya koyan karmaşık bir olgudur. Suçun çeşitliliği ve etkileri, toplumun ileriye doğru adım atma çabalarını şekillendirirken, suçla mücadelede ve suçluların rehabilite edilmesinde etkili stratejilerin oluşturulmasına katkıda bulunabilir. Bu bilinçle, adil, güvenli ve uyumlu bir toplumun inşasına yönelik çabalara destek olunabilir.

"Suçluluk ve Sapma" kavramları, suç olgusunun derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayan zengin ve karmaşık unsurlardır. Bu kavramlar, suçun yüzeyine bakmanın ötesine geçerek, suçun kök nedenlerini, içsel motivasyonlarını ve toplumsal etkilerini çözümlenmemize yardımcı olur.

Suçluluk kavramı, bireylerin suç işlediklerinde içsel olarak yaşadıkları duygusal ve ahlaki deneyimleri ifade eder. Suç işleyen kişi, yaptığı eylemin yasalara veya toplumsal normlara aykırı olduğunu kabul eder ve suçun etik boyutunu anlama sürecine girer. Suçluluk duygusu, suçlunun vicdanında bir iç hesaplaşma yaratır. Kişi, suçun yarattığı sonuçlar ve zararlar konusunda pişmanlık duyar ve bu içsel çatışma, suçlunun gelecekte benzer davranışlardan kaçınmasına yardımcı olabilir.

Sapma ise suçun toplumsal ve psikolojik bağlamını ele alarak, suç işleme eğiliminde olan bireylerin çevresel etkenlerini ve içsel motivasyonlarını incelemeyi amaçlar. Sapma, bireylerin toplumsal normlardan saparak farklı davranışlar sergilemesini ifade eder. Sosyal, ekonomik veya psikolojik zorluklar, bireyleri suça iten faktörler olabilir. Sapma, suçun sadece bireysel bir eğilim değil, aynı zamanda toplumsal yapı ve çevresel etkilerle şekillenen bir olgu olduğunu gösterir.

Suçluluk ve sapma kavramlarının bir arada ele alınması, suç olgusunun çok boyutlu doğasını anlamamıza yardımcı olur. Suçluluk, bireyin içsel dünyasına ve ahlaki değerlerine odaklanırken; sapma, suçun toplumsal dinamikleri ve bireysel etkenleri araştırır. Bu kavramların

birleştirilmesiyle, suçun nedenleri, etkileri ve önlenmesi için geliştirilecek stratejiler daha kapsamlı ve etkili bir şekilde oluşturulabilir. Suçla mücadele, suçluların rehabilite edilmesi ve toplumsal düzenin korunması amacıyla daha bilinçli ve etkili adımlar atmak için bu kavramların anlaşılması büyük önem taşır.

Bu bağlamda, suçluluk ve sapma kavramları, suç olgusunun karmaşıklığını ve çok yönlülüğünü aydınlatarak, suçla mücadele stratejilerinin daha etkili bir şekilde oluşturulmasına olanak sağlar. Suçun kökenleri ve içsel boyutlarına odaklanarak, suçluların topluma kazandırılması ve suçun tekrarının önlenmesi amacıyla bireysel ve toplumsal düzeyde yapılabilecek çalışmaların temelini oluştururlar. Bu kavramların derinlemesine incelenmesi, daha adil, güvenli ve uyumlu bir toplumun inşasına katkı sağlama potansiyeline sahiptir.

1.1.1. Suç Kavramı

İnsan topluluklarının oluşturduğu karmaşık sosyal yapı içinde düzenin ve huzurun sağlanması, bireylerin haklarına saygı gösterilmesi ve toplumsal normların korunması temel prensipler arasında yer alır. Ancak, toplum içerisinde zaman zaman bireylerin bu normlara

uymayarak, yasalara aykırı davranışlar sergilemeleri durumu ortaya çıkar. Bu durumu ifade etmek ve değerlendirmek için "suç" kavramı kullanılır. Suç olgusu, tarihin en eski çağlarından beri var olmakla birlikte farklı kültürlerde farklı şekillerde kendini gösteren ve çok boyutlu bir sosyal olgudur. Suç, toplumsal bir olgu olduğundan çeşitli bilim dallarının ilgi odağı olmuş ve her bir disiplin kendi özgün bakış açısıyla suçu tanımlamıştır.

Genel anlamda, suç, ceza kanunlarına aykırı olarak yapılan ve devlet tarafından cezalandırılan kasıtlı bir hareket olarak ifade edilebilir. Suç kavramı, birçok farklı yönüyle incelenmiş ve farklı bilim dallarının ilgi odağı olmuştur. Ancak suçun hukuki tanımı, ceza hukuku açısından büyük öneme sahiptir. Suçun biçimsel görünümünün yanı sıra, hukuka aykırılık ve kusurluluk gibi anatomik nitelikleri de bulunmaktadır.

Suç kavramının kökenleri, insanların toplum içinde bir arada yaşamaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. İlk yerleşik topluluklar ve toplumsal yapıların gelişmesiyle, bireyler arasındaki davranışların sonuçlarına karşı tedbirler alınmış ve bu tedbirler kanunlar ve kurumlar aracılığıyla sağlanmıştır. Suç, sadece hukuki değil, aynı zamanda sosyolojik,

kriminolojik, psikolojik, dini, ahlaki, siyasi ve iktisadi boyutları olan bir olgudur. Suçun karmaşıklığı nedeniyle, bu konu üzerine çalışan uzmanlar arasında tam bir uzlaşmaya varmış bir tanım henüz mevcut değildir.

Dolayısıyla, suç kavramı toplumsal düzenin ve normların korunması açısından büyük önem taşır. İnsan topluluklarının gelişimiyle birlikte ortaya çıkan bu olgu, farklı disiplinlerin ilgi odağı olmuş ve farklı yönleriyle incelenmiştir. Suçun karmaşıklığı ve çok yönlülüğü, suçla mücadele stratejilerinin geliştirilmesi ve toplumsal düzenin sürdürülmesi açısından dikkate alınması gereken önemli bir konudur.

Suç, toplum içinde meydana gelen bir olgu olduğundan dolayı farklı akademik disiplinler tarafından araştırma alanı olarak ele alınmış olmakla birlikte, her bir disiplin kendi özgün özellikleri nedeniyle farklı açıklamalar getirmiştir.⁴

Genel bir açıklama yapacak olursak, suç, ceza yasasının çiğnenmesi sonucu gerçekleşen, savunma veya mazeret gösterilmeden yapılan ve devlet tarafından ağır veya hafif suç olarak değerlendirilerek cezalandırılan bilinçli

⁴ Ataseven, 2006

bir eylemi ifade eder. Suç, hukuki, kriminolojik ve sosyolojik özelliklere sahip bir kavram olarak karşımıza çıkar ve tüm bu yönleriyle ele alınabilir. Ancak özellikle ceza hukuku perspektifinden bakıldığında, suçun hukuki tanımı büyük bir önem taşır. Suç, yasal düzenlemeler çerçevesinde belirlenmiş ceza ya da emniyet tedbirine tabi tutulan, biçimsel açıdan belirginleştirilmiş kanuni bir kalıp olarak nitelendirilebilir. Suçun bu belirgin biçimi, anatomik bir yapıya sahip olup, hukuka aykırı ve kusurlu bir eylemle gerçekleştirilen bir olguyu ifade eder. Suçun yapısında hem hukuka aykırılık hem de kusurluluk unsurları bulunmaktadır, bu da suçun derinlemesine anlaşılması için vurgulanması gereken bir noktadır.⁵

Suç kavramı, insanların toplum halinde bir araya gelmesiyle başlayarak, zaman içinde küçük toplulukların yerleşik hayata geçişi ve toplumsal gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bu evrim, toplum içindeki bireylerin eylemlerinin neden olduğu sonuçlarla şekillenmiştir. Toplumun normlarına aykırı bazı eylemler ve faaliyetler yasaklanmış ve devlet tarafından kurulan kanunlar ve kurumlar aracılığıyla koruma altına alınmıştır.⁶

⁵Üge, 2008

⁶Dönmezer, 1994

Suç, sadece hukuki boyutuyla değil, aynı zamanda sosyolojik, kriminolojik, psikolojik, dini, ahlaki, siyasi ve iktisadi yönleriyle de ele alınması gereken çok yönlü bir olgudur. Suç kavramı, karmaşık bir yapıya sahip olduğundan, bu konu üzerine çalışan bilim insanları arasında genel bir tanım konusunda henüz tam bir uzlaşma sağlanmamıştır. Bu nedenle suçun farklı yönleri ve boyutları, sürekli olarak incelemeye açık bir alan olarak önümüzde durmaktadır.⁷

Toplumların her birinde, iyi ve kötü davranışların belirlenmiş standartları kesin olmamakla birlikte, toplumdan topluma farklılık gösterme eğilimindedir. Bu normların bir kısmı diğerlerine göre daha hızlı bir şekilde değişirken, bazıları yavaşça kaybolabilir, tekrar belirginleşebilir ve bazen de şekillerini değiştirebilirler. Tüm bu değişimler, sosyal değişimin hızına bağlı olarak meydana gelir.⁸Suçlu ve suçsuz birey arasındaki en belirgin ayırım, suçsuz bireyin suçluluk dürtülerini kontrol edebilme yeteneğine sahip olması ve toplumsal açıdan zararsız bazı aktivitelerle bu dürtülere alternatif çıkış yolları araması şeklinde ifade edilebilir.

⁷Top, 2010

⁸Evrin, 1970

Her toplumun değerleri ve normları, kültürel ve sosyal faktörlere bağlı olarak belirlenir ve zaman içinde değişebilir. Bu değişimler, toplumsal yapının gelişmesi ve dönüşmesiyle doğrudan ilişkilidir. İnsan davranışları, bu normlara uygun veya uygun olmayan şekillerde şekillenir ve bu davranışların değerlendirilmesi toplumsal normlara göre yapılır. Suç, bu normlara aykırı davranışların bir sonucu olarak ortaya çıkar ve hukuki, sosyal ve psikolojik boyutlarıyla incelenir. Suçluluk dürtülerinin kontrol edilebilmesi ve toplumsal normlara uygun davranabilme yeteneği, suçlu ve suçsuz bireyler arasındaki temel ayrımı oluşturur.

Suçluluk dürtülerinin kontrol edilebilmesi, bireylerin içsel deneyimlerini ve vicdanlarını yönlendiren önemli bir faktördür. Suçlu bireyler genellikle bu dürtüleri kontrol edemedikleri veya toplumsal normlara uygun alternatif davranışlar geliştirmedikleri için suç işlerler. Suçsuz bireyler ise suçluluk duygularını dengeleyebilme yeteneğine sahip olup, toplumsal normlara uygun davranışlar sergilerler.

Toplumsal değişimler, suç kavramının anlamını ve tanımını etkileyebilir. Bir toplumun normları ve değerleri değiştikçe, suç kavramı da bu değişimlere uygun olarak

yeniden şekillenebilir. Suçun sosyal, psikolojik ve kültürel boyutları, suçla mücadele stratejilerinin oluşturulmasında ve toplumsal düzenin korunmasında önemli bir rol oynar. Bu nedenle, suçun kökenleri, tanımı ve etkileri üzerine yapılan araştırmalar, daha adil ve güvenli bir toplumun inşası için önemlidir (Yavuzer, 1986). Suç kavramı, suçlu bir kişinin kusurlu iradesiyle gerçekleştirdiği bir hareket sonucu ortaya çıkan, kanunda belirtilen tipe uygun, hukuka aykırı ve yaptırıma tabi tutulan bir eylem olarak açıklanabilir.⁹ Diğer bir deyişle, suç, toplum tarafından zararlı veya tehlikeli olarak kabul edilen ve yasalarda tanımlanan eylemleri ifade eder.¹⁰

Bazen fail, suç işlemeyi amaçlayabilir ancak kullanılan araçlar elverişsiz olduğunda veya suçun maddi koşulları sağlanmadığında suçu işlememeye teşebbüs eder. Bu durumda, suç işlememe teşebbüsü, işlenemeyen suç kategorisine dahil edilir.¹¹

Suç, genel anlamıyla, toplumsal değerlere, normlara veya yasalara aykırı hareket eden, başkalarının haklarına tecavüz eden veya toplumsal düzeni bozan eylemleri içerir. Suç işleyen bireyler, toplumun kabul

⁹Erkan, 2002

¹⁰Demirbaş, 2005

¹¹Dönmezer, 2003

ettiği kurallara uymayarak toplumsal düzeni potansiyel olarak tehlikeye atan davranışlarda bulunurlar. Suçun işlenmesinin sonucunda genellikle birey cezalandırılır ve bu ceza toplumun güvenliğini ve düzenini koruma amacını taşır.

Suçun anlamını daha iyi kavramak için suçun temel bileşenlerine daha yakından bakmak önemlidir. Suçun gerçekleşmesi genellikle hukuken tanımlanmış bir eylemin işlenmiş olmasını gerektirir. Bu eylem, toplumun benimsediği değerlere ve yasalara aykırı olmalıdır. Ayrıca, suçun işlenmesi sırasında suçlu kasıtlı olarak hareket etmiş veya ihmal etmiş olmalıdır. Bunun yanı sıra, suçun işlenmesiyle toplumda zarar veya tehlike ortaya çıkmalıdır. Bu unsurlar suçun gerçekleştiğini gösterir ve cezai sorumluluğu beraberinde getirir.

Suç kavramı, bireylerin toplum içinde uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlamak amacıyla oluşturulan hukuki sistemler tarafından belirlenir. Hukuk, suçların tanımını yapar, suç türlerini sınıflandırır ve cezalarını belirler. Bu bağlamda, suç kavramı, toplumsal düzenin korunmasının yanı sıra bireylerin haklarını ve özgürlüklerini de güvence altına alan bir rol üstlenir. Bu nedenle, suçun anlamı ve etkileri üzerine yapılan

araştırmalar, daha adil ve güvenli bir toplumun inşasına katkıda bulunur.

Suçun cezalandırılması, toplumun güvenliğini sağlamak, suçluların rehabilite edilmesini desteklemek ve suçların önlenmesine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilir. Suçun anlaşılması ve üzerine düşünülmesi, toplumun değerlerini, normlarını ve adalet anlayışını daha derinlemesine kavramak için önemlidir.

Suçun nedenleri, sonuçları ve suçluların cezalandırılma yöntemleri üzerine yapılan araştırmalar, toplumsal düzenin sürdürülmesi ve daha adil bir toplumun oluşturulması amacıyla atılacak önemli adımlara ışık tutar. Bu bağlamda psikoloji, insan davranışlarını, duygularını, düşüncelerini ve zihinsel süreçlerini anlamayı amaçlayan bir bilim dalı olarak, suç kavramına derinlemesine bir bakış sunar. Psikoloji, suçun nedenlerini, suçluların kişisel özelliklerini ve suçun toplumsal etkilerini anlamak için çeşitli teoriler ve yaklaşımlar geliştirir. Suç işleyen bireylerin içsel motivasyonları, çocukluk deneyimleri, kişilik özellikleri ve psikolojik durumları, suçun temel nedenlerini anlamada etkili faktörlerdir. Bu bağlamda, psikoloji suçun bireysel kökenlerini anlamak için psikososyal ve gelişimsel

perspektifler sunar. Örneğin, çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimler veya ihmal, bireyin ilerleyen yaşamında suça yatkınlığını artırabilir. Aynı şekilde, antisosyal kişilik özellikleri, dürtüsellik ve empati eksikliği gibi faktörler de suç işleme olasılığını artırabilir. Psikoloji ayrıca suçluların rehabilite edilmesi ve ceza sistemi içindeki rolünü de inceleyerek ceza sisteminin etkinliğini değerlendirir.

Bu yolla, suçun anlaşılması ve suçluların psikolojik profilinin çözümlenmesi hem suçun önlenmesi hem de suç işlemiş bireylerin topluma kazandırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Psikolojik yaklaşımlar, suçun karmaşıklığını ve çok boyutlu yapısını daha iyi anlamamıza ve toplumsal düzenin sağlanmasına katkıda bulunmamıza yardımcı olur. Bu şekilde, suçun nedenleri ve etkileri üzerine yapılan araştırmalar, daha güvenli, adil ve sürdürülebilir bir toplumun oluşturulmasına destek sağlar.

Suç işleyen bireylerin cezalandırılması, yalnızca suçun sonuçlarına odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda suçlu kişilerin topluma yeniden kazandırılması ve suç eğilimlerinin azaltılması amacını taşır. Psikoloji, suçluların rehabilite edilmesi için terapi, danışmanlık ve

eğitim gibi çeşitli yöntemlerin kullanılmasını değerlendirir. Bu yaklaşım, suçluların tekrar suç işlemelerini önlemeye yönelik stratejilerin oluşturulmasında kritik bir rol oynar. Toplumsal olarak, psikoloji suçun toplumsal etkilerini de araştırır ve suçun önlenmesi için stratejiler geliştirme sürecine katkı sağlar. Toplumun sosyal yapısı, ahlaki değerleri, ekonomik koşulları ve eğitim seviyeleri gibi faktörler, suçun yaygınlığını ve türlerini etkileyebilir.

Psikoloji, toplumsal düzeyde suçla mücadele için bilimsel temellere dayalı yaklaşımların oluşturulmasına katkı sağlar. Kısacası, psikoloji suç kavramını derinlemesine anlamak ve çeşitli yönleriyle ele almak açısından önemli bir araçtır. Suçun nedenleri, suçluların rehabilite edilmesi ve toplumsal etkileri, psikolojinin incelediği alanlardan sadece birkaçıdır. Psikoloji, suçun daha iyi anlaşılması ve toplumun daha güvenli bir şekilde işleyişi için önemli bir rol oynar. Diğer yandan, suç kavramı, belirli eylemlerin yasaklanmış olarak kabul edilmesi ve buna yönelik cezai yaptırımların uygulanması olarak da anlam kazanabilir. Bu anlamda, suç kavramı, insan topluluklarının daha primitif dönemlerinden itibaren varlığını sürdüren ve toplumsal düzeni koruma amacını taşıyan bir olgudur. Tarihsel olarak, belirli eylemlerin

yasaklanması ve bu eylemlere karşı cezaların uygulanması, toplumun düzenini sağlamak ve bireylerin haklarını korumak amacıyla oluşturulan hukuki sistemlerin bir parçası olmuştur (Balabani ve Ergündüz, 1984).

Günümüzde suç, kesin tanımı tam olarak oturmaya da, genel bilimsel inanç doğrultusunda, bireysel ve toplumsal süreçlerin birbirine karıştığı karmaşık bir olgudur. Suçluluğun açıklanması için, suç işleyen bireyin sosyal çevresi, fiziksel ve zihinsel yapısı detaylı bir şekilde incelenmelidir. Toplumsal faktörler tek başına genellikle suç işleme nedeni olmazlar. Her ne kadar olumsuz bir sosyal ortam ve sınırlı imkanlar içinde bulunan her birey suç işlemese de, bu tür sosyal etkenler, bireyin kişilik yapısında değişikliklere yol açtığında suç işleme potansiyeli oluşturabilir. Bu bağlamda, suçun nedenleri ve etkileri üzerine yapılan çalışmalar, suçun karmaşıklığını anlamamıza ve toplumsal düzenin korunmasına katkı sağlar. Suç kavramı, hukuka aykırılık ve kusurluluk unsurlarını içeren, anatomik bir yapısı olan ve toplumsal düzeni bozan eylemleri ifade eder. Bu bağlamda, suç kavramı hem bireysel hem de toplumsal

perspektifleri içinde ele alınarak daha derinlemesine anlaşılabilir (Üge, 2008).

Suç ve suçluluk, insanlık tarihi boyunca ilgi çekici bir konu olmuş ve farklı düşünürler tarafından çeşitli açılardan ele alınmıştır. Bilimsel çalışmalar, suçun kökenleri, nedenleri ve etkileri konusunda aydınlatıcı bilgiler sunarak toplumsal anlayışımızı derinleştirmemize yardımcı olur. Suç kavramı, antik çağdan günümüze kadar uzanan bir süreçte, farklı zamanlarda farklı bakış açılarına sahip düşünürler tarafından ele alınmıştır.

Antik Yunan filozofları Platon ve Aristoteles, suçu farklı perspektiflerden değerlendirmişlerdir. Platon, suçu insanın içsel ihtirasları, arzuları ve cahilliği nedeniyle ortaya çıkan bir ruhsal hastalık olarak tanımlamıştır (Yavuzer, 2018: 23; 1986: 6; Dönmezer, 1981: 2; Evrim, 1970: 14). Bu bağlamda, suçun temelinde yoksulluk gibi faktörlerin yer aldığı ve suçun cahillik ve arzular tarafından körüklenen bir hastalık olarak kabul edildiği görülmektedir (Phillips, 1999: 40). Aristoteles ise suçu, toplumsal koşulların, özellikle de yoksulluğun ve

devrimin bir sonucu olarak görür ve suçluları toplumsal düzeni tehdit eden düşmanlar olarak değerlendirir.¹²

Orta Çağda, Thomas Aquinas suçu, toplumsal arzuların bir sonucu olarak tanımlamış ve yoksulluğun suça neden olan faktörlerden biri olduğunu ifade etmiştir (Yavuzer, 2018: 24). 19. yüzyıla gelindiğinde ise, suç kavramı daha bilimsel bir temele oturtulmaya başlanmış ve Cesare Lombroso gibi düşünürler suçu doğal bir olgu olarak ele almıştır. Bu dönemde, suçun toplumsal ve bireysel faktörlerin bir sonucu olduğu düşüncesi ön plana çıkmıştır.¹³

Sonuç olarak, suç kavramı tarih boyunca farklı bakış açılarıyla ele alınmış ve çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Suçun kökenleri, nedenleri ve toplumsal etkileri konusundaki bu farklı görüşler, suçun karmaşıklığını ve çok yönlülüğünü yansıtmaktadır. Günümüzde de suçun anlaşılması ve önlenmesi amacıyla yapılan çalışmalar, tarihsel perspektifin yanı sıra bilimsel ve sosyolojik yaklaşımların da önemini vurgulamaktadır.

Bilimsel araştırmaların ışığında, suç ve suçluluk kavramlarına dair derinlemesine bir anlayış geliştirmek

¹²Yavuzer, 2018: 24

¹³Dönmezer, 1981: 3-6; İçli, 1994a: 39-40

mümkün olmuştur. Bu çalışmalar, suçun nedenlerini ve etkilerini çeşitli açılardan ele alarak, toplumun güvenliği, adli sistemde adaletin sağlanması ve suçun önlenmesi gibi önemli konulara katkıda bulunmaktadır. Suçla mücadelede etkili stratejiler geliştirme amacıyla gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar, toplumun refahını artırmak ve daha adil bir düzen oluşturmak için önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

Adli sistemde adaletin tesis edilmesi, suç ve suçluluk konusunda yapılan bilimsel çalışmaların merkezinde yer alır. Bu çalışmalar, suçlu davranışlarının kökenlerini ve motivasyonlarını anlamaya yönelik önemli bilgiler sunar. Böylelikle, adli sistem doğru ve adil kararlar verme süreçlerinde bu bilgileri kullanarak daha etkin bir rol oynayabilir.

Ayrıca, bilimsel araştırmaların suçla mücadele politikalarının geliştirilmesine katkı sağladığı da görülmektedir. Suçun nedenleri ve etkilerini anlamak, bu alandaki politika ve programların daha etkili bir şekilde oluşturulmasına olanak tanır. Eşitsizliklerin azaltılması, eğitim fırsatlarının artırılması gibi sosyal nedenlere dayalı politikalar, suçun önlenmesi ve azaltılmasına katkı sağlayabilir.

Bilimsel araştırmaların toplumun güvenliği ve refahı üzerinde de olumlu etkileri vardır. Suçun nedenleri ve etkileri hakkında sağlanan bilgiler, toplumun daha güvenli bir yaşam sürmesine yardımcı olur. Bu sayede, suçla mücadele stratejileri daha etkili bir Şekilde uygulanabilir ve toplumun güvenliği artırılabilir.

Suçun karmaşıklığı ve çok boyutluluğu, bu alandaki bilimsel çalışmaların gerekliliğini vurgulamaktadır. Suçun kökenleri, etkileri ve suçlu davranışlarına dair yapılan incelemeler, adli sistemde adaletin sağlanması, suçun önlenmesi ve toplumun güvenliği gibi kilit konularda bize ışık tutmaktadır.

Bu tür araştırmaların adli sistemde adaletin tesis edilmesi noktasındaki önemi büyüktür. Suçun nedenlerini ve suçluların motivasyonlarını anlama, adli sistemin daha sağlıklı ve adil kararlar almasına olanak sağlar. Bilimsel verilerin ışığında verilen kararlar, toplumun güvenini kazanmada ve adalete olan inancın korunmasında kritik bir rol oynar.

Aynı Şekilde, bilimsel araştırmalar suçla mücadele politikalarının geliştirilmesinde de yol gösterici olabilir. Suçun nedenleri ve etkileri üzerine elde edilen bilgiler,

daha etkili politika ve programların oluşturulmasına yardımcı olur. Toplumsal eşitsizlikleri azaltma, eğitim fırsatlarını genişletme gibi hedefler, suçun önlenmesinde daha etkili bir yaklaşımın temellerini atmamıza katkı sağlar.

Bu çerçevede, bilimsel araştırmaların toplumun güvenliği ve refahı üzerindeki olumlu etkileri de göz ardı edilemez. Suçun nedenleri ve etkilerine dair elde edilen derinlemesine bilgi, toplumun daha güvenli bir yaşam sürmesine yardımcı olur. Bu da suçla mücadele stratejilerinin daha etkili bir şekilde uygulanmasına ve toplumun genel güvenliğinin artırılmasına olanak tanır.

Sonuç olarak, bilimsel araştırmalar suç ve suçluluk konusunda sağladığı bilgi ve anlayış ile adli sistemde adaletin tesis edilmesi, suçun önlenmesi ve toplumun güvenliği gibi temel alanlarda büyük bir rol oynamaktadır. Bu çalışmalar, toplumsal refahın artırılması ve daha adil bir toplumun oluşturulmasına yönelik atılacak adımların belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, bilimsel araştırmaların suçla mücadeledeki önemi her geçen gün daha da belirgin hale gelmektedir.

1.1.2. Suçluluk Kavramı

"Suçluluk" terimi, çeşitli dillerde farklı şekillerde ifade edilmiş ve zamanla farklı anlamlar kazanmıştır. Bu terimin kökeni Orta Çağ Latinesine dayanmaktadır. "Suçluluk" kelimesi, Latince kökenli "culpa" kelimesinin türetilmiş halidir. "Culpa," aslen "yanlış yapma," "kusur" veya "hata" anlamlarına gelirken; bu terim, ilk olarak Roma hukukunda hukuki bir sorumluluğu ifade etmek için kullanılmıştır. Roma hukukunda, bir kişinin "culpa" ile suçlu kabul edilmesi, kusurlu davranışlarının sonuçlarına karşı sorumluluğunu taşıdığı anlamına gelmektedir.

Orta Çağ'da, "suçluluk" terimi hukuki bağlamın ötesinde, ahlaki ve dini bağlamlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, suç işleyen bireylerin vicdani bir yük taşıdığı ve Tanrı'ya karşı sorumlulukları olduğu düşüncesi yaygınlaşmış ve bu anlamda, suçluluk artık sadece hukuki bir kavram değil, aynı zamanda ahlaki ve dini bir boyut kazanmıştır.

Dil ve kültür farklılıkları nedeniyle, "suçluluk" teriminin farklı dillerdeki karşılıkları da farklı anlamlar içerebilir. Örneğin, İngilizce "guilt," Almanca "Schuld," Fransızca "culpabilité" gibi terimler de benzer anlamları taşıırken,

aynı zamanda kültürel ve hukuki bağlamlarda farklı vurgulara sahip olabilir.

Bugün "suçluluk," hukuki, ahlaki ve psikolojik anlamları içeren çok katmanlı bir kavramdır. Hukuk sistemi içerisinde suç işleyen kişilerin cezalandırılabilirliğini ifade ederken, aynı zamanda bireyin vicdanında taşıdığı ahlaki yükü ve sorumluluğu da ifade eder. Psikolojide ise suçluluk duygusu, bireyin kendi değerleriyle uyumsuz davranışlardan dolayı içsel bir rahatsızlık hissetmesi olarak anlaşılabilir.

Kısaca özetlemek gerekirse, "suçluluk" kavramının etimolojisi, dil, hukuk ve kültürün iç içe geçtiği karmaşık bir tarihsel süreci yansıtmaktadır. Bu terim, zaman içinde farklı anlamlar kazanarak hukuki, ahlaki ve psikolojik boyutları içine alarak günümüze ulaşmıştır.

Suçluluk duygusu, hukuki açıdan suç işleyen bireylerin cezalandırılabilirliğini ifade ederken, aynı zamanda bireyin kendi iç dünyasında taşıdığı ahlaki bir yükü de ifade eder. Bu duygu, bireyin kendi değerleri ve toplum normlarıyla uyumsuz davranışlardan dolayı içsel bir rahatsızlık hissetmesi olarak tanımlanabilir. Hukuk sistemi içerisinde suçluluk, kişinin suç işlediği eylemin

yasalar tarafından suç olarak tanımlanması ve bu eylemden dolayı sorumluluk taşıdığını ifade eder.

Psikolojik açıdan, suçluluk duygusu bireyin kendi ahlaki değerleri ile çelişen bir eylem gerçekleştirmesi sonucu ortaya çıkabilir. Bu duygu, vicdani rahatsızlık ve pişmanlık hissi olarak kendini gösterebilir. Suç işleyen kişi, suçlu olduğu eylemi değerlendirirken içsel bir sorgulamaya girebilir ve bu durum kişisel gelişim ve davranış değişikliği süreçlerini etkileyebilir.

Ahlaki açıdan, suçluluk kavramı toplum içinde kabul görmüş değerler ve normlar çerçevesinde ele alınır. Kişi, toplumsal değerlerin ve ahlaki kuralların ihlali sonucu suçlu hissedebilir. Suç işleyen birey, toplumun kabul ettiği etik normlara aykırı davranmanın getirdiği suçluluk duygusunu taşıyabilir.

Böylece, suçluluk kavramı, tarih boyunca hukuk, ahlak ve psikoloji alanlarında şekillenmiş karmaşık bir olgudur. Hem bireyin içsel dünyasını hem de toplumsal değerleri etkileyen bir duygu olarak, suçluluk kavramı suç işleme eyleminin çok yönlü sonuçlarını yansıtır. Bu nedenle, suçluluk kavramını anlamak ve değerlendirmek, suçun

doğası ve etkileri hakkında daha derin bir anlayış geliştirmeye yardımcı olur.

Sosyal bilimler açısından özellikle psikolojik ve sosyolojik perspektiflerden incelendiğinde suçluluk kavramı, derinlemesine anlam kazanan karmaşık bir olgudur. Psikolojik açıdan bakıldığında, suçluluk duygusu bireyin kendi iç dünyasında çatışkılar ve sorgulamalar yaratan bir deneyim olarak öne çıkar. Suç işleyen kişi, suçun sonuçlarına ve etkilerine duyduğu vicdani rahatsızlık ve pişmanlıkla yüzleşir.

Bu durum, suçun işlendiği anın ötesine geçerek bireyin zihinsel ve duygusal deneyimini etkiler. Suçluluk duygusu, suçlunun kendi değerleri ile suç işlediği eylemin çelişmesi sonucu ortaya çıkar. Birey, içsel bir çatışma içine girerken suçluluk duygusuyla başa çıkmaya çalışır. Sosyolojik açıdan incelendiğinde, suçluluk kavramı toplumsal normlar, değerler ve sosyal yapı ile yakından ilişkilidir. Suç işleyen kişi, toplumsal kurallara ve etik normlara aykırı davranmanın yarattığı suçluluk duygusuyla, toplumla olan ilişkisinde bir çatışma yaşar. Bu çatışma, suçlunun toplum içindeki rolünü, kimliğini ve ilişkilerini etkiler. Aynı zamanda, suçluluk duygusu toplumsal tepkilerle de şekillenir. Suçlunun suç

işlediğini kabul etmesi ve suçluluk duygusunu yaşamaması, toplumun ona yönelik tepkileri ve dışlanma olasılığı gibi faktörlerle şekillenir. Böylece, suçluluk kavramı, sosyal bilimlerin çeşitli alt disiplinlerinde incelenerek daha geniş bir anlam kazanmıştır.

Psikoloji ve sosyoloji, suçluluk duygusunun bireyin içsel dünyasından sosyal ilişkilere kadar uzanan karmaşık bir yelpazede etkilerini araştırmaktadır. Bu bağlamda, suçluluk kavramı sadece bireyin hukuki sorumluluğunu değil, aynı zamanda onun psikolojik ve toplumsal deneyimlerini de içeren derin bir olgudur ve sosyal bilimlerin bu çeşitli bakış açıları, suçluluk kavramını anlamak ve açıklamak için zengin bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu analizler, suçluluk duygusunun kökenlerini, etkilerini ve toplumsal bağlamını daha iyi kavramamıza yardımcı olurken, suç ve suçlulukla mücadele stratejilerinin geliştirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır.

Suçluluk kavramının tarihçesi, insanlık tarihinde farklı dönemlerde değişen toplumsal normlar, hukuki sistemler ve kültürel dinamiklerle şekillenmiştir. Antik çağlardan modern döneme kadar uzanan bu süreçte suçluluk duygusu ve suç işlemenin algılanışı, dönemin sosyal,

siyasi ve ekonomik koşullarına bağlı olarak farklılık göstermiştir.

Antik dönemde, suç ve suçluluk kavramları toplumun dini inançları ve mitolojileri ile sıkı sıkıya bağlantılıydı. Antik Yunan'da, suç işleyen bireyler tanrıların gazabına uğramış ya da lanetlenmiş olarak kabul edilirdi. Roma İmparatorluğu'nda ise suç işleyenler, devlete ve topluma karşı işlenen bir ahlaki bozulma olarak görülürdü. Bu dönemde suçlular genellikle kamuya açık cezalandırmalara tabi tutulurdu.

Orta Çağ'da ise suçluluk kavramı, dinin etkisi altında şekillendi. Kilise, suç işleyenleri ruhsal anlamda cezalandırmayı ve tövbe etmeye teşvik etmeyi amaçlayan yaklaşımlar benimsemiştir. Suçluların günahlarından arınması ve tövbe etmeleri için ceza verilirdi. Orta Çağ'da suç işleyenlerin toplumdan dışlanması ve ceza olarak fiziksel işkenceler uygulanması yaygındı.

Modern dönemde, Aydınlanma Çağı'nın etkisiyle suçluluk kavramı daha rasyonel ve hukuki bir temele oturdu. Suçluların insan haklarına saygı gösterilerek cezalandırılması gerektiği fikri yaygınlaştı. Ceza hukuku

sistemleri daha adil ve dengeleyici hale getirildi. Suçluların cezalandırılmasının yanı sıra, rehabilitasyon ve topluma yeniden kazandırma da önem kazandı.

Günümüzde suçluluk kavramı, hukukun yanı sıra psikoloji ve sosyoloji alanlarında da incelenmektedir. Suçluların içsel dünyaları, motivasyonları ve suç işleme nedenleri psikolojik perspektiften ele alınırken, suçluluğun toplumsal etkileri, suçun yaygınlığı ve suçla mücadele stratejileri sosyolojik açıdan incelenmektedir.

Özetle, suçluluk kavramı tarih boyunca farklı toplumların değerleri, inançları ve hukuki sistemleriyle şekillenmiştir. Antik dönemden günümüze kadar uzanan bu evrim, suçluluk duygusunun ve suç işlemenin algılanışının karmaşık ve çok yönlü bir süreç olduğunu göstermektedir. Bu kavramın farklı dönemlerdeki değişen anlamları, insan topluluklarının evrimsel ve kültürel gelişiminin bir yansıması olarak görülebilir.

Sosyal bilimler, suçluluk kavramını derinlemesine anlayarak, günümüzdeki ceza hukuku sistemlerinin ve suçla mücadele stratejilerinin daha etkili ve adil hale getirilmesine katkı sağlamaktadır. Suçluluk kavramı, sosyal bilimler açısından özellikle psikolojik ve sosyolojik

perspektiflerden incelendiğinde daha geniş bir anlam kazanır. Psikolojik açıdan bakıldığında, suçluluk duygusu bireyin kendi eylemleriyle ilgili içsel bir değerlendirmeyi ifade eder. Bu duygu, bireyin toplumsal normlara uygun davranıp davranmadığı, etik değerleri gözetip gözetmediği gibi kişisel değerlendirmelerle ilişkilidir. Suç işleyen bir birey, bu normları çiğnediğinde veya etik değerlere aykırı bir davranış sergilediğinde, suçluluk duygusu deneyimleyebilir. Psikolojik açıdan suçluluk, bireyin içsel dünyasını, vicdanını ve değerlerini yansıtan karmaşık bir olgudur. Sosyolojik açıdan bakıldığında ise suçluluk, toplumsal normlara ve değerlere uygun davranmama sonucu ortaya çıkan bir durumu ifade eder.

Sosyal çevrenin ve toplumsal yapının bireyin davranışlarını şekillendirdiği düşünüldüğünde, suçluluk kavramı toplumsal etkileşimlerle yakından ilişkilidir. Suçlu davranışların toplum tarafından kabul edilmeyen eylemler olarak değerlendirilmesi, suçluluk duygusunun doğmasına neden olabilir. Bu bağlamda, suçluluk kavramı sosyal normların ve toplumsal değerlerin bireyin davranışları üzerindeki etkisini yansıtan önemli bir göstergedir.

Tarih boyunca suçluluk kavramı farklı toplumlarda ve dönemlerde farklı şekillerde anlam kazanmıştır. Antik çağ filozoflarından Platon ve Aristoteles, suçluluğu bireyin içsel dünyası ve kişisel motivasyonlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Orta Çağ'da ise suçluluk daha çok dini değerlerle bağlantılı olarak ele alınmış, suçluların ruhsal durumu ve günahları ön plana çıkmıştır. Aydınlanma Çağı'nda ise suçluluk, bireyin özgür iradesi ve rasyonel seçimleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Modern sosyal bilimler, suçluluk kavramını psikolojik ve sosyolojik etmenlerin bir kombinasyonu olarak ele almıştır. Psikoloji, suçluluğun bireyin içsel değerlendirmeleri ve duygusal deneyimleriyle ilişkisini açıklamaya çalışırken, sosyoloji toplumsal yapı ve normların suçluluk duygusu üzerindeki etkisini inceler. Bu iki disiplinin birleşimi, suçluluk kavramını daha derinlemesine anlamamıza ve suçluların davranışlarını daha kapsamlı bir şekilde açıklamamıza yardımcı olur.

Suçluluk kavramı hem psikolojik hem de sosyolojik açılardan incelendiğinde, bireyin içsel dünyasını ve toplumsal etkileşimleri yansıtan karmaşık bir olgu olarak görülmektedir. Suçluluk duygusu, bireyin kendi değerleri ve toplumsal normlar arasındaki dengeyi anlamasına ve

buna göre davranmasına yönlendirir. Bu açıdan suçluluk, insan davranışlarını anlamak ve toplumun işleyişini analiz etmek açısından önemli bir anahtar konudur. Biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel kaynakları ile çok boyutlu ve genel bir kavram olan suç veya suçluluk olgusu, farklı disiplinlerin inceleme alanına girmekte ve her biri bu olguyu kendine özgü bir bakış açısıyla açıklama çabasıdadır.¹⁴

Suçun anlamlandırılması, temelde ceza hukuku ve aynı zamanda kriminoloji, sosyoloji, psikoloji, ruh bilim ve ahlaki ilkelerin bir etkileşimi ile gerçekleşir.¹⁵ Emile Durkheim, suçluluk kavramını "kollektif bilincin inançlarını ihlal eden bir eylem" olarak tanımlamıştır.¹⁶

Durkheim'a göre, suçsuz bir toplumun varlığı mümkün değildir ve suç, toplumsal yaşamın normal bir parçasıdır. Toplumun dengesini sağlamada ve değişimin bir aracı olarak da rol oynayabilir¹⁷ Seligman ve Johnson, suçluluk kavramını, bir sosyal grubun üyelerince kabul edilen adetler, inançlar ve kurallara aykırı olan antisosyal davranışları ifade etmek için kullanırlar (Evrin, 1970:

¹⁴ Özsan, 1991

¹⁵ Selçuk, 2014: 86-87

¹⁶ Ülken, 1969: 268

¹⁷ Durkheim, 2013: 99-104

15). Bu anlamda suç, toplumsal normların ihlali ve toplumsal değerlerin çiğnenmesi olarak ortaya çıkar.

Thomas Hobbes, Leviathan adlı eserinde suçu, "yasa tarafından yasaklanan bir şeyin söz veya eylemle gerçekleştirilmesi veya yasa tarafından emredilen bir şeyin yapılmaması" olarak tanımlar. Hobbes'a göre her suç, aynı zamanda bir günahdır, ancak her günah suç sayılmaz.¹⁸

Bu farklı teoriler ve tanımlamalar, suçluluk kavramının karmaşıklığını ve çok yönlülüğünü yansıtmaktadır. Biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve felsefi perspektiflerin bir araya gelmesi, suçluluğun anlaşılması ve açıklanmasında geniş bir yelpaze sunar. Bu disiplinlerin kesişimi, suçluluk kavramının derinlemesine anlaşılmasına ve toplumsal, bireysel ve etik açılardan değerlendirilmesine yardımcı olur.

Suçluluk kavramı, insan doğasının ve toplumsal yapıların karmaşıklığını yansıtan çok yönlü bir olgudur. Biyolojik perspektiften bakıldığında, genetik faktörlerin ve beyin kimyasının suçluluk eğilimlerini etkileyebileceği düşünülür. Örneğin, bazı araştırmalar agresif

¹⁸Hobbes, 2007: 206

davranışların belirli genlerle ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Psikolojik açıdan ele alındığında, çocukluk travmaları, kişilik özellikleri ve zihinsel sağlık durumu suçluluk olgusunu şekillendirebilir. Özsaygı eksikliği, dürtüsellik ve empati eksikliği gibi faktörler, suçluluk davranışlarının altında yatan psikolojik etkenler arasında sayılabilir.

Sosyolojik bir bakış açısıyla suçluluk, toplumsal normların, değerlerin ve ekonomik koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Toplumun ekonomik yapısı, eğitim düzeyi ve sosyal eşitsizlikler, bireylerin suçluluk eğilimlerini etkileyebilir. Örneğin, yoksulluk ve işsizlik gibi ekonomik sorunlar, suçluluğun artmasına zemin hazırlayabilir. Kültürel faktörler de suçluluk olgusunu etkiler. Toplumun değerleri, inançları ve kültürel normları, suçluluk davranışlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Kültürel çevrenin bireylerin davranışları üzerindeki etkisi, suçluluk kavramını daha da karmaşık hale getirir.

Ekonomik olarak değerlendirildiğinde, gelir eşitsizliği, fırsat eşitsizliği ve işsizlik gibi faktörler suçluluk olgusunu etkileyebilir. Dezavantajlı ekonomik koşullarda yaşayan bireyler, suç işleme eğilimi gösterebilir. Kültürel faktörler de suçluluk olgusunu etkileyebilir. Toplumun değerleri,

inançları ve kültürel normları, suçluluk davranışlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Kültürel çevrenin bireylerin davranışları üzerindeki etkisi, suçluluk kavramını daha da karmaşık hale getirir.

Sonuç olarak, suçluluk kavramı, biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel etkenlerin karmaşıklığını yansıtan bir olgudur. Farklı disiplinlerin bakış açıları, suçluluğun kökenlerini, etkilerini ve çözüm yollarını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Bu çok yönlü yaklaşım, suçluluk kavramının daha derinlemesine analiz edilmesine ve toplumun daha adil, güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde işlemesine katkı sağlar. Bu açıdan, suçluluk olgusu bir bütün olarak ele alındığında, insan davranışlarının ve toplumsal dinamiklerin karmaşıklığını ve derinliğini yansıtan bir zenginlik taşıdığı söylenebilir.

1.1.3. Sapma Kavramı

Sapma kavramı, sosyal bilimlerde önemli bir terim olarak kullanılmaktadır. Bu terim, bireylerin veya grupların toplumsal normlardan, değerlerden veya beklenen davranışlardan sapmalarını ifade eder. Sapma, genellikle "normal" olarak kabul edilen davranışlardan ayrılan ve

toplumsal olarak kabul edilemez veya istenmeyen davranışları içerebilir. Etimolojik olarak incelendiğinde, "sapma" kelimesi Latince "*deviare*" kelimesinden türetilmiştir ve "sapmak" veya "ayrılmak" anlamına gelir. Sapma kavramı, farklı disiplinlerde farklı şekillerde ele alınmış ve açıklanmıştır. Sapma ve suç kavramları, sosyal düzenin temel yapı taşlarından birini oluşturur ve toplumun işleyişini derinlemesine etkiler. Bu kavramlar, toplumsal değerlerin, normların ve hukuki düzenlemelerin karmaşıklığını yansıtan önemli terimlerdir. Sapma kavramının etimolojisi incelendiğinde, Osmanlıca'da doğru yoldan çıkma, değişme ve bozulma anlamında inhiraf terimi sapma kavramını karşılamaktadır. Aynı şekilde, "Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü"nde sapma İngilizce bias, deviation ve Fransızca'da da yine deviation terimlerinin yerine kullanılmış olup, sapma kavramı "Birey davranışlarının kümenin, toplumun yerleşik ölçülerine uymaması durumu" olarak tanımlanmıştır.¹⁹Sapma, bireylerin veya grupların toplumsal normlara uymayan davranışları sergilemeleri durumunu ifade ederken, suç ise yasal düzenlemelere aykırı hareket eden eylemleri kapsar. Bu iki kavramın ayrımı, toplumun genel kabul görmüş

¹⁹ Ozankaya, 1984

standartları ve hukuk kurallarıyla belirlenir. "Literatürde, gerçekleşen bir davranışın yalnızca toplum tarafından mı yoksa hukuk tarafından mı yaptırıma tabi tutulduğu incelenerek, sapma ya da suç olduğunun anlaşılabilceğı savunulmaktadır"²⁰

Sapma, sosyal normlara ve değörlere aykırı bir davranış olarak kabul edilir. Birey veya grupların toplumsal normlardan sapması, toplumun beklentilerine uymayan veya kabul edilemez görölen davranışları içerebilir. Bu tür davranışlar, genellikle toplumsal düzeni ve normları tehdit eden veya bozan eylemler olarak değörlendirilir. Örneğın, suç işleme, ahlaki değörlere aykırı davranışlar, bağımlılık gibi durumlar sapma kavramına örnek olarak verilebilir. Sapma kavramı, toplumsal normların ve değörlerin zamanla değışebileceğı gerçeğini yansıtır.

Bir davranışın sapma olarak kabul edilip edilmemesi, toplumun kültürel, tarihsel ve sosyal bağlamına göre farklılık gösterebilir. Örneğın, bir dönemde kabul edilen bir davranış başka bir dönemde sapma olarak görölebilir. Bu nedenle, sapma kavramı dönemsel ve kültürel olarak göreceli bir nitelik taşır. Öte yandan sapma kavramı, sosyal bilimlerin farklı alanlarında incelenir. Sosyoloji,

²⁰Dolu, 2011; 2013

psikoloji, antropoloji gibi disiplinler sapma olgusunu farklı açılardan analiz eder. Sosyolojik olarak sapma, toplumsal yapıların ve ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Psikolojik olarak sapma, bireylerin içsel motivasyonları, kişilik özellikleri ve zihinsel sağlık durumlarına bağlı olarak açıklanabilir. Antropolojik olarak ise, farklı kültürlerde sapma olgusu farklı şekillerde tanımlanabilir ve değerlendirilebilir. Bu bağlamda baktığımızda, sapma kavramı, sosyal bilimlerin geniş bir yelpazesinde incelenen ve analiz edilen önemli bir olgudur. Bu kavram, toplumsal normlardan sapmış veya beklenen davranışlara uymamış durumları ifade ederken, arkasında derinlemesine anlam ve açıklama gerektiren karmaşıklıkları barındırır. Farklı disiplinler, bu karmaşıklıkları anlamak ve açıklamak için sapma kavramını farklı bakış açılarıyla ele alırlar.

Sapma, sosyal normların ve değerlerin bireyler veya gruplar tarafından nasıl algılandığına ve nasıl uygulandığına dair çeşitli soruları ortaya çıkarır. Toplumun neyin kabul edilebilir ve neyin kabul edilemez olduğunu belirlemesi, bu normların oluşumunda kültürel, tarihsel ve sosyal faktörlerin etkisiyle şekillenir. Örneğin, bir toplumun belirlediği ahlaki değerler başka bir toplum

için tamamen farklı olabilir. Bu nedenle, sapma kavramının anlamı ve sınırları da toplumdan topluma değişebilir.

Sapma kavramı, sosyal bilimlerde farklı açılardan ele alınırken, her bir disiplin kendi perspektifini sunar. Sosyolojik açıdan bakıldığında, sapma genellikle toplumsal yapıların ve ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Psikolojik açıdan ele alındığında, bireylerin içsel motivasyonları, kişilik özellikleri ve zihinsel sağlık durumları sapma olgusunun anlaşılmasına katkı sağlar. Antropolojik perspektif ise, farklı kültürlerde sapma kavramının nasıl tanımlandığını ve değerlendirildiğini inceler.

Sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde incelenen karmaşık ve derin bir olgu olarak düşünüldüğünde, sapma kavramının çeşitli açılardan ele alınmasının gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda, sapma, toplumsal normların, değerlerin ve beklentilerin yansımasıdır ve bireylerin bu normlardan saparak farklı davranışlar sergilemeleri anlamına gelir. Bu kavram, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de anlam kazanır. Farklı disiplinlerin sapma kavramına getirdiği bakış açıları, sosyal, psikolojik, ekonomik,

kültürel ve diğere faktörleri içeren bir analiz sunar. Sapma, bireylerin toplumsal normlara uymadığı ve kabul edilmeyen davranışlar sergilediği durumları ifade eder. Bu sapkın davranışlar, suç, iyi hal dışında davranışlar, ahlaki değerleri ihlal etme veya toplumun genel normlarına aykırı olma gibi çeşitli şekillerde kendini gösterebilir. Sapma, toplumun değerlerine karşı gelen, dikkate alınmayan veya reddedilen bir tavır sergilediğinden, sosyal bilimciler ve araştırmacılar tarafından farklı perspektiflerle incelenir. Bu kavramın biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel etkenlerinin karmaşıklığına dikkat edilmelidir. Biyolojik faktörler, bireylerin genetik yatkınlıkları, sinir sistemi yapısı ve fizyolojik durumları gibi unsurları içerir. Psikolojik faktörler, bireylerin duygusal durumları, düşünsel süreçleri ve davranışsal eğilimleri gibi içsel etkenleri kapsar. Sosyolojik faktörler, toplumsal yapı, ilişkiler, kurumlar ve sosyal normlar gibi dışsal etkenleri içerir.

Ekonomik faktörler, bireylerin gelir düzeyi, işsizlik durumu ve ekonomik koşullar gibi maddi unsurları kapsar. Kültürel faktörler ise, bireylerin aidiyet duygusu, değerler, inançlar ve gelenekler gibi kültürel bağlamı

içerir. Sapma kavramının farklı disiplinlerin perspektiflerinden incelenmesi, suç ve sapma olgularını daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza yardımcı olur. Sosyal bilimler, biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel etkenleri bir araya getirerek, sapma olgusunun çok boyutlu ve karmaşık yapısını açıklamaya çalışır. Bu multidisipliner yaklaşım, suç ve sapma ile başa çıkma stratejilerini geliştirmeye, toplumun normlarına uyumu artırmaya ve daha adil bir toplum oluşturmaya yönelik önemli ipuçları sunar. Bu nedenle, sapma kavramı, sosyal bilimlerin merkezinde yer alan ve toplumun işleyişini daha derinlemesine kavramamıza olanak tanıyan önemli bir terimdir. Buna göre; sapma kavramı, toplumun kuralları ve normları ile birey arasındaki çatışmanın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Kuralın, yasağın olduğu her yerde kuralı bozma, yasağı çiğneme, doğru olandan sapma ya da yasağa karşı gelme vardır. Bu, birey-toplum çatışmasının bir görünümüdür.²¹

Toplumların işleyişini sağlamak ve düzeni sürdürebilmek için kurallara dayalı bir yapıya ihtiyaçları vardır. Bu kurallar, sosyal kontrol mekanizmaları aracılığıyla

²¹Yavuzer 2018

bireylerin davranışlarını şekillendirir ve uyum içinde yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlar. Sosyolojide bu kurallar "norm" olarak adlandırılır ve sadece ortalamanın üzerinde veya altında değil, aynı zamanda ideale yakın bir davranış standardını ifade eder (Mann, 1983: 266). Normlar, toplumun geleneklerine, değerlerine ve beklentilerine uygun davranışları içerir ve bu şekilde toplumsal düzeni koruma işlevini üstlenir (Bal, 2013: 11). Sosyal bilimler, bireylerin toplumsal normlara uyum göstermelerinin önemini vurgular ve sosyalizasyon sürecinin bu uyumu sağlama amacını taşıdığını belirtir. Bireyler, toplumsal kültürün normlarına uymak ve toplumun bilinçli bir parçası olmak için sosyalleşme sürecine tabi tutulurlar. Sosyalizasyon, bireylerin toplumsal değerlere, normlara ve kurallara uygun davranışlar sergilemeleri için gereklidir. Bu şekilde toplumda uyum ve düzen sağlanır.²²

Sapma kavramı, toplumun normlarına uymama durumunu ifade ederken, sosyal bilimlerin perspektifinden bakıldığında bu durum birey ve toplum arasındaki dinamik bir ilişkinin sonucudur. Toplumsal normlara uyum sağlamak ve sosyal düzeni korumak

²²Dönmezer, 1981: 72; 1990: 141-142

önemlidir, ancak bireylerin bu normlara uymama eğilimi bazen toplumsal dönüşümün ve değişimin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, sapma kavramı, sosyal bilimlerin bakış açısından hem toplumsal düzenin korunması hem de toplumsal değişimin anlaşılması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal yaşam, bireylerin bir arada varlık gösterdikleri, ilişkilerin, etkileşimlerin ve normatif düzenlemelerin bulunduğu karmaşık bir yapıyı ifade eder.

Bu yaşam biçimi, bireylere hem toplumun beklentilerini hem de sosyal düzeni korumak adına ne yapmaları gerektiğini belirten kuralları içerir. Toplumsal yaşamın kendisi, bireyler arasındaki ilişkilerin yanı sıra toplumun normatif yapısını da yansıtan bir olgudur. Ancak, toplumsal yaşamın içerdiği normlara ve standartlara uyum sağlanamadığında, olumsuz davranışlar ve sapmalar ortaya çıkabilir. Bu noktada, toplumsal yaşam hem normatif düzeni hem de normlara uymama sonucu ortaya çıkan olumsuzlukları kapsar.

Toplumsal yaşamın düzeni ve işleyişi, bireylerin mevcut normlara uyum sağlamalarına dayanır. Ancak her toplumun bireyleri farklı ihtiyaçlara sahiptir ve bu ihtiyaçların karşılanması sırasında bazen toplumsal

normların sınırlarını aşarak sapmalar gerçekleşebilir. Bu sapmalar zaman zaman suç ve suçluluk gibi olgularla sonuçlanabilir. Bu tür olumsuz davranışlar, sağlıklı bir toplumun dinamik yapısının bir parçası olarak kabul edilir. Özellikle sağlıklı toplumların gelişimi ve değişimi, belirli bir ölçüde sapmaların meydana gelmesine bağlıdır.²³

Bu durum, toplumsal normların göreceli ve değişken olduğunu ve toplumun sürekli olarak evrildiğini gösterir. Emile Durkheim, "Toplumsal Yöntemin Kuralları" adlı eserinde ileri sürdüğü argümanla, toplumsal değişimin nasıl gerçekleştiğini ve bu değişimin toplum için neden önemli olduğunu tartışmıştır. Bu argümanı, özellikle suç kavramı üzerinden geliştirmiştir. Durkheim'e göre, toplumsal değişim ve gelişim, belirli bir oranda sapma ile başlamaktadır. Sapma, mevcut toplumsal normların dışına çıkarak yeni fikirlerin ve davranış biçimlerinin ortaya çıkması anlamına gelir. Bu sapmanın sonucunda toplum, mevcut normları ve düzeni yeniden değerlendirme ihtiyacı duyar. Toplumsal değişimin gerçekleşmesi için sapmanın mevcut normlara dönüşmesi gerekmektedir. Yani, sapma sonucunda

²³Tiryakian, 2010

ortaya çıkan yeni fikirler ve davranış biçimleri, zaman içinde toplumsal normlar haline gelir ve mevcut düzeni değiştirir. Durkheim, bu sürecin toplumsal değişimin sağlanabilmesi için kaçınılmaz bir adım olduğunu savunmuştur. Ona göre, toplumun sürdürülebilir evrimi için belirli bir sapma oranına ihtiyaç vardır. Durağanlığa kıyasla, belirli bir sapmanın toplum için sağlıklı ve gerekli olduğunu vurgulayan Durkheim, bu sapmanın oranının alışılmadık derecede yüksek olmaması gerektiğini belirtir. Yani, aşırı sapma ve norm ihlalleri toplumun istikrarını tehlikeye atabilir. Ancak belirli bir ölçüde sapmanın, toplumsal değişim ve gelişim için önemli bir rol oynadığını ifade eder. Bu şekilde, toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan normlar ile değişimin getirdiği yenilikler arasında bir denge kurulmuş olur.

Sonuç olarak, Durkheim'ın argümanı, toplumsal değişimin nasıl gerçekleştiğini ve bu değişimin toplumsal düzen için neden gerekli olduğunu açıklar. Sapmanın, toplumun evriminde önemli bir rol oynadığı ve belirli bir oranın normal ve sağlıklı olduğu vurgulanmaktadır. Bu görüş, toplumsal değişimin sadece olumsuz bir olgu olarak değil, toplumun gelişimi için bir fırsat olarak da ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Sapma ve suç kavramları, toplumsal düzenin içinde yer alan, fakat farklı bakış açılarından ele alınan, toplumsal davranışların önemli yönlerini ifade eden iki temel olgudur. Her ne kadar zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılmış gibi görünse de, bu kavramlar arasında derinlemesine farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıkların anlaşılabilmesi için sapma ve suç kavramlarının tarihçesi, anlamları ve toplumsal dinamiklerle olan ilişkileri incelenmelidir.²⁴

Sapma, genel olarak toplumsal normlardan saparak kabul edilen davranış kalıplarının dışına çıkma eğilimini ifade eder. Sapma, toplumsal normların sınırlarını zorlayan ve genellikle toplumun beklediği davranış biçimlerinden ayrılan eylemler olarak tanımlanabilir. Bu kavram, bir bireyin veya grubun toplumsal kurallara ve değerlere uymayarak farklı bir yola yönelmesini anlatır. Sapma, bireysel psikolojik etkenlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin etkisi altında gerçekleşebilir. Suç ise daha çok hukuki bir boyutta ele alınır. Suç, toplumsal normların ve yasaların ihlal edildiği, ceza hukuku çerçevesinde değerlendirilen ve

²⁴Haralambos ve Holborn, 1995

cezalandırılması gereken bir davranış biçimidir. Suç, genellikle devletin yasalarına aykırı hareket eden bireyleri kapsar ve cezalandırılabilir. Bu kavram, toplumsal düzeni korumak ve bireyler arası ilişkileri düzenlemek amacıyla hukuki çerçevede belirlenen normlarla yakından ilişkilidir.

Sapma ve suç kavramları, insan toplumlarının var olduğu tarihten bu yana var olan ve toplumsal düzenin korunması, bireylerin davranışlarının düzenlenmesi, normların belirlenmesi gibi önemli amaçlarla kullanılan terimlerdir. Bu kavramların tarihçesi, anlamları ve toplumsal dinamiklerle olan ilişkileri, toplumsal değişimin ve normatif yapıların evrimini anlamak adına büyük öneme sahiptir. Suç ve sapma kavramları, insan toplumlarının tarihsel gelişimi içerisinde önemli bir rol oynamış ve sürekli olarak evrilmiştir.

Bu kavramların tarihçesini anlamak, toplumsal normların değişimini, hukuk sistemlerinin oluşumunu ve bireylerin davranışlarının toplum tarafından nasıl yorumlandığını anlamamıza yardımcı olur. İlk insan toplulukları, suçu ve sapmayı dini veya ahlaki yasalara dayalı olarak ele almışlardır. Suçlar, tanrılara veya doğa yasalarına karşı işlenen kabahatler olarak kabul edilirdi. Bu dönemde suç

ve sapma, toplumsal düzenin sağlanması ve doğal dengenin korunması amacıyla ele alınmıştır. Ortaçağ ve Rönesans Dönemlerinde, kilisenin gücünün etkisi altında, suç ve sapma kavramları ahlaki ve dini bir perspektiften ele alınmıştır.

Toplumsal normlar ve değerler kilise tarafından belirlenmiş, suçlar Tanrı'ya karşı işlenen günahlar olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde cadılık gibi suçlar büyük önem kazanmış, sapma kavramı da bu bağlamda şekillenmiştir. Aydınlanma ve Pozitivist Dönemler olarak adlandırılan devirde, 18. Yüzyılda, Aydınlanma hareketleri ve bilimsel düşünce, suç ve sapma kavramlarının daha rasyonel bir perspektiften ele alınmasını sağlamıştır. Pozitivist akımın etkisiyle suç, bireyin biyolojik ve psikolojik faktörlerine dayalı bir olgu olarak görülmüştür. Cesare Lombroso'nun "doğuştan suçlu" teorisi bu dönemde öne çıkmıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda suç ve sapma kavramları, toplumun daha karmaşık hale gelmesiyle birlikte daha da derinlemesine incelenmeye başlanmıştır. Sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi disiplinler suç ve sapma konusunda farklı perspektifler sunmuştur. Toplumun yapısal ve ekonomik değişimleri, suç ve sapma anlayışını etkilemiş, yeni

türlerde suçlar ortaya çıkmıştır. Günümüzde suç ve sapma kavramları, hukuk sistemlerinin merkezinde yer almakta ve toplumsal düzenin sağlanması için önemli araçlar olarak kullanılmaktadır. Suçun nedenleri ve etkileri, sosyal bilimlerden tarafından incelenmekte ve bu alanda çok çeşitli teoriler geliştirilmektedir. Toplumsal normlar ve değerler, sürekli olarak değiştiği için suç ve sapma anlayışı da bu değişimlere uygun olarak evrilmiştir. Kısaca, suç ve sapma kavramları tarihsel olarak toplumsal normların, değerlerin ve hukuk sistemlerinin bir yansıması olarak şekillenmiştir. Bu kavramlar, toplumsal değişimler, bilimsel ilerlemeler ve kültürel evrimlerle birlikte sürekli olarak anlam kazanmış ve günümüze dek gelmiştir.

Suç ve sapma, toplumların dinamiklerine ve normatif yapılarına bağlı olarak şekil alırken, sosyal bilimlerin de ilgi odağı olmuş, daha derinlemesine anlaşılmasına çalışılmış ve toplumların kültürel, sosyal ve ekonomik yapısına bağlı olarak farklı şekillerde anlam kazanmıştır. Eski uygarlıklarda suç kavramı, tanrılara karşı işlenen bir kabahat veya toplumsal düzenin bozulması olarak değerlendirilirdi. Ancak bu dönemlerdeki normlar ve değerler modern toplumlardan oldukça farklıydı.

Orta çağ ve Rönesans dönemlerinde ise kilisenin etkisiyle suç ve sapma kavramları şekillenirken, Aydınlanma dönemiyle birlikte bireyin hakları ve özgürlükleri vurgulanarak suç ve sapma anlayışı değişmeye başladı. Sonraki dönemlerde suç ve sapma, toplumsal düzenin sağlanması ve bireylerin davranışlarının düzenlenmesi amacıyla daha sistemli bir şekilde ele alınmaya başlandı. Bu dönemde suçun nedenleri ve etkileri daha derinlemesine incelenmeye başlandı. Pozitivist akımın etkisiyle suç, bireyin biyolojik ve psikolojik faktörlerine dayalı bir olgu olarak ele alınmaya başlandı.

Toplumun ihtiyaçları, değerleri, teknolojik gelişmeler ve kültürel değişimler, suç ve sapma kavramlarının tanımını ve anlamını dönemsel olarak değiştirmiştir. Örneğin, teknolojinin yaygınlaşması ile siber suçlar ortaya çıkmış, toplumsal normlar ve değerlerin değişmesiyle homoseksüellik gibi konular suç ve sapma anlayışını etkilemiştir. Diğer yandan, sapma ve suç kavramları, toplumların normatif yapılarına, değerlerine ve sosyal dinamiklerine bağlı olarak anlam kazanmıştır. Bu kavramlar, toplumsal düzenin sağlanması ve toplumun

bireylerin davranışlarını düzenleme çabalarının bir yansımasıdır.

Günümüzde ise suç ve sapma kavramları, sosyoloji, psikoloji, hukuk ve kriminoloji gibi farklı disiplinler tarafından incelenerek, toplumun işleyişini daha iyi anlamamıza ve geliştirmemize yardımcı olmaktadır. Bu kavramlar, toplumsal dinamikler ve normatif yapılar ile sürekli etkileşim içinde olup, toplumun evrilen yapısını yansıtan önemli birer araç olarak görülebilir.

Bahsedildiği üzere, sapma ve suç, toplumsal normlar ve değerler ile yakından ilişkili iki kavramdır. Bu kavramlar, toplumsal düzenin korunması, bireylerin davranışlarının düzenlenmesi ve toplumsal uyumun sağlanması amacıyla kullanılır. Ancak, sapma ve suç arasındaki ilişki karmaşıktır ve toplumsal normların değişimine göre şekil alabilir. Belirli bir dönemde suç olarak kabul edilen bir davranış, ilerleyen zamanlarda toplumsal normların değişmesiyle birlikte sapma olarak değerlendirilebilir. Örneğin, tarih boyunca birçok toplumda homoseksüellik suç olarak kabul edilirken, günümüzde birçok yerde toplumsal normlara aykırı bir davranış olarak sapma olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, toplumsal

normların zaman içinde evrildiğini ve değişebildiğini gösterir.

Böylece, toplumsal normların değişkenliği ve dinamizmi, sapma ve suç arasındaki ilişkinin şekillenmesinde etkili bir faktördür. Toplumun ihtiyaçları, değerleri ve kültürel yapısı zamanla değişebilir ve bu değişimler sapma ve suç kavramlarının anlamını ve tanımını etkileyebilir.

Örneğin, teknolojik ilerlemelerin ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasının etkisiyle, yeni suç türleri ve sapma biçimleri ortaya çıkabilir. Diğer yandan, sapma ve suç arasındaki ilişki, toplumun normatif beklentileriyle bireylerin gerçek davranışları arasındaki uyumsuzlıkla da ilişkilidir. Bireyler, toplumsal normlara uymak yerine kendi değerleri ve istekleri doğrultusunda davranabilirler. Bu durumda, toplumsal normlara uymamak sapma olarak değerlendirilebilirken, aynı zamanda suç olarak da kabul edilebilir.

Özetle, sapma ve suç kavramları arasındaki ilişki kompleks ve çok yönlüdür. Bu ilişki, toplumsal normların değişkenliği, bireylerin davranışları ve toplumun değerleri gibi faktörlerden etkilenir. Sapma ve suç kavramları, toplumsal düzenin anlaşılması ve toplumsal değişimin

incelenmesi açısından önemli araçlardır ve toplumsal normların evrildiği dinamik bir sürecin yansımalarını sunar.

Sapma ve suç kavramları, birçok açıdan birbiriyle iç içe geçmiş ve zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılmış olmalarına rağmen, temelde farklı anlamlara sahiptirler. Ancak her iki olgu da, toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkar ve çözüm beklerler. Bu noktada, "Her ne kadar çoğu sapma teşkil eden davranış suç olarak tanımlanmış olsa da her suç bir sapma olmadığı gibi her sapma da bir suç değildir." (Dolu, 2011; 2013) sözleriyle önemli bir ayrım yapılır.

Siegel (2006), sapma ve suç arasındaki bu farkı örneklerle açıklamaktadır: Uyuşturucu madde kullanmak yasalara aykırı olabilir, ancak bu davranış aynı zamanda sapkın mıdır? Veya tam tersi, boğulan birine yardım etmeyi reddetmek sapkın bir davranış olabilir, ama bu durum aynı zamanda bir suç mu teşkil eder? Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, tüm suçların toplumun değerleri, normları ve beklentilerine aykırı olduğunu söylemek yanıltıcı olabilir. Aynı şekilde, toplumun kınadığı bir sapkın davranışın her zaman bir suç olarak kabul edilmesi de aynı derecede yanıltıcı

olabilir. Sapma ve suç kavramları arasındaki bu ince çizgi, toplumsal dinamikler ve hukuki yapılarla şekillenmektedir. Sapma, genellikle toplumun normlarına uymayan veya beklenmedik davranışları ifade ederken, suç daha çok hukuki bir terim olarak kabul edilir. Ancak bu ayırım, zaman içinde ve kültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak değişebilir. Örneğin, bir toplumda belirli bir davranış sapma olarak görülürken, başka bir toplumda aynı davranış suç olarak kabul edilebilir. Bu da gösteriyor ki, sapma ve suç kavramlarının anlamları toplumsal normlara ve değerlere göre şekillenir. Bu bağlamda, sapma ve suç arasındaki ilişki karmaşık ve dinamik bir yapıya sahiptir.

Toplumlar, normatif yapıları ve hukuk sistemleri çerçevesinde sapma ve suç değerlendirebilirler. Her iki kavram da toplumsal düzenin korunması ve geliştirilmesi açısından önemlidir. Sapma ve suçun ele alınış biçimleri, toplumsal değişimlere ve gelişmelere paralel olarak evrilmeye devam edecektir. Bu nedenle, sapma ve suç kavramları sadece hukuki değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve psikolojik açılarından da anlaşılmalı ve analiz edilmelidir.

Sapma ve suç kavramlarına literatürde farklı bakış açılarıyla yaklaşılrken, gerçekleşen bir davranışın sadece toplum tarafından mı yoksa hukuk tarafından mı yaptırıma tabi tutulduğuna bağlı olarak sapma ya da suç olup olmadığı üzerine yoğun bir tartışma bulunmaktadır.²⁵

Bu bağlamda, sapma belirli bir zaman süreci içinde belirli bir toplum veya sosyal grubun normlarına aykırı davranışları ifade ederken (Siegel, 2006: 4), suç ise hukuk kurallarına aykırı ve cezai yaptırımı gerektiren davranışları tanımlamaktadır (Yücel, 2003; Dolu, 2011). Bu ayrımın daha iyi anlaşılabilmesi için, sapma ve suçun temel farklarının üzerinde durulması gerekmektedir. Sapma, toplumsal normlara uyum sağlamayan ve toplum içinde alışılmadık kabul edilen davranışları ifade ederken, suç daha çok hukukun belirlediği yasal sınırları aşan davranışları tanımlar (Thio vd., 2013). Dolayısıyla, sapma genellikle toplumsal normların ihlali olarak görülürken, suç ceza hukuku normlarının ihlalini ifade eder.

²⁵Dolu, 2011; 2013

Bu ayrımın ötesinde, sapma ve suç kavramlarının toplumsal dinamiklerle de yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Toplumsal normlar ve hukuki kurallar, belirli bir dönemde ve belirli bir toplum içinde şekillenir ve değişebilir. Bu nedenle, sapma ve suçun tanımı ve algılanış biçimi de zamanla değişebilir. Örneğin, belirli bir dönemde suç olarak kabul edilen bir davranış, sonraki bir dönemde toplumsal normlara uymamanın bir ifadesi olarak sapma olarak görülebilir.

Sapma ve suç kavramları toplumsal normlar ve hukuki yapılarla yakından ilişkili olup, zaman, mekân ve toplumsal dinamiklere göre farklı anlamlar taşıyabilirler. Her iki kavramın anlaşılması, toplumsal düzenin ve hukukun işleyişinin daha iyi kavranması için önemlidir ve toplumsal normların ve hukuki düzenlemelerin karmaşıklığını yansıtan, farklı perspektiflerden ele alınan önemli olgulardır.²⁶

Giddens'e göre, sapma kavramı suç olgusundan daha geniş bir kapsama sahiptir. Bu anlamda, sapma genellikle yasalarla belirlenmeyen ve yaptırıma tabi olmayan davranışları da içerir (İçli, 1994a). Zaman içinde toplumların ve bireylerin karşılaştığı karmaşık sorunlar,

²⁶Giddens, 2008

sosyal grupların normlarının uygulanmasını zorlaştırabilir ve devletin baskı aygıtını devreye sokabilir. Devlet, yasalarla temsil edilen normlara dayanarak suçları tanımlar ve yaptırım uygular.

Sapma ve suçun farklılıklarının yanı sıra, ortak özellikleri de bulunmaktadır. Her ne kadar ilk bakışta ayrı gibi görünse de literatürde yapılan araştırmalar ve geliştirilen teoriler, bu iki kavramın sıkça bir arada kullanıldığını ve ortak noktalarının vurgulandığını göstermektedir. Araştırmalar ilerledikçe, sapma ve suçun aslında birçok açıdan örtüşen ve birbirini etkileyen kavramlar olduğu daha da açık bir şekilde görülecektir.

Sapma ve suçun tarihçesi, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Toplumlar, normları ve kuralları sayesinde düzeni sağlamaya çalışırken, bu kavramlar da toplum içindeki farklılıkları ve çatışmaları yansıtmıştır. Geçmişte suç olarak kabul edilen eylemler, zamanla toplumsal normların değişimine göre sapma olarak değerlendirilebilir hale gelmiştir.

Sapma ve suç kavramlarının toplumsal dinamiklerle ilişkisi de dikkate değerdir. Toplumların değerleri, inançları ve yaşam tarzları zaman içinde değişebilir ve

bu değişim, sapma ve suç kavramlarının tanımlarını da etkileyebilir. Toplumun kabul ettiği normlara aykırı davranışlar, zaman içinde toplumsal değişimlere bağlı olarak kabul görebilir veya reddedilebilir.

Sapma ve suç kavramlarının farklılıkları olduğu kadar, pek çok ortak özelliği de bulunmaktadır. Sapma ve suç konusundaki ilk çabalar, geliştirilen teoriler ve yapılan açıklamalar bu kavramların farklılıklarından çok ortak noktalarına vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, araştırmanın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği gibi sapma ve suç kavramları sık sık birlikte kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, sapma ve suç kavramları toplumun düzenini koruma ve normlarını belirleme çabasıyla yakından ilişkilidir. Her iki kavram da toplumsal dinamiklere, normlara ve hukuki düzenlemelere göre şekil alır. Sapma ve suçun tarihçesi ve anlamları, toplumun değişen yapısına paralel olarak evrilen dinamiklerden kaynaklanır.

Bu kavramlar, toplumun refahını ve düzenini sağlamak amacıyla çeşitli düzenlemelerin ve yaklaşımların geliştirilmesini gerektiren önemli bir alanı temsil eder. Sapma ve suç kavramları, sosyal düzenin temel yapı

taşlarından birini oluşturur ve toplumun işleyişini derinlemesine etkiler. Bu kavramlar, toplumsal değerlerin, normların ve hukuki düzenlemelerin karmaşıklığını yansıtan önemli terimlerdir.

Sapma ve suç kavramlarının farklılıkları olduğu kadar, pek çok ortak özelliği de bulunmaktadır. Sapma ve suç konusundaki ilk çabalar, geliştirilen teoriler ve yapılan açıklamalar bu kavramların farklılıklarından çok ortak noktalarına vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, araştırmanın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği gibi sapma ve suç kavramları sık sık birlikte kullanılmaktadır. Sapma ve suç kavramlarının incelenmesi, toplumun değer ve normlarını anlamak ve sorgulamak adına önemlidir.

Sapma, toplumsal yapı içindeki anormal ya da patolojik durumları ifade ederken, suç ise yasal düzenlemelere aykırı davranışları tanımlar. Bu ayrım, toplumsal düzenin korunması ve toplumun refahının sağlanması amacıyla çeşitli yaptırımların ve yaklaşımların geliştirilmesini gerektirir. Her iki kavramın da toplumsal dinamiklere, değerlere ve hukuki düzenlemelere göre şekillendiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda, sapma ve suç kavramlarının incelenmesi, toplumun değer ve normlarını anlamak ve sorgulamak adına önemlidir. Her iki kavram

da toplumsal düzenin korunması ve toplumun refahının sağlanması amacıyla çeşitli yaptırımların ve yaklaşımların geliştirilmesini gerektirir. Sapma ve suçun anlamı ve sınırları, toplumun ihtiyaçlarına ve değerlerine bağlı olarak sürekli olarak yeniden şekillenir ve anlam kazanır. (McCaghy vd., 2016: 19). Merton (1968)'a göre, fikir birliği modeli sapmanın toplumda nasıl yaratıldığını, en azından hangi koşullarda ortaya çıktığını açıklayabilmektedir.

Toplumsal yaşam içinde insanların belirli amaçları, takip edeceği kurallar ve kurumsallaşmış araçlar bulunmaktadır. İşte sapma insanların bu amaçlarını gerçekleştirmek için kurallara bağlı kalmayarak gayrimeşru araçları benimsediğinde ortaya çıkar. Sapma, “amaçlar ve araçlar arasındaki ayrışmadan kaynaklanır.”²⁷

Durkheim'in sapma ile ilgili argümanını hatırlatacak olursak, toplum ancak karşıtı ile birlikte anlamlı olacağı için sapma, sağlıklı bir toplum var oldukça hayati bir kaynak olarak belirli koşullar altında - toplumsal koşullara göre değişme vb.- “normal” bir olgu, sınırları aştığı takdirde ise “anormal-patolojik” olarak açıklanmakta iken;

²⁷ Worsley, 1972: 364

Merton'un mevcut teorisinde sapma davranış çoğunlukla toplumsal veya hukuksal yaptırımların belirsiz ve çelişkili olduğu durumlarda insanlarda tezahür eden ikilem yani sapmaya iten bir tür baskı sonucu oluşan uyumsuzluğu ifade etmektedir. Bu durumda sapma, toplumsal yapı içindeki anormal yahut patolojik durumlara karşı normal olan insan davranışlarıdır.

Becker (2015), suçu verili kabul ettiği ve sapkınlık etiketini sorgulamadığı için Merton'un kuramını eleştirmektedir. Becker'e göre, geleneksel normlara ve kurallara uyan kişi normal olarak adlandırılır. Normal kişi, menfaatleri doğrultusunda sapkın davranışlardan kaçınır ve dürtülerini bastırır. Sapkın davranışları sergileyenler ise, toplumda kaybedecek bir şeyi olmayan kişilerdir.

Bu kişiler sapkın eylemi tekrarladıkları takdirde sapkın etiketini içselleştirirler. Buna göre, sapkın davranışın kaynağı sapkın dürtüler değildir. Aslında durum tam tersidir. Özetle, sapkın dürtülerin üretim süreci içsel bir eğilimin dışsal şekilde vücut bulmasıyla değil, bedensel pratiklerin ve grup içinde tecrübelerin aktarımıyla sağlanır.

Dolayısıyla süreç, sapkının tecrübe edilmesi ve tekrarlanması ile devam eder (Gençosmanoğlu, 2015). İnsanların davranışlarına yön veren ihtiyaçları ve amaçları ile toplumdaki değer ve norm sistematığı uyuştuğu takdirde dengeden söz edilebilir. Aksi halde denge bozulur ve sistemden sapmalar meydana gelir (Sözen, 1986).

Mevcut toplumsal sistemden sapanlar, toplumsal uzlaşımı (konsensus) zedeleyen sapkın kişiler olarak ifade edilirler (Nirun, 1972). Sapkın kişiler, sanılanın aksine toplumdan izole olmuş kişiler değildir. Onlar topluma uyum sağlamak adına sosyalleşme sürecine dâhil olurlar. Ancak bu süreçte sosyal çevrede edinecekleri roller arasında yaşadıkları ikilem, gerilim ve çatışmalar sonucu sapma davranışına yönelirler.

Sapma, başka bir açıdan adaptasyon edimlerinin şahsen kendisinden kaynaklanmaktadır (Yücel, 2003); böylece sapma organizasyonun ve organizasyonsuzluğun bütünsel mahsulü olarak nitelendirilebilir. Sapma hem sosyal yapının zayıflığının hem de seçeneklerinin ne

şekilde oluşturulduğunun ve sürdürüldüğünün göstergesi olarak da tarif edilir.²⁸

Sosyoloji biliminde sapma, toplumsal yaşamın olağan akışının dışındaki insan davranışlarının belirsiz biçimlerine işaret ettiği için sosyal kontrol mekanizmaları tarafından üzerinde dikkatle “düşünülmesi” ve “bir şey yapılması” gereken davranıştır. Sosyolojik bakış açısıyla, sapma davranışlarının incelenmesinde kritik öneme sahip olan şey, sosyal izleyicilerdir. Çünkü belirli bir davranışın sapma olup olmayacağına karar veren izleyicidir (Erikson, 1962).

Buna göre, sapma en yaygın tanımıyla, genel kabul görmüş inançların dışına çıkmak (Thio vd., 2013) ve sapma davranışı da herhangi bir topluluk ya da grupta olağanüstü, beklenmeyen bir eylem biçimi olarak tanımlanabilir (Palmer ve Humphrey, 1990: vii). Başka bir deyişle sapma, bir toplum ya da toplulukta çoğunluğun doğru bulmayarak onay vermediği, egemen kurallara karşıt olan, kınanan ve /veya ceza verilen edimler şeklinde de açıklanabilir (Bal, 2013:11).

²⁸ İçli, 1991: 14

Genel olarak, sapma davranışını inceleyen sosyologlar toplumda sosyal düzenin korunması ve devamlılığın sağlanması için oluşturulan sosyal kontrol mekanizmalarına ve normlara nasıl uyulduğu ile ilgilenmezler. Çünkü uyum sosyalleşmenin bir sonucudur. Sosyologların asıl inceleme alanlarını sosyalleşme sürecine rağmen kimlerin, neden normlara uymadıkları konusu oluşturmaktadır. Ancak etiketleme teorisine temel oluşturan görüşler, sosyologların zaman içinde uyumun kendisini de sorgulamasına sebep olmuştur (Worsley, 1972). Bundan dolayı, çeşitli sosyolojik sapma tanımlamaları yapılmıştır.

Dolayısıyla, sosyologlar arasında sapmanın ne olduğuna ilişkin tam bir fikir birliği olduğu söylenemez (Goode, 2015). Nitekim pek çok sosyolog kimin sapkın olarak etiketleneceğinin toplumdaki çoğulcu değerler sistemine bağlı olduğunu savunmaktadır. Şöyle ki, insanlar kurallara uymakla yükümlüdür ama bu kurallar bireyin veya grubun sahip oldukları değerler ile örtüşmediği takdirde toplumun diğer kesimlerine göre bireyin veya grubun davranışı sapma olarak etiketlenir.²⁹

²⁹Worsley, 1972

Sonuç olarak, sapma ve suç kavramları toplumsal normlar, değerler ve sosyal kontrol mekanizmaları bağlamında incelenmelidir. Her iki kavram da toplumsal düzenin sağlanması ve devamlılığının korunması amacıyla oluşturulmuş normatif yapıya karşı çıkan durumları ifade eder. Sapma, toplumsal normlara uymayan ve çoğunluk tarafından ayıplanan davranışları tanımlarken, suç ise hukuk kurallarına aykırı ve cezai yaptırımını gerektiren davranışları ifade eder.

Ancak her sapma suç olmayabilir ve her suç da sapma kapsamına girmeyebilir. Sapma ve suçun farklılıkları olduğu kadar ortak özellikleri de vardır. Toplumsal değişim, normların ve değerlerin zaman içinde evrimi, sapma ve suçün tanımlanmasını etkileyebilir. Sapma ve suç arasındaki ilişki karmaşık ve çok boyutludur; bu ilişkiyi anlamak için toplumsal dinamikleri ve normatif yapıları dikkate almak gerekir.

Bu bağlamda, sosyo-kültürel zeminde meydana gelen sapma olgusu, bir dizi faktöre bağlı olarak zamanla değişmektedir. Toplumsal yaşam ve tüm insan davranışları dinamik bir yapıya sahip olduğu için sapma davranışları da doğal olarak değişir. Bu sebeple, sapma kavramının genel geçer bir tanımını yapmak mümkün

olmadığı gibi, geçmişte sapma olarak kabul edilen davranışlar bugün normal ya da bugün sapma olarak kabul edilen davranışlar geçmişte normal olarak nitelendirilebilir. Zamanın geçişi ve toplumsal değişim, sapma kavramının göreceli niteliğini bir kez daha vurgulamaktadır.³⁰

Toplumsal yapı, normlar ve değerler zamanla değişebilir ve evrilebilir. Bu durum da bir davranışın sapma olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğini belirlerken göreceli bir perspektifin oluşmasına neden olabilir. Geçmişte toplumun kabul ettiği davranışlar bugün sapma olarak değerlendirilebilirken, aynı şekilde geçmişte sapma olarak kabul edilen davranışlar da günümüzde normallik olarak algılanabilir.

Örneğin, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte iletişim tarzları ve sosyal etkileşim biçimleri değişti. Bu değişim, sosyal normları ve değerleri etkileyerek, geçmişte kabul edilebilir olan davranışların günümüzde sapma olarak değerlendirilmesine yol açabilir.

Toplumsal değişim ve evrim, insanların davranışlarını ve eylemlerini etkileyebilir. Toplumun ihtiyaçları, beklentileri

³⁰Palmer ve Humphrey, 1990

ve normları zaman içinde değişebilir ve bu da bireylerin davranışlarını yeniden değerlendirmelerine neden olabilir. Bu bağlamda, sapma kavramı da toplumsal değişimle birlikte dönüőebilir. Bir davranışın sapma olarak kabul edilmesi veya olmaması, toplumsal normların, değerlerin ve beklentilerin bir yansımasıdır.

Sapma kavramının göreceli niteliği, toplumsal çeşitliliği ve dinamizmi yansıtır. Farklı kültürler, toplumlar ve zaman dilimlerinde sapma kavramının anlamı ve sınırları farklılık gösterebilir. Bu nedenle, sapma kavramını anlamak ve değerlendirmek için tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamı dikkate almak önemlidir.

Sapma ve suç kavramlarının göreceli niteliği, toplumsal normların ve değerlerin dinamik ve değişken doğasını yansıtır. Bu bağlamda, sapma kavramı, toplumsal düzenin ve normatif yapının anlaşılmasına katkı sağlarken, aynı zamanda toplumsal değişimin etkilerini de yansıtır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SUÇ TEORİLERİ

Suç Teorileri, suç olgusunun karmaşıklığını anlamaya yönelik çeşitli perspektifler sunar. Bu teoriler, suçun nedenleri, kökenleri ve etkileri hakkında derinlemesine bir kavrayış sağlayarak toplumun suçla mücadele stratejilerini şekillendirmeye yardımcı olur. Suçun sadece bireysel bir eylem olarak değil, aynı zamanda toplumsal dinamikler, ekonomik koşullar, psikolojik faktörler ve yapısal unsurlarla da yakından ilişkili olduğunu anlamak büyük önem taşır.

Bu teoriler, suçun altında yatan sebepleri araştırarak suçun yayılmasını önlemeyi amaçlar. Aynı zamanda suçun önlenmesi ve suçlu bireylerin rehabilite edilmesi için etkili stratejiler geliştirme amacını taşır. Suçun toplumsal dokuya olan etkilerini anlamak, suçla mücadelede ve toplumsal düzenin sağlanmasında daha etkili ve sürdürülebilir çözümler üretmeyi sağlar.

Suç Teorileri, suçun sadece yaptırımlarla değil, aynı zamanda altında yatan nedenlerin anlaşılması ve ele alınmasıyla etkili bir şekilde ele alınabileceğini vurgular. Toplumun suçla mücadele stratejilerini oluştururken, bu

teorilerin perspektifinden faydalanmak, daha adil, etkili ve insana odaklı bir yaklaşımın benimsenmesini sağlayabilir.

Sosyolojik suç teorileri, suçun toplumsal faktörler tarafından nasıl etkilendiğini ve suçun toplumsal bir olgu olarak nasıl açıklanabileceğini araştıran teorik yaklaşımlardır. Bu teoriler, suçu bireysel özelliklere veya psikolojik faktörlere indirgemek yerine, toplumsal yapı, sosyal ilişkiler, ekonomik koşullar ve kültürel faktörler gibi sosyal dinamikleri vurgularlar.

Suç teorileri, suçun nedenlerini ve kökenlerini anlamaya yönelik farklı bakış açılarına dayanarak kategorilere ayrılmıştır. Bu ayrımın temel amacı, suç olgusunu çok yönlü bir şekilde inceleyerek daha kapsamlı bir anlayış elde etmeye çalışmaktır. Suçun karmaşıklığı ve çok yönlülüğü nedeniyle, farklı disiplinlerden gelen uzmanlar ve araştırmacılar farklı teorilere odaklanarak suçun farklı yönlerini açıklamaya çalışmışlardır.

Sosyolojik teoriler, suçun toplumsal yapısı, normları, değerleri ve sosyal ilişkileri etkileyen yönlerine odaklanır. Bu teoriler, suçun toplum içinde nasıl yayıldığını, toplumsal eşitsizliklerin ve yapısal faktörlerin suçla

ilişkisini, toplumsal kontrol mekanizmalarının etkinliğini ele alır. Sosyal teoriler, suçun toplumun dinamikleri ve yapıları içinde nasıl şekillendiğini anlamaya çalışır.

Psikolojik teoriler, suçun bireysel düzeyde nasıl oluştuğunu ve bireylerin psikolojik faktörlerin etkisi altında suç işleyebileceğini araştırır. Bu teoriler, bireylerin kişilik yapıları, psikolojik rahatsızlıklar, travmalar ve motivasyonları gibi içsel faktörlerin suç eğilimini nasıl etkileyebileceğini inceler. Psikolojik teoriler, suçun nedenlerini bireyin zihinsel ve duygusal süreçleriyle ilişkilendirir.

Biyolojik teoriler ise suçun biyolojik faktörlerle ilişkisini araştırır. Bu teoriler, genetik, nörolojik ve biyolojik özelliklerin suç eğilimini etkileyebileceğini öne sürer. Biyolojik teoriler, suçun altında yatan biyolojik mekanizmaları anlamaya çalışırken, genetik yatkınlık, beyin yapısı ve hormonal faktörlerin suçla ilişkisini incelemektedir.

Bu ayrımların nedeni, suçun çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olmasıdır. Farklı teoriler, suçun farklı yönlerini vurgulayarak daha geniş bir perspektif sunmaya çalışır. Her bir teori, suçun nedenlerini anlamak ve suçla

mücadele stratejileri geliştirmek açısından önemli bir katkı sağlar. Suç teorileri arasındaki bu çeşitlilik, suçun farklı yönlerini anlamak ve toplumsal düzeyde etkili çözümler üretmek açısından önemlidir.

Suç ve suçluluk kavramları, insan toplumlarının varoluşundan beri insanların ilgisini çekmiştir. Ancak, sistematik bir şekilde suç ve suçlulukla ilgili açıklamalar ilk kez 18. yüzyılda İtalyan hukukçu Cesare Beccaria'nın çalışmalarıyla başlamıştır. Beccaria,(2010) "Suçlar ve Cezalar Üzerine" adlı eserinde suçun nedenlerini ve ceza sisteminin işleyişini ele alarak, suçun toplumsal bir olgu olduğunu vurgulamıştır.

Beccaria'nın çalışmaları, suçun sebeplerini rasyonel bir şekilde anlamaya ve suçluların cezalandırılmasında hukuka dayalı bir yaklaşımın benimsenmesine yönelik önemli bir adımdır. Beccaria, suçun bireysel seçimler ve düşünceler sonucu ortaya çıktığını savunmuş ve suçluların cezalandırılmasında hukukun adil ve caydırıcı bir rol oynaması gerektiğini belirtmiştir.

19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise suç ve suçluluk konusundaki çalışmalar, pozitivist bir çerçevede içinde daha bilimsel bir yaklaşım kazanmıştır. Bu dönemde,

suçluların karşılaştırılması ve toplumsal faktörlerin etkisi üzerine araştırmalar yapılmıştır. Pozitivist yaklaşım, suç ve suçluluğun sosyal, ekonomik ve psikolojik faktörler tarafından etkilendiğini öne sürer.

20. yüzyıla gelindiğinde, sosyal bilimler suçluluk konusuna önemli bir odaklanma göstermiştir. Suçluluğun belirleyici nedenlerini anlamak, suçu ve cezayı açıklamak için çeşitli kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir ve bu konu klasik ve pozitivist olmak üzere iki temel okul çerçevesinde incelenmiştir.

Klasik okul, suçluluğun temelinde bireyin rasyonel seçimleri olduğunu savunur. Bu okula göre, suç işleyen bireyler, düşünce ve irade gücüne sahip bireylerdir ve suçu işlemek için bilinçli olarak karar verirler. Klasik teoriye göre, suç işleyenler, olası ceza ve yaptırımları göz önünde bulundurarak riskleri değerlendirirler ve suç işlemeye karar verirler. Bu nedenle, suçluluğun önüne geçmek için caydırıcı ve adil cezaların uygulanması gerektiği vurgulanır. Pozitivist okul ise, suçluluğun bireyin içsel ve dışsal faktörler tarafından etkilendiğini savunur. Bu okula göre, suçluluğun nedenleri toplumsal, ekonomik ve psikolojik faktörlerden kaynaklanabilir. Suçlu davranışların, sosyal çevre, aile yapıları, ekonomik

koşullar veya kişisel özellikler gibi çeşitli etmenler tarafından şekillendiği düşünülür. Pozitivist teoriler, suçluluğun nedenlerini bilimsel yöntemlerle araştırarak, suçla mücadelede daha etkili stratejiler geliştirmeyi hedefler.

Klasik ve pozitivist okul arasındaki temel farklar, suçun sebeplerini ve suçlu davranışların nasıl açıklanacağını anlamak konusunda yatar. Klasik okul, suçluluğun bireyin özgür iradesi ve rasyonel seçimleriyle ilgili olduğunu düşünürken, pozitivist okul suçluluğun toplumsal ve psikolojik etmenler tarafından belirlendiğini öne sürer.

Suçluluk konusundaki klasik ve pozitivist okul arasındaki farklar, suç ve suçlu davranışlarının temel nedenlerini anlamak için farklı teorik perspektifler sunar. Klasik okul, suçluluğun bireyin özgür iradesi ve rasyonel seçimleri sonucu ortaya çıktığını savunurken, pozitivist okul, suçluluğun toplumsal, ekonomik ve psikolojik etmenler tarafından belirlendiğini öne sürer. Bu farklı bakış açıları, suçun kökenleri ve nedenleri üzerinde farklı vurgular yapmaktadır.

Klasik teoriler, suçlu davranışın suçlunun bilinçli kararı sonucu gerçekleştiğini ve suçlunun cezalandırılması gerektiğini vurgular. Bu teoriler, suçla mücadelede caydırıcı yaptırımların etkili olduğunu düşünür ve suçluluğun bireysel tercihler ve seçimlerle ilgili olduğunu vurgular.

Pozitivist teoriler ise, suçlu davranışların toplumsal ve psikolojik etmenlerden kaynaklandığını ve suçluluğun bireyin kontrolünde olmadığını savunur. Bu teoriler, suçla mücadelede toplumsal yapı ve çevresel koşulların düzeltilmesinin önemli olduğunu düşünür ve suçluluğun altında yatan nedenleri anlamaya yönelik bilimsel araştırmalara odaklanır.

Bu iki okulun birlikte ele alınması, suç ve suçluluk olgusunu daha kapsamlı bir şekilde anlamaya ve suçla mücadelede daha etkili stratejiler geliştirmeye katkı sağlayabilir. Klasik teoriler, suçluluğun bireysel tercihlerle ilgili olduğunu gösterirken, pozitivist teoriler suçluluğun toplumsal ve çevresel faktörlerle ilişkili olduğunu ortaya koyar. Bu nedenle, suçla mücadelede hem bireysel sorumluluğu hem de toplumsal yapıyı dikkate alan bir yaklaşım benimsenmelidir.

Suç ve suçluluk, toplumların karmaşık yapısından etkilenen ve çeşitli faktörlerin etkilediği karmaşık bir olgudur. Dolayısıyla, suçla mücadelede disiplinler arası bir bakış açısı benimsenmelidir. Sosyoloji, psikoloji, ekonomi ve diğer sosyal bilimlerin bir araya gelerek suç ve suçluluğun anlaşılmasına katkı sağlayacağı önemli bir alandır. Böylece, suçla mücadelede daha etkili ve sürdürülebilir stratejiler geliştirilerek toplumun huzur ve güvenliği artırılabilir.

Pozitivist teoriler, suçun nedenlerini bireysel ve toplumsal düzeyde inceleyerek, suçla mücadelede daha etkili stratejiler geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Suç ve suçluluk üzerine yapılan bu bilimsel çalışmalar, toplumların suçla mücadelesinde daha bilinçli ve bilimsel temellere dayanan bir yaklaşım benimsemesine yardımcı olmuştur.

Günümüzde de suç ve suçluluk konusunda yapılan araştırmalar ve teoriler, sürekli olarak gelişmeye devam etmektedir. Toplumların suç ve suçlulukla mücadelesi, sosyal, ekonomik ve siyasi değişimlerle birlikte değişiklik göstermektedir. Suçun nedenleri ve etkileri üzerine yapılan çalışmalar, toplumların suçla mücadelesine yönelik daha etkili politikaların ve tedbirlerin

geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Suç ve suçluluk konusu, disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınmaya devam ederek, daha kapsamlı ve anlamlı sonuçlar elde etmek için çabalanan önemli bir alandır.

	Klasik Okul	Pozitivist Okul
Köken	Aydınlanma	Modern bilim
Odak	Ceza sistemi	Suçlu kişi
Yaklaşım	Felsefi, sosyal sözleşme teorisi; faydacılık	Bilimsel, pozitivism; kanun ölçümleri
İnsan doğasının Görünümü	Özgür irade, hedonizm; kendi davranışlarından ahlaki olarak sorumlu	Biyolojik, psikolojik ve sosyal çevre tarafından belirlenir; ahlaki sorumluluk belirsiz
Adalet Sisteminin Görünümü	Sosyal sözleşme; toplumu korumak için var; yargı süreci ve medeni haklar ile ilgili endişeler; sistemdeki kısıtlamalar; kesin hüküm	Patolojileri tedavi etmek ve suçluları rehabilite etmek için bilimsel tedavi sistemi; medeni haklar ile ilgili endişe yok; kesin olmayan hüküm
Hukuk Biçimi	Yazılı hukuk; yasa dışı eylemlerin ve yaptırımların tam olarak belirlenmesi	Sosyal hukuk; yasa dışı eylemler mukayese ile belirlenir; bilimsel uzmanlar sosyal zararı ve uygun tedavi şeklini belirler
Cezalandırmanın Amacı	Caydırıcılık için ceza; hüküm belirlidir (değişmeyen süre)	Tedavi ve reform; hüküm belirsizdir (iyileşene kadar değişken süre)
Kriminolojik Uzmanlar	Düşünürler; Sosyal Reformcular	Bilim İnsanları; Tedavi Uzmanları

Tablo1 Klasik ve Pozitif Okulun Karşılaştırılması Kaynak: Carrabine vd., 2009: 65.

2.1. Sosyolojik Suç Teorileri

Sosyolojik suç teorileri, suçun toplumsal yapı, sosyal etkileşimler ve sosyal koşullarla ilişkisini anlamak amacıyla geliştirilmiş kuramsal yaklaşımlardır. Bu teoriler, suçun temel nedenlerini bireyin sosyal çevresi, toplumsal yapısı ve sosyal ilişkileri ile bağlantılıdır. Suçun salt bireysel bir eğilim veya sapkın davranış olarak görülmesine karşı çıkarak, suçun toplumla birlikte inşa edildiğini ve sosyal koşulların suç işleme üzerinde etkili olduğunu savunurlar.

Sosyolojik suç teorileri, farklı toplumsal dinamikleri ve sosyal yapıları inceleyerek suçun ortaya çıkmasını ve yayılmasını açıklamaya çalışır. Bu teoriler, toplumsal düzenin ve sosyal kontrol mekanizmalarının işleyişini anlamak için önemlidir. arihte hiçbir toplum yoktur ki, orada belirli fiiller yasaklanmamış ve bunun karşılığı olarak ceza müeyyidesi bulunmamış olsun." Suçlar, toplumsal koşullara göre şekillenmişlerdir. ³¹ "Suçu toplum hazırlar, birey işler. Suçun nedeni sosyal ve hukuki kurumlardadır; yoksa bireysel suçluda değildir."

³¹Dönmezer, 1981: 72

Kuşkusuz suçun nedenlerine ilişkin en geniş bakış açısı, sosyolojik temelli görüşlerdir. Heidensohn (1989: 2-3)'a göre, suç, toplumsal olarak inşa edilmiş ve tanımlanmış bir kavram olduğu için hiçbir disiplin, sosyoloji bilimi kadar suç olgusunu başarılı bir şekilde çözümleyememiştir. Siegel (2006: 178)'in suç davranışının toplumsal etkileşim ve sosyal güçler sonucunda meydana geldiği, dolayısıyla suçu en iyi biçimde açıklayacak bilim insanların sosyologlar olduğu yönündeki savları da suçluluğun sosyoloji bilimi tarafından araştırılmasının önemini vurgular niteliktedir. Zira sosyolojik bakış açısını dikkate almayan kuramsal yaklaşımlar, suç olgusunu, sapkın veya suçlu davranışı ve temelde insanı suça iten nedenleri tam anlamıyla açıklayamazlar.³²

Öyleyse insan davranışlarının suç teşkil eden dinamik yönlerini, sosyal değişme ve tüm toplumsal etkenler temelinde açıklayan sosyolojik bakış açısı, Mills'in deyiimiyle insanların daha etkin yurttaşlar olmalarına da yardımcı olur.³³Sosyolojik bakış açısına göre, suç sosyal ortamın ürünüdür. İçli (1994: 67)'nin belirttiği gibi, bu

³²Yücel, 2003: 53

³³Carrabine vd., 2009: 5

bakış açısı çerçevesinde hasta olan suçlu değil, toplumdur.

Sutherland ve Cressey (1978: 60)'e göre, suçun sosyolojik açıdan incelenmesi kartografik kriminoloji okulu ile başlamış ve sosyolojik-sosyalist okul ile devam etmiştir. 19. yüzyılda suç, genel olarak, sosyal çevrenin bir fonksiyonu olarak değerlendirilen yaklaşımlar yaygınlık kazanmıştır. Suç ve suçluluk problemlerinin sosyal ve coğrafi koşulların zorunlu bir sonucu olduğunu iddia eden coğrafi okul olarak da adlandırılan kartografik kriminoloji okulunun kurucuları, ilk sosyal kriminologlardan olan Belçikalı matematikçi Adolphe Quetelet ve Fransız hukukçu André-Michel Guerry'dir. Bu yaklaşım çerçevesinde, ilgili isimler suçun sosyal faktörlerle olan ilişkisini bilimsel yöntemleri kullanarak araştırmışlardır.

Suç istatistiklerine ilişkin veriler ışığında, cinsiyet, yaş, mevsim, iklim, yoksulluk ve servet gibi faktörlerin nüfusa etkileri gözlemlenmiş ve sosyal faktörlerin suç işleme eğilimi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu hususta, mevsim, iklim, nüfus özellikleri ve yoksulluk gibi sosyal faktörlerin suçlulukla ilgili olduğunu ve suçlu davranışın

oluşumunu etkilediğini tespit etmiştir (Dönmezer, 1981; İçli, 1994a; Siegel, 2006; Dolu, 2011).

Pozitivist okulun ilk dönem düşünürlerinin, İtalyan suç antropolojisine karşı Alexander Lacassagne ve Gabriel Tarde öncülüğünde eleştirel bir yaklaşım olarak Fransız suç sosyolojisi okulu kurulmuştur. Bu okul, Montesquieu, Rousseau ve Locke gibi düşünürlerin çalışmalarından esinlenerek şekillenmiştir (Bal, 2013) Alexander Lacassagne'ye göre, suçun nedeni sosyal faktörlerdir. Bireysel faktörler zaman zaman suç nedenselliğinde etkili olabilir, ancak bu etki sosyal faktörlere kıyasla ikincil ve önemsizdir. Lacassagne, insanı suçlu yapanın sosyal faktörler olduğunu ileri sürer ve "her toplum layık olduğu suçlulara sahip olur" düşüncesini dile getirir (Dönmezer, 1981).

Gabriel Tarde de benzer şekilde suç davranışının sadece suçlunun değil, dünyanın da sorumlu olması gereken temel bir sorun olduğunu savunur.³⁴

Tarde, Lombroso'nun psiko-biyolojik tiplemelere dayalı suçluluk kuramını reddeder ve suç davranışının, normal insanların meşru biçimde hayatını idame ettirmeyi

³⁴Bal, 2013

öğrenmesi gibi öğrenildiğini savunur. Ona göre, suçun öğrenilme süreci taklit prensibine dayanır ve insanlar davranışlarını toplumun adetlerine göre biçimlendirirler.³⁵ Bir insanın hırsızlık yapıyor veya birini öldürmeye teşebbüs ediyorsa, aslında toplumdaki birini taklit ediyor olabilir.

Fransız suç sosyolojisi okulu, suçun toplumsal yapı ve etkileşimlerle derinlemesine bir bağlantısı olduğunu vurgulayarak, suçun sadece bireysel özelliklerle açıklanamayacağını dile getirir. Bu okulun eleştirel yaklaşımları, suç olgusunu toplumun içinde yer aldığı sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarla birlikte ele alır. Bu bağlamda, sosyal faktörlerin suç üzerindeki etkisi önemli bir rol oynamaktadır.³⁶

Dolayısıyla, Fransız suç sosyolojisi okulu, suçun toplumsal bir olgu olarak anlaşılması gerektiğini vurgulayarak, suçla mücadelede toplumsal yapıyı ve etkileşimleri dikkate alan bütüncül çözümler önermektedir. Sosyolojik suç teorileri, suçun bireylerin içsel özelliklerinden ziyade toplumsal koşullar, sosyal yapı ve etkileşimlerle yakından ilişkili olduğunu vurgular.

³⁵Adler vd., 2018

³⁶Sutherland ve Cressey, 1978

Bu teoriler, suç olgusunu izah ederken suçlu bireyin psikolojisine ve kişisel niteliklerine odaklanmak yerine, toplumun yapısal ve sosyal düzenlemelerinin suç eğilimlerini şekillendirebileceğini gösterir. Bu bağlamda, sosyolojik suç teorileri, suçun sadece bireylerin sapkın davranışları olarak değil, aynı zamanda toplumsal bağlam ve koşullarla ilişkili bir olgu olarak anlaşılması gerektiğini ifade eder.

Fransız suç sosyolojisi okulu, özellikle Alexander Lacassagne ve Gabriel Tarde'nin öncülüğünde, suçun sosyal faktörlerin sonucu olduğunu öne süren eleştirel bir yaklaşımdır. Lacassagne, suçun temel nedenlerinin toplumsal düzensizlik ve bozulma durumlarından kaynaklandığını savunurken, Tarde suç davranışının toplumun adetlerini taklit etmekten kaynaklandığını ifade eder. Bu teoriler, suçun toplumsal yapı ve sosyal etkileşimlerle iç içe olduğunu ve suçluluğun sadece bireyin içsel özellikleriyle açıklanamayacağını ortaya koymuştur.

Sosyolojik suç teorileri, suçun nedenlerini anlamak ve suçla mücadele etmek için toplumsal yapıyı ve sosyal ilişkileri dikkate alan önemli bir çerçeve sunar. Suçun toplumsal bir olgu olarak ele alınması, suçun önlenmesi

ve azaltılması için toplumsal koşulların ve sosyal politikaların göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgular. Bu teoriler, adalet sistemlerinin ve toplumun suçla mücadelede daha etkili ve sürdürülebilir çözümler geliştirmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, suçun toplumsal yapı ile ilişkilendirilmesi, bireylere yönelik önleyici tedbirlerin yanı sıra, toplumsal düzenin iyileştirilmesini de gerektirebilir. Bu nedenle, sosyolojik suç teorileri, suçla mücadelede çok boyutlu ve kapsayıcı yaklaşımların önemini vurgulamaktadır.

Özgül Dönmezer'in ifade ettiği gibi, kriminolojide sosyolojik yaklaşımların gelişimi öncelikle Amerika'da yoğunlaşmıştır. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında suçun nedenlerini ve suçlu davranışını anlamak için sosyolojik teorilerin önemi giderek artmıştır.³⁷

Bu dönemde Amerikan sosyologları, toplumsal yapının ve sosyal etkileşimlerin suç üzerindeki etkisine odaklanarak kriminoloji alanında önemli çalışmalara imza atmışlardır. Kriminoloji, sosyoloji bölümlerinin temel çalışma alanlarından biri haline gelerek Amerika'da büyük bir ivme kazanmıştır. Sosyologlar, suçun

³⁷Dönmezer, 1981: 102

toplumsal bir olgu olduğunu ve suçun nedenlerini bireyin içsel özelliklerinden ziyade toplumsal koşullar ve sosyal yapı ile bağlantılı olarak açıklamışlardır. Bu perspektifle, suçun sadece bireyin sapkın davranışları olarak değil, aynı zamanda toplumsal bağlam ve koşullarla birlikte ele alınması gereken bir fenomen olarak anlaşılması gerektiği vurgulanmıştır.

Amerikan sosyologlarının suç üzerine yaptığı çalışmaların bir boyutu, suç oranlarındaki değişimlerin sosyal yapı veya sosyal organizasyondaki değişimlerle ilişkilendirilmesidir. Bu bağlamda, kültürel çatışma, rekabet, toplumsal tabakalaşma, fiziksel ve toplumsal hareketlilik, nüfus yoğunluğu ve bileşimi, politik, dini ve ekonomik ideolojiler, işsizlik, gelir ve istihdamın dağılımı gibi sosyal koşulların suç oranları üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Bu çalışmalar, toplumsal yapıdaki değişimlerin suç oranlarını nasıl etkilediği konusunda önemli bilgiler sunmuştur.

Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren sosyal sınıf ile suç oranlarındaki değişim üzerinde daha fazla durulmuştur. Sosyologlar, sosyal sınıfın suç eğilimi üzerindeki etkisini incelerken, yoksulluk, eğitim seviyesi ve sosyal fırsatlara erişim gibi faktörleri ele almışlardır.

Bu bağlamda, ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin suçla ilişkili olduğu savunulmuştur.

Diğer bir çalışma alanı ise bireylerin nasıl suçlu olduğunun belirlenmesine yönelik olmuştur. Sosyologlar, yasalara uyan bireylerin nasıl sonradan suçlu olabileceğine odaklanmış ve bu süreci anlamak için sosyal öğrenme kuramlarını incelemişlerdir. Bu kuramlar, taklit, tutum-değer, engellenme ve saldırganlık, güçlendirme-destek ve diferansiyel ilişki gibi kavramları içerir. Bireylerin suçlu davranışlarındaki rolünü anlamak için sosyal etkileşimlerin ve öğrenme süreçlerinin önemi vurgulanmıştır.

Kriminolojide Amerikan sosyologlarının yaptığı çalışmalar, suçun nedenlerini anlama ve suçla etkin bir şekilde başa çıkma çabalarında önemli bir rol oynamıştır. Sosyologlar, suçun toplumsal bağlamını analiz ederek, suçun bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde ele alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, suçun toplumsal yapısı, sosyal etkileşimleri ve ekonomik koşulları dikkate alarak suçla mücadele politikalarının ve adalet sistemlerinin daha etkili ve adil hale getirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Sonuç olarak, Amerika'da gelişen sosyoloji okulu, kriminoloji alanında önemli bir

yer edinmiş ve suçun toplumsal kökenlerini anlamada önemli bir çerçeve sunmuştur. Sosyolojik yaklaşımlar, suçla mücadelede çok boyutlu ve kapsayıcı çözümler için temel rehberlerden biri olmuştur. Bu nedenle, sosyolojik suç teorileri, suçla mücadelede sadece bireyin suçlu davranışına değil, toplumun sosyal yapısına ve koşullarına da odaklanarak daha etkili ve sürdürülebilir çözümler üretmeye yardımcı olmuştur.

Sosyolojik suç teorileri, suçluluğun nedenlerini ve yayılımını anlamak için kritik bir rol oynamıştır. Bu teoriler, suçluları ve suçlu olmayanları biyolojik ve psikolojik özelliklerine göre iki ayrı gruba ayırmak yerine, suçlu davranışı tetikleyen sosyal faktörlerin önemini kabul ederek farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu anlayışa göre, suçlu davranışların zaman ve mekâna göre değiştiği, suçun sadece bireyin içsel özellikleriyle açıklanamayacağı, aksine toplumsal koşullar ve sosyal yapı ile ilişkilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.³⁸

Sosyolojik kuramlar, suçun nedenlerini anlama çabalarının, suçla mücadele etmek için geliştirilecek

³⁸ Thio vd., 2013

politikaları doğrudan etkilediğini vurgulamaktadır. Toplum içinde insanları suçlu veya sapkın olarak nitelendiren davranışların nedenlerini anlama ve suçlara yönelik cezaların ve önlemlerin belirlenmesinde, sosyolojik kuramların önemli katkılar sağladığı görülmüştür. Sosyolojik kuramlar, kriminoloji biliminde diğer suç ve suçluluk kuramlarına kıyasla, farklı bakış açıları sunmaktadır (Dolu, 2013). Bu nedenle, suçla ilgili geliştirilen sosyolojik kuramların sayıları oldukça fazladır.³⁹

Suç olgusunun karmaşıklığı ve çeşitliliği nedeniyle sosyolojik kuramların farklı alanlara odaklandığı ve çeşitli görüşler sunduğu gözlenmektedir. Suçun çeşitli türleri, toplumdaki sosyal güçler ve bireylerin bireysel özellikleri, sosyolojik suç teorilerinin çeşitlilik arz etmesine yol açmıştır. Dolayısıyla, suç olgusunu tüm yönleriyle açıklayabilecek tek bir kusursuz kuramsal yaklaşımın henüz olmadığı kabul edilmelidir.⁴⁰

Sosyolojik kuramlar, yetişkin suçluluğu kadar çocuk suçluluğuna da büyük önem vermiştir. Çocuk suçluluğunun nedenlerine yönelik olarak da sistematik

³⁹Kartal ve Yaylacı, 2013: 183; İçli, 2014: 510-511

⁴⁰Kızmaz, 2005

açıklamalar sunmuşlardır. Bu çalışmalar, çocuk suçluluğunun toplumsal yapı ve sosyal süreçlerle ilişkilendirilerek anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Sosyolojik suç teorilerinin gelişimi, suçun doğası ve yayılımının anlaşılmasında önemli bir rol oynamış ve suçla mücadele politikalarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu teoriler, suçun sadece bireylerin içsel özelliklerine değil, aynı zamanda toplumsal yapıya ve sosyal faktörlere bağlı olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sayede, suçla mücadelede daha etkili ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

Kısaca, sosyolojik suç teorileri, suçun nedenlerine dair derinlemesine bir anlayış sunmuş ve suçla mücadelede önemli bir rol oynamıştır. Ancak, suç olgusunun karmaşıklığı ve çeşitliliği nedeniyle, suçla mücadelede bütüncül bir bakış açısının gerekliliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyolojik suç teorileri, suçla mücadelede çok disiplinli bir yaklaşımın ve kapsayıcı politikaların önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle, sosyologlar ve diğer ilgili alanlardaki uzmanların iş birliğiyle daha etkili ve sürdürülebilir suçla mücadele stratejileri geliştirilebilir. Suç ve suçluluğa ilişkin

geliştirilen sosyolojik kuramlar, çeşitli farklılıklar içermelerine rağmen, çağdaş düşünceye yönelik ortak noktaları bulunan ve önemli yol haritaları sunan teorilerdir. Bu kuramların ortak özellikleri şu altı ana temelde vurgulanabilir.⁴¹

Suç, her toplumda mevcuttur ve kolayca ortadan kaldırılamaz. Hatta bazı durumlarda, belirli işlevleri yerine getirerek toplumsal düzeni sağlamaya yardımcı olabilir.

Suç genellikle çatışma ile ilişkilidir. Bu çatışma, toplumsal sınıflandırma, çıkarlar ve özellikle ekonomik faktörlerle bağlantılıdır.

Suç, toplumsal gerginlik, baskı ve stresle ilişkilidir. Anomie veya normlara uymama ve sosyal patoloji gibi terimlerle sıkça ifade edilen normlardan sapma durumlarıyla bağlantılıdır.

Suç, modern şehir yaşamıyla yakından ilişkilidir. Kent yaşamının normları, değerleri ve alışkanlıkları, farklı kültürel ortamlarda suçlu ve suçsuz yaşam tarzları ile suç bölgelerini oluşturur.

⁴¹Carrabine vd., 2009

Suç, bireylerin geçmiş deneyimleri ve değerleri ile ilişkilendirilen kültürel aktarım yoluyla öğrenilir.

Suç, yasalara ve toplumsal değerlere uyum eksikliği ile sosyal kontrolün yetersizliğinden kaynaklanır.

Sonuç olarak, suçun nedenlerini anlamaya ve açıklamaya yönelik bir dizi teori ortaya atılmıştır. Bu teorilerin oluşumunda etkili olan en önemli faktör, dünyanın değişen ve gelişen yapısının tüm toplumlar için eşit şekilde geçerli olmamasıdır. Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel gelişmelerin farklı toplumsal yapıları şekillendirmesi ve dolayısıyla suç olgusunu da etkilemesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda, suç ve suçluluğa ilişkin kuramsal yaklaşımlar, toplumsal değişimin ve dönüşümün etkisiyle şekillenen ve farklı toplumların özelliklerine uygun şekilde gelişen teorik çerçeveleri içermektedir.⁴²

Burada bahsedilen temel suç teorileri, suç ve suçluluğun karmaşıklığını anlamada önemli bir rol oynar. Bu teoriler, farklı bakış açıları ve vurgularla suç olgusunu ele alarak toplumsal bağlam içinde açıklamalar sunar.

⁴²Taşkın ve Yılmaz: 2020

"Sosyolojik Suç Teorileri" başlığı altında ele alınan bu teoriler, suç ve suçluluğun toplumsal bağlam içindeki nedenlerini ve etkilerini anlamak amacıyla geliştirilmiş önemli kuramsal yaklaşımlardır. Bu teoriler, suçun oluşumu ve yayılmasını açıklamak üzere çeşitli bakış açılarını içermekte ve toplumsal çevre, bireysel tercihler, çatışma ve sosyal yapı gibi farklı etmenleri ele almaktadır. Neden bu belirli teorilerin seçildiği ve bu teorilerin birbirlerini nasıl tamamladığı, sosyolojik suç teorileri kapsamında dikkate alınmıştır. Kısaca, bu teorileri daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, neden bu teorilere odaklandığımız aşağıda açıklanmıştır:

Kırık Camlar Teorisi: Suçun fiziksel çevrenin durumuyla ilişkilendirildiği bu teori, suçun yayılmasında gözle görünen bir mekanizma önerir. Kırık camlar teorisi, küçük ihlallerin ve düzensizliklerin toplumsal normların çiğnenmesine olanak tanıyarak suçun artmasına yol açabileceğini ileri sürer. Bu teoriyi ele almak, suçun toplumsal bağlamdaki yansımalarını ve çevrenin suç üzerindeki etkisini anlamamızı sağlar.

Rasyonel Tercih Teorisi: Bireylerin suç işlemeyi tercih etme motivasyonunu anlamak açısından rasyonel tercih teorisi önemlidir. Bu teori, suçun bireylerin maliyet-fayda

analizi sonucunda ortaya çıktığını öne sürer. Suç işlemenin getireceği faydalar, riskleri aşarsa bireyler suç eylemlerine yönelebilir. Bu teoriyi incelemek, suçun bireysel tercihlerle nasıl ilişkilendirildiğini anlamamıza yardımcı olur.

Rutin Aktiviteler Teorisi: Bu teori, suçun günlük yaşamın rutin aktiviteleri sırasında fırsatlar ortaya çıktığında gerçekleşebileceğini savunur. Suçun, suçlu ve potansiyel kurbanın karşılaşılabileceği durumlarla bağlantılı olduğunu vurgular. Bu teoriyi incelemek, suçun zamanlama, mekân ve fırsat faktörleriyle nasıl etkilendiğini kavramamıza yardımcı olur.

Gerilim Teorisi: Toplumsal çatışmaların ve eşitsizliklerin suçun temel nedeni olduğunu öne süren gerilim teorisi, suçun sosyal yapı ile yakından ilişkili olduğunu vurgular. Toplumun bireylere yeterli imkanlar ve eşitlik sağlamadığı durumlarda, suçun ortaya çıkabileceğini ifade eder. Bu teoriyi incelemek, suçun toplumsal eşitsizliklerle nasıl bağlantılı olduğunu anlamamıza yardımcı olur.

Bütünleşik Suçluluk Kuramı: Biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin suçlu davranışları şekillendirmedeki

etkisini anlamak adına bütünlük suçluluk kuramı önemlidir. Bu kuram, suçun nedenlerinin çok yönlü ve karmaşık olduğunu vurgular. Suçluluğun genetik yatkınlıklar, kişilik özellikleri ve çevresel etkenlerle nasıl şekillendiğini anlamak açısından bu teoriyi incelemek önemlidir. Bu temel suç teorilerini incelemek, suç olgusunun farklı açılardan ele alınmasını ve toplumsal etkenlerin suçla ilişkilendirilmesini sağlar. Her bir teorisinin seçilmesi, suçun karmaşıklığını ve çok boyutlu yapısını anlamak için önemlidir.

2.1.1. Kırık Camlar Teorisi

Toplumsal düzen ve suç ilişkisi, sosyolojik teorilerin odaklandığı önemli bir konudur. Bu bağlamda, Kırık Camlar Teorisi, suçun yayılmasının toplumsal düzensizlik ve çevresel etkenlerle ilişkilendirildiği bir yaklaşım olarak öne çıkar. Kırık Camlar Teorisi, 1982 yılında James Q. Wilson ve George L. Kelling tarafından "The Atlantic Monthly" dergisinde yayımlanan "Broken Windows" makalesiyle ortaya atılmıştır. Bu teori, çevresel düzen ve güvenliğin, suçun oluşumu ve yayılması üzerinde etkili olduğunu savunur. Temelde, küçük ihlallerin ve düzensizliklerin göz ardı edilmesinin,

toplumsal normların zayıflamasına ve daha ciddi suçların ortaya çıkmasına neden olabileceğini öne sürer.

Bu teorinin adı, kırık bir pencerenin hızla onarılmamasının, bölgedeki toplumsal düzenin çökmesine yol açabileceği metaforundan gelir. Yani, bir bölgede küçük suçlar ve düzensizlikler göz ardı edildiğinde, bu durum toplumun suçlulara karşı zayıf olduğu algısını yaratır ve daha ciddi suçların işlenmesine zemin hazırlar.

Kırık Camlar Teorisi'nin temelini atan James Q. Wilson ve George L. Kelling, bu teoriyi geliştirirken özellikle 1960'ların sonundaki New York gibi şehirlerdeki suç artışını ve toplumsal düzensizlikleri ele aldılar. Teori, 1980'lerdeki "sıradan suçların" artışı ve şehir merkezlerinin boşalmasıyla daha fazla önem kazandı. Kırık Camlar Teorisi, suç ve toplumsal düzen arasındaki ilişkiyi ele alarak suçun nedenlerini anlamada önemli bir yaklaşım sunar. Ancak, uygulama ve etkileri konusundaki tartışmalar da göz önüne alındığında, suçun çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olduğu unutulmamalıdır. Bu teorinin sağladığı anlayışın yanı sıra, daha kapsamlı ve derinlemesine bir yaklaşımın da gerekliliği vurgulanmalıdır. "Kırık Camlar Teorisi,

çevresel düzenin ve toplumsal güvenliğin suçun oluşumu ve yayılması üzerindeki etkisini vurgulayan önemli bir yaklaşımdır ve suçun toplumsal bağlamdaki dinamikleri hakkında derinlemesine bir anlayış sunmaktadır.

Bu teori, adını kırık bir pencerenin hızla onarılmamasının, toplumsal düzenin bozulmasına neden olabileceği metaforundan alır. Küçük suçlar ve düzensizlikler, göz ardı edildiğinde toplumun suçlulara karşı duyarsız olduğu algısını yaratabilir. Bu da daha ciddi suçların işlenmesine zemin hazırlar. Kırık Camlar Teorisi'nin temel amacı, küçük ihlallerin ve düzensizliklerin ciddi suçların öncüsü olabileceği fikrini vurgulamaktır. Bu teori, suçla mücadele stratejilerinin sadece suçun sonuçlarına değil, aynı zamanda toplumsal çevreye ve düzene odaklanması gerektiğini ifade eder.

Bu teoriye göre, toplumsal düzensizliğe hızlı ve etkili bir şekilde müdahale etmek, suçun yayılmasını önleyebilir. Toplumsal normların ve değerlerin korunması, suçun azalması için kritik bir faktördür.⁴³

⁴³Wilson- Kelling, 1982

Kırık Camlar Teorisi, uygulama açısından tartışmalı bir yaklaşım olmuştur. Birçok yerel yönetim ve polis teşkilatı, bu teoriyi suçla mücadele stratejilerine entegre etmeye başlamış; Özellikle New York gibi şehirlerde, metro istasyonlarında ve kamu alanlarında düzensizliğe karşı sıkı denetimler ve hızlı müdahale politikaları benimsenmiştir. Bu uygulamaların sonuçlarının, suç oranlarında düşüş yaşandığını gösterdiği görülmektedir.

Ek olarak, Kırık Camlar Teorisi, çevresel düzensizliklerin suç oluşumunu etkileyebileceği ve suçun yayılmasına neden olabileceği bir yaklaşımdır. Bu teori, toplumun çevresel faktörleri nasıl algıladığının suç oranlarını etkileyebileceğini öne sürer. Teori, fiziksel düzensizlikleri sembolleştirirken, özellikle kırık camlar, dağılmış çöp kutuları, metruk binalar gibi gözle görünen küçük problemlerin, toplumun genel güvenlik algısını zayıflatarak suçların artmasına neden olabileceğini savunur. Bu düzensizlikler, bireylerde sahipsizlik ve denetimsizlik hissi uyandırabilir. Örneğin, bir mahallede bozulmuş, bakımsız binalar veya kırık camlar varsa, o bölgeye duyulan güven azalabilir. Böyle bir çevrede insanlar, suçun daha rahat işlenebileceği düşüncesine kapılabilirler. Kırık camlar ve diğer görsel düzensizlikler,

suçun kabul edilebilir bir davranış olarak algılanmasına da katkıda bulunabilir. Eğer çevrede bu tür düzensizlikler yaygınsa, insanlar suçun normal bir durum olduğunu düşünebilirler ve bu da suçun artmasına zemin hazırlar.

Kırık Camlar Teorisi aynı zamanda "zincirleme reaksiyon" etkisi olarak bilinen bir olguya da vurgu yapar. Bu teoriye göre, küçük düzensizliklerin görmezden gelinmesi veya düzeltilmemesi, zamanla daha büyük suçlara yol açabilir. Örneğin, terkedilmiş bir bina veya sokak, suçlular için gizli bir mekân haline gelebilir ve bu tür alanlarda suç işleme olasılığı artabilir. Bu nedenle, küçük düzensizliklerin göz ardı edilmemesi, toplumsal güvenliğin korunması için önemlidir. Bu bağlamda, Kırık Camlar Teorisi, çevresel düzensizliklerin toplumun güvenlik algısını etkileyebileceğini ve bu algının suç oluşumunu artırabileceğini ileri sürer. Toplumsal güvenliğin sağlanması için çevresel düzensizliklere karşı önlemler almak, suçun engellenmesinde önemli bir adım olabilir. Philip Zimbardo, Kaliforniya'da gerçekleştirdiği deneyde benzer özelliklere sahip iki arabayı yakın sokaklara bırakarak ilginç bir sosyal deney yapmıştır. İlk arabanın camı kırılmış, plakası sökülmüş ve kaputu açık bırakılmıştır. İkinci araç ise hiçbir eksikliği olmadan park

edilmiştir. İlk araca hızla zarar verilmiş ve kısa süre içinde değerli parçaları çalınmıştır. Bu hırsızlıkların büyük bir kısmı ilginç bir şekilde iyi giyimli beyaz kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Eksikliği olmayan ikinci araç ise başlangıçta zarar görmeden kalmış, ancak sonradan araştırmacı tarafından zarar verilmiş ve açık bırakılmıştır. Kırık Camlar Teorisi, bu deneyde de açıkça görüldüğü gibi, çevresel düzensizliklerin suç oluşumunu etkileyebileceğini ve suçun yayılmasına neden olabileceğini vurgular. Deneydeki kırık camlar, plakası sökülmüş ve açık bırakılmış arabaya olan zarar verme eğilimini artırmıştır. Aynı şekilde, metruk binaların suçlu merkezi olabileceği düşüncesi de teoriyi desteklemektedir. Denetimsiz inşaat sahaları ve metruk binalar, hırsızlık ve diğer suçlar için elverişli alanlar olabilir.

Kırık Camlar Teorisi suçun toplumsal bağlamdaki dinamiklerini ele alan ve çevresel düzenin suç üzerindeki etkisini anlamaya çalışan önemli bir sosyolojik yaklaşımdır. Ancak, suçun karmaşıklığını tam anlamak için bu teorinin yanı sıra daha kapsamlı ve çok yönlü bakış açılarına da ihtiyaç duyulmaktadır.

Kırık Camlar Teorisi, eleştiriye maruz kalmış ve sadece fiziksel çevre faktörlerini göz önünde bulundurduğu için eleştirilmiştir. Bu eleştirel bakış açısına göre, suçlu davranışlar sadece fiziksel çevreyle değil, aynı zamanda bireylerin sosyal, ekonomik ve eğitim düzeyleri gibi faktörlerle de ilişkilidir. Mekânın suç üzerindeki etkisiyle birlikte, bireylerin yaşam koşulları ve toplumsal faktörler de suç oluşumunu etkileyebilir. Kırık Camlar Teorisi'ni eleştirenler, suçun daha derin toplumsal, ekonomik ve psikolojik nedenleri olduğunu belirterek, toplumsal düzensizliği sadece fiziksel çevreyle açıklamanın eksik olduğunu dile getirmişlerdir (Raudenbush, S. W;1999).

2.1.2. Rasyonel Tercih Teorisi

Rasyonellik, yalnızca ekonomide değil, sosyal bilimlerin geniş bir yelpazesinde insan davranışlarını tahmin etmek için uzun yıllardır kullanılan temel varsayımlardan biridir. Rasyonel Seçim Teorisi de bu nedenle birçok teoriye ve modele ilham vermiştir. Beklenen Fayda Teorisi, Oyun Teorisi ve Beklenti Teorisi gibi teorilerin temel dayanakları rasyonelliktir. Kuşkusuz, eleştirilere maruz kalmış olmasına rağmen, Rasyonel Tercih Teorisi farklı disiplinlerdeki araştırmacılar tarafından yıllarca kullanılmış ve bazı ayarlamalarla birlikte hâlâ çeşitli

alanlarda insanların seçimlerini ve tercihlerini açıklamak için kullanılmaktadır.

Rasyonel Seçim Teorisi olarak da bilinen Rasyonel Tercih Teorisi, Aydınlanma Çağı ile birlikte ortaya çıkan akılcılık ve rasyonellik fikirleriyle doğmuştur. Thomas Hobbes (1588–1679), Adam Smith (1723–1790) ve Jeremy Bentham (1748–1832) gibi düşünürler, fikirleriyle, Rasyonel Seçim Teorisi'nin farklı bilim alanlarında kullanımına zemin hazırlamışlardır (Sutton, 2001). Kimi kaynaklara göre, teorinin özgün olarak ortaya çıktığı alan ekonomidir ve teorinin öncüsü olarak da Adam Smith kabul edilebilir (Boudon, 1998). Smith'in "Ulusal Zenginlik Üzerine" adlı eseri, rasyonellik konusunda net olmasa da bir dizi tartışmaya yer vermiştir⁴⁴

Teorinin gelişimi, olgunlaşması ve davranış bilimlerinde kabul görmesi, "Faydacılık Ahlakı" (Utilitarizm) ile özdeşleştirilen filozof Jeremy Bentham'ın katkılarıyla önemli ölçüde gerçekleşmiştir. Faydayı "bireyin içsel mutluluğu tarafından ölçülebilen psikolojik bir fenomen"

⁴⁴Boudon, 2003; Blume ve Easley, 2008

olarak tanımlayan düşünür, "zevk hesaplaması" (hedonik hesaplama) kavramını da öne sürmüş ve insanların doğal olarak "acı" ve "zevk" ile yönlendirildiğini, kararlarını ise en yüksek içsel mutluluğu (fayda) sağlayacak şekilde verdiklerini öne sürmüştür (Lewin, 1996). Rasyonel Seçim Teorisi'nin en büyük destekçilerinden biri, 1992'de ekonomi alanında Nobel

Ödülü kazanan Gary Becker olmuştur. Becker (1993), çalışmalarında rasyonelliği davranışsal açıdan ele almış ve teorinin yalnızca ekonomik alanda değil, aynı zamanda siyaset biliminde, sosyolojide, sosyal psikolojide ve hatta kriminolojide de kullanılmasına öncülük etmiştir.⁴⁵

Rasyonel Seçim Teorisi'nin temel varsayımı, her bireyin (aktörün) kararını rasyonel bir karar alma süreci içinde verdiğidir. Bu rasyonellik, bir şeyden elde edeceği faydaları kaybedeceklerini (katlanacağı maliyetleri) tartarak karar verme şeklinde ifade edilir. İnsanlar, elde edecekleri faydaları artırmaya çalışırken, kaybedeceklerini (fedakarlıklarını) de azaltmaya çalışırlar. Bu, teorinin temel kabulüdür

⁴⁵Tversky ve Kahneman, 1981

Rasyonel Seçim Teorisi'ne göre, Becker (1998: 3) tarafından belirtildiği gibi, insanlar: Elde edebilecekleri faydayı maksimize etmeye çalışırlar, belli sabit bir seçenek kümesi içinden seçim yaparlar ve seçeneklerin bulunacağı küme için optimal sayıda seçenek biriktirmek için farklı pazarlardan bilgi toplarlar.

Bir kişinin seçenekler arasından tercih yaparken uyguladığı temel ilkelere yönelik dört ön kabul vardır.⁴⁶

-Kişi belli bir tercih kümesiyle karşılaşır.

-Herhangi iki alternatif (örneğin A ve B) için, kişi A'yı B'ye tercih eder, B'yi A'ya tercih eder veya ikisi arasında bir fark görmeme durumu olur (tamamlanma ön kabulü).

-Tercihler geçişlidir (geçişlilik ön kabulü), yani kişi A'yı B'ye tercih ediyorsa ve B'yi C'ye tercih ediyorsa, bu durumda A'yı da C'ye tercih eder.

-Kişi en çok tercih ettiği alternatifini seçer. Eğer kişi iki veya daha fazla seçenek arasında fark görmüyorsa, en az tercih ettiği seçenekleri eler ve en çok tercih ettiği seçenekler arasından birini seçer veya tercih yapmaz.

⁴⁶Mas-Colell v.d., 1995

Bu ön kabullerden yola çıkarak, üç farklı tercih durumu tanımlanabilir.⁴⁷

Kesin tercih (katı tercih): Kişi A'yı B'ye tercih etmiyorsa ve B'yi A'ya tercih ediyorsa.

Zayıf tercih: Kişi A ve B arasında büyük bir fark görmüyorsa ve A'yı B'ye göre veya B'yi A'ya göre biraz daha fazla tercih ediyorsa.

Kayıtsızlık durumu: Ne A'yı B'ye ne de B'yi A'ya tercih etmiyorsa.

Rasyonel Seçim Teorisi, temel olarak yukarıda belirtilen özellikleri içeren bir modeldir, ancak zaman içinde bir dizi eleştiriye tabi tutulmuş ve geliştirilmeye çalışılmıştır.

Modelin ilk eleştirilerinden biri, sadece anlık zamanı içermesi, yani statik olmasıdır. İnsanlar sadece anlık değil, geleceğe yönelik tercihler yaparlar. Bu eleştiriye yanıt olarak, Dinamik Karar Teorisi geliştirilmiştir. Bu model yine fayda maksimizasyonuna dayanmaktadır, ancak geleceğe yönelik de fayda maksimizasyonu sağlar. Bu model, özellikle ekonomi ve finans alanındaki

⁴⁷McClennen, 1990

birikim ve yatırım teorilerinin önemli bir unsuru haline gelmiştir (McClennen, 1990).

Rasyonel Seçim Teorisi'ne yöneltilen ikinci eleştiri, bilgi işleme süreci ile ilgilidir. Birkaç seçenek değerlendirmek belki zor olmayabilir, ancak seçenek sayısı arttıkça karar vermek zorlaşır. Bu eleştiriler, "sınırlı rasyonellik" kavramının gelişimine katkı sağlamıştır. Sınırlı rasyonellik kavramı ilk kez Herbert A. Simon tarafından 1955 yılında kullanılmıştır. Simon'a göre insan organizmasının belli sınırları vardır ve bu sınırlar, rasyonel karar verme sürecinde gereken veri işleme kapasitesi için de geçerlidir. Bu nedenle, Rasyonel Seçim Teorisi'ni daha gerçekçi, esnek ve uygulanabilir hale getirmek için insan davranışlarının sınırlamalarını dikkate almak gerekmektedir.

Teoriye yöneltilen üçüncü temel eleştiri, bilgi yetersizliği durumunu içerir. Teoride, bilgi eksikliği olan bir konuda nasıl karar verileceği açıklanmamıştır. Örneğin, kullanılmış bir araç satın alan bir kişi, aracın geçmiş hakkında yeterli bilgiye sahip değilse, kararını nasıl etkileyeceği belirtilmemiştir. Bu eleştiriye ele almak için de sınırlı rasyonellik modeli önerilmiştir (Simon, 1955).

Temel rasyonel seçim modelinin eleştirildiği ve daha sonra geliştirildiği bir diğer konu da, stratejik karar alma sürecidir. Karar veren kişinin çevre ve diğer karar vericilerden bağımsız olduğu varsayımı yapılmıştır. Ancak her karar verici, diğer karar vericileri de hesaba katarak karar almak durumundadır. Bu eleştiri, yeni bir teorinin doğmasına yol açmıştır. Stratejik bağlamda çok daha karmaşık bir rasyonel karar alma süreci ortaya çıkar ve bu da Oyun Teorisi'nin alanına girer (Bernheim, 1986). Yine de hatırlatmak gerekir ki, Oyun Teorisi'nde de karar vericilerin rasyonel kararlar alması beklenir.

Risk içeren kararlar konusunda Rasyonel Seçim Teorisi'nin eksik olduğu eleştirileri de dikkate alındığında, Beklenti Teorisi (Prospect Theory) geliştirilmiştir (Kahneman ve Tversky, 1979; Levy, 1997). Bu teori, belirsiz sonuçlarla ilişkilendirilen alternatiflerin (örneğin finansal yatırımlar) olduğu durumları ele alır. İnsanların kazanma veya kaybetme olasılıklarını değerlendirdiği ve en yüksek değeri elde etmeye çalıştığı vurgulanır. Rasyonel Seçim Teorisi'ne yönelik önemli bir eleştiri, insanların her zaman bencil olmadıkları ve her zaman sadece kendi çıkarlarına odaklanmadıklarıdır (Sen, 1977). Teorinin insan duygularını yeterince dikkate

almadığı eleştirisi henüz tam olarak çözüme kavuşturulmamıştır ve bu nedenle teori son yıllarda güç kaybetmeye başlamış ve daha az bahsedilir olmuştur.

Bu eleştirilere ve farklı yeniden değerlendirmelere rağmen, teorinin farklı disiplinlerde kullanımı artmıştır. MacDonald (2003: 551), Rasyonel Seçim Teorisi'nin günümüz siyaset biliminde en hızlı büyüyen ve en yaygın kullanılan teorik çerçeve olduğunu belirtmiştir. Teorinin siyaset bilimine uygulanmasıyla oluşturulan "Kamu Tercih Teorisi", bürokratların, siyasetçilerin ve seçmenlerin davranışlarının analiz edilmesi için kullanılmaktadır. Bu da teorinin sosyal bilimlerdeki etkisini göstermektedir.

Rasyonel Seçim Teorisi'nin sosyolojideki kabulünü gösteren önemli bir gösterge, "*Rationality and Society*" adlı akademik derginin 1989 yılında yayınlanmaya başlamasıdır (Hechter ve Kanazawa, 1997). Teori, ekonomide ürün ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimi gibi çeşitli durumları açıklarken, sosyolojide bireylerin seçimleri ve bireyler arası etkileşime dayanarak, kurumsal ve toplumsal değişiklikleri tahmin etmeye çalışır. Turizm alanında da sıkça kullanılan Sosyal Mübadele/Değişim Teorisi'nin (Social Exchange

Theory) temelinde rasyonellik ve rasyonel seçim kavramları bulunmaktadır.⁴⁸

Özetle; Suç ve suçla ilgili sosyolojik yaklaşımlar, suçun nedenlerini ve toplumsal etkilerini anlamak için farklı perspektifler sunar. Rasyonel tercih teorisi, suçun bireylerin rasyonel tercihlerine dayandığını ve suç işlemekteki temel motivasyonun kişisel kazanç olduğunu öne sürer. Bu teori, bireylerin suç işleme kararı verirken maliyetler ve faydalar arasında bir denge oluşturduğunu belirtir. Bu bağlamda; Rasyonel Tercih Teorisi, sosyal davranışların temelinde bireylerin rasyonel ve çıkar odaklı tercihlerinin yattığını öne süren bir sosyal teoridir.

Teoride, bireylerin eylemlerini belirlerken çeşitli seçenekleri değerlendirdiğini, bu seçeneklerin sonuçlarını analiz ettiğini ve bu sonuçlara dayalı olarak en fazla fayda sağlayacak tercihi yaptığını savunulur. Rasyonel tercih teorisi, özellikle ekonomi, sosyoloji, politika ve suç alanında uygulama bulan geniş bir teorik çerçevedir. Rasyonel Tercih Teorisi'nin tarihçesi, özellikle ekonomi ve sosyal bilimlerde birçok farklı düşünürün katkılarına dayanmaktadır. Ancak, bu teorinin öne çıkan temsilcileri arasında ünlü ekonomist ve Nobel Ödülü

⁴⁸ Huber, 1997

sahibi Gary Becker yer almaktadır. Gary Becker, 20. yüzyılın ortalarından itibaren ekonomi ve sosyal bilimlerde büyük etki yaratan bir isimdir. Rasyonel Tercih Teorisi'nin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Becker, bireylerin ekonomik ve sosyal tercihlerini değerlendirmelerinin temelinde fayda ve maliyet hesaplamalarının yattığını savunmuştur. Aynı zamanda suç, aile, eğitim gibi sosyal alanlarda da rasyonel tercih teorisini uygulamış ve bireylerin davranışlarını anlamak için çıkar odaklı yaklaşımın önemini vurgulamıştır.

Becker'in çalışmaları, rasyonel tercih teorisinin ekonomi, sosyoloji, kriminoloji ve diğer sosyal bilimlerde nasıl uygulama bulabileceğini göstermiştir. Onun öncülük ettiği bu yaklaşım, bireylerin davranışlarını anlamak için maddi ve psikolojik çıkarlarının temel rol oynadığını öne sürerken, aynı zamanda toplumsal etkileri ve normları da göz ardı etmediğini belirtmek önemlidir.

Gary Becker, Rasyonel Tercih Teorisi'ni özellikle suç, aile, eğitim ve işgücü piyasası gibi farklı alanlarda geliştirmiş bir ekonomist ve sosyal bilimcidir. Becker'a göre, bireyler eylemlerini rasyonel bir şekilde çıkarlarını en üst düzeyde tutmayı amaçlayarak yaparlar. Bireyler, alternatif eylem seçeneklerinin sonuçlarını değerlendirir

ve en fazla fayda sağlayacak olanı seçerler. Suç alanında, Becker suç işleme kararını bir maliyet-fayda analizi olarak ele almıştır. Suç işlemek, bireylere maddi veya psikolojik kazançlar sağlayabilirken, aynı zamanda yakalanma riski ve cezalar gibi maliyetler de içerir. Becker, suç işlemenin artmasının veya azalmasının bu maliyet ve fayda hesaplamalarına dayandığını savunmuştur.

Becker'ın Rasyonel Tercih Teorisi, bireylerin sosyal davranışlarını, tercihleri ve kararlarını ekonomik ve mantıksal bir çerçevede açıklamaya çalışırken, aynı zamanda toplumsal faktörleri ve çevresel etkileri de dikkate alır. Bu teori, sosyal bilimlerde farklı alanlarda etkili bir yaklaşım olarak kabul edilmiştir.

Bu teori, insanların eylemlerini belirlerken iki temel prensibe dayanır:

Fayda Maksimizasyonu: Bireyler, seçenekleri değerlendirirken kendi faydalarını en üst düzeye çıkarmayı amaçlarlar. Bu fayda maddi kazanç olabileceği gibi, prestij, güç, saygınlık gibi sosyal veya psikolojik unsurları da içerebilir. Örneğin, bir kişi bir işi seçerken, maaş, iş güvencesi, çalışma koşulları gibi faktörleri göz

önünde bulundurarak en fazla faydayı elde etmeyi hedefler.

Maliyet Minimizasyonu: Bireyler, eylemlerinin beraberinde getirebileceği maliyetleri minimize etmeyi amaçlarlar. Bu maliyetler maddi kayıplar, zaman kaybı, potansiyel riskler gibi unsurları içerebilir. Örneğin, bir kişi bir tatil planlarken, tatil maliyetlerini düşük tutmayı ve gereksiz harcamalardan kaçınmayı düşünebilir.

Rasyonel tercih teorisi, bireylerin mantıklı ve hesaplı bir şekilde hareket ettiğini varsayar. Ancak bu teori, bireylerin her zaman tüm bilgilere sahip olmadığını, duygusal faktörlerin tercihleri etkileyebileceğini ve bazen hatalı kararlar alabileceğini de kabul eder.

Sosyal bilimlerde rasyonel tercih teorisi, ekonomik kararlar, siyasi tercihler, suç işleme eğilimleri gibi birçok alanda açıklama sunar. Örneğin, suçla ilgili olarak, rasyonel tercih teorisi suç işleme kararının, suçun getireceği maliyetler ve kazançlar dikkate alınarak yapıldığını öne sürer. Bu bağlamda, suçluların suç işlemeyi mantıklı bir çıkar hesaplaması olarak gördüğü düşünülebilir.

Ancak unutulmaması gereken nokta, sosyal davranışların sadece maddi çıkarlara dayanmadığı ve duygusal, psikolojik, toplumsal faktörlerin de etkili olduğudur. Ayrıca, tezimizin konusu kapsamında olan suç teorilerinin bazıları da Rasyonel Seçim Teorisi'ne dayanmaktadır.

Kriminoloji alanında çalışan birçok akademisyen, suç işleme kararının algılanan faydalar ve maliyetlerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi sonucunda verildiğini savunur ve Rasyonel Seçim Teorisi'ne atıfta bulunur (Nagin ve Paternoster, 1993). Bu şekilde teorinin kapsamı, suç ve suçluluk gibi toplumsal olguların anlaşılmasında da önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, Rasyonel Seçim Teorisi'nin suç teorilerindeki etkisi oldukça derindir. Kriminoloji disiplinde çalışan birçok akademisyen, suçun işlenmesine yönelik kararların, suçun potansiyel faydaları ve bununla ilişkili maliyetlerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi sonucu alındığını savunur. Bu durum, suç işlemekle elde edilebilecek kazançlarla, suçun ortaya çıkardığı risk ve cezaların dengelenmesi fikrine dayanır.

Dolayısıyla, Rasyonel Seçim Teorisi, suç teorilerine temel bir çerçeve sunarak, suçlu davranışlarının

nedenlerini anlamak ve açıklamak için kullanılan bir araç haline gelmiştir.

Nagin ve Paternoster (1993) gibi araştırmacılar, Rasyonel Seçim Teorisi'nin suçlu davranışlarını analiz etmek için değerli bir yaklaşım sunduğuna dikkat çekerler. Suç işleme kararlarının, bireylerin riskleri ve kazançları değerlendirmesi sonucu ortaya çıktığını vurgularlar. Bu perspektif, suçlu davranışlarının sadece kişisel nedenlerden kaynaklanmadığını, aynı zamanda ekonomik ve sosyal faktörlerin de etkisi olduğunu gösterir. Özellikle suçun önlenmesi ve cezalandırılmasının, suçun potansiyel "getirisi" ve "gideri" dikkate alınarak şekillendiğini öne sürerler.

Rasyonel Seçim Teorisi'nin suç teorilerindeki yeri ve etkisi oldukça büyüktür. Kriminoloji alanında çalışan akademisyenler, bu teoriyi suçlu davranışlarının anlaşılması ve açıklanmasında temel bir araç olarak kullanırlar. Suç işleme kararlarının arkasındaki mantığı anlamak için, bireylerin fayda ve maliyetleri nasıl değerlendirdiğini anlamak hayati önem taşır. Bu bağlamda, Rasyonel Seçim Teorisi, suç ve suçluluk gibi karmaşık toplumsal olguların analizinde değerli bir rol

oynar. Bu bağlamda Suç ve Rasyonel Tercih Teorisi arasındaki ilişki şu şekilde özetlenebilir:

Motivasyon ve Kazanç: Rasyonel tercih teorisine göre, suç işleyen bireyler suçu işlemenin kendileri için bir çıkar sağlayacağını düşünürler. Bu çıkar maddi kazanç olabileceği gibi, toplumsal prestij, güç veya diğer motivasyonlar da olabilir. Suçla suçlanan bireyler, suçun işlenmesiyle elde edecekleri faydaları ve riskleri değerlendirirler.

Fırsatlar ve Çevresel Etkiler: Rasyonel tercih teorisi, suç işleme fırsatlarının ve çevresel koşulların suçlunun tercihini etkileyebileceğini belirtir. Örneğin, çevredeki düzensizlikler ve yetersiz güvenlik önlemleri suç işlemek için fırsatlar sunabilir. Kırık Camlar Teorisi gibi çevresel faktörler de rasyonel tercih teorisiyle bağlantılıdır, çünkü bu tür çevresel düzensizlikler suç işlemeyi cazip hale getirebilir.

Cezalandırma ve Kontrol: Rasyonel tercih teorisi, cezalandırmanın suç oranlarını etkilediğini vurgular. Bireyler suç işlemenin risklerini ve cezaları dikkate alarak tercihlerini yaparlar. Daha yüksek cezaların veya daha

sıkı güvenlik önlemlerinin suç işlemeyi azaltabileceği düşünülür.

Toplumsal Etkiler: Rasyonel tercih teorisi, bireylerin suç işlemeyi seçerken toplumsal faktörleri de dikkate alabileceğini öne sürer. Örneğin, suçun yaygın olduğu bir toplumda, suç işlemenin normal veya kabul edilebilir bir davranış olarak algılanma ihtimali artabilir. Toplumsal normlar ve değerler, suçla ilgili rasyonel tercihleri etkileyebilir.

Rasyonel tercih teorisi, suçun bireysel motivasyonları ve suç işleme kararlarını anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Ancak, suç ve suça sosyolojik yaklaşımlar arasındaki ilişki çok katmanlıdır ve suçun toplumsal, ekonomik, psikolojik ve çevresel faktörlerden etkilendiği unutulmamalıdır.

Rasyonel Seçim Teorisi, kuşkusuz birçok alanda önemli bir çerçeve sunsa da, zaman içinde çeşitli eleştirilere maruz kalmış ve bu eleştiriler teorinin geliştirilmesine yönelik çabaları tetiklemiştir. Bu eleştirilerin başında, insan davranışlarının sadece rasyonel hesaplamalara dayanmadığı ve duygusal faktörlerin önemli bir rol oynadığı gerçeği gelir. Teorinin bireyleri yalnızca kendi

ıkarlarını düşünürken ele alması, insanların empati, sosyal bağlar gibi faktörleri dikkate almadığını gösterir. Bu eleştiri, insanların toplumsal ilişkilerde ve yardımlaşma durumlarında kendilerini sadece fayda-maliyet hesaplarıyla sınırlamadığını vurgular.

Ayrıca, Rasyonel Seçim Teorisi, bireylerin her zaman tüm bilgilere sahip olabileceğini varsayar. Ancak, gerçek hayatta insanların bilgi eksikliği veya sınırlı bilgiye sahip olma durumları sıklıca karşılaşılan durumlardır. Bu noktada, teorinin bu gerçekliği yeterince yansıtmadığı eleştirilir. İnsanlar genellikle sınırlı bilgiyle kararlar almak zorunda kalır ve bu sınırlı bilgi çerçevesinde rasyonel seçim yapma kabiliyetleri sınırlı olabilir.

Herbert A. Simon'un ne sürdüğü "sınırlı rasyonellik" kavramı da tam olarak bu noktada ortaya çıkmıştır. İnsanların sınırlı zaman, enerji ve kaynaklarla tam bir rasyonellik sergileyemediği ve kararlarını sınırlı bilgi ile aldığı bu yaklaşımı açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Ek olarak, teori genellikle bireylerin isteklerinin sabit ve durağan olduğunu varsayar. Oysaki insanların tercihleri zaman içinde değişebilir ve bu değişikliklerin bazen rasyonel bir temeli olmayabilir. Bu dinamikliği yeterince ele alamama, teorinin gerçek hayattaki insan

davranışlarını tam olarak açıklayamadığı eleştirilerine yol açmıştır. Özellikle psikolojik faktörlerin, bireylerin tercihlerini ve davranışlarını etkileyebileceği unutulmamalıdır.

Öte yandan, Rasyonel Seçim Teorisi'nin toplumsal ve kültürel faktörleri yeterince dikkate almadığına dair eleştiriler bulunmaktadır. İnsan davranışları, toplumun normları, değerleri ve kültürel faktörler tarafından da şekillenir. Ancak teori genellikle bu unsurları göz ardı eder veya yetersiz bir şekilde ele alır. Bu nedenle, farklı kültürel ve toplumsal bağlamlarda teorinin geçerliliği sorgulanabilir.

Tüm bu eleştirilere rağmen, Rasyonel Seçim Teorisi hala birçok alanda kullanılmakta ve geliştirilmeye çalışılmaktadır. Eleştiriler, teorinin daha gerçekçi ve kapsamlı bir model oluşturması amacıyla önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda, teorinin sınırlamalarını anlamak, daha etkili ve kapsamlı açıklamalar geliştirmek için önemlidir.

2.1.3. Rutin Aktiviteler Teorisi

Rutin Aktiviteler Teorisi, suç ve suçluluğun anlaşılması için geliştirilmiş bir sosyolojik teoridir. Bu teori, suçların

bireylerin günlük yaşamlarındaki rutin aktiviteleri ve çevresel faktörlerle yakından ilişkili olduğunu öne sürer. 1979 yılında Lawrence Cohen ve Marcus Felson tarafından ortaya atılan bu teori, suçların nedenleri ve örüntülerini anlamak için yeni bir bakış açısı sunar.

Rutin Aktiviteler Teorisi'nin temel prensibi, suçların gerçekleşmesi için üç ana bileşenin bir araya gelmesi gerektiğini öne sürer: motivasyon, hedefler ve fırsatlar. Motivasyon, suç işlemek için bir neden veya arzu anlamına gelir; hedefler, suç işleyenlerin ulaşmayı amaçladığı nesnelere veya durumları ifade eder; fırsatlar ise suç işlemek için uygun koşullar ve imkanları temsil eder. Bu üç bileşenin etkileşimi sonucunda suç gerçekleşir.

Teorinin temelini oluşturan "rutin aktiviteler", bireylerin günlük yaşamlarında düzenli olarak yerine getirdikleri faaliyetleri ifade eder. İş, okul, sosyal etkileşimler gibi rutin aktiviteler, bireylerin hareketliliğini ve etkileşimlerini belirler. Suç, bu rutin aktiviteler sırasında motivasyon, hedefler ve fırsatların birleştiği noktalarda ortaya çıkar. Örneğin, evde kimse yokken, evin hırsızlık için uygun hale gelmesi (fırsat) ve birinin evi soymak istemesi

(motivasyon) durumunda bir hırsızlık olayı gerçekleşebilir.

Rutin Aktiviteler Teorisi'nin açıklamaları, toplumsal yapı, ekonomik faktörler, teknolojik gelişmeler ve polis varlığı gibi çeşitli faktörlerle etkileşime girer. Örneğin, düşük gelirli bölgelerde suç oranları genellikle daha yüksek olabilir çünkü ekonomik zorluklar motivasyon faktörünü artırabilir. Aynı şekilde, güçlü bir polis varlığı ve güvenlik önlemleri suç işlemek için fırsatları azaltabilir. Kısaca, Rutin Aktiviteler Teorisi suç ve suçluluğun anlaşılması için günlük yaşam aktiviteleri, motivasyonlar ve çevresel faktörler arasındaki ilişkilere odaklanan önemli bir teoridir. Bu teori, suç olaylarının karmaşık doğasını açıklamada yardımcı olurken, suçun nedenleri ve örüntüleri üzerine daha geniş bir bakış açısının gerekliliğini vurgular.

Rutin Aktiviteler Teorisi (RAT), geleneksel kriminolojik yaklaşımlardan farklı bir bakış açısı sunarak, suçun oluşum mekanizmasını çözerek suçun önlenebileceğini savunmuştur. Bu teori, suçu işleyen bireyin özelliklerine odaklanmak yerine, suç olayının kendisine odaklanarak suçun oluşumunu açıklamaya çalışır. RAT teorisyenleri,

suçun temel olarak üç faktörün bir araya gelmesi sonucunda meydana geldiğini ileri sürmüşlerdir:

Motive Olmuş Suçlu: Suç işlemek isteyen bir bireyin varlığı, suçun gerçekleşmesi için gereklidir. Bu motivasyon, ekonomik kazanç, güç hırsı, intikam alma gibi nedenlerden kaynaklanabilir.

Uygun Hedef: Suç işleyenler genellikle hedeflerine yönelirler. Değerli eşyalar, para, araçlar gibi hedefler, suçun gerçekleşmesi için gereklidir. Eğer bu tür hedefler mevcut değilse, suç işleme olasılığı düşer.

Koruyucuların Yokluğu: Suç işleyen bireylerin, suç işlemelerini engelleyecek veya durduracak koruyucuların (örneğin polis, güvenlik önlemleri) yokluğu veya etkisizliği durumunda suçun gerçekleşme olasılığı artar.

RAT, suçun bu üç faktörün bir araya gelmesi sonucunda oluştuğunu ve herhangi birinin eksikliği durumunda suçun gerçekleşmeyeceğini savunur. Bu teori, suçun rasyonel bir tercih olarak görülen klasik yaklaşımın ötesine geçer. Suçun insanların günlük rutin aktivitelerinin sonucu olarak ortaya çıktığı fikrini öne sürer. Böylece, Cohen ve Felson tarafından geliştirilen rutin faaliyet teorisi yukarıda da açıkladığımız, üç şey

etrafında döner: "potansiyel bir suçlu, uygun bir hedef ve yetenekli bir koruyucunun yokluğu" (Bottoms ve Wiles, 1997). Suç faaliyetinin gerçekleşmesi için bu üç unsurun bir araya gelmesi gerekir. Rutin faaliyet teorisi, durumsal suç önleme teknikleriyle aynı rasyonel seçim metodolojisine dayanır.

Her teoride olduğu gibi rutin faaliyet teorisinin de eleştiriler vardır. Başlıca eleştirilerden biri, suçluların karar verme süreçlerinde rasyonel oldukları varsayımıdır. Güvenlik önlemlerini uygulayan kişi ile aynı mantığı kullanmayabilirler. Uygulamaya konulan durumsal suç önleme tekniklerinin farkında bile olmayabilirler. Uyuşturucu ya da alkolün etkisi altında olabilirler ya da her ne sebeple olursa olsun güvenlik önlemlerini önemsemeyebilirler.

Özetlemek gerekirse; Rutin Faaliyetler Teorisi (RAT), suçun zaman, mekan ve suçluların eylemlerini temel alan bir sosyolojik suç teorisidir. Cohen ve Felson tarafından 1979 yılında geliştirilmiştir. Bu teori, suç oranlarını anlamak ve suç önleme stratejileri geliştirmek için kullanılan önemli bir yaklaşımdır. Cohen ve Felson'a göre, suçların artmasında üç ana faktörün yakınsaması

gereklidir: motive olmuş suçlular, uygun hedefler ve yetenekli koruyucuların yokluğu.

Bu teorinin temelinde, suçun işlenmesi için belirli bir fırsatın varlığı gerekliliği bulunmaktadır. Eğer motive olmuş bir suçlu, uygun bir hedef bulabilir ve bunu gerçekleştirmesine engel olacak yetenekli bir koruyucu yoksa, suçun işlenme olasılığı artar. Bu üç unsurun bir araya gelmesi, suçun meydana gelmesi için gerekli koşulları oluşturur.

Bir başka deyişle, suç meydana gelirken iki temel faktör rol oynar: suçlunun motivasyonu ve hedefin erişilebilirliği. Eğer bir suçlu bir motivasyona sahipse ve etrafta uygun bir hedef bulursa, suç işleme olasılığı artar. Aynı şekilde, hedefin korunması veya engellenmesi, suçun işlenme olasılığını etkileyebilir. Eğer bir suçlunun planlarına engel olabilecek bir koruyucu mevcutsa, suç işleme olasılığı düşebilir.

RAT, suçla ilgili faktörleri zaman ve mekan bağlamında ele alır. Suç oranları, bu faktörlerin nasıl bir araya geldiğine bağlı olarak değişebilir. Örneğin, bir işyerinin güvenlik önlemleri düşükse ve buna karşılık hırsızlık yapmaya motive olan kişiler mevcutsa, suç oranı

artabilir. Aynı şekilde, gece saatlerinde ıssız bir sokakta motive olmuş bir saldırganın hareket edebileceği hedeflerin varlığı, suçun meydana gelme olasılığını artırabilir.

Bu teori adli dolandırıcılık gibi suçları anlamak ve önlemek için de kullanışlıdır. RAT, suçun temel unsurlarını analiz ederek suç oranlarının neden artabileceğini ve nasıl azaltılabileceğini anlamamıza yardımcı olur. Diğer suç teorileri genellikle suçlunun kişilik özelliklerine odaklanırken, RAT mekan, zaman ve fırsat faktörlerini öne çıkarır. Bu sayede suçun önlenmesine yönelik daha etkili stratejiler geliştirilebilir. Örneğin, bir işyerinde adli dolandırıcılığın önlenmesi için güvenlik önlemlerinin artırılması veya potansiyel hedeflerin korunması gibi önlemler RAT'ın prensiplerine dayanabilir.

Öte yandan eleştirilerle birlikte değerlendirdiğimizde; bu teorinin temelinde suçluların karar verme süreçlerinde rasyonel davrandığı ve güvenlik önlemlerini hesaba katarak hareket ettiği varsayımı bulunmaktadır. Ancak, bu varsayım gerçek hayatta her zaman geçerli olmayabilir ve teori bazı sınırlamalara tabi tutulabilir.

Teorinin rasyonel karar verme varsayımı, suçluların suç işlemek veya işlememek konusundaki tercihlerini mantıklı bir şekilde değerlendirebilecekleri anlamına gelir. Ancak suçluların gerçek dünyada karar verme süreçleri, daha karmaşık ve çeşitli etkenlere bağlı olabilir. Örneğin, uyuşturucu veya alkol kullanımı, duygusal durum, ani öfke veya çevresel faktörler gibi etkenler suçlu kararlarını etkileyebilir. Bu tür durumlar altında suçluların rasyonel davranış sergilemeleri beklenmeyebilir.

Ayrıca, suçluların güvenlik önlemlerini doğru bir şekilde değerlendirememesi veya önemsememesi olasılığı da vardır. RAT, suçluların fırsatları ve riskleri değerlendirmelerini temel alsada, suçluların bu konuda eksik veya yanıltıcı bilgiye sahip olabileceklerini hesaba katmaz. Bir suçlu, güvenlik kameralarının veya alarm sistemlerinin varlığından habersiz olabilir veya güvenlik önlemlerinin ne kadar etkili olduğunu yanlış değerlendirebilir.

Bu eleştiriler, RAT'ın gerçek dünya koşullarında bazı sınırlamaları olduğunu gösterir. Teori, suçun temel faktörlerini anlamamıza yardımcı olsa da, suçluların davranışları karmaşık ve çeşitli olabilir. Bu nedenle,

suçun önlenmesi ve suçla mücadele için yalnızca RAT'ın prensiplerine dayanmak yetersiz olabilir.

2.1.4. Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi

Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi (DAT), suç ve suçlu davranışlarını açıklamaya çalışan bir sosyolojik suç teorisidir. Bu teoriye göre suçluluğun temel nedeni, bireyler arasındaki farklı ilişkiler ve fırsatlar arasındaki eşitsizliklerdir. Edwin Sutherland tarafından 1947 yılında geliştirilen bu teori, suçluluğun bireyler arasındaki sosyal etkileşimlerden kaynaklandığını savunur.

Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi / DAT'a göre suçluluk, bireylerin farklı sosyal gruplardaki ilişkileri ve fırsatları farklı şekillerde deneyimlemeleri sonucu ortaya çıkar. Bu teori, suçlu davranışların sadece bireylerin kişisel özelliklerinden değil, aynı zamanda çevresel faktörlerden de etkilendiğini öne sürer. Suçlu davranışlar, bireylerin çeşitli sosyal gruplarla ilişkilerini ve bu ilişkilerin getirdiği fırsatları göz önünde bulundurarak anlaşılmalıdır.

Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi, suçluluk olgusunu açıklamak için farklı terimler ve kavramlar kullanır. Örneğin, teori "fırsatlar", "çevreler", "öğrenilmiş davranışlar" gibi kavramlarla suçlu davranışları

çerçvelendirir. Bireyler, farklı sosyal çevrelerde farklı fırsatlarla karşılaşır ve bu fırsatlar, suçlu davranışları yönlendirebilir. Aynı zamanda, bireyler çevrelerindeki diğer insanların davranışlarını da gözlemleyerek suçlu davranışları öğrenebilirler.

DAT/ Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi, suçluluğunun sadece bireysel özelliklerle değil, aynı zamanda sosyal etkileşimler ve fırsat eşitsizlikleriyle de ilgili olduğunu vurgular. Bu teori, suçla mücadele stratejilerinin sadece bireylerin cezalandırılmasına değil, aynı zamanda sosyal çevrelerin düzeltilmesine de odaklanması gerektiğini öne sürer.

Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi (DAT), suçluluğun temel nedenlerini bireyler arası ilişkiler ve fırsat eşitsizlikleri bağlamında açıklamaya çalışan bir teoridir. Edwin Sutherland'ın bu teorisi, suç ve suçlu davranışlarının toplumsal etkileşimlerin bir sonucu olduğunu vurgulayarak suçla mücadele stratejilerine farklı bir bakış açısı getirmiştir. Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi (DAT; diğer adıyla Diferansiyel İlişkilendirme-Pekiştirme) ilk olarak, 1947 yılında sosyolojik kriminolog Edwin Sutherland tarafından "suç davranışı hakkında bilinen çok çeşitli olguları mantıklı bir düzene sokmak" ya

da Cressey'in (1952) açıkladığı gibi genel bir suç nedenselliği teorisisağlamak amacıyla (Vold ve Bernard, 1988) yayınlanmıştır.

Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi (DAT), Sosyal Öğrenme Teorisi ile yakından ilişkilidir ve suç davranışlarının sosyal etkileşim yoluyla öğrenildiğini savunur. DAT, suçluluğun temel nedenlerini suç özgü teknikler, suç güdüleri ve yasa ihlaline yönelik gerekçeler gibi faktörlerle açıklamaktadır. Bu faktörlerin genetik kökenlere değil, bireylerin sosyal çevreleri ve etkileşimleriyle ilişkilendirilmesi gerektiğini öne sürer.

Sosyal Öğrenme Teorisi de benzer bir perspektife sahiptir. Bu teoriye göre bireyler, çevrelerindeki diğer insanların davranışlarını gözlemleyerek öğrenirler. Suç davranışları da bu şekilde, bireylerin suçlu davranışlarda bulunan kişileri gözlemleyerek ve onların özgün teknikleri, güdüleri ve gerekçelerini anlayarak öğrenilir. Bireyler, suça yönlendiren faktörleri bu şekilde öğrenir ve bu davranışları tekrarlayabilirler⁴⁹

⁴⁹ Jeffery, 1965; Matsueda, 2006; Reid, 2003; Sutherland, 1947; Vold ve Bernard, 1986

Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi, suç davranışlarının genetik yatkınlığa değil, çevresel etkileşimlere dayandığını vurgulamakla birlikte, Sosyal Öğrenme Teorisi ile uyumlu olarak bireylerin suçlu davranışları bireyler arası ilişkiler ve sosyal öğrenme süreçleri aracılığıyla kazandığını belirtir. Suç değerleri, normlar ve tutumlar da bireylerin sosyal, kültürel ve akran çevreleri ile etkileşime girerek şekillenir.

Bu teorilerin birleşimi, suçlu davranışları sadece bireylerin kişisel özellikleri veya genetik faktörlerle açıklamaktan ziyade, bireylerin çevreleriyle olan etkileşimlerine odaklanarak daha kapsamlı bir açıklama sunar. Bu perspektif, suçla mücadele stratejilerini suça eğilimli bireyleri sadece cezalandırmaktan ziyade, suç öğrenme süreçlerini engellemeye veya değiştirmeye yönelik çabalara yönlendirebilir.

Cressey'de (1952; s. 43) açıklandığı gibi: "Kişiler suçlu davranış kalıplarını, yasal davranış kalıplarını edindikleri şekilde edinirler - diğer kişilerle etkileşim içinde öğrenme yoluyla."Bu teoriye ek olarak, suçlu davranış eğilimi

maddi ve sosyal sonuçlarla ya da bunların yokluğuyla sürdürülür.⁵⁰

Bu suç teorisi, adli dolandırıcılıkla ilgili mevcut nedensellik ve önleme çalışmasına yardımcı olmak için de çok uygundur: bir bireyin suç örüntüleri geliştirmesinin, amirler ve iş arkadaşları da dahil olmak üzere suç faaliyetlerini kabul eden, rasyonelleştiren ve bunlara katılan kişilerle temaslarının bir yansıması olduğunu öngörmektedir.⁵¹ Literatürde konuyla ilgili çalışmalar ve araştırmalar incelendiğinde, suç davranışlarının ne şekilde oluştuğu ve nedenleri hakkında detaylı açıklamaların bulunduğu görülmektedir. İlk olarak, suç davranışlarının doğrudan genetik faktörlere bağlı olmadığı, bunun yerine çevresel etkileşimler ve öğrenme süreçleriyle şekillendiği vurgulanmakta ve "Sosyal Öğrenme Teorisi" olarak adlandırılan bu yaklaşıma göre, bireyler suçlu davranışları, çevrelerindeki diğer insanların davranışlarını gözlemleyerek öğrenmektedirler. Örneğin, suç işleyen kişilerin suç tekniklerini, suça yönlendiren

⁵⁰ Jeffery, 1965

⁵¹ Matsueda, 2006; Ruiz-Palomino ve Martinez-Canas, 2011

güdüleri ve yasa ihlali yapmalarının gerekçelerini öğrenirler. Bu öğrenme süreci, bireylerin suçlu davranışları tekrarlamasına ve geliştirmesine neden olabilir.

Buna ek olarak, suçlu davranış eğilimi maddi ve sosyal sonuçlarla ilişkilidir. Örneğin, suç işleyen bir bireyin belirli bir faaliyetten elde ettiği kazanç veya avantaj, onun suç işlemeye devam etmesini teşvik edebilir. Aynı şekilde, suçun getirdiği cezalar veya olumsuz sonuçlar bireyleri suç işlemekten caydırabilir. Bu nedenle, suçlu davranışların devam etmesi veya azalması, çevresel sonuçlara bağlıdır.

Bu yaklaşım ayrıca adli dolandırıcılık gibi özel durumları da açıklamak için kullanılabilir. Örneğin, bir kişinin suç örüntüleri, o kişinin suçla ilgili olarak suç faaliyetlerini kabul eden veya bu faaliyetlere rasyonel bir gerekçe sunan kişilerle temasının bir sonucu olarak gelişebilir. Yani, suçlu davranışların çevresel etkileşimler ve öğrenme süreçleri ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.

Diferansiyel İlişkilendirme Teorisi (DAT) ile ilişkilendirilen bir diğer teori de Genel Gerilim Teorisi'dir. Bu teori, suç eğiliminin asıl nedenini "kurumların, ailelerin ve diğer

yapıların bireylerin işlevsel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısızlığına" bağlamaktadır (Donegan ve Danon, 2008; s. 4). Bu durum, bireylerin kişisel yabancılaşma hisleri geliştirmelerine yol açabilir ve bu durum antisosyal davranışları hatta suç teşkil eden eylemleri doğurabilir. Genel Gerilim Teorisi'ne göre suç davranışları, dışsal stres veya baskı kaynaklarına karşı bireysel bir tepki olarak görülür.⁵²

Bu teorinin bir parçası olarak Rol Zorlanması da önemlidir. Bu kavram, bireylerin birbirleriyle yarışan veya çelişen rol taleplerini yerine getirmeye çalışırken zorluk yaşadıklarını öne sürer (Goode, 1960; Hecht, 2001; ve Kennedy ve Kennedy, 1972). Spesifik olarak, "bir rolle ilişkilendirilen talepler, kişinin başka bir rolün taleplerini karşılama becerisine doğrudan müdahale ettiğinde", bireysel gerilimin artmasına neden olur.⁵³

Örneğin, bir iş bağlamında, çalışanların rol yükümlülükleri kurumsal politika ve denetim talimatları tarafından belirlenebilir. Ancak bu talepler, birden fazla amirin talimatları, yoğun iş yükü ve olumsuz kültürel

⁵² Akers, 2000; Colvin, Cullen ve Vander Ven, 2002

⁵³ Hecht, 2001; s. 112

normlarla çelişebilir hatta bunları ihlal edebilir (Pettigrew, 1968). Bu tür durumlarla başa çıkan bireyler, hangi talebi karşılayacaklarını sürekli olarak pazarlık eder ve gerginliğin neden olduğu kaygıyı azaltmaya yönelik seçenekler arayışına girer (Goode, 1960).

Ayrıca, Rol Gerilimi teorisi "örgütlerde yapısal olarak belirlenen gerilim ve çatışma sorununu aydınlatmak için" kullanılabilir (Pettigrew, 1968; s. 206). Örneğin, kolluk kuvveti bağlamında, kültürel sadakatin önemli olduğu, doğrudan denetimin eksik olduğu veya hiç olmadığı ve rol taleplerinin sürekli olarak belirsizlik içinde değiştiği durumlar yaşanabilir (Kennedy ve Kennedy, 1972; Maahs ve Pratt, 2001). Benzer şekilde, bilimsel bir topluluk içinde, bir denetçinin bilimsel dürüstlüğü koruma arzusu, profesyonel ve kurumsal baskılarla çatışabilir⁵⁴

Özetle; Genel Gerilim Teorisi suçlu davranışları sosyal yapının eksikliklerine bağlar. Eğer bireylerin işlevsel ve duygusal ihtiyaçları kurumlar, aileler ve diğer yapılar tarafından yeterince karşılanmazsa, kişisel yabancılaşma duyguları gelişebilir. Bu da antisosyal

⁵⁴Dorey, 2010; Martinson, Anderson ve de Vries, 2005

davranışları, hatta suça eğilimli davranışları teşvik edebilir.

Genel Zorlanma Teorisi, bireylerin dış stres veya zorluklarla başa çıkma sürecinde suçlu davranışları sergileyebileceğini belirtir. Özellikle, Rol Zorlanması adlı bir kavram, bireylerin farklı rol taleplerini yerine getirmeye çalışırken zorluk yaşadığını ifade eder.

2.1.5. Bütünleşik Suçluluk Kuramı

Bütünleşik Suçluluk Kuramı (Integrated Theory of Delinquency), akademisyenler Travis Hirschi ve Michael Gottfredson tarafından geliştirilen bir sosyolojik teoridir. Bu teori, suçlu davranışları açıklamak ve suçluluğu anlamak için bir çerçeve sunar. Hirschi ve Gottfredson'a göre, bireylerin suça eğilimli olmalarının temel nedeni düşük özdenetim düzeyidir.

Bütünleşik Suçluluk Kuramı, iki ana kavram üzerine kurulmuştur: Özdenetim ve Fırsatlar.

Özdenetim; teorinin temel fikri, bireylerin düşük özdenetim düzeylerinin suçlu davranışlara yatkınlığı artırdığıdır. Özdenetim, kişinin kendi davranışlarını kontrol etme yeteneği olarak tanımlanabilir. Düşük

özdenetim düzeyine sahip bireyler, anlık tatminleri tercih ederek uzun vadeli hedefleri göz ardı edebilirler. Bu da suçlu davranışlara, risk alma eğilimine ve anlık haz alma ihtiyacına yönlendirebilir. Fırsatlar ise, kurama göre, suçlu davranışlar göreceli olarak kolay ve risksiz fırsatlar olduğunda ortaya çıkar. Örneğin, düşük güvenlik önlemleri alınmış bir evin soyulması gibi durumlar suç işlemek için cazip fırsatlar sunabilir. Bu fırsatlar, özdenetim düzeyi düşük olan bireyler için daha çekici hale gelir.

Hirschi ve Gottfredson'a göre (2017), bu iki kavram bir araya geldiğinde suçlu davranışlar meydana gelir. Düşük özdenetim düzeyi, bireyleri anlık tatminleri tercih etmeye ve suç işlemek gibi riskli davranışlara yönlendirir. Aynı zamanda, düşük güvenlik önlemleri alınmış fırsatlar da suç işlemeyi kolaylaştırır.

Bütünleşik Suçluluk Kuramı, suçlu davranışları açıklarken özdenetim kavramına vurgu yaparak diğer teorilere alternatif bir yaklaşım sunar. Teori, suçluluğun sadece sosyal faktörlerle değil, bireysel özelliklerle de ilişkili olduğunu vurgular. Özdenetim düzeyi düşük bir birey, uzun vadeli hedeflerini ertelemek yerine anlık tatminleri tercih edebilir. Örneğin, bu kişi sınavlara

hazırlanması gereken bir öğrenci olabilir. Ancak düşük özdenetim nedeniyle, oyun oynamak veya arkadaşlarıyla vakit geçirmek gibi daha anlık zevkler peşinde koşma eğilimi gösterebilir. Bu durumda, uzun vadeli hedef olan iyi bir sınav sonucu elde etmek yerine anlık keyif alma ihtiyacı daha baskın hale gelir.

Fırsatlar da önemli bir rol oynar. Diyelim ki bu birey, sınavdan kaçmak ve arkadaşlarıyla takılmak için uygun bir fırsat bulur. Okulda güvenlik zayıf olduğunda ve öğretmenlerin dikkati dağıldığında, sınavı atlayarak dışarı çıkmak kolaylaşır. Bu, düşük özdenetim düzeyine sahip birey için cazip bir fırsattır çünkü anlık zevkleri peşinde koşmak isteği daha güçlüdür.

Sonuç olarak, bu birey özdenetim eksikliği ve uygun fırsatların birleşimi sonucu suça yatkın hale gelebilir. Sınavdan kaçarak dışarı çıkmak, aslında suç değil ama okul kurallarını ihlal etmek anlamına gelir. Bu, Bütünleşik Suçluluk Kuramı'nın açıkladığı gibi, özdenetim düşüklüğü ve uygun fırsatların bir araya gelmesiyle suç benzeri davranışların ortaya çıkabileceği bir örnektir. Bütünleşik Suçluluk Kuramı, sosyolojide suçlu davranışların temel nedenlerini anlamak amacıyla, Travis Hirschi ve Michael Gottfredson (1990) tarafından öne

sürülmüş olan bu kuram, suçlu davranışları açıklarken bireysel özelliklere ve fırsatların rolüne odaklanmaktadır. Kuramın temel önermesi, suçlu davranışların arkasında yatan temel etkenin düşük özdenetim düzeyi olduğudur.

Özdenetim, bireylerin kendi davranışlarını kontrol etme yeteneğini ifade eder. Düşük özdenetim düzeyine sahip bireyler, anlık tatminleri tercih ederek uzun vadeli hedefleri göz ardı edebilirler. Bu da suçlu davranışlara ve riskli davranışlara yatkınlığı artırabilir. Bütünleşik Suçluluk Kuramı, suçlu davranışları sadece sosyal etkenlerle açıklamaktan ziyade, bireysel özelliklere ve içsel süreçlere de vurgu yaparak suçun temel nedenlerini daha kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Ayrıca, kuram fırsatların da suçlu davranışları etkilediğini öne sürer. Suç işlemek için uygun fırsatlar olduğunda ve bu fırsatlar risksiz veya kolaysa, düşük özdenetim düzeyine sahip bireyler bu fırsatları daha çekici bulabilirler. Örneğin, güvenlik önlemleri düşük bir evin soyulması gibi durumlar, suç işlemek isteyen bireyler için cazip birer fırsat oluşturabilir. Bu da özdenetim düşüklüğü ile uygun fırsatların birleşmesi sonucu suçlu davranışların gerçekleşebileceği bir ortam yaratır.

Bütünleşik Suçluluk Kuramı, suçlu davranışların hem bireysel özelliklerden kaynaklanan hem de fırsatlarla etkileşime giren faktörlerin sonucunda ortaya çıktığını savunan kuram Travis Hirschi, sosyal kontrol teorileri konusunda önde gelen bir akademisyen olarak bilinirken, Michael Gottfredson ise suç, suçlu davranışlar ve suçun nedenleri üzerine çalışmış bir kriminologdur. Bu iki akademisyen, suçun temel nedenlerini daha kapsamlı bir şekilde anlamak amacıyla bu kuramı geliştirmişlerdir.

Hirschi ve Gottfredson, kuramı ilk olarak 1990 yılında yayımlanan "A General Theory of Crime" (Suçun Genel Bir Kuramı) adlı kitaplarında detaylı bir şekilde ortaya koymuşlardır. Bu kitapta, özdenetim kavramının suçlu davranışlarla nasıl ilişkilendiğini ve suçlu davranışların nedenlerini anlamak için neden bireysel özelliklere odaklandıklarını açıklamışlardır.

Bütünleşik Suçluluk Kuramı, daha önceki suç teorileriyle uyumlu olmasının yanı sıra farklı bir bakış açısı sunarak suçun sadece sosyal etkenlerle değil, bireyin içsel özellikleri ve fırsatlarla etkileşimi sonucu ortaya çıktığını vurgular. Bu teori, suçun nedenlerine dair kapsamlı bir anlayış sağlamaya çalışmasıyla kriminolojide önemli bir yer edinmiştir.

Bütünleşik Suçluluk Kuramı'nın geliştirilmesiyle birlikte, suçun nedenlerini anlamak ve suçun önlenmesine dair yaklaşımların zenginleştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu teori, suç ve suçlu davranışların karmaşık doğasını anlamada ve önlemeye yönelik stratejilerin tasarlanmasında araç olarak kullanılmıştır. Öte yandan, Bütünleşik Suçluluk Kuramı, suçlu davranışları açıklamak ve anlamak için önemli bir çerçeve sunsa da bazı akademisyenler ve uzmanlar tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler aşağıda örneklerle açıklanmıştır:

-Özdenetim Kavramının Yetersizliği: Eleştirenler, özdenetim düzeyinin suçlu davranışları açıklamak için yeterli olmadığını düşünebilirler. Örneğin, bazı bireyler düşük özdenetim düzeyine sahip olsa da suça eğilim göstermezken, yüksek özdenetim düzeyine sahip bireyler arasında da suçlu davranışlar gözlemlenebilir. Bu durum, özdenetim kavramının tek başına yetersiz olduğunu gösteren bir örnektir.

-Toplumsal ve Yapısal Faktörlerin Eksikliği: Eleştirenler, Bütünleşik Suçluluk Kuramı'nın toplumsal ve yapısal faktörleri göz ardı ettiğini iddia edebilirler. Örneğin, yoksulluk ve ayrımcılık gibi toplumsal etkenler, suçlu

davranışları etkileyebilir ve bu tür faktörlerin kuramda yeterince ele alınmadığı düşünülebilir.

-Empirik Kanıtların Zayıflığı: Eleştirenler, Bütünleşik Suçluluk Kuramı'nın desteklenmesi için yeterli empirik kanıtların bulunmadığını belirtebilirler. Kuramın temel prensiplerini destekleyen güçlü araştırmaların eksikliği, eleştirilerin bir kaynağı olabilir.

-Bireysel Farklılıkların Yetersiz Kullanımı: Eleştirenler, kuramın bireysel farklılıkları ve çeşitliliği yeterince ele almadığını düşünebilirler. Her bireyin suça eğilimi sadece özdenetim düzeyi ve fırsatlarla açıklanamaz. Örneğin, çocukluk travmaları veya psikolojik faktörler gibi bireysel deneyimler de suçlu davranışları etkileyebilir.

-Kuramın Genelmesi ve Uygulanabilirliği: Eleştirenler, Bütünleşik Suçluluk Kuramı'nın her tür suç ve farklı kültürlerdeki suç davranışlarını açıklamak için sınırlı olabileceğini düşünebilirler. Kuramın her tür suç için geçerli olup olmadığını ve farklı toplumdaki uygulanabilirliğini sorgulayabilirler.

Bu eleştiriler, Bütünleşik Suçluluk Kuramının tartışmaya açık yönlerini yansıtmaktadır. Her eleştiri, kuramın belli

yönlerinin geliştirilmesi veya daha geniş bir perspektife sahip olması gerektiğini göstermektedir.

2.1.6. Sosyal Organizasyon Kuramı

"Sosyal Organizasyon Kuramı," Emile Durkheim adlı Fransız sosyolog tarafından 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında geliştirilmiştir. Özellikle 1895 yılında yayımladığı "Toplumsal Bölünme Teorisi" adlı eserinde ve 1897'de yayımladığı "İntihar: Bir Toplumsal Psikoloji Çalışması" adlı kitabında kuramının temellerini açıklayan Emile Durkheim, toplumun bireyleri nasıl bir arada tuttuğunu ve toplumsal iş bölümünün toplumun bütünlüğüne nasıl etki ettiğini inceleyerek, suçun toplumsal yapının bir parçası olarak nasıl anlaşılması gerektiğini ilk kez tartışmıştır. Aynı zamanda toplumsal bütünlüğün, toplumun üyelerinin birbirine bağlılığı ve toplumsal kontrolün suç üzerindeki etkilerini ele almıştır.

"İntihar: Bir Toplumsal Psikoloji Çalışması" adlı eserinde ise Durkheim, intiharın sadece bireysel psikolojik faktörlere değil, aynı zamanda toplumsal faktörlere de bağlı olduğunu savunmuş.

Bu eserde, toplumsal normların, değerlerin ve entegrasyonun intihar oranları üzerindeki etkisini incelemiş ve intiharın farklı tiplerini toplumun bütünlüğüne ve bireylerin topluma olan bağlarına göre açıklamaya çalışmıştır.

Suç ve Sosyal Organizasyon Kuramının tarihçesi, sosyolojide ve suç teorilerindeki gelişmelerle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, kuramın temelleri ve tarihçesi şu şekilde özetlenebilir:

Çıkış Noktaları (19. Yüzyıl Ortaları- 20. Yüzyıl Başları): Suç ve sosyal organizasyon kuramının temelleri, 19. yüzyılın ortalarında sosyal bilimlerin gelişmesiyle atıldı. İlk suç teorileri, bireyin suça eğilimli kişisel özellikleri veya psikolojik durumlarına odaklanıyordu. Ancak bu dönemde, suçun sosyal faktörlerle de ilişkili olduğu fark edilmeye başlandı.

Çevresel Faktörlerin Önemi (20. Yüzyıl Ortaları): 20. yüzyılın ortalarına doğru, sosyal bilimciler suçun sadece bireysel özelliklerle değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel faktörlerle de açıklanması gerektiğini vurgulamaya başladılar. Robert K. Merton'un "Anomie

Teorisi" gibi kuramlar, toplumsal yapıdaki bozulmaların suçla ilişkisini incelemeye odaklandı.

Sosyal Kontrol Kuramları (1950'ler- 1960'lar): Bu dönemde, Travis Hirschi'nin "Bağlar Teorisi" gibi sosyal kontrol kuramları ortaya çıktı. Bu kuramlar, bireylerin toplumsal bağları ve ilişkileri sayesinde suçtan kaçındığını açıklamaya çalıştı. Hirschi'ye göre, güçlü toplumsal bağlar suç oranlarını düşürebilir.

Daha Kapsamlı Yaklaşımlar (1970'ler- 1980'ler): Bu dönemde, sosyal organizasyonların suç üzerindeki etkisi daha fazla vurgulanmaya başladı. Çevresel faktörlerin (mahalle koşulları, ekonomik durum vb.) suç üzerindeki etkileri daha detaylı olarak incelendi. Özellikle "mahalle etkisi" çalışmaları, suçun toplumsal organizasyonlarla ilişkisini ele aldı.

Toplumsal Yapının Rolü (1990'lar- Günümüz): 1990'lar ve sonrasında, toplumsal organizasyonların suç üzerindeki etkisinin yanı sıra toplumsal yapının genel rolü daha fazla araştırıldı. Gelir eşitsizliği, sosyal hareketlilik, aile yapısı gibi faktörlerin suç oranları üzerindeki etkileri incelendi.

Durkheim'in bu çalışmaları, suç ve suç olgusunun toplumsal faktörlerle bağlantısını kurarak sosyolojik bir bakış açısı getirmiştir. Bu alışmalar, sosyoloji alanında toplumsal organizasyonun ve toplumsal yapının suç üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir temel oluşturmuştur. Böylece kuramsal yaklaşım, toplumsal yapı ve organizasyonların suçun oluşumu ve yayılması üzerindeki etkisini açıklamaya çalışır. Kısacası; Emile Durkheim'in Sosyal Organizasyon Kuramı, suçu anlamada ve açıklamada önemli bir teorik ereve sunar. Bu kuram, suçun sadece bireysel tercihlerden veya psikolojik faktörlerden kaynaklanmadığını, aynı zamanda toplumsal yapının ve normların etkilerinin de suç olgusunu şekillendirdiğini öne sürer. Bu bağlamda, kuramın temel öğeleri suçun toplumsal işlevleri ve toplumsal entegrasyonun önemi olarak özetlenebilir.

Sosyal Organizasyon Kuramı, suçun toplumsal işlevlerini incelemekle önemli bir perspektif sunar. Durkheim'a göre suç, toplumun sınırlarını belirlemeye ve toplumsal normların önemini vurgulamaya yardımcı olabilir. Suç, toplumun normlarını ihlal ettiğinde, toplum üyelerinin bir arada tutulmasına ve toplumsal değerlerin güçlenmesine katkıda bulunabilir. Örneğin, suç vakaları toplumun bir

araya gelerek suçla mücadele etme ihtiyacını artırabilir, böylece toplumun dayanışmasını sağlayabilir.

Toplumsal entegrasyon, Sosyal Organizasyon Kuramının merkezinde yer alan bir kavramdır. Durkheim'a göre güçlü bir toplumsal entegrasyon, bireyleri toplumun bir parçası olarak hissettirir, onları toplumsal normlara bağlar ve suç işleme olasılığını azaltır. Güçlü toplumsal bağlar ve ilişkiler, bireylerin toplumun normlarına uyum sağlamasına yardımcı olur ve suça karşı bir engel oluşturur. Ayrıca, bireylerin toplumsal rollere ve sorumluluklara sahip olmaları da toplumsal entegrasyonu artırabilir.

Kuram ayrıca, *anomi* (normsuzluk) kavramını vurgular. Anomi, toplumun normlarının ve değerlerinin belirsiz veya zayıf olduğu durumları tanımlar. Bu durum, toplumsal kontrolün zayıfladığı ve suç olasılığının arttığı bir durumu ifade eder. Örneğin, ekonomik krizler veya hızlı toplumsal değişimler, *anomi* durumlarını tetikleyebilir ve suç oranlarını artırabilir.

Sosyal Organizasyon Kuramı, suçun yalnızca bireyin içsel dürtülerine değil, aynı zamanda toplumsal dinamiklere bağlı olduğunu vurgulayarak, suç olgusunu

daha geniş bir toplumsal çerçeve içinde anlamaya çalışır. Toplumsal normlar, değerler, entegrasyon ve anomi gibi kavramlar üzerinden suçun nedenleri ve sonuçları arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışır. Bu kuram, suçla mücadele stratejilerinin tasarlanmasında ve toplumsal düzenin sürdürülmesinde önemli bir rol oynar.

Sosyal Organizasyon Kuramına yöneltilen bazı eleştiriler aşağıda verilmiştir:

-Yapı ve Süreç Arasındaki İlişki: Eleştirenler, kuramın toplumsal yapı ve suç arasındaki ilişkinin nasıl işlediği konusunda yetersiz olduğunu savunabilirler. Kuram, yapısal faktörlerin suçla nasıl etkileşime girdiğini ve suçun nasıl ortaya çıktığını yeterince açıklamayabilir.

-Normlar ve Değerlerin Belirlenmesi: Kuram, toplumsal normların ve değerlerin nasıl belirlendiğine dair açık bir mekanizma sunmaz. Normların neden değişebileceği veya nasıl oluştuğu konusunda daha fazla açıklama yapılması gerekebilir.

-Toplumsal Değişim ve Adaptasyon: Kuram, toplumsal değişimin suç üzerindeki etkilerini yeterince ele almaz. Toplumun dinamikleri ve değişen koşullar altında nasıl

adaptasyon sağlandığı veya suçun bu değişimlere nasıl tepki verdiği konusundaki açıklamalar sınırlı olabilir.

-Sosyal Kontrol ve Suç İlişkisi: Eleştirenler, toplumsal organizasyonun suç üzerindeki etkisini yetersiz bulabilirler. Kuram, sosyal kontrol mekanizmalarının suç oranlarını nasıl etkilediğine dair daha ayrıntılı bir bakış açısı sunmalıdır.

-Alternatif Faktörlerin Rolü: Kuram, suçun oluşumunda yalnızca toplumsal faktörleri vurgularken, bireysel faktörleri veya psikolojik etkileri ihmal edebilir. Bireyin kişisel özellikleri, genetik yatkınlıklar veya psikolojik sorunlar da suçla ilişkilendirilebilir.

-Deterministik Yaklaşım: Bazı eleştirmenler, kuramın suçun nedenlerini ve sonuçlarını çok deterministik bir şekilde ele aldığını, yani bireylerin suça itildiğini ve bu itilmenin kaçınılmaz olduğunu savunduğunu düşünebilirler. Bu durum, bireylerin kendi seçimleri ve iradelerinin rolünü göz ardı ettiği eleştirilerine yol açabilir.

2.1.7. Gerilim Kuramı

Gerilim kuramı, sosyal bilimlerin temel taşlarından biri olarak kabul edilen fonksiyonalist yaklaşımın önde gelen isimlerinden biri olan Amerikalı sosyolog Robert K.

Merton tarafından şekillendirilmiştir. Merton, toplumsal düzen içerisinde sapkın davranışların kökenlerini anlamak için Durkheim'ın *anomi* kavramından ilham almış ve geliştirdiği kuramında bu kavramı merkeze yerleştirmiştir. Bu sayede, sapmanın nasıl ortaya çıktığına dair anlamlı bir perspektif sunmuştur. Anomi kavramı, Merton'un gerilim kuramının temelini oluşturan önemli bir unsur olarak göze çarpmaktadır.

Merton'un katkılarıyla anomi kavramı, sadece Durkheim'ın izinden gitmekle kalmayıp farklı bir boyut kazanmıştır. Bu kuramı geliştirirken Merton, çocuklardan yetişkinlere kadar geniş bir yelpazede ortaya çıkan sapkın davranışları da içerecek şekilde kavramı genişletmiştir.

Ona göre, anomi sadece toplumlar arasında değil aynı zamanda bireylerin sosyal sınıf konumlarına göre de değişebilir. Ancak bu durum, insan doğasının bir sonucu değil, tamamen kültürel faktörler ve sosyal etkileşimin bir ürünüdür. Yani anomi, yapısal bir sorun olarak değerlendirilir, çünkü bazı toplumsal yapılar bireyleri istenen davranışlara yönlendirmek yerine sapkın davranışlar sergilemeye iten sınırsız bir baskıya neden olabilir.

Merton'un gerilim kuramı, anomi ve sapma kuramı olarak da bilinir. Bu kuram, toplumsal düzenin bozulmasını anlamak için anomi kavramını kullanarak sosyal gerilimlerin nasıl sapkın davranışlara yol açabileceğini ele alır. Merton'un bu yaklaşımı, toplumsal yapıların ve kültürel faktörlerin sapma davranışlarını nasıl etkileyebileceğini anlamak ve açıklamak için değerli bir çerçeve sunar.

Bu nedenle gerilim kuramı, sosyal bilimlerde önemli bir yere sahip olan ve toplumun dinamiklerini anlamak için vazgeçilmez bir araç olarak kabul edilen bir teoridir. Bu açıdan Merton'un kuramı, anomi ve sapma kuramı olarak da adlandırılmaktadır.⁵⁵

Merton, sosyo-kültürel yapıya dair özenle incelenmiş iki temel unsur üzerinde derinlemesine durmuştur. İlk unsur, kültürel olarak tanımlanmış hedeflerdir. Bu hedefler, bazı durumlarda bireyin biyolojik özellikleriyle ilişkilendirilebilir, ancak bunlar sadece bu özellikler tarafından kesin bir şekilde tayin edilmezler. Tam tersine, çeşitli derecelerde çaba sarf etmeye değer saygınlık ve hassasiyet içeren değişken faktörlerle şekillenirler. İkinci unsur ise, bu hedeflere ulaşmak için onaylanmış araçlar olarak kabul

⁵⁵Goode, 2016

edilen yol yordamlarıdır. Kabul edilebilir araçlar, bireylerin davranışlarını düzenleyen etik ve kurumsal normları içerirler (Merton, 1938).

Merton'a göre (1968), bireylerin tepkileri, sosyal yapı içindeki konumlarına ve bu konumlarla ilgili yaşanan gerilimlere göre çeşitlilik gösterir. Bu tepkiler, kültürel hedefler ve bu hedeflere erişmek için kullanılan kurumsal araçlar gibi ilgili bileşenler tarafından belirlenir. Bu bağlamda, Merton bireysel düzeyde uyumu modellemek için amaçlar ve araçlar arasındaki ilişkiden kaynaklanan davranışları ifade etmek üzere temel uyum modeli tipolojisini geliştirmiştir (Taylor vd., 1973; Adler vd., 2018:). Merton'un geliştirdiği bu tipoloji, beş farklı uyum modelini tanımlayarak sapma davranışlarını sınıflandırmıştır. Buna göre:

(1) Uyumluluk (Conformity): Bu, toplum içinde en yaygın ve temel uyum modelidir. Bu kategoride yer alan bireyler, toplumun genel çoğunluğunu temsil ederler. Hem kültürel amaçları hem de kabul edilebilir kurumsal araçları benimserler. Örneğin, bir sınıftaki öğrencilerin büyük bir bölümü iyi ebeveynler tarafından yetiştirilmiş ve gelecekte üniversiteye gitmek ve saygın işlerde çalışmak gibi meşru hedeflere ulaşmayı planlamaktadır. Bu uyum

modeline sahip bireyler, eğitim alır, meşru işlerde çalışır, birikim yapar ve diğer meşru yolları izlerler.

(2) Yenilikçilik (Innovation): Yenilikçilik, sapma davranışlarının en yaygın olanıdır. Bireyler, kültürel amaçları kabul ederler, ancak bu amaçlara ulaşmak için meşru araçların sınırlı olduğunu düşünerek, hedeflere ulaşmak için gayrimeşru araçlar geliştirirler. Bu tür yeni araçlar, hırsızlık, soygun veya başka suç türlerini içerebilir. Örneğin, ailesi tarafından desteklenmeyen ve geleceklerini göremeyen gençler, toplumsal amaçlara uygun olarak yetişmiş olmalarına rağmen, meşru araçları içselleştirmezler. Dolayısıyla, bu durumda Merton'a göre, yenilikçilik en suçla iç içe geçmiş uyum modelidir.

(3) Şekilcilik (Ritualism): Bireyler, önceki hedeflerine ulaşabileceklerine olan inançlarını terk ederler ve mevcut yaşamlarına odaklanırlar. Pratikte, bireyler o anki yaşam tarzlarına göre davranırlar. Örneğin, sabahın erken saatlerinde derslere katılan ancak başarılı olamayan öğrenciler, bu kategoride yer alır. Bu öğrenciler, ilerleme ve başarı amaçlarına ulaşma niyeti olmadan sadece derse katılarak mevcut kurallara uygun hareket ederler. Bu uyum modeli, genellikle bireylerin sosyal konumunun başarısına oldukça bağlı olduğu toplumlarda görülür.

(4) Geri Çekilme (Retreatism): Bu uyum modeli toplum içinde en nadir görülen davranış biçimidir. Bu kategoriye giren bireyler, toplumun genel amaçları ve araçlarından kopmuşlardır. Toplumun teşvik ettiği amaçlara ulaşmaya çalışmak yerine, kendi yaşam tarzlarına özgü kurallarla yaşarlar. Bu bireyler, genellikle akıl hastalıkları, alkolizm veya uyuşturucu bağımlılığı gibi sapma davranışlarıyla toplumsal değerleri reddederler. Bu model, bir zamanlar kabul edilen amaçlar ve araçların başarısızlıkla sonuçlandığı bir süreç sonucu ortaya çıkar.

(5) İsyan (Rebellion): İsyan, kültürel amaçları ve kurumsal araçları reddettiğinde ortaya çıkar. Bu uyum modeli diğerlerinden oldukça farklıdır. İsyan, mevcut yapının reddedilmesi ve yerine yeni bir toplumsal yapı inşa etmek amacıyla gerçekleşen bir çatışma ve başkaldırı biçimidir. Diğer uyum modellerine kıyasla, isyan tamamen yeni bir düzenin inşasını içerir.

Merton'un bu tipolojisi, sapma davranışlarını daha iyi anlamak ve sınıflandırmak için değerli bir çerçeve sunmaktadır. Bu beş uyum modeli, toplum içindeki farklı bireylerin nasıl farklı yollarla tepki verebileceğini ve sosyal yapının bu tepkileri nasıl etkileyebileceğini göstermektedir.

Merton, sosyo-kültürel yapının düzenli olduğu, bütünleşmiş toplumlarda amaçlar ve araçlar arasında uyum olduğunu belirtmiştir. Toplum, kültürel amaçlara ulaşmak için gerekli kurumsal araçları sağladığında, anomi kavramından bahsedilemez (Poloma, 1996). Ancak amaçlar ile araçlar arasında bir uyumsuzluk veya tutarsızlık olduğunda, toplumsal bütünlük bozulur ve anomi meydana gelir.⁵⁶ Anomi, Merton'un kuramında önemli bir kavramdır ve sapma olgusuna dayanmaktadır.⁵⁷

Anomi perspektifi, sosyal yapısal faktörlerin bireyleri sapkın davranışlara yönlendiren ve bunları teşvik eden bir adaptasyon olarak görülmesini öne sürer (Clinard ve Meier, 2011). Bu nedenle Merton, anominin, sapmanın toplumsal yaşamda uyumlu bir şekilde gerçekleşmesini engelleyen ve bireyi sapkınlığa iten yapısal bir sorun olduğunu savunur.⁵⁸

Merton, suç ve sapma olgusunun oluşumunda özellikle Amerikan kültürünün zenginlik ve bireysel başarı gibi değerlere olan vurgusunun etkisini vurgulamıştır (Boyacıoğlu, 2018). Bu çerçevede, Merton'un kuramsal

⁵⁶Tolan, 1980; Featherstone ve Deflem, 2003

⁵⁷Bozkurt, 2012

⁵⁸Taylor vd., 1973

yaklaşımı geleneksel topluluklardan çok modern endüstri toplumları ile ilişkilendirilmiştir (Işıktaç, 2013). Modern endüstri toplumlarında, bireyler toplumsallaşma süreçleri boyunca kültürel amaçları ve kabul edilebilir kurumsal araçları içselleştirirler. Ancak Merton'a göre, herkesin ulaşabileceği "Amerikan Rüyası" denilen bu hedeflere erişmenin eşit olmadığını, özellikle alt sınıfın bu fırsatlara eşit erişim şansına sahip olmadığını belirtir.⁵⁹

Bu durum, alt sınıf bireylerin toplumun yücelttiği amaçlara ulaşmak için meşru yolları kullanamayabilecekleri anlamına gelir. Merton'a göre, bu eşitsizlik alt sınıfın suça eğilimli olmasına yol açabilir.⁶⁰

Merton, suç ve sapmanın oluşumunda yoksulluğun ve ailenin rolünün önemini vurgulamıştır. Ancak yoksulluk yalnız başına yüksek suç oranlarıyla doğrudan ilişkili değildir. Merton'a göre, toplumun başarıyı parasal birikimle ilişkilendirdiği yerlerde, özellikle Amerikan toplumunda, yoksulluk ve suç arasında bir bağlantı bulunabilir.⁶¹

⁵⁹Clinard ve Meier, 2011

⁶⁰Adler vd., 2018

⁶¹Merton, 1938

Ayrıca ailenin suç üzerindeki etkisi konusunda, alt sınıf ebeveynlerin yasal yollarla başarılı olamamaları durumunda, çocuklarına gayrimeşru yolları kullanma eğilimini aktarabileceğini ileri sürmüştür.⁶²

Merton'un gerilim kuramı, özellikle görsel medya aracılığıyla ülkemizde de etkisini göstermiştir. Günümüzde özellikle gençler arasında hızlı zengin olma hedefi ve para kazanma arzusu, lüks tüketim ve maddi başarı gibi değerlerin ön planda olduğu bir kültür hakimdir. Bu, gençleri sürekli olarak gayrimeşru yollara yönlendirebilecek bir motivasyonla etkileyebilir.⁶³

Diğer yandan, Merton'un gerilim kuramı, önemli bir teori olmakla birlikte, çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. İşte bu eleştirilerden bazıları:

-Uygun Olmayan Vurgu ve Genelleme: Eleştirmenler, Merton'un kuramının alt sınıfın sapma eğilimini açıklamak için fazla genelleyci ve dar odaklı olduğunu belirtiyorlar. Kuram, özellikle alt sınıftaki insanları suça iten faktörlere odaklanırken, suçun daha geniş toplumsal dinamikleri ve çeşitli sosyal sınıflardaki katılımı göz ardı ettiği eleştirisi yapılır.

⁶²İçli, 1994a, 2014

⁶³Dolu, 2013

-Yapısal Faktörlerin Göz Ardı Edilmesi: Kuram, bireysel düzeyde sosyal baskıların suç ve sapmaya yol açtığına odaklanırken, daha geniş yapısal faktörleri (örneğin ekonomik eşitsizlik, ırksal ayrımcılık gibi) göz ardı ettiği eleştirilir. Bu faktörlerin de suçun oluşumunda etkili olduğu düşünülür.

-Alternatif Motivasyonların Göz Ardı Edilmesi: Eleştirmenler, her suçlu veya sapkın bireyin yalnızca sosyal amaçlara ulaşma arzusu nedeniyle suça sapmış olamayacağını savunurlar. Bireylerin psikolojik, duygusal veya psikopatolojik faktörlerin de suçun oluşumunda rol oynayabileceğini öne sürerler.

-Kültürel Farklılıkların Göz Ardı Edilmesi: Merton'un kuramı, genellikle Amerikan toplumu gibi belli bir kültürel bağlama dayanmaktadır. Bu nedenle, farklı kültürel grupların ve toplumların değer sistemlerini ve amaçlarını göz ardı ederek, evrensel bir açıklama sunma iddiasında olduğu eleştirisi yapılır.

-Sapma ve Suç Kavramlarının Belirsizliği: Eleştirmenler, Merton'un sapma ve suç kavramlarını yeterince tanımlamadığını ve farklı toplumların farklı standartlara sahip olduğunu göz ardı ettiğini ifade ederler. Bu durum,

kuramın uygulanabilirliği ve genel geçerliliği konusunda sorgulanmalarına neden olur.

-Toplumsal Değişimin Göz Ardı Edilmesi: Merton'un kuramı, toplumsal değişimi ve dinamikleri göz önünde bulundurmadığı için eleştirilir. Toplumsal yapının ve değerlerin zaman içinde nasıl değiştirdiği ve bunun suç ve sapma üzerindeki etkileri konusunda yetersiz kalabilir.

Sonuç olarak, Merton'un gerilim kuramı, sosyal yapı ve kültürel amaçlar ile araçlar arasındaki uyumsuzlukların suç ve sapma davranışlarını nasıl etkilediğini açıklar. Özellikle alt sınıf bireylerin sosyal fırsatlarının sınırlı olduğu toplumlarda, başarılı olma amaçlarına ulaşmak için gayrimeşru yollara başvurma eğilimleri artabilir. Merton'un bu teorisi, sosyal yapıdaki eşitsizliklerin suç ve sapma olgusunu nasıl şekillendirdiğini anlamamızı sağlar. Bu nedenle, Merton'un gerilim kuramı, sosyoloji alanındaki en önemli ve tartışmasız büyük kuramlardan biri olarak kabul edilir.

Ancak Merton'un anomi üzerine çalışmalarında, sosyal yapı, alt sınıf, uyum ve konsensüse fazla odaklanması eleştirilere maruz kalmış ve temelde eksiklikler bulunduğu düşünölmüştür. Bu eleştirilere rağmen,

Merton'un katkılarının daha sonraki sosyolojik suç kuramlarının oluşturulmasında önemli bir temel oluşturduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, Albert K. Cohen'in statü tıkanması kuramı ve Richard A. Cloward ile Llyod E. Ohlin'in ayırıcı fırsat kuramları gibi çağdaş suç kuramları, Merton'un gerilim kuramının etkisi altında şekillenmiştir.⁶⁴

Özetle, günümüzdeki birçok suç kuramı, aslında Durkheim tarafından tanıtılan ve Merton'un gerilim kuramından ilham alan anomi kavramı üzerine inşa edilmiştir. Merton'un kuramı, toplumsal yapı, değerler, fırsat eşitsizlikleri ve uyumun suç ve sapma olgularını nasıl etkilediğini anlamamızı sağlamıştır. Bu kuram, suç ve sapmanın kökenlerini incelemek ve sosyal düzenin anlaşılmasına katkıda bulunmak açısından önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle, Merton'un gerilim kuramı sadece kendi döneminde değil, günümüzde de sosyoloji ve suç alanında yapılan çalışmaları şekillendiren ve ilham veren bir teori olarak önemini sürdürmektedir.

Ancak, Merton'un gerilim kuramı eleştirilere de maruz kalmıştır. Kuramın alt sınıf ve suç arasındaki ilişkiye odaklanması, diğer sosyal faktörleri göz ardı ettiği

⁶⁴Marshall, 1999: 33-34

eleştirilerine yol açmıştır. Ayrıca, kuramın evrensel geçerliliği sorgulanmış ve kültürel farklılıkları hesaba katma eksikliği eleştirilmiştir.

2.1.8. Alt-Kültür Kuramları

Alt kültür kuramları, toplum içinde alt sınıfa mensup bireylerin suçluluk ve sapma durumlarını açıklamaya odaklanan teorilerdir. Bu kuramlar, genellikle çocuk ve genç çeteleri inceleyerek, bu grupların sahip olduğu değerler, normlar ve davranış biçimleri üzerinde dururlar. Albert K. Cohen, bu kuramların önde gelen isimlerinden biridir ve onun alt kültür kuramı, Durkheim ve Merton'un "Anomi Kuramı"nın etkisi altında şekillenmiştir.

Alt kültür kuramı, toplumsal düzenin ve değerlerin, alt gelir düzeyine sahip grupların kabul ettiği değerlerle çatıştığı durumlarda suçun ortaya çıktığını öne sürer. Cohen'in 1955'te yayımlanan "Delinquent Boys" (Suçlu Çocuklar) adlı çalışmasında, alt sınıfa mensup genç erkeklerin çete gruplarında sergilediği suçlu davranışları ele almıştır.

Cohen'e göre, Amerikan toplumunda "Amerikan Rüyası" olarak adlandırılan başarı ve refah hedefleri, alt sınıfa mensup bireyler için ulaşılması zor hedefler olarak

karşımıza çıkar. Bu durum, bu bireyler arasında bir değer çatışmasına yol açar ve bu çatışma alt kültürün oluşmasına ve suçlu davranışların yaygınlaşmasına neden olur.⁶⁵

Cohen, "Amerikan yaşam tarzının" toplum içinde hedeflendiği ancak ulaşılması güç olan hedeflerin, özellikle alt sınıfa mensup bireyler arasında suça eğilimi artırdığını savunur. Bu alt kültür, toplumun genel değerlerinden farklı normlar ve değerler geliştirir ve suçlu davranışları meşrulaştırabilir. Cohen'in kuramına göre, suçlu davranışlar alt kültürün bir yansıması olarak ortaya çıkar ve gençler bu davranışları sergileyerek hem topluma karşı bir tepki gösterir hem de alt kültürlerine bağlılıklarını ifade ederler.⁶⁶

Genel bir ifadeyle, alt kültür kuramları, alt gelir grubundan gelen bireylerin suçlu davranışlarını anlamaya çalışan teorilerdir. Albert K. Cohen'in alt kültür kuramı, toplumsal hedeflerle alt sınıfın değerlerinin çatışmasını vurgular ve bu çatışmanın suçlu davranışların oluşmasına neden olduğunu öne sürer. Bu kuram, suçun toplumsal ve ekonomik faktörlerle birleştiği

⁶⁵Tierney, 2010

⁶⁶Cohen, 1995

karmaşık bir şekilde ele alınmasını sağlar. Cohen'e göre, çocuk suçluluğu bir alt kültüre sahiptir. Kültür, bireylerin değerleri, inançları, zevkleri, örf ve adetleri gibi her türlü yaratıcılığını içerir.

Cohen, suçlu çocukların davranışlarının, alt kültürün değerlerine göre kabul edilebilir olduğunu, ancak genel kültür normlarına göre yanlış olarak nitelendirildiğini ifade eder. Ayrıca, yetişkinlerin sergilediği suç davranışları ile çocukların suçları arasında farklılıklar olduğunu da vurgular. Cohen'e göre, alt kültürler baskın kültüre tepki olarak ortaya çıkar ve "farklı kültürel değerler" olarak ifade edilir. Bu farklılıklar genellikle işçi sınıfının yaşadığı yapısal zorluklarla ilişkilendirilir. Cohen'e göre, işçi sınıfındaki gençler, orta sınıfa ait olan saygın değerlere sahip olmadıklarını düşünürler. Bu nedenle toplumsal statüye ulaşamayacakları ve hayal kırıklığı yaşayacakları düşüncesiyle baskın kültürün yerine suçlu alt kültürlere yönelirler. Bu alt kültürler, saygın değerleri reddetme duygusu etrafında birleşir ve suçlu davranışların merkezine yerleşir.⁶⁷

Cohen'e göre, suç niteliği taşıyan davranışların sebeplerini alt kültürle açıklayan yaklaşımlar, belirli bir alt

⁶⁷Balci, 2011

kültüre ait olmanın bireyleri belirli hedeflere yönlendirebileceğini ve bu hedeflerin suçla sonuçlanabileceğini savunur. Bu bağlamda üç farklı alt kültürden bahsedilebilir:

Suçlu Alt Kültürü: Bu alt kültürde, çete üyeleri genellikle kazanç getiren faaliyetlere odaklanır ve şiddet nadiren görülür. Suçlu alt kültürü, bütünleşmiş toplum içinde çete gruplarının oluşturduğu bir yapıyı temsil eder.

Uyuşturucu Alt Kültürü: Bu gruplarda zamanla uyuşturucu madde kullanımının arttığı ve suçla ilişkilendirilebilecek faaliyetlerin yapıldığı görülür. Bu alt kültür, uyuşturucu maddelerin sağlanması için para kazanma amacı taşıyan faaliyetlere odaklanabilir.

Çete Alt Kültürü: Bütünleşmemiş toplumlarda ortaya çıkan bu alt kültürde, gençlerin toplumsal kontrolün zayıf olduğu bir ortamda saygı kazanma amacı öne çıkar. Bu gruplar, şiddet ve mal tahribi gibi davranışlarla saygı elde etmeye çalışırlar.

Cohen'in alt kültür kuramına karşın Miller, suçun alt kültürden kaynaklandığına dair görüşe karşı çıkar. Onun görüşüne göre suç, toplumun genel normlarından farklı alt kültürel değerlere sahip bireyler tarafından işlenmez;

aksine suçlu davranışlar, bireylerin bu alt kültürel değer ve normlara uygun bir şekilde hareket etmelerinin sonucu olarak ortaya çıkar. Miller'a göre, bu alt kültürel gruplar belirli özelliklere sahiptir:

-Kabadayılık: Şiddet eğilimleri ve saldırgan davranışlar bu alt kültürel gruplarda öne çıkar.

-Kurnazlık: Hırsızlık gibi suçları işlemek için akıllıca yöntemler kullanma eğilimi gösterirler.

-Heyecan Arayışı: Alkol, kumar ve cinsel maceralara ilgi göstererek sürekli heyecan ararlar.

Özetle, alt kültür kavramı ana kültürden bazı farklılıklar taşısa da bireylerin yaşam tarzını ifade eden çeşitli unsurları içerir. Cohen ve Miller'ın görüşleri, suçun alt kültürden kaynaklandığına dair farklı bakış açılarını yansıtır.

Alt kültür kuramları, sosyoloji ve suç teorileri bağlamında önemli bir tarihsel gelişime sahiptir. Bu kuramların ortaya çıkışı ve gelişimi çeşitli eleştirilere konu olmuştur.

Alt kültür kuramları, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren suçun ve sapmanın anlaşılmasında önemli bir rol oynamıştır. Albert K. Cohen'in "Suçlu Çocuklar" adlı

çalışmasıyla başlayan bu yaklaşım, daha sonra diğer sosyologlar tarafından da geliştirilmiştir. Cohen'in alt kültür kuramı, Durkheim ve Merton'un anomi kuramlarından etkilenecek oluşmuştur. Bu tür yaklaşımlar, suçun alt sınıflardan gelen bireylerin değerlerinin çatışmasından kaynaklandığını öne sürmüş ve toplumsal yapı, ekonomik faktörler ve kültürel etkiler arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır.

Ancak alt kültür kuramları eleştiriye de maruz kalmıştır. Bu eleştirilerden biri, suç ve sapma fenomeninin sadece alt kültürel faktörlere indirgenemeyeceğidir. Diğer toplumsal, ekonomik ve psikolojik etkenler de suçun oluşumunda rol oynar. Ayrıca, alt kültür kuramlarının alt sınıf bireyleri suçlu olarak gösterdiği ve suçun alt kültürel gruplarla sınırlı olduğu varsayımı eleştirilmiştir. Suç, her sınıf ve kültürden bireyler arasında yaygın olarak görülebilecek karmaşık bir olgudur.

Bu bağlamda, Alt Kültür Kuramları, sosyal bilimler alanında önemli bir yere sahip olmakla birlikte, eleştirilerin kapsamına da bakmak gerekir:

Basitleştirme ve Determinizm: Alt kültür kuramları, suç ve sapmanın sadece alt kültürel faktörlere bağlandığı

düşüncesini öne sürerler. Ancak bu, suçun çok daha karmaşık bir etkileşimin sonucu olduğunu göz ardı edebilir. Alt kültür kuramları, suçun toplumsal, ekonomik, psikolojik ve bireysel faktörlerin karmaşık bir kombinasyonu sonucu meydana gelebileceğini yeterince hesaba katmayabilir.

Genelleme Sorunu: Alt kültür kuramları, suç ve sapmayı sadece alt sınıf bireylerinin bir sonucu olarak ele alırken, suçun her sınıf ve kültürden bireyler arasında yaygın olarak görülebileceği gerçeğini göz ardı edebilir. Suçlu davranışların sadece alt kültürel gruplara özgü olmadığı ve daha geniş bir toplumsal yelpazede mevcut olduğu unutulmamalıdır.

Toplumsal Yapı ve Yoksulluk: Alt kültür kuramları, suç ve sapmanın temelinde yoksulluğun ve alt sınıfın değerlerinin olduğunu iddia eder. Ancak bu görüş, suçun yalnızca ekonomik faktörlerle açıklanamayacağını ve toplumsal yapı, eğitim, aile dinamikleri gibi bir dizi etkenin de suçun oluşumuna etki ettiğini göz ardı edebilir.

Kültürel Çeşitlilik: Alt kültür kuramları, suçlu davranışları belirli değerler ve normlara sahip alt

kültürlere dayandırırken, toplumdaki kültürel çeşitliliği göz ardı edebilir. Suç ve sapma, farklı kültürler ve alt kültürler arasında farklı şekillerde ifade edilebilir ve bu çeşitlilik de kuramların genelleme yapma eğilimini zorlaştırabilir.

Toplumsal Değişim ve Çok Boyutluluk: Alt kültür kuramları, suç ve sapmayı genellikle sabit bir toplumsal yapı içinde ele alırken, toplumun dinamik yapısını ve sürekli değişen faktörleri göz ardı edebilir. Suç, toplumsal değişim, teknolojik ilerleme ve diğer dinamik faktörlerle birleşerek farklı boyutlarda ortaya çıkabilir.

Sınıf Odaklı Bakış Açısı: Alt kültür kuramları, suç ve sapmayı genellikle alt sınıf bireylerinin deneyimleri üzerinden ele alır. Ancak sınıfsal faktörlerin dışında cinsiyet, etnik köken, yaş gibi diğer önemli etkenler de suçun oluşumunda rol oynar. Bu nedenle sınıf odaklı bir bakış açısı tüm gerçekliği yansıtmayabilir.

Sonuç olarak, alt kültür kuramları, suç ve sapmayı anlamada önemli bir role sahip olsa da, eleştirilere konu olan yönleri bulunmaktadır. Bu eleştiriler, suçun ve sapmanın çok yönlü doğasını ve alt kültürün sadece bir faktör olduğunu gösterir. Bununla birlikte, alt kültür

kuramları gençlerin suçluluğunu ve sapmayı anlamak için önemli bir pencere sunmuştur. Alt kültürlerin baskın kültüre tepki olarak nasıl ortaya çıktığını ve suçlu davranışların nasıl meşrulaştırıldığını anlamak, toplumun suçla mücadele stratejilerini şekillendirmede önemli bir adımdır. Eleştirilere rağmen, alt kültür kuramları sosyolojide suç ve sapma üzerine düşünmeyi teşvik eden değerli teorilerden biri olarak kabul edilir.

2.1.9. Sosyal Çatışma Kuramı

Sosyal Çatışma Kuramının ortaya çıkışı, toplumsal yapı ve suç arasındaki ilişkiyi derinlemesine anlamaya yönelik önemli bir adımdır. Bu kuram, özellikle Karl Marx ve Friedrich Engels'in çalışmalarıyla şekillenmiş ve toplumsal düzenin sınıf çatışmaları ve güç dinamikleriyle nasıl etkilendiğini açıklamıştır. Sosyal çatışma kuramı, Marx ve Engels tarafından geliştirilmiş, toplumsal düzeni ve suçun kökenlerini sınıf çatışmaları ve güç dinamikleri bağlamında açıklayan bir teoridir. Bu kurama göre, toplumda yerleşik olan sosyal adaletin bozulduğu ve güçlü olanların güçsüzleri sömürdüğü bir düzende yaşanmaktadır. Bu koşullarda, sömürenlerin güçlerini korumak adına mücadele ettiği, güçsüzlerin ise kendilerini koruma amacıyla çabaladığı bir çatışma

süreci vardır. Bu mücadelede sonucunda, suçlu davranışların yaygınlaştığı ve toplumsal düzenin sarsıldığı gözlemlenir.

Sosyal Çatışma Kuramına göre, suç kapitalist düzenin bir sonucudur. Sosyal adaletin sağlanmadığı ve güç dengesinin bozulduğu bir ortamda, insanlar kendilerini korumak veya kazanç elde etmek için suça yönelebilirler. Engels'in "İngiltere'deki İşçi Sınıfının Durumu" çalışmasında da ifade ettiği gibi, işçi sınıfının yaşadığı zorluklar ve endişeler arttıkça, suçun yaygınlaşabileceği öngörülür. Marx ve Engels, kapitalizmin ekonomik ilişkilerinin suça neden olduğunu, işçi sınıfının kapitalist sınıfa karşı gelme çabasının suçla ilişkilendirildiğini ve uygun sınıf mücadelesi biçimleriyle suçluluğun etkisiz hale getirilebileceğini savunmuşlardır.

Bu kuramın çatışmacı yaklaşımı, güç ve sınıf dinamiklerine odaklanır. Toplum içindeki güç dengesizliklerinin ve sınıf çatışmalarının suç olgusunu nasıl etkilediğini açıklar. Sosyal çatışma kuramı, hukukun ve toplumsal düzenin, gücü elinde tutan kesim tarafından manipüle edilebileceğini ve suçla mücadelede gücün önemli bir rol oynadığını vurgular. Bu yaklaşım, geleneksel teorilere eleştirel bir bakış açısı getirerek

suçun ve adaletin toplumsal yapı ve güç dinamikleriyle ilişkisini inceler.

Marx ve Engels'in ortaya attığı Sosyal Çatışma Kuramı, suçu toplumun güç dengesizlikleri ve sınıf çatışmalarıyla bağlantılı olarak açıklar. Kapitalist düzenin suça neden olduğunu ve suçun güçlülerin elinde bir araç olarak kullanılabileceğini öne sürer. Bu kuram, toplumsal düzenin sürdürülebilmesi için sosyal adaletin sağlanmasının önemini vurgular.

Alt kültür kuramlarında ele alınan suç olgusu da, aslında toplumsal çatışma kuramının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Alt kültürler, toplumsal düzenin sınıfsal eşitsizliklerinin ve güç dengesizliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan tepkisel davranış biçimlerini yansıtabilir. Bu bağlamda, sosyal çatışma kuramı ve alt kültür kuramları arasında bir paralellik olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal çatışma kuramı, 19. yüzyılın ortalarında Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından geliştirilen ve toplumsal yapıyı sınıf çatışmaları ve güç dinamikleri bağlamında açıklayan önemli bir teoridir. Bu kuramın temelleri, Marx'ın "Kapital" ve "Komünist Manifesto" gibi eserlerinde ortaya çıkan düşünceleriyle şekillenmeye başlamıştır. Marx, kapitalist

toplumun temel özelliğinin sınıf çatışmaları ve sömürü olduğunu savunmuştur. Bu düşünceler, onun sosyal çatışma kuramının temelini oluşturmuştur.

Marx ve Engels, kapitalist toplumun işçi sınıfıyla burjuvazi arasındaki çatışmaların ve sömürünün suçun temel kaynaklarından biri olduğunu düşünmüşlerdir. Onlara göre, toplumda sınıf ayrımları ve güç dengesizlikleri olduğunda, suç olgusu kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkar. Marx'ın "Proletaryanın Sınıf Mücadelesi" teorisi, işçi sınıfının ekonomik ve sosyal koşullarının kötüleştiği durumda suç oranlarının artacağını öngörmüştür.

Bu kuramın temelini atan Marx ve Engels, 19. yüzyılın sonlarına doğru kapitalizmin yaygınlaşması ve işçi sınıfının yaşadığı zorluklarla ilgili gözlemlerini değerlendirerek kuramlarını şekillendirmişlerdir. Özellikle endüstri devrimi sırasında yaşanan sosyal değişimler ve işçi sınıfının maruz kaldığı sömürü, onların sosyal çatışma kuramını geliştirmelerinde etkili olmuştur. Öte yandan, Marksist teorisyenler arasında bulunan Willem Bongers'in suç teorileri, çocuk suçluluğunu açıklama konusunda da yorumlanabilir. Bongers'in suç teorileri, genel anlamda suç olgusunu sosyal ve ekonomik

koşullarla bağlantılı olarak ele almaktadır. Özellikle "Criminality and Economic Conditions" adlı ünlü eserinde Bonger, suçun oluşumunu sosyal yapıdaki değişimlere bağlayarak açıklamaktadır.

Bu bağlamda çocuk suçluluğu da, toplumsal yapıdaki değişimlerin ve ekonomik koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Bonger'in önermelerinden ilki, ahlak dışı davranışların ve suçun, toplumdaki değişimlere bağlı olarak ortaya çıktığını belirtir. Bu perspektiften bakıldığında, çocuk suçluluğu da toplumsal yapıdaki değişimlerin etkisi altında ortaya çıkabilir. İkinci önermesi ise, ceza yasalarının belirlediği suç ve ceza kavramlarının, gücü elinde tutanların çıkarlarını korumak amacıyla şekillendiğini öne sürer.

Bu bağlamda çocuk suçluluğu, toplumun güçlü kesimleri tarafından belirlenen ceza yasaları ve normlarına karşı gelen davranışlar olarak yorumlanabilir. Bonger aynı zamanda, kapitalist toplumlarda sınıf çatışması ve rekabetin suç oranlarını artırdığını savunmaktadır. Özellikle kapitalist toplumlarda, çıkar çatışmalarının ve sınıf ayrımlarının daha belirgin olduğu için suç oranlarının daha yüksek olduğunu ifade eder. Bu görüşe göre çocuk suçluluğu da, kapitalist toplumdaki sınıf

çatışması ve rekabetin bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Böylece, Bonger'in Marksist temelli suç teorileri, çocuk suçluluğunu açıklama konusunda da anlam bulabilir. Onun sosyal ve ekonomik koşullara vurgu yapan yaklaşımı, çocuk suçluluğunun toplumsal dinamikler ve güç ilişkileriyle bağlantılı bir şekilde anlaşılmasına olanak tanır. Bu noktada, farklı sosyal ve psikolojik kuramların da bir araya gelerek suçluluğun nedenlerini daha kapsamlı bir şekilde açıklama gerekliliği unutulmamalıdır.⁶⁸

Sosyal Çatışma Kuramı, zaman içinde farklı yorumlara tabi tutulmuş ve diğer teorilerle karşılaştırılmıştır. Farklı sosyologlar ve düşünürler, bu kuramı genişleterek değişik açılardan ele almışlardır. Günümüzde de bu kuram, toplumsal yapı ve güç dinamiklerini anlamak ve suçun kökenlerini açıklamak için önemli bir teorik çerçeve olarak kabul edilmektedir. Marx ve Engels'in sosyal çatışma kuramı, 19. yüzyılın ortalarında kapitalizmin yükselişi ve işçi sınıfının maruz kaldığı sömürü koşullarıyla birlikte gelişmiştir. Toplumsal yapıdaki sınıf çatışmalarını ve güç dinamiklerini temel

⁶⁸Barlow, 1993; İçli 2016

alan bu kuram, suçun kaynaklarını anlamak için önemli bir teorik çerçeve sunar.

Marx'ın kapitalizmin sınıf ayrımları ve sömürü ile dolu yapısının suçun temel nedenlerinden biri olduğu savı, günümüzde dahi sosyal çatışma kuramının etkisini sürdürdüğünü göstermektedir. Bu kuram, toplumsal adaletin sağlanması ve güç dengesinin yeniden yapılandırılması gerekliliği konusunda bir uyarı niteliği taşıırken, suçun daha geniş toplumsal dinamiklerle ilişkisini incelemek ve anlamak isteyen araştırmacılar için de önemli bir rehber olmaya devam etmektedir. Sosyal çatışma kuramı, Marx ve Engels tarafından ortaya atıldığından beri büyük ilgi görmüş olmakla birlikte, bazı eleştirilere de maruz kalmıştır. Sosyal Çatışma Kuramına yöneltilen bazı eleştiriler aşağıda tarafınıza sunulmuştur:

-Basit ve Deterministik Yaklaşım: Sosyal çatışma kuramı, toplumu sınıf çatışmaları ve güç dinamikleri üzerinden açıklar. Ancak bu yaklaşım, toplumsal olguların sadece bu faktörlere indirgenebileceğini öne sürmek gibi bir basitlik içerebilir. Ayrıca, kuramın deterministik bir görüşe sahip olduğu ve toplumsal değişimdeki diğer etkenleri göz ardı ettiği eleştirilir.

-Tek Boyutlu Yaklaşım: Sosyal çatışma kuramı, toplumsal değişimin ve suçun sadece sınıf çatışmaları ve güç mücadeleleri ile açıklanabileceğini varsayar. Ancak toplumsal değişimi etkileyen diğer faktörler, kültürel dinamikler, teknolojik ilerlemeler gibi unsurlar da vardır. Bu nedenle, tek boyutlu bir yaklaşım olarak eleştirilebilir.

-Evrensel Olmama: Kuram, kapitalist toplum yapısına özellikle odaklanmıştır. Bu nedenle, farklı kültürler, toplumsal yapılar ve tarihsel bağlamlar üzerindeki etkileri genellemekte sınırlı olabilir. Diğer toplumsal yapıları ve dinamikleri açıklamakta zorlanabilir.

-Ekonomik Faktörleri Aşırı Vurgulama: Kuram, ekonomik sınıf çatışmalarını suçun tek nedeni olarak vurgular. Ancak suçun nedenlerini anlamada ekonomik faktörlerin yanı sıra psikolojik, kültürel ve bireysel etkenler de önemlidir. Sosyal çatışma kuramının diğer faktörleri aşırı göz ardı ettiği eleştirilir.

-Toplumsal Uyum ve İşbirliğini Göz Ardı Etme: Kuram, toplumun sınıfsal çatışmalarını vurgularken toplumsal uyum ve iş birliği gibi pozitif yönleri göz ardı edebilir. Toplumun iş birliği ve dayanışma özellikleri de suç ve sapmanın azaltılmasında etkili olabilir.

Sonuç olarak, sosyal çatışma kuramı, toplumsal değişimi ve suç olgusunu sınıf çatışmaları ve güç dinamikleri bağlamında açıklamaya çalışan önemli bir teoridir. Ancak bu kurama yöneltelen eleştiriler, suçun ve toplumsal olguların daha karmaşık bir şekilde anlaşılması gerektiğini gösterir. Sosyal çatışma perspektifine göre, toplumsal adaletsizlik ile sapkınlık, ekonomik temeller ışığında birbirine bağlıdır.

Bu yaklaşıma göre, suçun ve sapkınlığın nedenlerini incelediğimizde, ekonomik alt yapının rolü belirgin bir şekilde görülür. Çatışmacı yaklaşıma göre, suç kavramı ve suç işleyenlerin kim olduğu, toplum içinde güç sahibi olanların bakış açısıyla ele alınır. Çatışmacı perspektife göre, toplumun değerleri ve normları, hukuki düzen ve etkili olanlar tarafından şekillendirilir. Buna karşılık, güçsüz bireyler sapkınlık riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu bağlamda, sapkınlığın kökeni "sosyal eşitsizlik" olarak değerlendirilir.⁶⁹

2.1.10. Sosyal Kontrol Kuramı

Sosyal kontrol kuramı, toplumsal düzenin ve istikrarın korunması amacıyla bireylerin davranışlarını düzenleyen mekanizmaları inceleyen bir yaklaşımdır. Bu kuram,

⁶⁹Oktik, 2013

neden bazı insanların yapısal ve toplumsal normlardan sapmadığını, buna karşılık diğerlerinin neden suç işlediğini anlamaya çalışır. Suç, bu bağlamda, toplumsal normlara ve kurallara karşı gelme eğilimi olarak ele alınır.

Sosyal kontrol teorisyenleri, suç işleme ve suça eğilim gösterme süreçlerini anlamak için farklı açıklamalar sunarlar. Bu teori, suçluluğunun yanı sıra suçsuzluğun da nedenlerini anlamak üzerine odaklanır. Bu, suç işleme olasılığına sahip olan birçok bireyin neden suç işlemeyi seçmediğini ve toplumsal normlara uymayı tercih ettiğini açıklamak için önemlidir. Bu teori, suçla mücadelede sadece cezalandırma ve yaptırımların ötesine geçerek, toplumsal yapı, değerler, normlar ve bireyler arasındaki ilişkilerin karmaşıklığını anlamayı hedefler.

Sosyal kontrol kuramına göre, suç işleme veya suça eğilim gösterme riskini azaltan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlar arasında aile desteği, sağlam toplumsal ilişkiler, toplumsal değerlere bağlılık, eğitim ve istihdam gibi etkenler yer alabilir. Kuram, bireylerin suçsuzluk yolunu seçmelerine ve toplumsal düzeni korumalarına yardımcı olan bu faktörleri vurgular.

Sonuç olarak, sosyal kontrol kuramı suçun ve suça eğilimin anlaşılması için bireylerin toplumsal etkileşimleri, değerleri ve normları göz önünde bulundurur. Bu kuram, suçla mücadelede sadece cezalandırmanın ötesinde, toplumsal faktörleri anlamayı ve bireyleri suça iten veya suçtan koruyan dinamikleri ele almada önemli bir rol oynar.

Sosyolojik literatürdeki " sosyal kontrol " terimi, "bireylerin ve grupların davranışlarını düzenleyen toplumsal süreçler" olarak ifade edilmektedir (Marshall, 1999). Sosyal kontrol teorisyenleri, "Neden bazı insanlar yapısal ve toplumsal normlara uymayı reddeder?" ve "Bireyler niçin suç işler?" gibi sorulara yanıt arayışı içerisinde. Diğer yaklaşımlardan ayrılarak, "suç" olgusu yerine "suçsuzluk" olgusuna odaklanılmaktadır. Bu durumun arkasındaki temel neden, bazı bireylerin suç işleme fırsatı bulmalarına rağmen suç işlememeleridir. Dolayısıyla, diğer insanların niçin suç işlediği sorusuna cevap arayışı bu teori içerisinde öne çıkmaktadır.⁷⁰

Sosyal kontrol kuramının tarihçesi, modern sosyolojinin gelişimiyle yakından ilişkilidir. Bu kuram, toplumsal düzeni ve istikrarı sağlamak amacıyla bireylerin

⁷⁰Balcioğlu, 2016

davranışlarını düzenleyen mekanizmaları anlamaya yönelik bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır.

Sosyal kontrol kuramı, 19. yüzyılın sonlarından itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Emile Durkheim, toplumsal düzenin nasıl sağlandığını incelemiş ve toplumsal kontrolün önemini vurgulamıştır. Durkheim'a göre, toplumun içinde bulunan normlar, değerler ve kurumlar bireyleri düzenli bir şekilde yönlendirir ve toplumsal düzenin korunmasını sağlar.

1960'lı yıllardan itibaren, sosyal kontrol kuramı daha da gelişerek suç ve sapmaları anlamaya yönelik bir çerçeve oluşturdu. Travis Hirschi'nin "Bağlama Teori" (Social Bond Theory) olarak bilinen yaklaşımı, bireylerin toplumsal bağlarının suça eğilimi nasıl etkilediğini açıklamaya çalıştı. Hirschi'ye göre, bireylerin aile, okul, iş ve toplumsal kurumlar gibi bağları, toplumsal normlara uyma isteğini artırarak suça eğilimi azaltır.⁷¹

Michel Foucault ise, 20. yüzyılın ortalarında toplumsal kontrolü ve iktidarı ele alarak sosyal kontrol kuramına farklı bir bakış açısı getirdi. Foucault, iktidarın ve bilginin nasıl toplumsal kontrol mekanizmalarını beslediğini ve

⁷¹Korkmaz, 2020; Wilson 2001

suçun bu bağlamda nasıl anlaşılması gerektiğini analiz eder Sosyal kontrol kuramı, toplumun düzen ve istikrarını sürdürmek amacıyla bireylerin davranışlarını düzenleyen mekanizmaları inceleyen bir yaklaşımdır. Bu teori, neden bazı bireylerin toplumsal normlara uymayı tercih ettiğini, diğerlerinin ise neden suç işlediğini anlamaya çalışır. Sosyal kontrol kuramı, suçu sadece bir bireyin suçlu olup olmadığıyla değil, toplumsal faktörlerle de açıklamaya çalışır.

Michel Foucault'un görüşleri, sosyal kontrol kuramına farklı bir perspektif kazandırır. Foucault, toplumda iktidar ilişkilerinin ve bilgi gücünün nasıl işlediğini analiz ederken, panoptikon kavramını geliştirmiştir. Panoptikon, bir gözetleme kulesinin merkezde olduğu ve etrafındaki hücrelerdeki mahkumların her an gözetlenebileceği bir mimari düzenlemeyi ifade eder. Foucault, modern toplumlarda panoptikonun etkisini görmüş ve bireyleri sürekli bir gözetim altında hissettiren bir toplumsal kontrol biçimi olarak yorumlamıştır.⁷²

Foucault'a göre, toplumsal kontrol sadece açıkça uygulanan cezalandırmalardan değil, daha derin ve gizli yöntemlerle de gerçekleşir. Bilgi ve iktidarın karmaşık

⁷²Foucault, 2003

ilişkileri, bireyleri normlara uymaya ve toplumsal düzeni korumaya iter. Bu görüşe göre, suç ve suça eğilim, toplumsal yapının ve iktidar ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Foucault'nun düşünceleri, suçun sadece bireysel sapmaların sonucu olmadığını, aynı zamanda toplumsal düzenin ve iktidarın bir yansıması olduğunu vurgular.

Sosyal kontrol kuramı, suçun ve suça eğilimin anlaşılması için bireylerin toplumsal etkileşimleri, değerleri ve normları göz önünde bulundurur. Bu teori, suçla mücadelede sadece cezalandırmanın ötesinde, toplumsal faktörleri anlamayı ve bireyleri suça iten veya suçtan koruyan dinamikleri ele almada önemli bir rol oynar. Foucault'nun perspektifi ise, toplumsal kontrolün daha derin ve gizli mekanizmalarını vurgulayarak suçun ve suça eğilimin arkasındaki toplumsal iktidar dinamiklerini açıklar. Bu iki yaklaşım, suç ve toplumsal kontrolün anlaşılmasında geniş bir perspektif sunar. Ancak, diğer kuramlar gibi bu kurama da çeşitli eleştiriler yöneltilir. Bu eleştiriler aşağıda özetlenmiştir:

-Yapısal Faktörleri Göz Ardı Etme: Sosyal kontrol kuramı, bireylerin suç işleme veya suça eğilimini

yalnızca kişisel faktörlerle açıklama eğilimindedir. Ancak kuram, toplumsal, ekonomik ve yapısal faktörleri yeterince göz önünde bulundurmaz. Örneğin, yoksulluk, eğitim eksikliği gibi yapısal sorunlar da suçla ilişkilidir ve bu faktörler sosyal kontrolün etkilerini aşan bir rol oynar.

-Toplumsal Normların Esnekliği: Sosyal kontrol kuramı, toplumsal normların katı ve sabit olduğunu varsayar. Ancak toplumsal normlar zaman içinde değişebilir ve farklı kültürel, sosyal ve tarihsel bağlamlarda farklı şekillerde işleyebilir. Bu durum, kuramın genellemeler yapma yeteneğini sınırlandırabilir.

-Sapma ve Suçun Çeşitliliği: Kuram, bireylerin toplumsal normlara uymama eğilimini "sapma" ve "suç" olarak iki temel kategoriye ayırır. Ancak sapma ve suç kavramları arasındaki sınırlar belirsiz olabilir ve toplumsal olarak kabul edilebilir olan bir davranış bir başka toplumda suç olarak değerlendirilebilir.

-Toplumsal Eşitsizlik ve Güç Dinamikleri: Sosyal kontrol kuramı, toplumsal eşitsizlik ve güç dinamiklerini yeterince ele almaz. Toplumsal kontrol mekanizmalarının, bazı grupları daha fazla hedef

alabileceği veya baskılayabileceği gerçeği göz ardı edilebilir.

-Kültürel Çeşitlilik: Kuram, genellikle Batı toplumlarının perspektifinden geliştirilmiştir ve bu nedenle kültürel çeşitliliği yeterince kapsamayabilir. Farklı kültürlerde suç, normlar ve sosyal kontrol farklı şekillerde işleyebilir.

-Sistemik ve Yapısalcı Yaklaşım: Eleştirmenler, sosyal kontrol kuramının sıklıkla suçun sistemik ve yapısal nedenlerine yeterince odaklanmadığını iddia ederler. Kuramın daha bireyci bir perspektife sahip olması, suçun altında yatan daha büyük sistemik sorunları göz ardı edebilir.

2.1.11.Damgalama (Etiketleme) Kuramı

Etiketleme kuramı, toplumsal sapma ve suç olgularını anlamaya yönelik olarak sembolik etkileşimcilik çerçevesinde gelişen bir teoridir. Kuramın temelleri, 20. yüzyılın ortalarında, toplumsal sapmanın ve suçun nasıl oluştuğu üzerine soruların arttığı dönemde atılmıştır.

Kuramın temelinde, Emile Durkheim ve Georg Simmel gibi önemli sosyologların çalışmaları yer alır. Durkheim, artan toplumsal yoğunluğun ahlaki yoğunluğun azalmasına yol açtığı tezini ileri sürerek, toplumsal

normlardan sapma ve suç olgularının ortaya çıkışını açıklamaya çalışmıştır. Bu dönemdeki düşünürler, toplumsal kontrolün nasıl işlediğini ve toplumsal normların korunmasının neden önemli olduğunu anlamaya yönelik çalışmışlardır.

Kuramın modern anlamdaki temsilcisi olan Howard Becker, 1963 yılında "Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance" (Hariciler: Sapma Sosyolojisi Üzerine Çalışmalar) adlı eserini yayımlayarak, etiketleme kuramını daha geniş kitlelere tanıtmıştır. Becker, suç ve sapma davranışlarının sadece bireyin öznel eğilimleriyle açıklanamayacağını, toplumun etiketlemesinin ve tepkilerinin de bu davranışların şekillenmesinde önemli rol oynadığını öne sürmüştür. 1960'lı ve 1970'li yıllarda etiketleme kuramı, suç ve sapma alanında önemli bir perspektif olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Edwin Lemert'in "Birincil Sapma" ve "İkincil Sapma" kavramları, kuramın gelişiminde etkili olmuştur. Birincil sapma, bireyin ilk sapma eylemini ifade ederken, ikincil sapma toplumun etiketlemesi ve tepkileri sonucu bireyin davranışının nasıl değiştiğini açıklar. Kuramın diğer önemli isimleri arasında Frank Tannenbaum, Kai Erikson, Adwin M. Lamert ve Edwin M. Schur gibi

düşünürler yer alır (Bal, 2008; Becker, 2018). Bu düşünürler, toplumsal etiketlemenin bireyin kimliğini nasıl şekillendirdiğini ve sapma davranışının toplumsal kontrolle nasıl bir etkileşim içinde olduğunu daha derinlemesine incelemişlerdir.

Günümüzde etiketleme kuramı, sosyolojide ve suçla mücadele stratejilerinin geliştirilmesinde hala etkili bir rol oynamaktadır.

Etiketleme kuramı, sembolik etkileşimcilik çerçevesinde gelişmiş ve toplumsal normlardan sapma ve suç olgularını anlamaya yönelik bir teoridir. Bu kuramın temeli, anomi kavramı ve toplumsal kontrolün işleyişi üzerine atılan temel adımlara dayanır. Bu bağlamda, kuram toplumsal etkileşimleri, normların tanımlanmasını ve toplumsal tepkilerin suç ve sapma üzerindeki rolünü inceler.

Bu kurama göre, suç ve sapma davranışları sadece bireylerin öznel tercihlerinden ziyade toplumsal etkileşim sonucu ortaya çıkar. Toplumsal normlar, değerler ve etiketler, bireylerin davranışlarını şekillendirir. Emile Durkheim ve Georg Simmel gibi öncü düşünürler, toplumsal normlardan sapma ve suç olgularını ele

almışlardır. Durkheim, artan sosyal yoğunluğun ahlaki yoğunluğun azalmasına yol açtığı görüşünü savunmuş ve bu durumun sapma ve suçla ilişkilendirilmesine öncülük etmiştir.

Kuramın temel fikirlerinden biri, bireyin toplum tarafından etiketlenmesinin onun davranışları üzerinde etkili olduğudur. Howard Becker gibi önemli düşünürler, toplumsal etiketlenmenin bireyin kimliğini nasıl şekillendirdiğine odaklanmışlardır. Bu etiketler, bireyin kendini nasıl gördüğünü ve toplumsal rollerini nasıl benimsediğini belirler. Özellikle sapma ve suç davranışları, toplumun bireyi sapkın veya suçlu olarak etiketlemesi sonucu şekillenir.⁷³

Etiketleme kuramının önemli bir vurgusu, suç veya sapma davranışının kendiliğinden suçlu veya sapkın olmadığını, bunun toplumun etiketlemesi ve tepkileri sonucu belirlendiğini ifade etmektir. Edwin Lemert'in "birincil sapma" ve "ikincil sapma" kavramları, bu süreci açıklamak için kullanılır. Birincil sapma, bireyin ilk sapma eylemini ifade ederken, ikincil sapma, toplumun resmi etiketlemesi sonucu bireyin davranışının nasıl

⁷³Becker, 2018

dönüştüğünü açıklar. Özetle, etiketleme kuramı, toplumsal normlardan sapma ve suçun nasıl oluştuğunu anlamaya yönelik bir yaklaşımdır. Kuram, toplumsal etkileşimler, toplumsal tepkiler, etiketler ve bireyin kimlik şekillenmesi arasındaki ilişkileri inceler. Bu yaklaşım, suç ve sapma olgularının yalnızca bireysel eğilimlerle değil, toplumsal etkileşimlerin ve etiketlemelerin bir sonucu olarak şekillendiğini vurgular ve İlk olarak anomi kavramından yola çıkarak geliştirilmiştir Emile Durkheim ve Georg Simmel gibi önemli düşünürlerden itibaren toplumsal normlardan sapma, toplum içinde önemli bir sorun olarak ele alınmıştır. Sosyal kontrolün nasıl işlediği ve normların nasıl korunduğu bu dönemde incelenmiştir.

Durkheim, toplumsal yoğunluğun artmasıyla ahlaki yoğunluğun azaldığı tezini ileri sürmüştür, bu durumun toplumsal sapma ile ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda, belirli bir grup veya kurumun belirlediği normların dışına çıkan davranışlar "birincil karakterizasyon" olarak ifade edilmiştir.

Etiketleme kuramına göre, suç ve sapma davranışları toplumsal etkileşim sonucu ortaya çıkar. Kişisel anlamda birey, toplumsal çevresi tarafından etiketlenir ve bu etiketlenme onun kimliğini şekillendirir. Bu etiketler,

bireylerin suça veya sapmaya yönelmelerini teşvik edebilir. Bu kapsamda, Howard Becker gibi önemli isimler kuramın gelişiminde etkili olmuştur. Becker, "harici" terimini kullanarak, toplumun bir davranışı sapkın olarak etiketlemesi sonucu o davranışa yönlendirilen bireyi ifade etmiştir. Ancak, bu etiketlemenin bireyin perspektifine göre değişebileceğini ve farklı grupların farklı etiketler kullanabileceğini vurgulamıştır.

Aynı zamanda etiketleme kuramı, Edwin Lemert tarafından geliştirilen "birincil sapma" ve "ikincil sapma" kavramlarına da odaklanır. Birincil sapma, bireyin ilk sapma eylemini ifade eder ve geçici veya keşfedici olabilir. İkincil sapma ise, bireyin toplumun etiketlemesi sonucu sapkın olarak tanınması ve bu etiketin bireyin kimliğini şekillendirmesi durumunu belirtir. Resmi etiketlenme, bireyin toplumsal kontrol kurumları tarafından etiketlenmesiyle ortaya çıkar ve bu etiketlenme bireyin sapma davranışını artırabilir.⁷⁴

Kısaca açıklamak gerekirse; Etiketleme kuramı, toplumsal sapma ve suç olgularını anlamak amacıyla geliştirilen bir teoridir. Bu kuram, bireylerin davranışlarını

⁷⁴Hagan, 2011: 178; Bernburg vd., 2008

nasıl değerlendirdiğimizi, toplumsal normların nasıl olduğunu ve toplumsal etiketlemenin davranışları nasıl etkilediğini anlamaya çalışır. Temelde, suç ve sapma davranışlarının sadece bireysel eğilimlerle açıklanamayacağını, aynı zamanda toplumun etiketlemesi ve toplumsal tepkilerin de bu davranışları şekillendirdiğini ne sürer.

Sapma, toplumsal normlardan sapma olarak tanımlanır. Yani, toplumun genel olarak kabul ettiği davranış kalıplarından saptak anlamına gelir. Sapma, giyim tarzı, yaşam tarzı, değerler veya toplumun kabul ettiği davranışlara aykırı bir hareket olarak grlebilir. Ancak sapma davranışları, suç davranışlarına dönüşmeyebilir. Örneğin, alternatif yaşam tarzları veya sanatsal ifadeler de sapma kapsamında olabilir.

Suç ise, toplumun yasalarına ve kurallarına aykırı davranışlar olarak tanımlanır. Suç, yasalar tarafından tanımlanmış ceza gerektiren bir eylemdir. Suç işleyen bireyler, yasa tarafından cezalandırılabilir ve suçlar genellikle devlet otoritesi tarafından denetlenir.

Sapma ve suç kavramlarıyla ilgili birçok önemli düşünür ve sosyal bilimci farklı görüşler ne sürmüştür. Konu ile

ilgili yapılan literatür taramasının sonucunda bazı düşünürlerin ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

Sapma:

Emile Durkheim: Sapmanın toplumsal normların ihlali olduğunu ve toplumun sapma durumlarıyla nasıl başa çıktığını inceledi. ("Toplumsal İş bölümü ve Toplumsal Dayanışma" gibi eserlerinde sapma konusunu ele aldı.)

Howard Becker: Etiketleme kuramının öncüsü olan Becker, bireylerin suçlu veya sapkın olarak etiketlenmesinin davranışlarını nasıl etkilediğini vurguladı. ("Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance" adlı eserinde etiketleme kuramını geliştirdi.)

Edwin Lemert: İkincil sapma kavramını geliştiren Lemert, toplumun etiketlemesi sonucu bireyin davranışının nasıl dönüştüğünü açıkladı. ("Social Pathology" ve "Human Deviance, Social Problems, and Social Control" gibi eserlerinde bu konuyu ele aldı.)

Suç:

Cesare Lombroso: "Doğuştan Suçlular" teorisini ortaya koyarak, suçun biyolojik temellere dayandığını savundu. ("Criminology" gibi eserlerinde bu konuyu ele aldı.)

Emile Durkheim: Suçun toplumsal bir olgu olduğunu ve toplumsal düzenin korunması açısından gerekliliğini vurguladı. ("Le Suicide" ve "The Division of Labour in Society" gibi eserlerinde suç kavramını işledi.)

Robert K. Merton: Anomi kavramını kullanarak suçun toplumsal hedefler ve araçlar arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını açıkladı. ("Social Structure and Anomie" adlı makalesinde bu konuya değindi.)

Travis Hirschi: "Bağlama Teori" olarak bilinen yaklaşımıyla, toplumsal bağların suça eğilimi nasıl etkilediğini açıkladı. ("Causes of Delinquency" gibi eserlerinde bu teoriyi geliştirdi.)

Bu düşünürlerin fikirleri, sapma ve suç kavramlarının farklı yönlerini ve bu olguların nasıl anlaşılması gerektiğine dair çeşitli bakış açılarını yansıtmaktadır. Her biri, toplumun düzenini korumak, suçun nedenlerini anlamak ve bu olguları etkili bir şekilde ele almak amacıyla katkıda bulunmuşlardır.

Etiketleme kuramına göre, suç ve sapma davranışlarının nasıl anlaşılacağı, toplumun etiketlemesi ve toplumsal tepkilerle ilişkilidir. Bu kurama göre, toplumun bireyleri sapkın veya suçlu olarak etiketlemesi, bu bireylerin

kimliklerini ve davranışlarını şekillendirebilir. Örneğin, bir bireyin suç işlediğine dair bir etiket alması, toplumun ona farklı bir gözle bakmasına neden olabilir. Bu etiketleme, bireyin kendini nasıl gördüğünü, hangi gruplara ait hissettiğini ve nasıl davrandığını etkileyebilir.

Etiketleme kuramı, sapma ve suç konularını ele almasının yanı sıra eleştiri ve tartışmaları da beraberinde getirmiştir. İşte bu kurama yöneltilen bazı eleştiriler:

-Yapısal Faktörleri Göz Ardı Etme: Etiketleme kuramı, bireyin etiketlenmesi ve toplumsal tepkilerin suç ve sapma davranışlarını şekillendirdiğini vurgular. Ancak bu teori, toplumun yapısını ve yapısal faktörleri göz ardı edebilir. Yani, ekonomik, sosyal ve kültürel koşullar gibi yapısal faktörlerin suç ve sapma olgularına etkisi göz ardı edilebilir.

-Genelleme Zorluğu: Etiketleme kuramı, her davranışın toplumsal etiketleme sonucu şekillendiğini savunsa da, her davranışın aynı derecede etiketlenmeye maruz kalmayabileceği veya aynı şekilde tepki görmeyebileceği eleştirilerine maruz kalmıştır.

-Suçun Anlaşılması: Etiketleme kuramı, suçun sadece toplumsal tepkiler ve etiketlemeler sonucu ortaya

çıktığını öne sürerken, suçun karmaşıklığını ve kökenini tam olarak açıklayamayabilir. Ekonomik, psikolojik ve bilişsel faktörler gibi diğer etkenlerin suçun oluşumuna etkisi göz ardı edilmiş gibi görünebilir.

-Toplumsal Kontrolün Önemi: Etiketleme kuramı, toplumsal kontrol mekanizmalarının davranışları nasıl şekillendirdiğini anlamaya odaklanırken, toplumsal kontrolün işleyişi ve etkileri konusundaki analizleri derinlemesine incelememekte veya açıklamamaktadır.

-Öznellik Sorunu: Kuramın bazı eleştirmenleri, etiketlemenin öznel bir süreç olduğunu ve her bireyin aynı davranışı aynı şekilde etiketlemediğini öne sürer. Bu da kuramın genellemeler yapma ve kesin sonuçlara varma konusundaki zorluklarına işaret eder.

-Toplumsal Normların Değişkenliği: Toplumsal normlar ve etiketlemeler zamanla değişebilir. Bu nedenle, etiketleme kuramının suç ve sapma olgularının toplumdan topluma veya dönemden döneme nasıl farklılık gösterebileceğini yeterince ele alıp almadığı sorgulanabilir.

Etiketleme kuramı, yukarıdaki eleştirilere rağmen suç ve sapma olgularının sosyal ve toplumsal dinamiklerini

anlamaya yönelik değerli bir çeręeve sunar. Ancak, bu eleştiriler de dikkate alınarak geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir.

2.1.12 Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi

Rasyonel Rutin Eylemler Teorisi, Lawrence E. Cohen ve Marcus Felson tarafından 1979 yılında geliştirilmiştir. İki sosyolog, "Social Problems" dergisinde yayımladıkları "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach" adlı makalede teorilerini detaylandırmışlardır.

Bu teori, o dönemde hızla artan suç oranlarını açıklamaya yönelik bir çaba olarak doğmuştur. Cohen ve Felson, suçların toplumun yapısal veya sosyal özelliklerinden kaynaklanan sonuçlar olmadığını, aksine suçların basitçe suçlular, mağdurlar ve fırsatlar arasındaki etkileşimden kaynaklandığını öne sürmüşlerdir.

Teorinin temeli, suçların rastgele değil, belirli koşullar altında meydana geldiğini savunur. İnsanların günlük yaşam içindeki rutin aktiviteleri ve yerleri, suçlular için fırsatlar yaratabilir. Örneğin, ev sahiplerinin çalışırken evleri boş kalır ve bu, hırsızlar için bir fırsat doğurabilir.

Bu fırsatlar, suçların gerçekleşmesi için gerekli olan üç bileşenin bir araya gelmesi durumunda meydana gelir: suçlu, mağdur ve fırsat.

Rasyonel Rutin Eylemler Teorisi'nin yayınlanmasının ardından, sosyologlar ve kriminologlar bu teoriyi suçların nedenlerini anlamak ve önlemek için bir araç olarak kullanmışlardır. Bu teori, suçların sadece toplumsal yapıdan kaynaklanan sonuçlar olmadığını, aynı zamanda günlük yaşamın nasıl suçları etkilediğini anlamada önemli bir faktör olarak kabul edilmiştir. Konuyla ilgili literatür taraması ve düşüncelere aşağıda yer verilmiştir:

Lawrence E. Cohen ve Marcus Felson: Cohen ve Felson, 1979 yılında "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach" adlı makalede teorilerini açıklamışlardır. Bu makale, Rutin Eylemler Teorisi'nin temelini oluşturmuştur. Teorinin kurucuları olan Cohen ve Felson, "*Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach*" adlı makalede teorilerini açıklamışlardır. Bu makalede, suçların suçlu, mağdur ve fırsatların etkileşimi sonucunda meydana geldiğini öne sürmüşlerdir (Felson ve Cohen, 1979).

Ronald V. Clarke: Clarke, Rutin Eylemler Teorisi'ni geliştirerek "Çevresel Suç Teorisi"ni ortaya koymuştur. Bu yaklaşımın temellerini 1983 yılında "Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention" adlı kitabında Clarke, Rutin Eylemler Teorisi'ni daha da geliştirerek "Çevresel Suç Teorisi"ni ortaya koymuştur. Clarke'a göre suçları engellemek için suç fırsatlarını azaltmak önemlidir. Bu yaklaşım, suçların engellenmesine odaklanan "suç engelleme" stratejilerini ileri sürer (Clarke, 1983).

J. Michael Caplan: Caplan, Rutin Eylemler Teorisi'ni "*crime pattern theory*" olarak genişletmiş ve suç desenlerini araştırmıştır. Bu çalışmalarını 1990'lı yıllardan itibaren çeşitli makaleler ve kitaplarda yayımlamıştır. Caplan, teoriyi "*crime pattern theory*" olarak genişletmiş ve suçun belirli desenlerle nasıl oluştuğunu incelenmiştir. Buna göre suçlar, suç fırsatlarının belirli zaman ve mekanlarda bir araya geldiği desenlerle oluşur (Caplan,1990).

Marcus Felson ve Rachel L. Boba: Marcus Felson, teoriyi geliştirerek çevresel faktörleri ve suçun çeşitli yönlerini daha ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Rachel L. Boba ile birlikte "Crime and Everyday Life" adlı kitaplarını

2006 yılında yayımlamışlardır. Marcus Felson, Rutin Eylemler Teorisi'nin geliştirilmesine devam etmiş ve suçun çevresel faktörlerle nasıl etkilendiğini araştırmıştır. Rachel L. Boba ile birlikte "Crime and Everyday Life" adlı kitabı yazarak teoriyi daha da detaylandırmışlardır.⁷⁵

Rutin Aktiviteler Teorisi, suçun nedenlerini ve suç fırsatlarını inceler. Bu teori, suçun sadece bireylerin içsel özellikleri veya toplumsal nedenlerle açıklanamayacağını ve suçun aynı zamanda suç fırsatlarının varlığına bağlı olduğunu ileri sürer. Bu teorinin temel noktalarını şu şekilde özetleyebiliriz:

Hedefe Yönelik Dört Özellik: Teoriye göre, suç işleme olasılığı, bir hedefin dört ana özelliği tarafından etkilenebilir:

Hedefin olası suçlular tarafından değerli görülmesi: Suç işleyenler, hedefi değerli ve kazançlı görüyorsa suça eğilimli olabilirler. Değerli görülme maddi veya sembolik olabilir.

Hedefin görünür olması: Hedef, olası suçlular için görünürse, suç fırsatı daha çekici hale gelir.

⁷⁵Rachel-Boba, 2006

Hedefin hareket kabiliyeti: Hedefin hareket edebilir olması, suç işleyenler için cazip bir özellik olabilir. Kolay taşınabilir eşyaların çalınması gibi durumlar buna örnek olarak verilebilir.

Hedefin ulaşılabilir ve erişilebilir olması: Hedefe kolaylıkla ulaşılabiliyorsa ve hedefin korumasız olduğu durumlar, suç fırsatlarını artırabilir.

Rutin Aktivitelerin Rolü: Teoriye göre suç, insanların günlük rutin faaliyetleri sırasında ortaya çıkar. Suç fırsatları, insanların günlük yaşamları içerisinde aniden karşılarında çıkabilir. Bu nedenle, suç işleyenlerin uzun vadeli fayda ve zarar analizi yapmak yerine anlık fırsatları değerlendirdiği savunulur.

Fırsat Teşviki: Rutin Aktiviteler Teorisi, suç fırsatlarının insanları suça teşvik ettiğini öne sürer. Suç, uygun fırsatların varlığıyla ortaya çıkar. Bu nedenle, suçun önlenmesi için suç fırsatlarının azaltılması gerektiği vurgulanır.

Önleyici Tedbirler: Teori, suçun azaltılması için suç fırsatlarını azaltıcı önlemlerin alınmasının önemli olduğunu belirtir. Örneğin, değerli eşyaların göz önünde

bulundurulmadan bırakılmaması, evlerin güvenliğinin artırılması gibi tedbirler suç fırsatlarını azaltabilir.

Rasyonel Tercih Teorisi'nden Farkı: Rutin Aktiviteler Teorisi, suçun rasyonel bir tercih sonucu olmadığını, daha çok anlık fırsatlar ve çevresel faktörlerin suç işlemeyi etkilediğini savunur. Bu açıdan, Rasyonel Tercih Teorisi'nden farklı bir yaklaşımı benimser.

Özetle, Rutin Aktiviteler Kuramı suçun nedenlerini suç fırsatları üzerinden açıklar ve suçun önlenmesi için suç fırsatlarının azaltılmasının gerekliliğine vurgu yapar.

Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi, suçların nedenlerini anlamak ve açıklamak amacıyla geliştirilmiş bir sosyolojik teoridir. Bu teori, suçların toplumun yapısal veya sosyal özelliklerinden kaynaklanan sonuçlar olmadığını, aksine suçların basitçe suçlular, mağdurlar ve fırsatlar arasındaki etkileşimden kaynaklandığını savunur.⁷⁶

Böylece bu kuram, temelde üç ana bileşeni ele alır: Suçlu, Mağdur ve Fırsat. Suçlu: Suç işlemeye potansiyel olarak eğilimli bireyler veya suç grupları. Bu kişiler, suç

⁷⁶Cohen ve Felson, 1979; Pratt, Holtreter ve Reisig, 2012

işlemek için gerekli niyet ve kapasiteye sahip olanlardır. Mağdur: Suçun hedeflendiği veya mağduriyet yaşandığı kişi veya mülk. Mağdurlar, suçluların dikkatini çekebilecek şekilde korunmasız veya erişilebilir olabilirler. Fırsat: Suç işlemek için uygun koşullar ve zayıf güvenlik önlemleri. Suçlu ve mağdurun bir araya gelebildiği fırsatlar, suçun gerçekleşmesi için gerekli olan koşulları sunar.

Bu üç bileşen, suçların rastgele değil, belirli koşullar altında gerçekleştiğini öne sürer. İnsanların günlük rutin aktiviteleri ve yerleri, suçlular için fırsatlar yaratabilir veya engelleyebilir. Örneğin, işte olan bir ev sahibi, evi boş bırakır ve bu da hırsızlar için bir fırsat oluşturur.

Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi aynı zamanda suçları anlamak ve engellemek için stratejileri de ele alır. Suç oranlarını düşürmek için, fırsatları azaltıcı önlemler almak önemlidir. Güvenlik önlemlerini artırmak, aydınlatmayı iyileştirmek veya güvenlik kameraları gibi önlemler, suç fırsatlarını kısıtlayarak suç oranlarını azaltmada etkili olabilir.

Ancak, teorinin sadece suçluların fırsatlarla etkileşimini odaklaması, suçların karmaşık nedenlerini tamamen

açıklamada yetersiz kalabileceğini gösterir. Suçların sadece suçlu-mağdur-fırsat üçlemesiyle anlaşılması, bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Birincil eleştirilerden biri, teorinin sosyal ve ekonomik faktörleri yeterince hesaba katmamasıdır. Suçluların sadece fırsatları aradığı ve suç işlediği yaklaşım, toplumsal eşitsizlikler, yoksulluk ve işsizlik gibi yapısal nedenleri göz ardı edebilir. Örneğin, suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde sosyoekonomik zorlukların ve dezavantajlı durumların suçları nasıl etkilediği konusundaki açıklama eksikliği eleştirilmiştir. Aynı şekilde, teori suçların temelindeki psikolojik ve sosyal dinamikleri de yeterince ele almamaktadır. Bireylerin suça iten içsel motivasyonlar, çocukluk deneyimleri, ahlaki değerler gibi faktörler teorinin kapsamı dışında kalabilir. Suçun sosyal ve psikolojik nedenlerini anlamadan, sadece fırsatların analizi eksik bir perspektif sunabilir.

Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi ayrıca cinsiyet, yaş, etnik köken gibi faktörleri de yeterince ele almamaktadır. Bu faktörlerin suç oranları üzerindeki etkileri göz ardı edildiğinde, teorinin genellemeleri kısıtlanmış olabilir. Örneğin, suçluluk ve mağdurluk deneyimleri farklı toplumsal gruplar arasında değişebilir. Buna ek olarak,

teori suçların sosyal etkileşimlerini ve suçlu-mağdur ilişkilerini derinlemesine ele almaz. Suçun arkasındaki ilişki dinamikleri ve toplumsal bağları incelemeksizin, suçun sadece rastlantısal bir sonuç olarak görülmesi eleştirilmiştir.

Sonuç olarak, Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi suçları basitçe suçlu-mağdur-fırsat üçlemesiyle açıklama çabası olarak kabul edilse de, suçun daha geniş ve karmaşık nedenlerini anlamak için tek başına yetersiz kalabilir.

2.1.13. Feminist Kuram

Feminist kuramlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini anlamaya, sorgulamaya ve değiştirmeye odaklanan önemli sosyal teorilerdir. Bu kuramların temeli, cinsiyet rolleri, cinsiyet eşitsizliği, cinsiyet normları ve güç dinamikleri gibi kavramlar üzerine inşa edilmiştir.

Tarihçe: Feminist kuramların temelleri 19. yüzyılın sonlarına ve 20. yüzyılın başlarına kadar uzanır. İlk dalgayı temsil eden kadın hakları savunucuları, özellikle kadınların oy hakkı gibi temel haklara erişimini savunmuşlardır. Bu dönemdeki öncüler arasında Mary Wollstonecraft ve Elizabeth Cady Stanton gibi isimler yer alır. İkinci dalga feminizm, 1960'lar ve 1970'lerde

yükselen bir harekettir. Bu dönemde, cinsiyet eşitsizliği sorunlarının yanı sıra kadınların cinsellik, aile ve iş yaşamındaki rolleri de ön plana çıkmıştır. Simone de Beauvoir'un "İkinci Cins" adlı kitabı, cinsiyet rollerini ve kadınların toplumsal konumunu eleştiren önemli bir çalışma olarak kabul edilir.

Feminist kuramlar, cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyet normlarını sorgulayarak toplumsal değişimi amaçlar. Bu kuramların temel kavramları şunlardır:

Toplumsal Cinsiyet: Cinsiyet, biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımı ifade eder. Toplumsal cinsiyet, toplumun cinsiyet normlarına ve rollerine dayalı olarak belirlediği kimliği ve davranışları içerir.

Cinsiyet Eşitsizliği: Toplumsal cinsiyet normlarının, erkekler ile kadınlar arasında farklı haklar, fırsatlar ve güç ilişkileri yaratması sonucu ortaya çıkan eşitsizliği ifade eder.

Patriyarka: Erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü bir toplumsal düzen olarak tanımlanır. Feminist kuramlar, patriyarkal yapıları sorgular ve cinsiyet eşitsizliğini eleştirir.

Cinsiyet ve Suç: Feminist kuramlar, suçun cinsiyet ile nasıl etkileşime girdiğini ele alır. Cinsiyet rolleri ve toplumsal normlar, suç işleme biçimlerini etkiler.

Cinsiyet Eşitsizliği ve Adalet: Feminist teoriler, adalet sistemlerinin kadınlar ve erkekler üzerinde farklı etkileri olduğunu inceler. Cinsiyet temelli ayrımcılığın ve normların adalet sistemine yansımalarını eleştirir.

Feminist kuramlar, suç olgusunun cinsiyet perspektifiyle incelenmesini amaçlar. Bu kuramların temelleri, 20. yüzyılın ortalarına doğru şekillenmeye başlamıştır. Geleneksel suç teorileri, genellikle erkek deneyimine odaklanırken, feminist kuramlar cinsiyet eşitsizliğini ve cinsiyet rollerinin suçla ilişkisini vurgulayarak yeni bir bakış açısı sunarlar.

Literatür araştırmaları sonunda konudaki bazı öncü isimler ve görüşleri aşağıda sunulmuştur:

*Carol Smart (1948): "Women, Crime and Criminology" adlı kitabında, kadınların suça katılma nedenlerini inceler ve cinsiyetin suç profillerine etkisini ele alır. Aynı zamanda kadın suçluların toplumsal algısını inceleyerek cinsiyet normlarının nasıl etkilediğini araştırır.

*Meda Chesney-Lind (1948): "The Female Offender: Girls, Women and Crime" adlı çalışmasında, kadınların suç işleme nedenlerini ve suç profillerini araştırır. Ayrıca ceza sisteminin kadınlar üzerindeki etkisini analiz eder.

*Kathleen Daly (1951): "Gender, Crime, and Punishment" adlı çalışmasında, kadınların suç mağdurluğunu ve suç işleme motivasyonlarını ele alır. Adalet sisteminin cinsiyet ayrımcılığını vurgular.

Feminist kuramlar, suç ve cinsiyet arasındaki ilişkinin özgün bir bakış açısıyla incelenmesini sağlar. Bu kuramlar, geleneksel suç teorilerinin çoğunun erkek deneyimine dayandığını ve kadınların deneyimlerini göz ardı ettiğini vurgular. Temelde, feminist yaklaşımlar cinsiyet perspektifini suçun her yönünde değerlendirir: suç işleme nedenleri, suç mağdurluğu ve adalet sistemine etkileri vb.

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve normlar, kadınların ve erkeklerin suça katılma biçimlerini büyük ölçüde şekillendirir. Feminist kuramlar, bu rollerin suç üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz eder. Kadınlar genellikle ekonomik bağımsızlık eksikliği nedeniyle

finansal suçlara yönelebilirken, erkekler fiziksel güçlerini kullanarak şiddet içeren suçlar işleme eğiliminde olabilir.

Kadınlar, cinsel saldırı, aile içi şiddet, taciz gibi suçların mağduru olma riskiyle daha fazla karşı karşıya kalabilirler. Feminist yaklaşımlar, toplumsal eşitsizlik ve güç dengesizliklerinin bu tür suçların oluşumunda ve yayılmasında nasıl bir rol oynadığını inceler. Bu bağlamda, kadınların suç mağdurluğu deneyimleri, adalet sistemlerinin cinsiyet duyarlılığını sorgulamayı teşvik eder.

Adalet sistemleri, kadın ve erkekleri farklı şekillerde etkileyebilir. Kadınlar, aile içi sorumluluklar veya toplumsal beklentiler nedeniyle daha hafif cezalar alabilirler. Ayrıca, adalet sistemleri cinsiyet normlarından etkilenerek kadın suçluları daha hafif gösterebilir ve medyada farklı şekillerde temsil edebilir. Feminist kuramlar, adalet sistemlerinin bu tür cinsiyet eşitsizliklerini nasıl yansıttığını eleştirel bir gözle inceler.

Feminist kuramlar arasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Radikal feminizm, suçun temel nedenlerinden birinin cinsiyet eşitsizliği olduğunu savunarak toplumsal değişim hedefler. Liberal feminizm

ise suç ve adalet sistemlerinin cinsiyet duyarlılığına göre yeniden şekillendirilmesine odaklanır. Aynı şekilde, postkolonyal feminizm kültürel ve ırksal farklılıkları da dikkate alarak suç ve cinsiyet meselelerini ele alır.

Sonuç olarak, suç ve feminist kuram arasındaki ilişki, cinsiyetin suçun çeşitli yönleriyle nasıl etkileşime girdiğini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Feminist kuramlar, cinsiyet eşitsizliğini ve toplumsal normların suç olgusuyla nasıl ilişkilendiğini ele alarak daha adil bir toplum için katkıda bulunmayı amaçlar. Bu kuramların çeşitli yaklaşımları, suç ve cinsiyet konularına daha geniş ve kapsamlı bir perspektif sunar. (Çaha, 1996; Slattey, 2011; Taşkın ve Yılmaz, 2020). Feminist kuramların birbirinden farklı perspektifleri, suç ve cinsiyet meselelerini çok yönlü ve detaylı bir şekilde ele almayı amaçlar. Bu yaklaşımlar, suç ve cinsiyet arasındaki dinamikleri daha iyi anlamamıza ve toplumsal değişimi teşvik etmemize yardımcı olabilirler.

2.2. Bireysel Suç Teorileri

Suçun anlamını ve nedenlerini açıklamak amacıyla geliştirilen bireysel suç teorileri, tarihsel olarak önemli bir rol oynamıştır. İlk teoriler suçun kökenini tek bir nedene bağlamaya çalışmış, bu nedir? Akıl hastalıkları, yoksulluk

ve fiziksel özellikler gibi faktörlerin suçta neden olabileceğini öne sürmüştür. Ancak, daha sonraki araştırmalar suçun çok katmanlı bir olgu olduğunu göstermiştir (İçli, 2007). Bireysel suç teorileri genellikle dört ana başlık altında incelenir. Bu başlıklar Klasik Okul Teorileri, Neo Klasik Okul Teorisi, Pozitivist Ekol ve Coğrafi Ekol olarak sıralanabilir.

Klasik Okul Teorileri, suçun bireysel tercihlerin bir sonucu olduğunu savunur. Suç işleyen bireyler, potansiyel kazançlar ile ceza riskini dengeleyerek karar verirler. Neo Klasik Okul Teorisi ise klasik teorileri temel alırken, suçun işlenmesinde bireysel psikolojik, sosyal ve ekonomik faktörlerin de etkili olduğunu kabul eder.

Pozitivist Ekol, suçun biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerden kaynaklandığını öne sürer. Biyolojik yatkınlık, zekâ düzeyi, kişilik yapısı gibi faktörler suç eğilimini etkileyebilir. Coğrafi Ekol ise suçun coğrafi faktörlerle ilişkilendirildiği bir yaklaşımdır. Belirli bölgelerde suç oranlarının yoğunlaştığını ve sosyal-ekonomik faktörlerin suç düzeyini etkilediğini vurgular.

Tüm bu teoriler, suçun nedenlerini ve karmaşıklığını anlamaya yönelik farklı perspektifler sunar. Günümüzde

ise suçun anlaşılması ve ceza sisteminin etkinliği için daha bütüncül ve çok boyutlu yaklaşımlar gerekmektedir. Bu teorilerin bir araya gelmesi, suçun tüm yönlerini daha iyi kavramamıza yardımcı olabilir.

2.2.1. Klasik Okul

Suçun bireysel tercihlerin bir sonucu olduğunu savunan ve suçun önlenmesi için caydırıcı cezaların gerekliliğini vurgulayan bir suç teorisi yaklaşımı olarak; Klasik Okul Teorisi, suçun nedenlerini ve suçlu davranışları açıklamak amacıyla ortaya çıkmış ve 18. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın başlarına kadar özellikle Aydınlanma döneminde etkili olmuştur. Temelde, suçun işlenmesinde bireylerin özgür iradesi, mantıklı tercihleri ve rasyonel düşünceleri temel alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Klasik Okul Teorisi, suçlu davranışların bireysel seçimlerin sonucu olduğunu savunur. Suçlu bireyler, suç işlemeye karar verdiklerinde bu kararı kazanç ve ceza dengesi üzerinden değerlendirirler. Yani, suçlu bireyler kendileri için en fazla faydayı sağlayan ve en az cezayı getiren seçeneği tercih etmeye çalışırlar.

Bu teori, suçun önlenmesi için caydırıcı cezaların uygulanması gerektiğini vurgular. Suçun cezalandırılmasının kesin ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, bireylerin suç işleme düşüncesini engelleyeceğine inanılır. Bu yaklaşım, ceza hukukunun ve adalet sisteminin etkinliği üzerinde durur.

Klasik Okul Teorisi'nin önde gelen temsilcilerinden biri, İtalyan düşünür Cesare Beccaria'dır. Beccaria, suç ve ceza konularındaki düşüncelerini "Suçlar ve Cezalar Üzerine" adlı eserinde detaylı bir şekilde açıklamıştır. Bu eser, suçun nedenleri ve ceza sisteminin işleyişi konusunda önemli bir referans kaynağı olmuştur.⁷⁷

15. ve 16. yüzyıllar boyunca Avrupa'da gerçekleşen edebiyat, bilim ve sanat alanındaki dönüşümler, İtalya'da başlayan Rönesans hareketi ve Almanya'da dini düşünce sisteminin değişimi, dünya genelindeki tüm sosyal olayları gözden geçirme gereksinimini ortaya çıkardı. Bu büyük dönüşüm, Avrupalıların düşünce dünyasını da kökten değiştirdi. Bu süreç, adalet sistemi ve ceza sistemini de yoğun bir şekilde tartışma konusu haline getirdi.

⁷⁷ İçli 2007; Dolu 2012

Cesare Beccaria (1738-1794), "Suçlar ve Cezalar Üzerine" adlı eseriyle suç ve ceza konularındaki önemli düşüncelerini ortaya koymuştur. Beccaria, suçun nedenlerini araştırarak suçun işlenmesinin mantıklı tercihlerin bir sonucu olduğunu savunmuştur. Ona göre, cezalar caydırıcı ve orantılı olmalıdır. Cezaların halkın genel çıkarına uygun şekilde verilmesi gerektiğini, cezanın halkın rızasıyla belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, işlenen suçla orantılı olmayan aşırı cezaların suçun önlenmesinde etkili olmadığını belirtmiştir.

Jeremy Bentham (1748-1832), utilitarizm adlı felsefi yaklaşımı benimsemiştir. Ona göre, suçun önlenmesi ve toplumun refahı için cezaların en fazla faydayı sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bentham, suçlunun caydırılması ve toplumun korunması amacıyla ceza sisteminin akılcı bir şekilde planlanması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca, halkın güvenini kazanacak şekilde şeffaf bir ceza sistemi oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır.

Klasik Okulun öncüleri olan Beccaria ve Bentham, suç ve ceza konularına akılcı ve insancıl açıklamalar getirerek, suçun nedenlerini anlamaya ve ceza sistemini

iyileştirmeye yönelik önemli adımlar atmışlardır. Bu düşünürlerin görüşleri, suçun nedenleri ve suçlu davranışların arkasındaki mantık konularını derinlemesine inceleyerek modern kriminoloji ve ceza hukukunun temellerini oluşturmuştur.

Klasik Okul' un öncüleri, suç ve ceza konularında toplumsal düzeni koruma, caydırıcılığı sağlama ve cezaların mantıklı ve adil bir şekilde verilmesi gerektiği fikirlerini öne çıkararak, suç teorilerindeki dönüşümün öncülerini oluşturmuşlardır.

Thomas Hobbes'un eserleri, özellikle kriminolojinin kurucusu olarak kabul edilen Cesare Beccaria'yı derinden etkiledi. Hobbes'un "Leviathan" adlı eseri, Beccaria'nın düşüncesini şekillendirdi. Özellikle Hobbes'un bu eserde dile getirdiği görüşler, tüm insanların eşit olduğu ve hükümdarların gücünün kaynağının tanrısal bir otorite olduğu düşüncesinin yanıltıcı olduğunu savunması, Beccaria'nın düşüncelerine büyük bir etki yaptı.

Benzer şekilde, Hobbes'un toplumsal düzenin ve birlikteliğin sağlanması için mutlak bir otoritenin varlığının gerekli olduğu fikri, kriminoloji disiplininin temellerini

atmada önemli bir rol oynadı. Bu yaklaşım, suçun ve toplumsal düzenin korunması için merkezi otoritenin vazgeçilmez olduğunu vurguladı.

Klasik okul düşünürlerinden olan Beccaria ve Bentham, suç teorisine daha insancıl ve mantıklı açıklamalar getirdi. Suç ile ceza arasındaki ilişkinin daha dengeli olması gerektiğini vurgulayarak toplumun refahı ve düzeni için suçun azaltılması veya önlenmesi gerektiğini savundular. Bu düşünceler, modern hukuk sistemlerinin temellerini oluşturdu.15.ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da meydana gelen değişimler, düşünce akımları ve entelektüel devrimler, eski siyasal ve dini monarşilere karşı çıkmayı cesaretlendirdi. Rousseau, Montesquieu gibi aydınlar, bu dönemde adalet ve ceza konusunu derinlemesine incelediler. Bu monarşilerin adil olmayan ve insan onurunu ihlal eden ceza sistemlerini eleştirdiler. Adaletin sağlanması ve bireylerin haklarının korunması gerektiğine vurgu yaptılar.

Rousseau, Hobbes ve Locke gibi düşünürler, toplumsal sözleşme kavramını geliştirerek, toplumun eşitlik, haklar ve kurallar temelinde bir araya gelmesini önerdiler. Bu düşünürler, bireylerin doğal haklarını koruma ve toplumsal düzenin adaletini sağlama gerekliliğine vurgu

yaparak, devlet otoritesinin sınırlarını çizdiler. Bu düşünceler, toplumsal düzenin temelinde adalet ve insan hakları olması gerektiği fikrini pekiştirdi.

Bu düşünsel dönüşümler, adalet ve ceza sistemlerinin yeniden değerlendirilmesine yol açtı. Klasik okul düşünürleri, suç ve ceza ilişkisine mantıklı ve insancıl açıklamalar getirerek modern hukukun temellerini atmışlardır. Bu yaklaşımlar, suçun nedenleri ve ceza sisteminin amacı hakkındaki anlayışları derinlemesine şekillendirmiştir.

Aynı zamanda, suç ile ceza arasındaki uyumun sağlanması, daha insancıl ceza sistemlerinin oluşmasını destekledi. Bu düşünceler, günümüz modern hukuk sistemlerinin temelini oluşturan en önemli kavramlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, klasik okulun suç teorisinin temelleri, suçun nedenleri ve cezanın mantıklı bir şekilde düzenlenmesi konularında yol gösterici olmuştur.

2.2.2. Neo-Klasik Ekol

Neo-klasik Ekol, suçun daha derinlemesine anlaşılması amacıyla ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Bu ekol, suça karışan bireylerin sadece suçlarına odaklanmak yerine,

suçun arkasındaki nedenleri anlamaya çalışır. Bu nedenle, suç işleyen kişilerin psikolojik durumu, sosyo-ekonomik koşulları, çocukluk deneyimleri gibi etmenleri inceler. Neo-klasik düşünce, cezanın sadece suçun türüne değil, suçlunun kişisel özelliklerine ve durumuna göre belirlenmesi gerektiğini savunur. Yani, suçlunun öznel durumu, suçun türünden daha fazla önem taşır. Bu yaklaşım, cezanın daha adil ve etkili bir şekilde verilmesini amaçlar. 15.ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da gerçekleşen edebiyat, bilim ve sanat alanındaki devrimler, İtalya'da başlayan Rönesans hareketi ve Almanya'da dini düşünce sistemlerinin evrimi gibi tarihsel değişimler, sosyal olayların yeniden değerlendirilmesine ve düşünsel bir dönüşüme yol açtı.

Bu büyük dönüşüm dalgası, Avrupalıların fikir hayatını etkileyerek adalet ve ceza sistemleri gibi temel konuları da yeniden ele almalarına neden oldu. Bu süreçte, düşünürlerin eserleri, özellikle Thomas Hobbes gibi figürlerin çalışmaları, kriminolojinin öncülerinden Cesare Beccaria'yı derinden etkiledi. Hobbes'un "Leviathan" adlı eseri, bireylerin eşit olduğu ve hükümdarların yetkisinin tanrısal bir güç tarafından verildiği düşüncesine itiraz eden Beccaria üzerinde önemli bir etki bıraktı.

Hobbes'un toplumsal düzenin sağlanması için mutlak bir otoriteye gereksinim duyulduğu görüşü, suç ve ceza alanında düşünsel temellerin atılmasında etkili oldu. Bu perspektif, suçun önlenmesi ve toplumsal düzenin korunmasında merkezi otoritenin rolünü vurguladı. Bu dönemdeki diğer düşünürler de örneğin Rousseau ve Montesquieu, eski siyasal ve dini monarşilere yönelik eleştiriler getirdi. Bu monarşilerin adaleti sağlamayan ve insan onurunu ihlal eden ceza sistemlerine karşı çıktılar. Aynı zamanda, Rousseau, Hobbes ve Locke gibi düşünürler toplumsal sözleşme kavramını geliştirerek, toplumun eşitlik, haklar ve kurallar temelinde bir araya gelmesini önerdiler. Bu yaklaşıma göre, toplum üyeleri eşitlik, haklar ve kurallar temelinde bir araya gelirler ve hükümet, toplumun onayıyla oluşturulur. Toplumsal sözleşme kavramı, bireylerin haklarının ve toplumsal düzenin temellerini belirledi. Bu evrim, 15. ve 16. yüzyıllarda yaşanan değişimlerin adalet ve ceza sistemlerine olan etkisini gösterdi.

Klasik okulun öncüleri, suç ve ceza arasındaki ilişkiye mantıklı ve insancıl açıklamalar getirerek modern kriminoloji ve ceza hukukunun temellerini attılar. Ancak, bu dönemde geliştirilen düşünce akımları, suçun

nedenleri ve sonuçlarını göz ardı edebilir. Neo-klasik Ekol gibi yaklaşımlar, suç işleyen bireylerin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumlarına odaklanırken, ceza sistemlerinin bireysel özelliklere uygunluğunu vurgular. Neo-klasik ekol, suça karışan bireylerin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumunu önemser ve cezanın suçlunun kişisel özelliklerine göre belirlenmesi gerektiğini savunur.

Ancak bu yaklaşım, günümüzde bilimsel olarak kabul görmemiştir, çünkü suçun nedenleri kadar sonuçları ve toplumsal etkileri de göz önünde bulundurmanın önemine vurgu yapmaz. Özetle, 15. ve 16. yüzyıllardaki değişimler, düşünsel dönüşümler ve entelektüel devrimler, adalet ve ceza sistemlerinin yeniden değerlendirilmesine yol açtı. Klasik okulun öncüleri, suç ve ceza ilişkisine akılcı ve insancıl açıklamalar getirerek modern hukukun temellerini atmışlardır.

Ancak neo-klasik ekolün sadece suçun nedenleriyle ilgilenmesi, günümüz kriminolojisinin daha kapsamlı ve çok boyutlu yaklaşımlarına göre eksik kalmıştır. Bu nedenle, çağdaş kriminoloji daha geniş bir perspektife sahip olarak suçun hem nedenleri hem de sonuçları üzerinde yoğunlaşmıştır. Neo-klasik Ekol, suç işleyen

bireylerin psikolojik ve sosyo-ekonomik koşullarını merkeze alırken, cezanın suçun niteliğine değil, suç işleyen bireyin kişisel özelliklerine göre verilmesi gerektiği fikrini benimser. Ancak bu yaklaşım günümüzde bilimsel bir ekol olarak kabul edilmemektedir. Neo-klasik Ekol, yalnızca suçun nedenleriyle ilgilenirken, suçun nedenleri ile sonuçları arasındaki ilişkiyi daha az ele alır. Bu ekol, suçun ardındaki nedenleri anlamaya odaklanarak, suçlunun yaşam koşulları, psikolojik durumu gibi faktörleri incelemektedir (İçli, 2004).

Sonuç olarak, Neo-klasik Ekol suç teorisinin öne çıkardığı nokta, suça karışan bireylerin kişisel durumlarını ve nedenlerini anlamaya çalışmasıdır. Ancak bu yaklaşımın sadece suçun nedenleriyle ilgilenmesi, günümüzün daha kapsamlı ve çok boyutlu sosyolojik, psikolojik yaklaşımlarına göre eksik kalmasına neden olmuştur ve günümüzde bilimsel bir yaklaşım olarak geniş ölçüde kabul görmemektedir.

Bunun nedeni, bu yaklaşımın suçun nedenleriyle ilgilenirken suçun sonuçları ve toplumsal etkileri konusunu göz ardı etmesidir. Çağdaş kriminolojide, suçun nedenleri kadar sonuçları, toplumsal etkileri ve suçun önlenmesi de önemli bir rol oynamaktadır.

2.2.3. Pozitivist Ekol

Pozitivist yaklaşımın temel önerisi, suçun yalnızca bireyin iradesiyle açıklanamayacağıdır. Bu görüşe göre, suç davranışlarının arkasında yatan faktörler biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak oldukça karmaşıktır. Bireyin çevresel etkileri, ekonomik koşulları ve psikolojik durumu, suç davranışının ortaya çıkmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, pozitivist yaklaşım suçlu bireyi sadece bir fail olarak değil, daha geniş bir çerçevede anlamaya çalışmaktadır. Bu dönemde, Cesare Lombroso, Raffaele Garofalo ve Enrico Ferri gibi düşünürler öncülük yaparak suç olgusunu yeniden analiz etmişlerdir. Pozitivist yaklaşım, klasik ve neo-klasik teorilerin aksine suç davranışının altında bireyin dışsal etkenlerin yattığını ve bu etkenlerin bilimsel yöntemlerle analiz edilerek anlaşılabilirliğini öne sürer. Pozitivist görüşe göre, insan davranışları sosyal, psikolojik ve biyolojik faktörler tarafından şekillenir. Birey, çeşitli etkiler altında kalarak suç davranışı sergiler ve bu nedenle suçun kökeni doğrudan bireyde değil, onu etkileyen faktörlerde bulunur (İçli, 2004). Klasik ekolün odaklandığı suç ve ceza ilişkisi, pozitivist yaklaşım altında daha fazla katman kazanmıştır. Klasik teori, suçlunun özgür

iradesiyle suçu işlediğini savunurken, pozitivist yaklaşım suçun nedenlerini anlamak için daha derinlemesine bir analiz gerektiğini vurgular. Bu bağlamda, suçun toplumsal, psikolojik ve biyolojik kökenleri incelenmekte ve bu faktörlerin bir araya gelmesiyle suç davranışının ortaya çıktığı görülmektedir. Pozitivist düşünceye göre, ceza sistemi bu faktörleri dikkate alarak suçun önlenmesi ve toplumun korunması amacına hizmet etmelidir. Rafaelle Garofalo'nun suç davranışını bilimsel olarak ele alması, suçun sadece suçlunun iradesiyle açıklanamayacağını fark ettiği bir dönüm noktası olmuştur. Suçlunun fiziksel özelliklerine dayalı değil, daha karmaşık psikolojik noksanlıkların suç davranışının altında yattığını öne sürmüştür. Bu görüşe göre, suç sadece bireyin tercihleriyle sınırlı değil, toplumsal ve psikolojik etmenlerin birleşimi sonucu ortaya çıkan karmaşık bir olgudur. Bu nedenle, suç olgusunu anlamak ve engellemek için bireyin iç dünyasıyla birlikte çevresel etkilerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade eder. Bu perspektif, suçla mücadelede daha etkili ve insancıl yöntemlerin geliştirilmesine olanak sağlamıştır (Akpınar, 2018; Adler ve diğerleri, 1991). Pozitivist ekol, suçun incelenmesinde deneysel araştırmaları önemser ve suçlunun bilimsel olarak analiz edilmesi gerektiğini ilk

defa önerir. Bu sayede suçun önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasında önemli bir adım atılmış olur.

2.2.4. Coğrafi Ekol

Coğrafi ekol, suç olgusunu incelemeye iklimsel ve coğrafi faktörlerin etkisini dahil ederek yaklaşan bir suç teorisidir. Bu ekolün önde gelen temsilcileri Adolphe Quetelet, Guerry ve Montesquieu gibi düşünürlerdir. Coğrafi ekol, suçun sadece bireyin içsel faktörleri ile değil, aynı zamanda çevresel etkenlerle de şekillendiğini savunur. Özellikle 19. yüzyılın ortalarında, bu düşünce akımı suç olgusunun daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesini gündeme getirmiştir.

Adolphe Quetelet, Guerry ve Montesquieu, suç olgusunun coğrafi konum ve iklimsel koşullar gibi dışsal faktörlerden etkilendiğini savunmuşlardır. Coğrafi ekol, bu faktörlerin suç oranlarını etkilediğini ve suç davranışlarının farklı bölgeler arasında değişkenlik gösterebileceğini ifade eder. Örneğin, iklim, rüzgâr, sıcaklık ve toprak özellikleri gibi etmenlerin insan üzerinde etkili olduğunu belirtir. Bu nedenle, suç davranışının incelenirken coğrafi faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini öne sürer (Dönmezer,

1994:158-160). Guerry, 1827 yılında Fransa'da düzenlenen modern suç istatistiklerini kullanarak suçun sosyal etkenlerle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda eğitim seviyesi ile suç arasında ters bir ilişki olduğunu ve nüfus yoğunluğunun suç üzerindeki etkisinin önemli olduğunu göstermiştir (Adler ve diğerleri, 1991; Akpınar, 2018). Coğrafi Ekol, istatistiksel analizleri kullanarak suç ile sosyal faktörler arasında karmaşık bir etkileşimin olduğunu ortaya koymuştur. Bu sayede suçla yaş, suçla cinsiyet gibi değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunabileceği anlaşılmıştır.

Montesquieu ise iklim ve coğrafi faktörler ile suç arasında bir ilişki kurmuştur. Kutuplara doğru gidildikçe alkol kullanımının arttığını, ekvatordan uzaklaştıkça suçluluk oranında artış olduğunu öne sürmüştür. Quetelet ise sıcak mevsimde güneyde kişiye karşı işlenen suçların, soğuk mevsimde ise kuzeyde mala karşı suçların arttığını belirtmiştir. Bu bağlamda Quetelet, suçun coğrafi ve iklimsel faktörlerle ilişkisini anlayabilmek adına "suçluluk hakkında ısı kanunu" olarak adlandırdığı bir teori geliştirmiştir.⁷⁸

⁷⁸Dönmezer, 1994

Coğrafi ekol, suçun sadece bireyin içsel etkenlerle değil, çevresel ve coğrafi faktörlerle de şekillendiği fikrini öne sürer. Bu ekol, suç olgusunu daha geniş bir perspektiften anlamaya çalışarak, coğrafi ve iklimsel etkenlerin suç davranışı üzerindeki etkisini vurgular. Bu bağlamda, suçun sosyal, psikolojik, biyolojik ve coğrafi faktörlerin karmaşıklığından kaynaklandığını anlamak, suçla mücadelede daha etkili stratejiler geliştirmek adına önemli bir adımdır.

2.3. Psikolojik Suç Teorileri

Psikolojik suç teorileri, suçun kökenlerini bireylerin psikolojik yapısında arayan bir yaklaşım sunar. Bu teorilere göre, suç işleme davranışı bireylerin zihinsel süreçleri, duygusal durumları, çocukluk dönemi deneyimleri ve kişilik özellikleri gibi içsel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu teoriler suçluların iç dünyalarını inceleyerek suç olgusunu anlamaya çalışır.

Sigmund Freud'un psikanaliz yaklaşımı, insan zihnini id, ego ve süper ego olmak üzere üç temel kısma ayırarak beyin davranış yapısını çözmeye çalışır. İd, içimizde bulunan doyumсуз hayvanı temsil eder ve sadece ihtiyaçları düşünen, bencil, dürtüsel yanımızdır. Ego, id ile çevre arasında denge kurmaya çalışarak dürtüleri

çevreye ve kurallara uygun bir şekilde düzenler. Süper ego ise ahlaki değerleri ve kuralları temsil eder, bireye yön verir. Freud'a göre bu üç kısım insanın zihin oluşumunu şekillendirir.⁷⁹

August Aichorn, psikanaliz ilkelerini kullanarak suç davranışını inceleyen ilk psikologlardan biridir. Ona göre bireyler doğduklarında asosyal kişiliklere sahiptir. Ancak çevreleriyle etkileşime girerek sosyalleşmeye başlarlar. Aichorn, bu geçişlerde yaşanan sıkıntıların anti-sosyal bozukluklara ve suça yol açabileceğini belirtir. Haz evresi ve gerçeklik evresi bu süreçte önemli aşamalardır. Ayrıca, bazı kişiler doğuştan suçlu olabilirken bazıları uygun zamanı bekleyerek suça yönelebilir.

Psikolojik suç teorileri, suçluların içsel çatışmalarını, duygusal sorunlarını veya düşünsel zorluklarını anlamaya çalışır. Bu teorilere göre, suç işleme davranışı bireyin içsel dünyasında kaynaklanan bir tepkidir. Ancak, psikanaliz yaklaşımı eleştirilmiştir çünkü id, ego ve süper ego gibi kavramlar test edilemez veya ölçülemez. Ayrıca,

⁷⁹Karaosmanoğlu, 2002

psikanaliz yaklaşımı sınırlı sayıda psikolojik hastalığı olan suçlular üzerinde uygulanmıştır.⁸⁰

Psikolojik suç teorileri altında genel kişilik özellikleri ve suç da incelenir. Kişinin agresif ve saldırgan olması, şiddet ve suç işleme eğilimini artırabilir. Psikopati gibi özellikler de suç davranışını etkileyebilir. Ayrıca, psikoz ve nevroz gibi zihinsel durumlar da suç ile ilişkilendirilir. Psikozda gerçeklik algısı kaybolurken nevrozda iç çekişmeler ve ruhsal sıkıntılar görülebilir.

Zekâ ve suç arasındaki ilişki de incelenen konulardan biridir. Zekâ seviyesi düşük bireylerin suç işleme olasılığı daha yüksek olabilir. Ancak, bu ilişki beyaz yaka suçları gibi daha kompleks suçları açıklamakta yetersiz kalabilir. Ahlaki gelişim de suç ile ilişkilendirilen bir faktördür. Kohlberg'in ahlaki gelişim modeli, bireylerin ahlaki olarak ne kadar gelişmiş olduğunu ve bu gelişimin suç işleme eğilimini nasıl etkilediğini açıklar.⁸¹

Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı da suç davranışını etkileyen önemli faktörler arasındadır. Alkol ve

⁸⁰Dolu ve diğerleri, 2012:39-40

⁸¹Demirbaş, 2001:112

uyuşturucu madde kullanımı bireyin iradesini ve değerlendirme yeteneğini zayıflatarak suç işlemeye yol açabilir. Bu tür maddelerin etkisi altında işlenen suçlar, cinayet suçlarından şiddet suçlarına kadar geniş bir yelpazeye yayılabilir. Bu nedenle alkol ve uyuşturucu madde kullanımının suç davranışıyla ilişkisi önemli bir araştırma alanı olmuştur. Sonuç olarak, psikolojik suç teorileri suç olgusunu bireylerin içsel dünyasının derinliklerine inerek ve psikolojik etkenleri göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışırlar. Bu teoriler, suçun sadece dışsal faktörlere değil, bireyin duygusal durumları, kişilik yapısı, çocukluk deneyimleri gibi içsel faktörlere de bağlı olduğunu vurgular. Bu yaklaşım, suçluların rehabilite edilmesi ve suçun önlenmesi için daha etkili stratejiler geliştirmeye yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilir. Bu bağlamda, psikolojik suç teorileri suç olgusunun karmaşıklığını daha iyi anlama ve mücadele etme çabalarına katkıda bulunurlar.⁸²

2.4. Biyolojik Suç Teorileri

Biyolojik suç teorilerine göre suçun temel nedeni, insanda meydana gelen çeşitli patolojik durumlar ve biyolojik faktörlerdir. Bu teori, suç işleyen bireylerin suç

⁸²Dönmezler, 1994

işlemeyenlere göre biyolojik olarak daha geride olduklarını savunmaktadır. Bu teori, evrimsel teoriden de dayanaklar alarak gelişmiştir.

Bu yaklaşıma göre, suç işleyen bireyler, insan evrimini tamamlamamış "insansı varlıklar" olarak görülürler. Bu kişiler doğuştan suçlu olarak kabul edilirler ve suçun kuşaktan kuşağa geçebileceği düşüncesi benimsenir. Bu bağlamda genetik faktörlerin suçun oluşumunda rol oynadığı öne sürülür.

1950'li yıllarda, bedensel özelliklerin insan davranışını etkileyebileceği düşüncesi yaygın hale gelmiştir. Franz Gall'ın prenoloji (kafatası bilimi) üzerine yaptığı çalışmalar, insanların beyin yapısının davranışlarını etkilediği görüşünü ortaya koymuştur. Beyin bölgelerinin gelişim düzeyinin, kişilik özelliklerini ve davranışları yansıttığı öne sürülmüştür.

Aynı şekilde, beyin kimyasının davranışları etkilediği ve hormonların saldırganlık gibi davranışlarla ilişkili olduğu görüşü de bu dönemde ilgi görmüştür. Biyolojik teoriler arasında Cesare Lombroso'nun çalışmaları da önemli bir yere sahiptir. Lombroso, suç işleyen insanların fiziksel özelliklerinin suçsuzlardan farklı olduğunu ileri sürmüştür.

Bu özelliklerin kafatası yapısı, dişlerin büyüklüğü gibi fiziksel özellikler olduğunu iddia etmiştir. Ancak bu görüş eleştirilmiş ve çevresel etkilerin ve hastalıkların da suçta etki edebileceği kabul edilmiştir.

Öte yandan, genetik yaklaşımlar da biyolojik suç teorileri içinde yer alır. Bu yaklaşıma göre suç geni varlığı kabul edilir ve aileler üzerinde, ikizler üzerinde yapılan çalışmalarla genetik etkilerin suç üzerindeki rolü incelenmeye çalışılır.

Sonuç olarak, biyolojik suç teorileri, suçun oluşumunda biyolojik faktörlerin etkili olduğunu öne sürer. Fiziksel özellikler, beyin yapısı ve genetik faktörlerin suçla ilişkilendirildiği bu teoriler, suçun nedenlerini anlamaya yönelik önemli bir perspektif sunar.⁸³

⁸³ Dolu ve diğerleri, 2012

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.SUÇ VE NEDENLERİ

Suç, bir bireyin yasaları veya toplumun kabul ettiği normları ihlal ettiği bir davranışı ifade eder. Suçun nedenlerini açıklamak karmaşık bir konudur ve farklı faktörlerin etkileşimiyle ortaya çıkabilir. Sosyal ve ekonomik eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik, düşük eğitim düzeyi gibi faktörler, suç oranlarını artırabilir. Bu faktörler, bireylerin sosyal fırsat eksikliği, gelir adaletsizliği ve dezavantajlı durumlarla mücadele etme zorluğu gibi etkiler yaratabilir.

Zor bir çocukluk, aile içi şiddet, istismar, ihmal, ailede suçla ilişkili davranışların yaygınlığı gibi faktörler, suçlu davranışın gelişiminde etkili olabilir. Ayrıca, ebeveynlerin tutarsız disiplin yöntemleri, düşük ebeveynlik becerileri ve aile içi bağ kurma eksiklikleri de suç riskini artırabilir. Suçlu davranış, bireyin arkadaş grupları, akran baskısı ve olumsuz sosyal ilişkilerle de ilişkilendirilebilir. Suçlu davranışların yaygın olduğu bir çevrede büyümek, bireyi suça yöneltebilir. Madde bağımlılığı, suça eğilimli davranışların bir nedeni olarak kabul edilir. Madde kullanımı, suçla bağlantılı olabilir ve madde bağımlılığı olan bireyler, madde temin etmek için suç işleyebilirler.

Öte yandan, bazı psikolojik faktörler de suçlu davranışın nedenleri arasında yer alabilir. Örneğin, düşük empati, dürtü kontrol eksikliği, öfke sorunları, saldırganlık eğilimi gibi özellikler, suç riskini artırabilirler.

3.1.Suç ve Kişilik

Suç, toplumsal ve yasal normlara aykırı davranışları ifade eder. Yasalara ve toplumsal kurallara göre kabul edilmemiş, hoş görülmemiş ve genellikle cezalandırılmış bir eylemdir.

Suçlar genellikle hukuki yaptırımlarla cezalandırılırlar ve amacı toplumu korumak, adaleti sağlamak ve bireyleri caydırmaktır. Suçlar, hırsızlık, cinayet, gasp, dolandırıcılık gibi çeşitli kategorilere ayrılabilir ve ciddiyet derecelerine göre ceza sistemi içinde farklı cezalar alabilirler. Suçların işlenme nedenleri karmaşık olabilir; ekonomik güçsüzlük, ahlaki sapma, psikolojik etmenler gibi birçok faktör suç işlenmesine yol açabilir.

Kişilik, bireyin düşünce, duygu ve davranışlarını yönlendiren kalıplar ve özellikler bütünüdür. Kişilik, bireyin kimliği ve karakterini oluşturan özgün ve sürekli özellikleri ifade eder. İnsanların farklı kişilik özellikleri vardır ve bu özellikler genellikle kalıtsal ve çevresel

faktörlerin bir kombinasyonu ile oluşur. Kişilik, bireyin düşünce, duygu, ilişki kurma biçimleri ve yaşam tarzını etkiler. Kişilik, insanların dünyayı nasıl algıladığını, nasıl tepki verdiğini ve nasıl davrandığını belirleyen bir içsel yapının ifadesidir. Bu bağlamda, Sigmund Freud ve Jacques Lacan'ın görüşlerini dikkate alarak suçun altında yatan psikolojik etkenleri ve kişilik yapısını anlayabiliriz. Freud'a göre suç, içsel çatışma, bastırılmış arzular ve psişik çatışmaların sonucu olarak ortaya çıkabilir.

Lacan ise suçun kişinin simgesel düzenin işlememesi ve öznel sorumluluğunun ayrıştırılması sonucu meydana gelebileceğini öne sürer (Salecl, 1993; Lacan, 1996; Costello 2002). Freud ve Lacan'ın teorileri, suç ve kişilik arasındaki bağı anlamamıza yardımcı olabilir, ancak bu konu multidisipliner bir yaklaşım gerektirir ve genellemeler yapmaktan kaçınılmalıdır. Bu bakış açılarına dayanarak, kişilik yapısı suçla ilişkilendirilebilir. Örneğin, nevrotik kişilik yapısına sahip bireylerde, bastırılmış arzular ve içsel çatışmalar suçun altında yatan etkenler olabilir. Psikotik kişilik yapısına sahip bireyler ise gerçek ve sembolik düzen arasındaki sınırların belirsiz olduğu durumlarla suç işleyebilirler.

Pervers kişilik yapısına sahip bireyler ise toplumsal normları çiğneyen ve sınırları zorlayan davranışlar sergileyebilirler. Psikolojide farklı kişilik kuramları bulunur ve bunlar bireylerin kişilik özelliklerini açıklamaya yönelik farklı yaklaşımlar sunar.

Örneğin, Freud'un psikoanalitik kuramı, kişiliğin bilinçdışı içgüdüler ve deneyimler tarafından belirlendiğini öne sürerken, Beş Büyük Kişilik Faktörü modeli (Nörotiklik, Dışadönüklük, Uyumluluk, Açıklık, Sorumluluk) daha genel ve yaygın olarak kabul görmüş bir yaklaşımdır.

Antisosyal kişilik özelliklerine sahip bireylerin suça eğilimli olma olasılığı daha yüksek kabul edilir. Bu kişiler genellikle empati eksikliği, dürtüsellik, sorumsuzluk gibi özelliklere sahiptir ve toplumsal normları çiğnemekte daha az engel görürler. Ancak unutulmamalıdır ki, antisosyal kişilik özelliklerine sahip olan her birey suç işlemek zorunda değildir. Çevresel faktörler, aile yapısı, eğitim seviyesi gibi etkenler de suç eğilimini etkileyebilir.⁸⁴

⁸⁴Salecl, 1993: Lacan, 1996: Costello 2002: Avramaki-Tsekeris, 2011

Suç işleyenlerin kişilik özellikleri üzerindeki etki tartışmalıdır. Kimi uzmanlar suçun kişilikle doğrudan ilişkili olduğunu savunurken, bazıları suçun daha çok çevresel etkilerle şekillendiğine inanır. Örneğin, çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimler, aile içi şiddet, yoksulluk gibi faktörler suç eğilimini artırabilir. Ayrıca, bireylerin suç işlemede ekonomik fırsat eşitsizliği, sosyal dışlanma gibi yapısal sorunlar da rol oynayabilir.

Suç ve kişilik arasındaki ilişki oldukça karmaşıktır ve çok yönlüdür. Suçların arkasındaki nedenler sadece kişilik özellikleriyle açıklanamaz, çeşitli etkenler bir araya gelerek suçun işlenmesine yol açabilir.

3.1.1. Suçun Biyolojik Nedenleri

Suçun temel nedenleri oldukça karmaşık ve çok yönlü bir konuyu içerirken, biyolojik faktörler de bu geniş yelpazede önemli bir rol oynayabilir. Ancak, suç olgusu basit bir nedene dayandırılmayacak kadar çok etkenin etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir fenomendir. Biyolojik faktörler, genetik miras, nörolojik yapısı, beyin kimyası ve hormonal düzenlemeleri gibi unsurları içerebilir. İşte suçun biyolojik nedenlerine dair daha ayrıntılı açıklamalar:

Öncelikle, genetik faktörlerin suç eğilimini etkileyebileceği hipotezi öne sürülmüştür. Araştırmalar, aile geçmişinde suçlu bireylerin varlığının, genetik yatkınlığın suça meyilin artmasına yol açabileceğini göstermektedir. Ancak, genetik yatkınlığın tek başına suç işleme davranışını açıklamak için yetersiz olduğu kabul edilmelidir; çünkü çevresel faktörler de büyük bir etki sağlar.

İkinci olarak, nörolojik faktörlerin suç eğilimini etkileyebileceği teorisi ortaya atılmıştır. Beyindeki yapısal veya işlevsel farklılıklar, bireyin suça yatkın hale gelmesine neden olabilir. Örneğin, impuls kontrolünü sağlayan beyin bölgelerindeki anormallikler, suç işleme eğilimini artırabilir.

Üçüncü olarak, beyin kimyasındaki dengesizlikler veya hormonal değişikliklerin suçlu davranışlarını tetikleyebileceği bilinmektedir. Düşük serotonin seviyeleri özellikle agresif davranışlarla ilişkilendirilmiştir, bu da suç işleme olasılığını artırabilir.

Dördüncü olarak, çocukluk dönemi deneyimlerinin de suç eğilimini etkileyebileceği vurgulanmalıdır. Biyolojik faktörlerin yanı sıra, çocuklukta yaşanan istismar, ihmal

veya aile içi şiddet gibi travmatik deneyimler, suçta yatkınlığı artırabilir.

Beşinci olarak, bireyin zeka seviyesi ve bilişsel yetenekleri de suç eğilimini şekillendirebilir. Düşük zeka seviyelerine sahip bireyler, çözüm odaklı düşünme becerilerini kullanmak yerine suçta başvurma eğilimi gösterebilirler.

Altıncı olarak, bağımlılıklar da biyolojik faktörler arasında yer alır. Madde bağımlılığı veya alkol kullanımı gibi faktörler, suçlu davranışları tetikleyebilir. Bu tür bağımlılıkların yol açtığı davranış değişiklikleri, suç işlemeye yönlendirebilir.⁸⁵

Ancak, suçun biyolojik faktörlere indirgenmesi her zaman geçerli değildir. Çevresel, psikososyal ve kültürel etmenler de suç olgusunu etkiler. Bu nedenle, suçun nedenlerini anlamak ve önlemek için çok yönlü bir yaklaşım gerekmektedir, bu da geniş bir bakış açısı ve çoklu faktörleri içermelidir.

Biyolojik yaklaşımın suç anlayışını şekillendiren temel öncüsü, Cesare Lombroso'dur. Lombroso'ya göre, suçluların belirgin fiziksel özelliklere sahip bir tipi vardır

⁸⁵ Sokullu, 1989

ve bu tip, büyük alın, iri çene kemiği gibi belirtilerle tespit edilebilir (Evrin, 1970). Ancak, Charles Goring adlı bir cezaevi hekimi, 1913 yılında "İngiliz Mahkûm" adlı eserinde suçlu tipinin sadece kafatası ve beden yapısı incelemesiyle tanımlanamayacağını kanıtarak, Lombroso'nun görüşlerini çürütmüştür (Sokullu, 1989). Aynı şekilde, Hooton da suçluları suçsuz bireylerle karşılaştırarak, yapısal olarak daha aşağı konumda olanların çevre baskısının etkisiyle suç işlediğini iddia etmiştir.⁸⁶

Doğuştan suçluluk kavramını benimseyen bir grup bilim insanı, suçlu bireyin tanımını, ebeveynlerinden gelen kalıtımla ahlak duygularından yoksun olarak topluma gelen birey olarak açıklamıştır.⁸⁷

Diğer bir teoriyi savunan Goddard (aktaran Yavuzer, 2009), suçluluğu zihinsel yetersizlikle açıklamış ve yasalara karşı gelen her bireyin zihinsel yetersizlik taşıdığını ileri sürmüştür. Goddard'a göre, "bütün geri zekâlılar suçlu, bütün suçlular geri zekâlıdır." Bu teori, geri zekâlı bireylerin davranışlarının sonuçlarını ve yasa

⁸⁶ Aktaran Sokullu, 1989

⁸⁷ Kulak, 1996

kapsamlarını anlayamadıkları için suç işlediklerini savunur.

Bazı görüşler, suçun beden yapılarındaki farklılıklara dayandığını öne sürer. Kreischmere'a göre (aktaran Sokullu, 1989), beden yapısı ile akıl hastalıkları arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Bu görüşe göre, bireylerin beden yapıları piknik, atletik ve astenik tipler olarak sınıflandırılabilir. Sheldon ise dış görünüşü, endomorfik, mezomorfik ve ektomorfik olmak üzere üç tip olarak tanımlamıştır.

Genetik teoriye göre suçlu davranışı, aile, ikizler ve kromozomlar üzerine yapılan çalışmalarla açıklanabilir (Sokullu, 1989). 1960'lı yılların ortalarında, Jacobs ve arkadaşları 197 hükümlü üzerinde yapılan bir çalışmada, hükümlülerin çoğunluğunda XYY kromozomu buldu. Bu çalışmaya göre, XYY kromozomuna sahip erkeklerin içe dönük ve antisosyal davranışlar sergilediği, homoseksüel ve saldırgan eğilimler gösterdiği belirlendi.⁸⁸

XYY kromozomuna dair diğer çalışmalarda, bu kromozoma sahip erkeklerin şiddet suçlarına daha yatkın olduğu ve genel nüfusa göre daha uzun boylu oldukları

⁸⁸Reid, 1982

gözlendi. Ancak, bu çalışmalar küçük ve örnekleme rastgele seçilmemiş gruplar üzerinde yapıldığı için genelleme yapmak zor olmuştur.⁸⁹

Suçlu davranışın nedenlerine dair yapılan araştırmalar, düşük serotonin seviyelerinin sinir ve şiddet artışı ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Beyindeki dopamin fazlalığı ve düşük serotonin seviyelerinin sağlıklı düşüncüyü etkileyebileceği ifade edilmiştir (Eysenck, 1995). Ayrıca, düşük serotonin değerlerinin depresyon, intihar, alkol bağımlılığı ve ani öfke gibi durumları tetikleyerek suç işlemeye etki ettiği belirtilmiştir (Phil ve Peterson, 1993).

Bu bağlamda, biyolojik faktörlerin suçlu davranışı üzerindeki etkisi oldukça karmaşık ve çok yönlüdür. Fiziksel özellikler, genetik yapı, hormonal dengesizlikler gibi biyolojik faktörlerin suçlu davranışının oluşumunda rol oynadığı düşünülmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, suçun nedenleri sadece biyolojik değil, aynı zamanda çevresel, psikososyal ve kültürel faktörlerden de etkilenebilir.

⁸⁹ İçli, 2007

Biyolojik yaklaşımlar, suçluların genetik ve biyolojik açıdan genel nüfusa kıyasla daha dezavantajlı durumda olduğunu öne sürse de, suçlu bireylerin biyolojik, genetik, fizyolojik ve yapısal farklılıklar sebebiyle suç işlemeye daha yatkın oldukları görüşü tartışmalıdır. Lombroso gibi bazı araştırmacılar suçlu bireyleri fiziksel özelliklerine göre sınıflandırmaya çalışsa da, daha sonraki çalışmalar bu yaklaşımı eleştirmiş ve çevresel faktörlerin büyük rol oynadığını göstermiştir.

3.1.2. Genetik Özellikler ve Suçlu İlişkisi

Genetik özelliklerin suçlu davranışıyla ilişkisi, uzun süredir bilim dünyasında tartışılan bir konu olmuştur. Bu konudaki araştırmalar, suçluluğun sadece genetik faktörlere mi yoksa genetik ve çevresel faktörlerin etkileşimine mi dayandığı sorusunu ele almıştır. Genel olarak kabul gören görüş, suçlu davranışın karmaşık bir etkileşimin sonucu olduğudur; yani genetik faktörler tek başına suçluluğu açıklamak için yeterli değildir.

Genetik faktörler, bireyin eğilimlerini, tepkilerini ve davranışlarını etkileyen önemli bir rol oynar. Ancak bu etkileşim karmaşıktır ve tek bir "suç geni" veya "suçluluk geni"nin varlığına dair kesin kanıtlar bulunmamaktadır.

Genetik faktörlerin suçlu davranışla ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar, genetik yatkınlığın suçlu davranışı riskini artırabileceğini ancak çevresel faktörlerle etkileşime girdiğini göstermektedir. Örneğin, aile geçmişi içinde suçlu bireylerin bulunması, genetik yatkınlığın suçlu davranışı üzerindeki etkisini güçlendirebilir. Bazı genlerin, agresyon, impuls kontrolü, dikkat eksikliği gibi davranışsal özelliklerle ilişkilendirildiği araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Ancak bu genlerin suç işleme eğilimini doğrudan belirlediği söylenemez. Genellikle birden fazla genin bir araya gelerek suçlu davranışı riskini etkilediği düşünülmektedir.

Ayrıca, çevresel faktörler genetik yatkınlığı tetikleyebilir veya baskılayabilir. Travmatik çocukluk deneyimleri, aile içi şiddet, istismar gibi olumsuz çevresel etkenler genetik yatkınlığı olan bireylerde suçlu davranışın ortaya çıkma olasılığını artırabilir. Genetik ve çevresel faktörlerin etkileşimi, suçlu davranışın gerçek nedenini anlamak için önemlidir.

Genetik faktörlerden de suçların kaynaklandığını aile bireyelerine genler aracılığıyla geçtiğini ileri sürmüşlerdir. Aileler üzerinde yoğunlaşma olduğu gibi ikizler üzerinde de çalışmalar yapılmıştır. Günümüzde genlerin suça

yatkınlığa etkisi olduğu söylene de “suç geni” gibi bir gen yoktur (Burkay, 2008).

Evlad edinilmiş ailelerin çocukları üzerinde yapılan çalışmalarda, biyolojik babası suçlu olan çocukların babası ile hiçbir ilişkisi olmamasına rağmen, biyolojik babası suçlu olmayan çocuklara göre iki misli daha suçlu olduğu görülmüştür.

Bu da Hutchings ve Mednick ‘in 1977 de yaptığı çalışmalarda genlerin etkisi olduğunu göstermiştir. İizler üzerinde yapılan çalışmalarda tek yumurta ikizlerinin çift yumurta ikizlerine göre suç davranışı gösterme eğilimi iki kat fazla olduğu ortaya çıksa da suçluluk açısından ikizlerle ilgili çalışmalardan kesin bir sonuç çıkmamıştır. Biyolojik yaklaşımı savunana bilim adamlarına göre suçlu bireylerin kalımsal bozuklukları, endokrin dengelerinde bozukluk ve beyinlerinde hasar vardır.⁹⁰

Bazı bireyler doğuştan suçludur. Bu bireyleri bazı fiziksel özelliklerine bakarak tespit etmek mümkündür. Kromozomlar üzerinde yapılan çalışmalara göre; XYY kromozomu taşıyan bireyler seri katildir. Hormonların ve beyin bazı bölümlerindeki hasarın davranış

⁹⁰Kaner, 2019

bozukluğuna sebep olduğu bilinmektedir (Ünal ve Balcioğlu, 2016). Cinsiyet kromozomları X ve Y dir. XX olursa dişi, XY olursa erkek olur. Normal şartlarda bireyde ya XY ya da XX kromozomları olur ve herkeste toplam 23 kromozom vardır.

Anacak süper erkek adı verilen bazı bireyler XYY kromozomlu doğar fazladan Y kromozomu olur. Bu erkekler XY erkeklerine göre daha saldırgan ve suçta meyillidir. Fazladan olan Y kromozomun testosteron artışı da sağladığı tespit edilmiştir. Testosteron seviyesinin yüksekliği ile suç işleme arasında da bağlantı olduğu, ne kadar yüksekse o kadar da suçta yatkın olduğu söylenmektedir.⁹¹

Sonuç olarak, genetik faktörlerin suçlu davranışla ilişkisi karmaşık ve çok yönlüdür. Genetik yatkınlığın suçlu davranışı etkileyebileceği ancak tek başına yeterli olmadığı düşünölmektedir. Suçluluğun nedenleri, genetik faktörlerin yanı sıra çevresel, psikososyal ve kültürel etkenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkar. Bu nedenle suçluluğun anlaşılması için çoklu faktörleri içeren bütüncöl bir yaklaşım gereklidir.

⁹¹Gökulu, 2019

3.1.3. Yoksunluklar ve Suç İlişkisi

Yoksunluklar, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çektiği durumları ifade eder. Bu ihtiyaçlar arasında gelir, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri, istihdam, adalet ve sosyal destek gibi unsurlar yer alır. Yoksunluklar, suçla ilişkili olabilecek birçok faktörü etkileyebilir:

Yoksunluklar ve suç arasındaki karmaşık ilişki, birçok araştırmacının ve uzmanın dikkatini çeken önemli bir konudur. Ekonomik zorluklar, bireylerin maddi ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları zorluklarla sıkı bir şekilde bağlantılıdır. Ekonomik açıdan dezavantajlı durumda olan bireyler, işsizlik, düşük gelir düzeyleri ve sınırlı erişim gibi nedenlerle temel gereksinimlerini karşılayamama riski taşırlar. Bu tür yoksunluklar, bireylerin hayatlarını sürdürmekte güçlük çekmelerine ve bu durumu çözmek için alternatif yollar arayışına yönlendirebilir. Bu alternatif yolların içerisinde suça başvurma eğilimi de yer alabilir.

Sosyal dışlanma da yoksunlukların bir sonucu olarak suçla ilişkilendirilebilir. Sosyal izolasyon ve dışlanma duyguları, bireylerin topluma uyum sağlama süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Yoksunluk içinde bulunan bireyler, toplumun normlarına ve değerlerine uyum sağlamakta

zorluk çekerler. Bu durum, bireyleri alternatif sosyal gruplara itebilir ve suçla ilişkili arkadaşlık ilişkilerine yönlendirebilir.

Eğitim ve fırsat eēitsizliđi, yoksunlukların uzun vadeli sonuçları arasında yer alır. Kısıtlı eğitim imkanlarına sahip olmak, bireylerin iş bulma ve kariyer yapma şansını azaltabilir. Eğitim eksikliği, bireylerin topluma katılımını ve ekonomik bağımsızlığını sınırlandırabilir. Bu da bireyleri maddi zorluklarını özlemek için suçlu davranışlara yönlendirebileceği gibi, suçla ilişkilendirilen aktivitelere de yönlendirebilir.

Ayrıca, teknolojik ve dijital yoksunluk da modern toplumda önemli bir konu haline gelmiştir. Teknolojiye erişim, eğitim, istihdam ve iletişim alanlarında giderek daha büyük bir önem kazanmıştır. Teknolojik becerileri eksik olan bireyler, dijital dünyaya ayak uydurmakta zorlanabilir ve bu durum da toplumsal dışlanmaya ve yoksunluk hissine yol açabilir.

Bu yoksunlukların, suç oranlarını artıran faktörler olduğu görülmektedir. Ancak, suçlu davranışın nedenleri karmaşık bir etkileşim ağına dayanır ve tek bir faktöre indirgenemez. Yoksunluklar, suçlu davranışın sosyal ve

ekonomik bağlamlarını anlamak için dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir. Suçun azaltılması ve önlenmesi için yoksunlukların ele alındığı politika ve müdahaleler büyük önem taşır.

3.1.4. Salgılar ile Suç İlişkisi

Salgılar, vücut fonksiyonlarının düzenlenmesinden duygusal tepkilere kadar geniş bir yelpazede rol oynayan kimyasal maddelerdir. Bu salgılar, suçlu davranışların oluşumunda da etkili olabilecek önemli faktörlerden biri olarak araştırmacıların ilgi odağı haline gelmiştir. Özellikle hormonal etkilerin, suçlu davranışların altında yatan nedenleri anlamada ne denli belirleyici olabileceği konusu merak uyandırmıştır. Bununla birlikte, suçlu davranışın oluşumunu açıklarken yalnızca hormonal etkileri ele almak yetersiz bir yaklaşım olabilir. Bu bağlamda, hormonal faktörlerin suçlu davranışa olan etkisini anlamak için geniş bir perspektif gereklidir.

Örneğin, testosteron adı verilen hormonun, özellikle erkeklerdeki saldırganlık ve antisosyal davranışlarla ilişkilendirilmesi bazı araştırmalarda belirtilmiştir. Yüksek testosteron seviyelerinin, agresif ve antisosyal eğilimleri artırabileceği düşünülmektedir. Ancak, bu etkinin çok yönlü olduğu ve diğer faktörlerle (örneğin, genetik

yatkınlık, çevresel etkenler) birleşerek suçlu davranışı etkileyebileceği unutulmamalıdır.

Serotonin, beyindeki sinir hücreleri arasındaki iletişimi düzenleyen önemli bir nörotransmitterdir. Düşük serotonin seviyelerinin, dürtü kontrolündeki zorluklar ve saldırganlık gibi davranış problemleriyle ilişkilendirilmesi araştırmalarca desteklenmektedir. Ancak, serotonin eksikliğinin tek başına suçlu davranışı açıklamak için yeterli olmadığı ve diğer faktörlerle bir araya geldiğinde etkisini gösterdiği vurgulanmalıdır.

Kortizol, stres tepkisini düzenleyen bir hormondur ve kronik stres durumunda yüksek kortizol seviyeleri suçlu davranışa eğilimi artırabilir. Zorlu yaşam koşulları, finansal sıkıntılar ve sosyal baskılar gibi faktörler, kortizol salınımını etkileyerek bireylerin suçlu davranışa yönelme ihtimalini artırabilir.

Oksitosin, sosyal bağları ve empatiyi artıran bir hormon olarak bilinir. Yapılan araştırmalar, oksitosin seviyelerinin suçlu davranışı azaltabileceğini ve toplumsal uyumu teşvik edebileceğini göstermiştir. Bu hormonun sosyal ilişkileri olumlu yönde etkilemesi, suçlu davranışı sınırlayan bir faktör olarak düşünülebilir.

Bu hormonlar ve suç arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla yapılan araştırmalar gruplandırılarak aşağıdaki şekilde 6rneklendirilebilir:

Testosteron ve Saldırganlık: Birçok alışma, y6ksek testosteron seviyelerinin saldırganlık ve antisosyal davranışlarla ilişkili olduğunu 6ne s6rmektedir. 6rneğin, Dabbs ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada, suçlu mahkumlarda normal n6fusa g6re daha y6ksek testosteron seviyelerine rastlanmıştır (Dabbs vd., 1987). Bununla birlikte, testosteronun etkisi bireyden bireye farklılık g6sterebilir ve testosteronun saldırganlığı yalnızca açıklamadığı unutulmamalıdır.⁹²

Serotonin ve D6rt6 Kontrol6: Serotonin d6zeylerinin d6ř6k olması, d6rt6 kontrol6n6n zayıflamasına ve saldırganlık gibi davranış sorunlarının artmasına neden olabileceği 6ne s6r6lm6řt6r. 6rneğin, Popova ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada, d6ř6k serotonin seviyelerinin agresif davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak, serotonin eksikliği yalnızca suçlu davranışın nedeni değil, bir fakt6r6 olarak ele alınmalıdır.

Kortizol ve Stres: Kortizol, stres tepkisinin bir parçasıdır ve kronik stres durumunda y6ksek kortizol seviyeleri

⁹²Popova vd., 2017

suçlu davranışa eğilimi artırabilir. Örneğin, Sapolsky'nin yaptığı bir araştırmada, düşük sosyoekonomik düzeydeki bireylerin yüksek kortizol seviyelerine sahip olduğu ve bu durumun suçlu davranışla ilişkili olabileceği belirtilmiştir.⁹³

Oksitosin ve Sosyal Davranışlar: Oksitosin, sosyal bağları ve empatiyi artıran bir hormondur. Baumgartner ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada, oksitosin verilen bireylerin diğerlerine göre daha fazla güven duyduğu ve daha az riskli kararlar aldığı bulunmuştur (Baumgartner vd., 2008). Bu durum, oksitosinin suçlu davranışı sınırlayan bir etki yaratabileceğini göstermektedir.

Bu araştırmalar, hormonların suçlu davranışla ilişkili olduğuna dair kanıtlar sunsa da, bu faktörlerin etkisi bireyden bireye değişebilir ve suçlu davranışın sadece hormonal etkilerle açıklanması yetersiz olabilir. Günümüzde suçlu davranışın temel nedenlerinin, hormonal etkilerin yanı sıra sosyal, psikolojik ve çevresel faktörlerin karmaşık etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir.

⁹³Sapolsky, 2005

3.2. Suçun Bireysel Nedenleri

Suç, karmaşık bir sosyal olgu olup, bireylerin suçlu davranışlarının ardındaki nedenleri anlamak çeşitli disiplinlerin katkılarıyla incelenir. Suçun bireysel nedenleri, genetik faktörler, kişilik özellikleri, zihinsel sağlık durumu, madde kullanımı ve çocukluk deneyimleri gibi unsurları içerir. Bu faktörler suçlu davranışların oluşumunu anlamaya ve etkili müdahaleler geliştirmeye yardımcı olur.

Suç, hem bireyin kişisel özellikleri ve deneyimleriyle ilişkilidir, hem de sosyal yapı, toplumsal dinamikler ve çevresel faktörlerle etkileşim halindedir. Suçun bireysel nedenleri, yıllar içinde yapılan araştırmalarla daha iyi anlaşılmasına çalışılmış ve çeşitli faktörler suçlu davranışların oluşumunu etkileyebilir. Bu faktörler arasında genetik yatkınlık, kişilik özellikleri, zihinsel sağlık durumu, madde kullanımı ve çocukluk deneyimleri bulunmaktadır.

Genetik Faktörler ve Suç: 19. yüzyılda İtalyan kriminolog Cesare Lombroso, suçlu davranışların bazı fiziksel özelliklerle ilişkilendirilebileceğini öne sürer. Ancak, 20. yüzyılın başlarında Charles Goring, bu görüşü çürüten bir çalışma gerçekleştirir. 1960'lı yıllardan

itibaren genetik araştırmalar suçun genetik yatkınlıkla ilişkilendirilip ilişkilendirilemeyeceğini incelemeye başlar. 1961'de, ardından 1970'lerde genetik faktörlerin suç eğilimini etkileyebileceği öne sürülür. 1990'larla birlikte, genetik yatkınlığın çevresel faktörlerle etkileşim halinde suçlu davranışa yol açabileceği daha fazla kabul görmüştür.

Kişilik Özellikleri ve Suç: 1950'lerden itibaren kişilik özelliklerinin suçla ilişkisi araştırılmaya başlandı. 1970'lerde, Robert D. Hare ve diğer araştırmacılar, psikopatiyi ölçen araçlar geliştirdi ve psikopatinin suçlu davranışlarla ilişkisi üzerine çalışmalar yaptı. 1980'lerde, antisosyal kişilik bozukluğu ve suç eğilimi arasındaki ilişki incelendi. Kişilik özellikleri ve suç arasındaki ilişki hala araştırılan bir alan olmakla birlikte, bu faktörlerin suçun nedenleri arasında önemli bir rol oynayabileceği düşünölmektedir.

Zihinsel Sağlık Durumu ve Suç: 20. yüzyılın ortalarına doğru, zihinsel sağlık sorunlarının suç eğilimi ile ilişkisi incelenmeye başlandı. 1980'lerde, antisosyal kişilik bozukluğu ve bipolar bozukluk gibi durumların suçlu davranışlarla ilişkili olabileceği öne süröldü. Aynı dönemde, Terence P. Thornberry ve diğer araştırmacılar,

madde kullanımının suçla ilişkisini inceledi. Zihinsel sağlık sorunlarının suçun nedenleri arasındaki rolü karmaşık bir şekilde etkileşebilir ve her durumda geçerli olmayabilir.

Çocukluk Deneyimleri ve Suç: 1990'ların sonlarından itibaren, çocukluk dönemi deneyimlerinin suç eğilimi üzerindeki etkisi daha fazla araştırılmaya başlandı. 1998 yılında Vincent J. Felitti ve Robert F. Anda, Adverse Childhood Experiences (ACE) araştırmasını başlattı ve çocukluk travmalarının suçla ilişkisini inceledi. Bu araştırma, çocukluk deneyimlerinin suçlu davranışların temelini oluşturabileceğini gösterdi.

Özetle, suçun bireysel nedenleri üzerine yapılan araştırmalar, yıllar içinde genişledi ve derinleşti. Genetik faktörler, kişilik özellikleri, zihinsel sağlık durumu, madde kullanımı ve çocukluk deneyimleri gibi unsurlar, suçlu davranışların oluşumunu etkileyebilir. Bu alan, suçun nedenleri hakkında daha fazla anlayışa ulaşabilmek adına devam eden çalışmalara ev sahipliği yapmaktadır.

3.3. Suçun Sosyal Nedenleri

20. yüzyılda suçun nedenlerini açıklamak için biyolojik faktörler de önemli bir rol oynamıştır. Ancak, 20. yüzyılın

başlarında, bazı bilim insanları tarafından suçlu davranışın sosyal faktörlerinin de etkili olabileceği düşüncesiyle suçlu davranışın sosyolojik yönleri incelenmeye başlanmıştır. Sosyologlar, suçun bireysel edimlerle şekillendiğini ve çevresel etkenler tarafından öğrenilip biçimlendirilebildiğini savunmuşlardır. Bu bakış açısına göre suç, sadece bireyin içsel özelliklerine değil, aynı zamanda çevresel etkilere ve toplumsal yapıya da bağlıdır.

Suç, bir davranışın adıdır ve bu davranışın etik veya yasal normlara aykırı olduğunu ifade eder (İçli, 2019, s. 95). Bu bağlamda, suçu sadece biyolojik faktörlere veya sadece sosyal faktörlere indirgeyen teoriler yetersiz kalabilir. Suç, karmaşık bir olgudur ve açıklanması için birden fazla faktörün bir araya gelmesi gerekebilir.

Araştırmacılar, suç konusunu farklı bakış açılarıyla ele almışlardır. Fikir birliği bakış açısına göre, suçlar mevcut yasalarla yasaklanmış ve kontrol altına alınmış davranışlardır. Etkileşimci bakış açısı ise suçu, mevcut yasaların belirlediği normlara aykırı davranışlar olarak değil, aynı zamanda bu normların belirlenmesinin bazı grupların çıkarına hizmet ettiği bir sonuç olarak ele almaktadır. Çatışmacı bakış açısına göre ise yasalar,

genellikle üst sınıfın çıkarlarını koruma amacıyla oluşturulmuştur ve bu yasalar toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirebilir.

-Suçun sosyal nedenleri genellikle bireyin yaşadığı çevresel etkiler, toplumsal yapı, ekonomik durum ve diğer faktörlerle ilişkilendirilir. Bu bağlamda, suçun sosyal nedenlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

-Yoksulluk ve Sosyoekonomik Eşitsizlik: Yoksulluk, suça eğilimli olma riskini artırabilir. Eğitim fırsatlarına erişim eksikliği, istihdam olanaklarının kısıtlılığı ve gelir eşitsizliği gibi faktörler, suç oranlarını etkileyebilir.

Eğitim Eksikliği: Eğitim fırsatlarından yoksun bireyler, beceri ve yeteneklerini geliştirme şansına sahip olamazlar. Bu da suçla ilişkilendirilebilecek davranışları teşvik edebilir. Aile İçi Sorunlar: Zorlu aile ilişkileri, aile içi şiddet, ihmali veya çatışma, bireylerin duygusal ve psikolojik sorunlar yaşamasına yol açabilir. Bu da suç riskini artırabilir.

Uyuşturucu ve Madde Kullanımı: Madde bağımlılığı ve kötüye kullanımı, suça yönelik davranışları tetikleyebilir ve suçun işlenme olasılığını artırabilir. Arkadaş Çevresi ve Akran Baskısı: Suça yatkın bir arkadaş grubuyla ilişki

kurmak, bireyin suç işlemesine yol açabilir. Akran baskısı, suça sürükleyici bir etken olabilir. İşsizlik ve İstihdam Sorunları: İşsizlik, bireylerin geçimini sağlamada zorluk çekmelerine neden olabilir. İstihdam fırsatlarının kısıtlılığı, suça itebilir.

Toplumsal Değerler ve Normlar: Toplumun değerleri, normları ve etik standartları, suçla mücadelede önemli bir rol oynar. Toplumun suça olan toleransı ve değer yargıları, suç oranlarını etkileyebilir. Sosyal Dışlanma ve Ayrımcılık: Sosyal dışlanma, toplumun belirli gruplarını marjinalleştirebilir ve bu gruptaki bireyleri suça itebilir. Ayrımcılık, suçun temel nedenlerinden biri olabilir.

Psikolojik ve Ruhsal Sorunlar: Bireylerin psikolojik rahatsızlıkları veya ruhsal sorunları, suça eğilimli olmalarına neden olabilir. Medya ve Kültürel Etkiler: Medya, bazı suçları romantize edebilir veya şiddet içeren davranışları normalleştirebilir. Kültürel etkiler, suç oranlarını etkileyebilir. Bu faktörler, suçun sosyal nedenlerini anlamak için önemli bir temel oluşturur. Suçun çeşitli yönleri ve etkileyen faktörler arasındaki karmaşıklık, suçla mücadele stratejileri geliştirirken çoklu bakış açılarına ve disiplinlere dayalı bir yaklaşımın benimsenmesini gerektirebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SUÇ ÇEŞİTLERİ

Suç çeşitleri genellikle hukuk kapsamında tanımlanırken, sosyal bilimler, psikoloji, sosyoloji ve diğer ilgili disiplinler de suçun nedenleri, etkileri ve toplumsal bağlamı hakkında derinlemesine araştırmalar yapmaktadır. Suçun anlaşılması ve ele alınması sadece hukuki açıdan değil, aynı zamanda toplumsal, psikolojik ve sosyolojik faktörleri içeren bir yaklaşım gerektirir. Bu bağlamda, sosyal bilimler ve psikolojinin suç konusundaki rolü önemlidir.

Tablo 2. Sosyal bilimler ve psikolojinin suç konusundaki rolü (Tez yazarı tarafından hazırlanmıştır)

Sosyoloji:	Sosyoloji, suçun toplumsal nedenlerini ve etkilerini anlamak için kullanılan önemli bir araçtır. Sosyal yapı, toplumsal normlar, değerler, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi faktörler, suçun ortaya çıkmasını etkileyebilir. Sosyologlar, suçun toplumsal dinamiklerini inceleyerek, suçun belirli gruplar arasında neden yaygın olduğunu anlamaya çalışırlar.
------------	--

Psikoloji:	Psikoloji, bireylerin zihinsel süreçlerini ve davranışlarını anlamak için kullanılır. Suçun psikolojik nedenleri, kişilik bozuklukları, zihinsel sağlık sorunları, öfke yönetimi eksikliği gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir. Psikologlar, suç işleyen bireylerin zihinsel durumlarını ve motivasyonlarını anlamak için çalışır.
Sosyal Psikoloji:	Sosyal psikoloji, bireylerin toplumsal etkileşimlerini ve grup içi dinamiklerini inceler. Suçun arkasındaki akran baskısı, sosyal normlar, grup düşüncesi gibi faktörler sosyal psikoloji açısından değerlendirilebilir.
Bilişsel Psikoloji:	Bilişsel psikoloji, suçun işlenme süreçlerini anlamak için kullanılır. Bir suç işlendiğinde, bireyin nasıl kararlar verdiği, düşünce süreçleri ve suç sonrası vicdan azabı gibi konular bilişsel psikoloji açısından incelenebilir.
Çocuk Psikolojisi:	Gençler arasında işlenen suçları anlamak ve önlemek amacıyla çocuk psikolojisi önemlidir. Ergenlik dönemindeki bilişsel, duygusal ve sosyal değişimler, gençlerin suça yatkınlığını etkileyebilir.

4.1. Hareketin Niteliğine Göre Suç Türleri

Suçun tanımlanabilmesi için öncelikle bir fiilin varlığı gerekmektedir. Çünkü ceza hukukunda, fiil niteliğini taşımayan düşünce veya davranışlar cezalandırılmaz. Suçların içtması, zincirleme suç ve fikri içtmanın oluşabilmesi için fiil kavramı önemlidir.

Suçların içtması ülkemizde, zincirleme suç (TCK m. 43) ve fikri içtmanın (TCK m. 44) iki önemli türünü içerir. Suçların içtması hallerinde birden fazla suçun oluşması zorunludur. Fiil tekliği ve fiil çokluğu hallerinin belirlenmesi, suçların mahiyeti ve diğer müesseselerle farklılıkların anlaşılmasını sağlar. Örneğin, zincirleme suçun uygulama alanının tespitinde suç tekliği veya suç çokluğunun varlığı önemlidir.

Fiil kavramının neyi ifade ettiği doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar fiilin hareketi, neticeyi ve nedenselliği ifade ettiğini savunurken, bazıları fiilin sadece hareketi ifade ettiğini belirtir. Biz bu çalışmada fiili hareket olarak kabul ediyoruz. Hareketin tekliği veya çokluğu, doğal anlamda hareket tekliği yanı sıra hukuki hareket tekliğinin varlığına göre belirlenmelidir.

Hareket, insanın dış dünyadaki davranış biçimidir. Fiil (hareket), kişinin iradesiyle gerçekleştirdiği, belirli bir neticeyi hedefleyen ve harici dünyada tezahür eden bir davranıştır. Hareket tekliği veya çokluğu, doğal veya tipik hareket tekliği olup olmamasına göre belirlenir.

Sonuç olarak, suç, bir hukuksal değeri kural olarak kasten, istisnai hallerde taksirle ihlal eden, icrai veya ihmali bir hareket sonucu gerçekleştirilen, karşılığında ceza yaptırımını olan, tipe uygun ve hukuka aykırı iradi bir insan fiilidir. Suçun maddi unsurları fail, mağdur, hareket, netice, nedensellik bağı, nitelikli haller ve suçun konusunu içerir. Suçların fiile göre tasnifi, hareketin sayısına göre yapılmaktadır. Suçlar, hareketin sayısına göre: tek hareketli, çok hareketli ve seçimlik hareketli suçlar olmak üzere üçe ayrılır.

4.1.1. Tek Hareketli Suçlar

Tek bir hareketin gerçekleştirilmesinin suçun meydana gelmesi için yeterli olduğu suçlara "tek hareketli suçlar" denir. Örneğin, cinayet, hırsızlık gibi suçlar bu kategoriye girer. Ancak suçun işlenmesi sırasında failin birden fazla eylemi gerçekleştirmesi durumunda, bu otomatik olarak hareketin birden fazla olduğu anlamına gelmez. Örneğin, bir kişinin birkaç el ateş etmesi veya birden çok kez

yumruk atması, hukuksal açıdan ayrı ayrı hareketler olarak değerlendirilmez.

Hukuksal bağlamda, hareketlerin sayısını belirlerken temel kriter, suçun tanımında yer alan tipik eylemlerdir. Suçun doğası gereği gerçekleşmesi beklenen eylemlerdir bu tipik eylemler. Bu nedenle, suçun meydana gelmesi için gereken hareketlerin sayısı belirlenirken tipik eylemlerin sayısı esas alınır. Sonuç olarak, tek hareketli suçlar, suçun işlenmesi için tek bir hareketin yeterli olduğu suç türlerini ifade eder. Birden fazla eylemin gerçekleştirilmesi durumunda, bu eylemler hukuksal olarak ayrı ayrı değerlendirilmez; önemli olan tipik eylemlerin varlığıdır.

4.1.2. Çok Hareketli Suçlar

Çok hareketli suçlar, suçun gerçekleşmesi için kanuni tanımda en az iki farklı hareketin icrasının gerektiği suç türleridir. Bu suç türlerinde, suçun tamamlanması için öngörülen tüm hareketlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yani, bu suçlarda suçun oluşabilmesi için yalnızca bir hareketin gerçekleştirilmesi yeterli değildir. Tüm öngörülen hareketlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Örneğin, Türk Ceza Kanunu'nun 207. maddesinde düzenlenen özel belgede sahtecilik suçu bir

örnek olarak verilebilir. Bu suçun meydana gelebilmesi için, özel belgenin sahte olarak düzenlenmesi ve aynı zamanda bu sahte belgenin kullanılması gerekmektedir.

Yani, sadece belgenin sahte olarak düzenlenmesi veya sadece kullanılması, bu suçun gerçekleşmesi için yeterli değildir. Özetle, çok hareketli suçlar, suçun oluşabilmesi için kanuni tanımda belirtilen en az iki farklı hareketin gerçekleştirilmesi gerektiği suç türlerini ifade eder. Bu suçlarda, suçun icrası için öngörülen tüm hareketlerin tamamlanması şarttır; yalnızca bir hareketin gerçekleştirilmesi suçun oluşumu için yeterli değildir.

4.1.3. Seçimlik Hareketli Suçlar

Seçimlik hareketli suçlar, suçun tanımında yer alan birden fazla alternatif hareketin bulunduğu ve bu hareketlerden sadece birinin icra edilmesinin suçun gerçekleşmesi için yeterli olduğu suç türlerini ifade eder. Yani, bu suçlarda suçun oluşabilmesi için kanuni tanımda belirtilen farklı hareketler arasından birinin gerçekleştirilmesi yeterlidir.

Örnek olarak, hırsızlık suçu seçimlik hareketli suçlara bir örnektir. Hırsızlık suçu, malı zorla almak, çalmak veya sair surette hile ile elde etmek gibi birden fazla alternatif

hareketi içerebilir. Bu suçta, yalnızca bu alternatiflerden birisinin gerçekleştirilmesi suçun meydana gelmesi için yeterlidir. Dolayısıyla, hırsızlık suçu seçimlik hareketli bir suç örneği olarak kabul edilir.

Seçimlik hareketli suçlarda suçun işlenmesi için birden fazla yol veya yöntem sunulur ve bu yollardan herhangi birisinin tercih edilmesi suçun tamamlanması için yeterlidir. Bu tür suçlarda önemli olan, suçun işlenmesinde tercih edilen yolun kanuni tanımıdır. Diğer alternatif hareketlerin gerçekleştirilmemiş olması, suçun gerçekleşmesine engel teşkil etmez.

4.1.4. Serbest Hareketli ve Bağlı Hareketli Suçlar

Suçlar, eylemin kanuni şekilde açıkça tarif edilip edilmediğine göre serbest eylemli ve bağlı eylemli suçlar olarak iki ana kategoriye ayrılır.

Serbest eylemli suçlar, suçun oluşması için gereken eylemin yasada açık bir şekilde tanımlanmadığı suçlardır. Bu tür suçlarda, suçun gerçekleşmesi için hangi eylemin nasıl icra edilebileceği yasada kesin bir biçimde ifade edilmemiştir. Örnek olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesinde düzenlenen insan öldürme, 141. maddesinde düzenlenen hırsızlık ve 257.

maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçları serbest eylemli suç örneklerine dahildir.

Bağlı eylemli suçlar ise, suçun işlenmesi için gerekli olan eylemin suç tanımında net bir şekilde belirtildiği suçlardır. Bu suç türlerinde, suçun gerçekleşmesi için belirli eylemlerin kanun tarafından açıkça tarif edilmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, suç sadece ve sadece yasada belirtilen belli eylemlerin gerçekleştirilmesiyle meydana gelebilir. Örnek olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 250. maddesinde düzenlenen irtikap suçu bağlı eylemli suç örneğidir.

Serbest eylemli suçlar, suçun oluşabilmesi için gerekli olan eylemin yasada açık bir şekilde tarif edilmediği suçları ifade ederken, bağlı eylemli suçlar, suçun işlenmesi için gerekli olan eylemin suç tanımında belirtilen şekliyle gerçekleştirilmesi gerektiği suçları ifade eder.

4.1.5. Ani Hareketli ve Kesintisiz Mütemadi Suçlar

Suçlar, eylemin devamlılığına göre Ani Hareketli ve Kesintisiz Mütemadi Suçlar ikiye ayrılır. Eylemin icrası veya sonucun meydana gelmesi ile birlikte tamamlanan ancak aynı zamanda hemen sonlanan suçlara ani suç

denir. Bu tür suçlarda, suçun tamamlanma ve bitme anı aynı anda gerçekleşir. Örnek olarak, insan öldürme suçu Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesinde düzenlenir ve bu suç, eylemin gerçekleştiği anda tamamlanır. Hırsızlık suçu da aynı şekilde Türk Ceza Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenir ve eylemin tamamlandığı anda suç gerçekleşmiş olur.

Eylemin icrası ile birlikte suçun tamamlandığı ancak bitmediği, suçun icrasının belirli bir süre devam ettiği suçlara ise mütemadi suç denir. Bu suçlarda, suçu oluşturan eylem gerçekleştiğinde suç tamamlanır ancak suçun etkileri devam eder ve eylemin kesintiye uğrayacağı ana kadar belirli bir süre boyunca devam eder. Suçun icrası kesintiye uğradığında suç da sona erer. Bu nedenle, ani suçlardan farklı olarak, suçun tamamlanma ve bitme anı ayrıdır.

Örnek olarak, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu Türk Ceza Kanunu'nun 109. maddesinde düzenlenir. Bu suç, kişinin hürriyetinden yoksun bırakıldığı an itibarıyla tamamlanır ancak kişi serbest bırakılana kadar suç devam eder. Bu noktada, suçun sürekliliği, temadinin kesintiye uğradığı yer ve zamanda değerlendirilir. Örneğin, bir kişinin fidye karşılığında kaçırıldığı ve bir

hafta boyunca rehin tutulduğu durumda, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu, kişinin serbest bırakıldığı anda işlenmiş sayılır. Ani suçlar, eylemin hemen sonlanmasıyla tamamlanırken, sürekli suçlar, eylemin belirli bir süre boyunca devam etmesiyle oluşur.

4.1.6. İcrai ve İhmalî Suçlar

Cezai suçlar, suçu meydana getiren eylemin icra tarzına göre, gerçekleştirilen ve ihmal edilen suçlar olarak iki gruba ayrılır. Öte yandan İhmal edilen suçlar da kendi içinde, somut ve somut olmayan ihmal suçları olarak iki kategoriye ayrılırlar.

Bu sınıflandırma, hukuki normların, kişilere belirli şekillerde davranmayı emreden "yap" ve belli bir eylemi yapmaktan kaçınan "kaçın" hükümlerinden kaynaklanır. Bu farklılık, "yap, et" şeklindeki bir kaçınılması gereken eylemin ihmalî suçlarını; "yapma, etme" şeklindeki bir yapılması gereken eylemin ise icrai suçları oluşturduğu anlamına gelir.

Örneğin insan öldürme suçu, Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesinde düzenlenir ve "öldürmeyeceksin" şeklinde bir yasaklayıcı emri içerir. Aynı şekilde, hırsızlık suçu Türk Ceza Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenir ve

"çalmayacaksın" emrini içerir. Bu nedenle, bu yasakların ihlali sonucu gerçekleşen eylemler icrai suçları oluşturur. Bu nitelikleri sayesinde icrai suçlar, gözle görülebilen bir eylemin sonucu olarak ortaya çıkar. Örneğin, A'nın B'yi ateş ederek öldürmesi, icrai bir suç örneğidir.

Somut olmayan ihmal suçları ise, genellikle bir yasağın ihlali sonucu gerçekleşir. Bu tür suçlarda failin dış dünyaya yansıyan bir eylemi yoktur. Fail, eylemin gerektirdiği sonucu pasif durarak yerine getirmez ve bu nedenle cezalandırılır.

Örnek olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 98. maddesi, kişilere yaşlı, hasta, yaralı veya kendini idare edemeyecek durumda olanlara yardım etme yükümlülüğü getirir. Böylece, bu tür kişilerle karşılaşanlar için yardım etme veya durumu ilgili makamlara bildirme şeklinde iki alternatifli bir emir oluşturur. Bu nedenle, bir trafik kazasında yaralanan bir kişiye yardım etmeyen veya durumu ilgili makamlara bildirmeyen kişiler, kanunun belirlediği yükümlülüğü yerine getirmediği için cezalandırılır.

Somut olmayan ihmal suçları, yasak normların ihlali sonucu gerçekleşen eylemlerden kaynaklanırken; somut olmayan ihmali suçlar, genellikle yasak normların gerektirdiği bir eylemin pasif olarak yerine getirilmemesi sonucu oluşur. Örneğin, bir doktorun acile getirilen bir hastaya gereken tıbbi müdahaleyi yapmaması sonucu ölüm gerçekleştiğinde, somut olmayan ihmali suç örneği ortaya çıkar.

Bu tür suçlar, sadece belirli hukuki yükümlülüklerden doğan sonuçları engellemek suretiyle gerçekleşebilir. Bir kişinin somut olmayan ihmali suç işlemesi için, a) yasal, b) sözleşmeye dayalı veya c) öngörülen tehlikeli bir eylemden kaynaklanan eylem yükümlülüğünün mevcut olması gerekir. Eğer kişi, bu yükümlülüğü yerine getirmezse, söz konusu suçtan sorumlu tutulabilir. Aynı şekilde, sonuçlu suçlar olarak kabul edildikleri için, suçlu kişinin suçun meydana gelmesindeki etkisi net bir şekilde belirlenmelidir. Bu nedenle, ihmali bir sonucun ortaya çıkmasını engellemek için gerekli eylemi yapmamış olsaydı sonucun meydana gelmeyeceği kesin bir olasılıkla söylenebilir.

4.2. Hareketin Suçun Konusu Üzerindeki Etkisine Göre Suç Çeşitleri

Cezai suçlar, sonuca bağlı olarak yalnızca eyleme dayalı suçlar ve sonuçla ilişkilendirilen suçlar şeklinde iki ana kategoriye ayrılır. Yalnızca eyleme dayalı suçlar, suçun oluşumu için yasal tanımda bir sonucun meydana gelmesinin aranmadığı suçlardır. Örneğin, hakaret suçu, bir kişiye onur, şeref ve saygınlığını inciten bir eylemin isnat edilmesiyle suçun meydana geldiği bir örnektir. Bu nedenle, hakaret suçu, yalnızca eyleme dayalı bir suç örneğidir. Sonuçla ilişkilendirilen suçlarda ise, eylemin fiziksel dünyada gerçekleştirmesi gereken değişiklik yasal tanımda net bir şekilde belirtilmiştir.

Kişiler, sadece kendi isteyerek gerçekleştirdikleri eylemler nedeniyle sorumlu tutulabilirler; bu nedenle, failin iradi eylemi ile sonuç arasında nedensellik ilişkisi olmazsa, fiziksel dünyada meydana gelen sonuç failin suçla ilişkilendirilmesi gerektiğinde fail sorumlu tutulamaz.

Bu nedenle, bir kişinin bir sonuçtan sorumlu tutulabilmesi için, eylem ile sonuç arasında nedensel bir bağ olmalıdır. İşte, bu nedensel bağ, neticeli suçlarda failin iradi eylemi

ile sonuç arasındaki sebep-sonuç ilişkisini belirten nedensellik bağı olarak adlandırılır.

Her suçun bir konusu vardır. Suçun konusu, suçu meydana getiren eylemin hedeflediği, suçla etkilenen kişi veya nesnelere ifade eder. Örneğin, hırsızlık suçunun konusu, taşınabilir mal iken, zimmet suçunun konusu zimmete geçirilen mal, konut dokunulmazlığını ihlal suçunun konusu konut veya ekler ve ulaşım araçlarının kaçırılması suçunun konusu ulaşım aracıdır.

Suçun işlenmesiyle birlikte, suçun konusu üzerinde (konunun eylemden ne kadar etkilendiğine bağlı olarak) zarar veya tehlike ortaya çıkar. Bu etkiye göre suçlar, zarar ve tehlike suçları olarak ikiye ayrılır. Tehlike suçları da soyut ve somut tehlike suçları olarak daha ayrıntılı olarak sınıflandırılır.

4.2.1. Zarar Suçları

"Zarar suçları", hukuk sistemlerinde somut bir zararın oluşması veya olasılığının bulunması nedeniyle suç olarak kabul edilen eylemleri içeren bir kategoriyi ifade eder. Bu tür suçlar, genellikle bireylerin haklarına, mal varlığına veya toplumun çıkarlarına yönelik zarar

meydana getiren veya meydana getirme olasılığı olan eylemleri kapsar.

Zarar suçları, gerçekleşen zararın doğrudan sonuçlarına veya eylemin potansiyel olarak zararlı sonuçlara yol açabileceği tehlike durumlarına odaklanabilir. Gerçekleşen zararın örnekleri arasında hırsızlık, yaralama ve mülkiyetin zarar görmesi yer alır. Bu tür suçlarda, eylemin sonucunda somut bir zarar meydana gelmiştir ve bu zararın tespiti genellikle daha kolaydır.

Tehlike suçları ise, henüz somut bir zararın meydana gelmediği ancak eylemin potansiyel olarak zararlı sonuçlar doğurabileceği durumları içerir. Bu tür suçlara örnek olarak trafik kurallarını ihlal etmek veya tehlikeli madde taşımak verilebilir. Bu suçlarda, eylem potansiyel olarak zararlıdır ve bu nedenle önlenmelidir.

Zarar suçları, toplumun düzenini koruma, bireylerin güvenliğini sağlama ve mal varlığını koruma amacıyla hukuk sistemlerinde düzenlenir. Suç işleyen bireyler, zarar suçları nedeniyle yasalar tarafından belirlenen yaptırımlara tabi tutulur. Bu yaptırımlar, suçun ciddiyetine ve zararın boyutuna göre değişebilir. Zarar suçları,

hukuki sistemin toplumsal düzeni ve güvenliği koruma çabasının bir parçasını oluşturur.

4.2.2. Tehlike Suçları

Tehlike suçları, hukuk sistemlerinde somut bir zararın meydana gelmediği, ancak eylemin potansiyel olarak zararlı sonuçlar doğurabileceği durumları içeren bir suç kategorisini ifade eder. Bu tür suçlar, öncelikle eylemin tehlikeli bir duruma yol açabileceği endişesiyle düzenlenir ve suçun meydana gelmesi için somut zararın gerçekleşmesi gerekli değildir.

Tehlike suçlarının temel özelliği, potansiyel zarar veya tehlikenin varlığıdır. Bu suçlarda, eylemin gerçekleştiği durumda zararın meydana gelmesi ihtimali bulunur. Örneğin, trafik kurallarını ihlal etmek veya tehlikeli madde taşımak gibi eylemler, tehlike suçlarına örnek olarak verilebilir. Bu eylemler, doğrudan bir zarar meydana getirmemiş olabilir, ancak olası bir tehlike yaratmış veya zararın meydana gelmesine yönelik bir potansiyeli içerebilir.

Tehlike suçları, genellikle toplumsal düzeni ve güvenliği koruma amacını taşırlar. Yasalar, bu tür eylemleri yasaklayarak, potansiyel olarak zararlı durumların

önlenmesini hedefler. Tehlike suçlarının cezai sorumluluğu, eylemin tehlike yaratma potansiyeli ve toplumun güvenliğini tehlikeye atma derecesine göre belirlenir.

Tehlike suçlarına karşı yaptırımlar, genellikle gerçek zararın boyutundan daha hafif olabilir, çünkü suçun özünde somut bir zararın meydana gelmemiş olması vardır. Ancak, bu tür suçlar hala ciddiye alınmalı ve potansiyel tehlikelerin önlenmesi için caydırıcı bir rol oynamalıdır. Tehlike suçları, hukukun güvenliği ve düzeni sağlama misyonunun bir parçası olarak, toplumsal refahı korumayı amaçlar.

Tehlike suçları, soyut ve somut tehlike suçları olmak üzere daha ayrıntılı bir şekilde sınıflandırılabilir. Her iki tür de suçun doğasına ve işleme biçimine göre farklı özellikler taşır.

4.2.2.1. Soyut Tehlike Suçları

Soyut tehlike suçları, eylemin kendisiyle beraber potansiyel bir tehlikenin mevcut olduğu durumları ifade eder. Bu tür suçlarda, somut bir zararın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın, eylemin doğası gereği tehlike yaratma olasılığı bulunur. Bu nedenle soyut

tehlike suçları, tehlikenin önlenmesini hedefler ve suçun işlenme biçimi veya niyeti ön plandadır. Örnek olarak, tehlikeli madde taşıma veya silah bulundurma gibi suçlar, soyut tehlike suçlarına örnek olarak verilebilir. Bu suçlarda, eylemin gerçekleştiği durumda bir tehlike oluşup oluşmadığına bakılmaksızın, eylemin kendisi suçun oluşmasına yol açar.

4.2.2.2.Somut Tehlike Suçları

Somut tehlike suçları ise, eylemin gerçekleştiği durumda somut bir zararın meydana gelmesi veya tehlikenin somut bir şekilde gözlemlenebilir olması gerektiği durumları içerir. Bu tür suçlarda, eylemin sonucunda meydana gelen zarar veya tehlike önemli bir rol oynar. Somut tehlike suçları, eylemin sonucunda meydana gelen zararın veya tehlikenin kanıtlanabilir olması gerektiği için soyut tehlike suçlarına kıyasla daha kesin ve somut bir delil gerektirir. Örnek olarak, yaralama veya hırsızlık gibi suçlar, somut tehlike suçlarına örnek olarak verilebilir. Bu suçlarda, eylemin gerçekleştiği durumda somut bir zararın meydana geldiği veya tehlikenin somut bir şekilde gözlemlenebildiği görülür.

Tehlike suçları, toplumsal düzeni koruma, potansiyel tehlikeleri önleme ve suçun caydırıcı etkisini sağlama amacını taşır. Her iki tür tehlike suçu da suçun işlenme biçimine ve sonuçlarına göre farklı cezai yaptırımları içerebilir. Yasalar, bu iki tür tehlike suçunu da ayrı ayrı düzenlerken, suçun türüne ve toplumun güvenliğine yönelik riskine göre cezai sorumluluk belirler.

BÖLÜM BEŞ

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Suç ve Suçluluk olgularının derinlemesine incelendiği bu çalışma oldukça kapsamlı ve zengin bir bilgi sunmaktadır. Suçun tanımından başlayarak, suç teorilerine, suçun nedenlerine ve çeşitlerine kadar birçok konu ele alınmıştır.

5.1.Sonuç

Suçun kavramsal çerçevesinin net bir şekilde çizildiği giriş bölümü, okuyucuya temel bir anlayış sağlamaktadır. Suçun ne olduğu, suçluluk ve sapma gibi temel kavramlar açıklanarak konunun temeli atılmaktadır.

İkinci bölümde, suç teorileri oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Sosyolojik, bireysel, psikolojik ve biyolojik suç teorileri gibi farklı yaklaşımlar incelenerek, suçun çeşitli yönleri anlaşılır bir şekilde ortaya konmuştur. Bu teorilerin detaylı bir şekilde incelenmesi, okuyucunun suç olgusunu daha derinlemesine anlamasına olanak sağlamaktadır.

Üçüncü bölümde, suçun nedenleri ve etkileyen faktörler ele alınmıştır. Suçun kişilik, genetik özellikler,

yoksunluklar ve salgılar gibi farklı yönleri incelenerek, suçun arkasındaki nedenler açıklanmaktadır.

Dördüncü bölümde, suç çeşitleri ve hareketin etkileri ele alınmıştır. Tek hareketli suçlar, çok hareketli suçlar, seçimlik hareketli suçlar, serbest hareketli ve bağlı hareketli suçlar gibi farklı kategoriler incelenerek, suçun farklı yönleri anlatılmaktadır. Ayrıca, zarar suçları, tehlike suçları, soyut tehlike suçları ve somut tehlike suçları gibi suç türleri de detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, suç ve suçluluk olgusunu çok yönlü bir perspektifle anlamaktır. İncelenen suç teorileri, suçun bireysel ve toplumsal nedenleri, suç türleri ve suçluluk durumlarına dair detaylı bilgiler sunmuştur. Bu bağlamda, aşağıdaki sonuç değerlendirmeleri yapılabilir:

Sosyolojik ve Bireysel Boyut: Suç olgusu hem bireysel faktörlerin hem de toplumsal etkilerin bir sonucudur. Sosyolojik suç teorileri, toplumsal yapı ve çevresel etmenlerin suç olgusunu nasıl şekillendirdiğini vurgularken, bireysel suç teorileri ise kişisel faktörlerin suça etkisini ele almıştır. Bu iki boyutun bir arada

değerlendirilmesi, suçun çok yönlü doğasını anlamada önemlidir.

Suçun Nedenleri: Suçun nedenleri arasında biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin etkisi göze çarpmaktadır. Genetik özellikler, kişilik yapısı, çevresel etkiler ve toplumsal baskılar suçun ortaya çıkmasında rol oynar. Bu nedenlerin birlikte ele alınması, suç olgusunun karmaşıklığını anlamak için önemlidir.

Suç Türleri: Suç türleri, hareketin niteliğine ve sonuçlarına göre çeşitlenmektedir. Tek hareketli suçlardan başlayarak, çok hareketli suçlar, seçimlik hareketli suçlar, serbest hareketli ve bağlı hareketli suçlar gibi farklı kategoriler incelenmiştir. Suç türlerinin çeşitliliği, hukuk sisteminin suçları nasıl sınıflandırdığını ve cezalandırdığını göstermektedir.

Tehlike ve Soyut Tehlike Suçları: Tehlike suçları, somut ve soyut tehlike suçları olarak sınıflandırılmıştır. Soyut tehlike suçlarında, potansiyel tehlikenin mevcut olması suçun temelini oluştururken, somut tehlike suçlarında tehlikenin gerçekleşmiş olması gereklidir. Bu ayırım, suçun işlenme biçimi ve sonuçlarına göre yapılmaktadır.

Suçluluk ve Hukuki Sorumluluk: Suçluluk kavramı, suç işleyen bireylerin hukuki sorumluluğunu ifade eder. Suçluluk durumu, suçun işlenme anındaki zihinsel durumu, kast veya ihmali içerir. Bu durumun hukuki boyutu, suçlu bireylerin cezalandırılmasında temel bir rol oynar.

5.2. Öneriler

-Eğitim ve Farkındalık Artırma: Suç ve suçluluk kavramlarına ilişkin eğitim ve farkındalık kampanyalarının daha yaygın hale getirilmesi gerekmektedir. Toplumun genel olarak suçun nedenlerini, sonuçlarını ve suçluluk durumlarını daha iyi anlaması, suç önleme ve suçla mücadele açısından büyük önem taşımaktadır.

-Çocuk ve Gençlere Yönelik Programlar: Özellikle çocuk ve genç yaş gruplarına yönelik suçun sonuçlarını anlatan, suça iten etkenleri ele alan eğitim programlarının geliştirilmesi, gelecekte suç olgusunu azaltmada etkili olabilir.

-Suç Politikalarının Gözden Geçirilmesi: Suçla mücadele politikaları ve ceza sistemi, elde edilen suç verileri ve araştırmalar ışığında düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

Bu inceleme sonucunda, daha etkili ve adil ceza politikalarının oluşturulması sağlanabilir.

-Alternatif Cezalar ve Rehabilitasyon: Sadece cezalandırmaya odaklanmak yerine, suçlu bireylerin topluma kazandırılmasını sağlayacak alternatif ceza ve rehabilitasyon yöntemleri geliştirilmelidir. Bu yaklaşım, suçluların yeniden topluma entegrasyonunu kolaylaştırabilir.

-Toplumsal Destek ve Yardımlaşma: Dezavantajlı gruplara yönelik sosyal destek programlarının genişletilmesi, suça yönlenebilecek riskleri azaltabilir. İhtiyaç sahibi bireylerin toplumsal yardımlaşma yoluyla desteklenmesi, suç olgusunu da olumlu yönde etkileyebilir.

Sonuç olarak, bu çalışma suç ve suçluluk olgusunu geniş bir perspektifle ele alarak, farklı suç teorileri, suçun nedenleri, çeşitleri ve suçluluk durumlarına bilgilerin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Suçun karmaşıklığı ve çok yönlülüğü, hukuk sistemlerinin suçları anlamak ve yönetmek için çeşitli yaklaşımlar geliştirdiğini göstermektedir. Bu alanda daha fazla araştırma ve inceleme yapılmasına ilham verebilir. Ancak, suç ve

suçluluk alanında yapılacak daha fazla araştırma ve analize ihtiyaç vardır. Suçun önlenabilirliği ve suçluların rehabilitasyonu gibi konular üzerinde daha fazla odaklanmak, gelecekte suçla mücadelede daha etkili yöntemlerin geliştirilmesine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

Avramaki, Elissavet; Tsekeris, Charalambos (2011), "The Role of the Father in the Development of Psychosis". *Filozofija i društvo*, s. 183-206.

Aristodemou, Maria (2014), *Law, Psychoanalysis, Society: Taking the Unconscious Seriously*. Routledge, London.

Alshalan, Abdullah, (2006), *Cyber-Crime Fear and Victimization: An Analysis of a National Survey*, Unpublished Doctoral Dissertation. Department of Sociology, Anthropology, and Social Work, Mississippi State University.

Becker, G. S. (1998). *The Economic Approach to Human Behavior* (5. ed.). Chicago: University of Chicago Press.
2. Becker, G. S. (1993). Nobel Lecture: The Economic Way of Looking at Behavior, *The Journal of Political Economy*, 101 (3) ss. 385-409.
3. Bernheim, B. D. (1986). Axiomatic Characterizations of Rational Choice in Strategic Environments, *The Scandinavian Journal of Economics*, 88, (3), pp. 473-488.
4. Beritelli, P. (2011). Cooperation among prominent actors in a tourist destination. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 607-629.

Beccaria, C. (2010): 'On Crimes and Punishments' and Other Writings , Cambridge University

Boudon R. (1998). Limitations of Rational Choice Theory, *The American Journal of Sociology*, 104 (3) (November 1998), pp. 817-828.

Boudon R. (2003). Beyond Rational Choice Theory, *Annual Review of Sociology*, 29 ss. 1-21

Bowie, M. (2007), Lacan, Dost Kitabevi, Ankara.

Berkay S. (2008) "Teorik Çerçeve ve Suç", *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, C. 2, S.4, ss.1-15.

BURGESS Ernest W. "The growth of the city: an introduction to a research project." *Urban ecology*. Springer, Boston, MA, 2008. ss.71-78.
C.62, S.2, (2007), ss.37-57.

Bennett, Richard R., (1991), "Routine Activities: A Cross-National Assessment of a Criminological Perspective", *Social Forces*, Vol.70, No.1 (September 1991), pp.147-163.

Birkbeck, Christopher and LaFree, Gary, (1993), "The Situational Analysis of Crime and Deviance", *Annual Review of Sociology*, Vol. 19, pp. 113-137.

Boeting, Brian. P., (2006), "The Routine Activity Theory: A Model for Addressing Specific Crime Issues", *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 75, Issue 6, pp.12-19.

Brantingham, Patricia L. and Brantingham, Paul J., (2004), "Environment, Routine, and Situation: Toward a Pattern Theory of Crime", in Ronald V. Clarke and Marcus Felson (eds), *Routine Activity and Rational Choice, Advances in Criminological Theory Volume 5*. pp. 259-294, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Burkay, S. (2008). Teorik çerçeve ve suç. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2, 2-8.

Carol Smart. (1977). Women, Crime and Criminology: A Feminist Critique

Clarke, Ronald, (1983), "Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope", Crime and Justice, Vol. 4. (1983), pp. 225-256.

Clarke, Ronald V., (1995), "Situational Crime Prevention", Crime and Justice, Vol. 19, Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention, pp. 91–150.

Clarke, Ronald V., (1997), Situational Crime Prevention: Successful Case Studies, 2nd Edition. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Clarke, Ronald V. and Eck, John E., (2005), Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Small Steps, US Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services (COPS). Elektronik olarak tam metin halinde erişilebilecek adres: <http://www.popcenter.org/library/reading/PDFs/60Steps.pdf>

Clarke, Ronald V. and Felson, Marcus, (2004), Routine Activity and Rational Choice. Advances in Criminological Theory Volume 5. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Cohen, Lawrence E. and Felson, Marcus, (1979), "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach", American Sociological Review, Vol. 44, No.4 (Aug., 1979), pp.588–608.

Cohn, Ellen G. and Rotton, James, (2000), "Weather, Seasonal Trends and Property Crimes in Minneapolis, 1987-1988: A Moderator- Variable Time-Series Analysis of Routine Activities", *Journal of Environmental Psychology*, Vol.20, Issue 3, pp.257-272.

Cohn, Ellen G. and Rotton, James, (2003), "Even Criminals Take a Holiday: Instrumental and Expressive Crimes on Major and Minor Holidays", *Journal of Criminal Justice*, Vol.31, Issue 4, pp.351-360.

Conklin, John E., (2004), *Criminology*, 8th Edition. Boston: Pearson Education Inc.

Cullen, Francis T. and Agnew, Robert, (2003), *Criminological Theory: Past to Present - Essential Readings*, Second Edition. Los Angeles, CA: Roxbury Publishing Company.

Costello Stephen J. (2018), *The Pale Criminal: Psychoanalytic Perspectives*, Routledge, London.

De Sutter, Laurent (ed.) (2015), *Zizek and Law*, Routledge, New York. DOLAN, Brendan (2014), "Oedipal Guilt, Punishment and Criminal Behaviour", Master Thesis, Dublin Business School.

Dolu, O. (2007), *Fear of Online Crime and Public Policy: Privacy vs. Security*, Unpublished Dissertation. Department of Political Science, Kent State University.

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Basım Yayın.

Dönmezer, S. (2001). *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*. İstanbul: Beta Basım Yayım.

Dönmezer, S. (2003) *Genel Ceza Hukuku Dersleri*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

Erem, F. (1984). *Türk Ceza Hukuku; Hümanist Doktrin Açısından, Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Kitabevi.

Evrin, S. (1970). *Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. Felson, Marcus, (1986), "Linking Criminal Choices, Routine Activities, Informal Control, and Criminal Outcomes", in Derek B. Cornish and Ronald V. Clarke (eds), *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*, New York, NY: Springer-Verlag, pp.119- 128.

Felson, Marcus, (1987), "Routine Activities and Crime Prevention in the Developing Metropolis", *Criminology*, Vol.25, Issue 4, pp.911-931.

Felson, Marcus, (1995), "Those Who Discourage Crime." in John E. Eck and David Weisburd (eds), *Crime and Place, Crime Prevention Studies, Volume 4*. Criminal Justice Press, Monsey, New York, U.S.A. and The Police Executive Research Forum, Washington, D.C.. Willow Tree Press.

Felson, Marcus, (1996a), "Routine Activity Approach", in Cordella Peter and Siegel Larry, *Readings in Contemporary Criminological Theory*, Boston: Northeastern University Press, pp.20-22.

Felson, Marcus, (1996b), "Situational Crime Prevention", in Cordella Peter and Siegel Larry, Readings in Contemporary Criminological Theory, Boston: Northeastern University Press, pp.23-25.

Felson, Marcus, (1998), Crime and Everyday Life, Second Edition. Thousand Oaks: Pine Forge Press, A Sage Publications Company.

Felson, Marcus and Clarke, Ronald V., (1998), Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention, Home Office, Policing and Reducing Crime Unit, Police Research Series, Paper 98. Electronically available at Home Office, Crime Reduction Web Site, at <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/fprs98.pdf>. (03.08.2023)

Felson, Richard B., (2004), "Predatory and Dispute-related Violence: A Social Interactionist Approach", in Ronald V. Clarke and Marcus Felson (eds), Routine Activity and Rational Choice: Advances in Criminological Theory Volume 5. pp. 103-125, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Gökulu, G. (2019). Suç Kuramları: Eleştirel Değerlendirme. Social Sciences, 14(4), 1471-1488. Sy.7

Güçlü, İ., & Akbaş, H. (2016). *Suç sosyolojisi: Kavram-teori-uygulama*. Seçkin Yayıncılık

Grigg, R (2009), Lacan, Language, and Philosophy. SUNY Press, New York.

Hawley, Amos, (1950), Human Ecology: A Theory of Community Structure, New York: Ronald.

Hechter, M. ve Kanazawa S. (1997). Sociological Rational Choice Theory, *Annual Review of Sociology*, 23, ss. 191-214. 18.

Herrnstein, R. J. (1990). Rational Choice Theory: Necessary But Not Sufficient, *American Psychologist*, 45 (3), ss. 356-367. .

Huber, J. (1997). Rational Choice Models in Sociology. *The American Sociologist*, 28(2), 42–53.

Hendrickx D.(2017), "Freud and Lacan on Fetishism and Masochism/Sadism as Paradigms of Perversion", PhD Thesis, Ghent University.

Henry (2012), *Lacan at the Scene*, MIT Press, Cambridge

Hirschi, T. (1969). Key idea: Hirschi's social bond/social control theory. *Key Ideas in Criminology and Criminal Justice*, 55-69.

Herbert, David T. and Hyde, Stephen W., (1985), "Environmental Criminology: Testing Some Area Hypotheses", *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, Vol. 10, No. 3, pp. 259- 274.

Homer, Sean (2005), *Jacques Lacan*, Routledge, New York. IFFLI, Sandie; ANDRAUD, Christelle; PETIT,

İçli, T.G., "Türkiye'de Suçlular Sosyal Kültürel Ve Ekonomik Özellikleri",3,b., *Ankara, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayın, S.71 (1993)ss1-190.*

Kaner, S. (2019). SUÇLULUĞU AÇIKLAYAN YAKLAŞIMLAR. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 25(2), 473-496 1-4.

Katyal, Neal K., (2002), "Architecture as Crime Control", The Yale Law Journal, Vol. 111, No. 5. (March, 2002), pp. 1039-1139.

Kennedy, Leslie W. and Baron, Stephen W., (1993), "Routine Activities and a Subculture of Violence: A Study of Violence on the Street", Journal of Research in Crime and Delinquency, Vol. 30, No.1 (February 1993), pp.88-112.

Laetitia (2019), "The Lacanian Act and Passage à l'acte: A Case History of the Subjective Effects of Crime on the Criminal", Ágora: Estudos em Teoria Psicanalítica, 22,1, s. 134-143.

McClennen, E. F. (1990). Rationality and Dynamic Choice: Foundational Explorations. Cambridge University Press, Cambridge. 34. Mentzer, J. T. ve Schumann, D. W. (2006). The Theoretical and Practical Implications of Marketing Scholarship, Journal of Marketing Theory and Practice, 14 (3), ss. 179-90.

Miethe, Terance D.; Stafford, Mark C. and Long, J. Scott, (1987), "Social Differentiation in Criminal Victimization: A Test of Routine Activities/Lifestyle Theories", American Sociological Review, Vol. 52, No.2. (Apr., 1987), pp. 184-194.

Mustaine, Elizabeth E. and Tewksbury, Richard, (1998), "Predicting Risks of Larceny Theft Victimization: A

Routine Activity Analysis Using Refined Lifestyle Measures”, *Criminology*, Vol. 36, Issue 4, pp. 829-857.

Newman, Oscar, (1972), *Defensible Space, Crime Prevention Through Urban Design*, New York: Macmillan Press.

Newman, Oscar, (1996), *Creating Defensible Space*, Online olarak erişilebilecek adres: U.S. Department of Housing and Urban Development Web Sitesi, <http://www.huduser.org/publications/pdf/def.pdf>.

Osgood, D. Wayne; Wilson, Janet K.; O'Malley, Patrick M.; Bachman, Jerald G.; and Johnston, Lloyd D., (1996), “Routine Activities and Individual Deviant Behavior”, *American Sociological Review*, Vol. 61, No.4. (Aug., 1996), pp. 635-655.

Rice, Kennon J. and Smith, William R., (2002), “Socioecological Models of Automotive Theft: Integrating Routine Activity and Social Disorganization Approaches”, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 39 No. 3 (August 2002), pp.304-336.

Roncek, Dennis W. and Maier, Pamela A., (1991), “Bars, Blocks, and Crimes Revisited: Linking the Theory of Routine Activities to the Empiricism of ‘Hot Spots’”, *Criminology*, Vol.29, Issue 4, pp.725- 753.

Sampson, R. J., & Raudenbush, S. W. (1999). Systematic social observation of public spaces: A new look at disorder in urban neighborhoods. *American Journal of Sociology*.

Travis Hirschi ve Michael Gottfredson'un "A General Theory of Crime" 2017 Macat Yayınları Amazon e-kitap

Schwartz, Martin D.; DeKeseredy, Walter S.; Tait, David; and Alvi, Shahid, (2001), "Male Peer Support and A Feminist Routine Activities Theory: Understanding Sexual Assault on the College Campus", *Justice Quarterly*, Vol.18, No. 3 (September 2001), pp.623-649.

Shaw, Clifford R. and McKay, Henry D., (1942), *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago: The University of Chicago Press.

Sherman, Lawrence W.; Gartin, Patrick R. and Buerger, Michael E., (1989), "Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place", *Criminology*, Vol. 27, Issue 1, pp.27-56.

Siegel, L. J. (2012). *Criminology*, Wadsworth: (11. Edition). Wadsworth: Chengage Learning.

Skogan, Wesley G., & Klecka, William R., (1977), *The Fear of Crime*. Washington D. C.: American Political Science Association.

Smith, William R; Frazee, Sharon G.; Davison, Elizabeth L., (2000), "Furthering the Integration of Routine Activity and Social Disorganization Theories: Small Units of Analysis and the Study of Street Robbery as a Diffusion Process", *Criminology*, Vol.28, No.2 (May 2000), pp.489-523.

Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664-670.

Thompson, W. E., & Dodder, R. A. (1983). Juvenile delinquency explained? A test of containment theory. *Youth Society*, 15(2), 171-194.

Wilson, J. Q., & Kelling, G. L. (1982). Broken Windows: The police and neighborhood safety. *The Atlantic Monthly*.

Yıldırım, A. (2014). Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *Karamanoğlu*

Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014(3), 1-4.

Zembroskő D, “ Sociological Theories of Crime and Delinquency”,
21 .07. 2023, <https://www.sosyalbilimler.org/> *Suç Ve Suçluluk Üzerine Sosyolojik Teoriler*, ss.240-254.

Bu Eser, Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yönetmeliğine göre yasal olarak kayıtlanmış olup herhangi bir ticari satışı olmayan akademik amaçlı bir kitaptır. Bu Kitap Milli Kütüphane (Eydes) Sistemine kayıtlıdır.

